

**VEPRA PENALE E VRASJES NË KOSOVË ME VËSHTRIM
TË POSAÇËM NË TERRITORIN E GJYKATËS SË
QARKUT NË PRISHTINË**

Doktoranti: Emrush Kastrati

Dorëzuar
Universitetit Europian të Tiranës
Shkollës Doktorale

Në përmbushje të detyrimeve të programit të Doktoratës në
SHKENCA JURIDIKE, me profil E DREJTË PENALE, për marrjen e gradës
shkencore “Doktor”

Udhëheqës shkencor: Prof. Dr. Lulëzim Tafa

Numri i fjalëve: 60.860

Tiranë, Qershor, 2016.

D E K L A R A T Ë

Me përgjegjësi të plotë deklaroj se punimi i doktoraturës, është punë e ime origjinale kërkimore dhe shkencore, punë kjo e cila është bazuar dhe është realizuar kryesisht në përpunimin e literaturës së gjerë shkencore.

Gjatë punimit të doktoraturës, të gjitha citimet apo referimet e mendimeve të autorëve të ndryshëm, janë përcjellë me fusnota, pra që tregon se mendimet e cilit autor janë.

Gjithashtu edhe puna kërkimore shkencore e bërë në teren, pra me shikimin e lëndëve të plotfuqishme të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, është përcjell me fusnota që tregon se nga janë marrë ato shënime statistikore.

Nga të cekurat rezulton se punimi i doktoraturës, nuk është plagjiaturë, por rezultat i punës sime kërkimore shkencore.

A u t o r i

APSTRAKTI

Objekt i hulumtimit dhe studimit në këtë punim, është vepra penale e vrasjes në territorin e Kosovës me vështtrim të posaçëm në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, gjatë periudhës 2000-2011. Arsyeshmëria për hulumtimin dhe studimin e këtij lloji të kriminalitetit është me interes të veçantë shoqëror për shumë arsye. Ndërsa, arsyeja kryesore qëndron në faktin se me vrasje përfundimisht asgjësohet vlera më e madhe e individit dhe e shoqërisë, pra jeta e njeriut. Nisur nga këto arsye, me të drejtë konsiderohet se vrasja është krimi më i rëndë të cilin një individ mund ta kryejë ndaj tjetrit.

Për shkak të rëndësisë së parandalimit dhe luftimit të këtij lloji të kriminalitetit dhe për shkak të mungesës së hulumtimit dhe studimit të mjaftueshëm të këtij kriminaliteti, u motivova që t'i hyj hulumtimit dhe studimit më të thelluar të këtij lloji të kriminalitetit.

Bazuar në pasojat që i shkaktojnë vrasjet, ato tërheqin vëmendjen jo vetëm të organeve të ndjekjes penale, të cilat ligjërisht janë të obliguara të mbrojnë jetën e njeriut, por edhe të organeve të tjera shtetërore, opinionit të gjerë e në veçanti tërheqin vëmendjen e hulumtuesve dhe studiuesve të shumtë.

Ky punim ka për qëllim hulumtimin dhe studimin e vrasjeve në Kosovë me vështtrim të posaçëm në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë gjatë periudhës 2000-2011.

Në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, ku edhe është bërë hulumtimi dhe studimi, vrasjet shënojnë një fenomen mjaft të përhapur, kurse shkaqet janë nga më të ndryshmet, duke filluar nga rrethanat shoqërore-ekonomike, politike, raportet civile- juridike e pronësore të pa zgjidhura etj.

Fjalët kyçe: vrasja, ndjekja, dënimi, shkaqet, risocializimi.

A P S T R A C T

The object of research and study in this paper, is the crime of murder in the territory of Kosovo with special overview of the District Court in Prishtine, during the period 2000-2011. Rationale for the research and study of this type of crime is of special interest for social reasons. While the main reason lies in the fact that the murder eventually destroyed the greatest value of the individual and of society, i.e. human life. Based on these reasons, rightly it considered that the murder is the most serious crime of which a person can commit against another.

Because of the importance of preventing and combating this type of crime and the lack of sufficient research and study of this crime, I was motivated to enter research and in-depth study of this type of crime.

Based on the consequences that cause killings, they attract the attention not only of criminal prosecution bodies, which are legally obliged to protect human life, but also other state bodies, the general public and in particular the attention of researchers and Numerous researchers.

This paper aims to research and study of murders in the territory of the District Court in Prishtine during the period 2000-2011.

In the territory of the District Court in Prishtine, where he is doing research and study, killings mark a widespread phenomenon, and causes are the most varied, ranging from the social and economic, political, civil-legal reports of property unresolved etc.

Key words: murder, prosecution, conviction, causes, rationalization.

DEDIKIMI

Dedikuar familjes sime . . .

FALENDERIME

Do të ishte e pa mundur që pa mbështetjen e familjes time ta e përfundoj këtë disertacion, të cilën e falenderoj për besimin që më ka dhënë duke më ndihmuar që çdo hap.

Falënderim i veçantë natyrisht se takon Udhëheqësit tim shkencor, Prof.Dr. Lulëzim Tafës, i cili falë përvojës së tij shkencore më ka mbështetur që nga ditët e para dhe më ka ndihmuar në realizimin e këtij disertacioni.

Falënderoj stafin e UET për shërbimin dhe ndihmën që më ka ofruar sa herë që ka pasur nevojë , por një falënderim mbase i veçantë shkon edhe për stafin akademik.

P Ë R M B A J T J A

PJESA E PARË	1
KAPITULL I: H Y R J E	1
1.1. Rëndësia e hulumtimit të vrasjeve	3
1.2. Vështrim juridiko-penal i veprës penale të vrasjes	4
PJESA E DYTË	11
Kapitulli II:	11
2.1. Fillimi i të drejtës së jetës sipas jurisprudencës së Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut	11
2.2. Eutanazia sipas optikës së Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut	14
2.3. Pikëpamje të ndryshme lidhur me veprën penale të vrasjes	16
PJESA E TRETË	19
Kapitulli III: VËSHTRIM KRAHASUES I VEPRËS PENALE TË VRASJES	19
VEPRA PENALE E VRASJES NË LEGJISLACIONET PENALE	19
TE DISA NGA VENDET	19
3.1 Vepra Penale e Vrasjes sipas Kodit Penal të Italisë	19
Vrasja në përgjithësi	19
3.2 Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të Anglisë	40
3.3 Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë	51
KAPITULLI IV: VEPRA PENALE E VRASJES SIPAS LEGJISLACIONIT PENAL TË KOSOVËS	62
4.1. Vepra penale e vrasjes sipas Ligjit Penal të Kosovës të vitit 1977	62
4.2. Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të të Përkohshëm të Kosovës të vitit 2004	66
4.3. Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të Republikës së Kosovës të vitit 2013	72

PJESA E KATËRT	79
Kapitulli V: VËSHTRIM KRIMINOLOGJIK I VEPRËS PENALE TË VRASJES	79
DISA KARAKTERISTIKA FENOMENOLOGJIKE TË VEPRËS PENALE TË VRASJES	
NË KOSOVË ME VËSHTRIM TË POSAÇËM NË TERRITORIN E GJYKATËS SË	
QARKUT NË PRISHTINË GJATË PERIUDHËS 2000-2011	79
5.1. Kuptimi i fenomenologjisë së kriminalitetit	79
5.2. Vëllimi i veprës penale	80
5.3. Dinamika dhe bashkëkryerja-bashkëpunimi në kryerjen e veprës	84
penale	84
5.4. Vendi i kryerjes së veprës penale	87
5.5. Koha e kryerjes së veprës penale	89
5.6. Mjetet me të cilat janë kryer vrasjet	93
5.7. Format e fajit sipas së cilës janë kryer vrasjet	96
DISA VEÇORI PERSONALE TË AUTORËVE TË VEPRËS PENALE	100
5.8.1. Mosha e autorëve	101
5.8.2. Gjinia e autorëve dhe e viktimës	105
5.8.3. Niveli arsimor i autorëve	108
5.8.4. Profesioni i autorëve dhe viktimës-përkatësia sociale	111
5.8.5. Kontributi i viktimës në kryerjen e veprës penale të vrasjes	115
5.8.6. Recidivizmi i autorëve	118
KAPITULLI VI: DISA NGA FAKTORËT DHE SHKAQET E VEPRËS PENALE TË	
VRASJES	122
6.1. Faktorët kriminogjenë-teoritë mbi faktorët e kriminalitetit	122
6.2. Faktorët objektivë	126
6.2.1. Disa nga teoritë mbi faktorët e kriminalitetit	128
6.2.2. Rrethanat ekonomiko-shoqërore si faktorë të vrasjeve	128
6.2.3. Dendësia e madhe e popullsisë	131
6.2.4. Papunësia	133

6.2.5.	Kushtet e vështira materiale për jetesë.....	134
6.2.6.	Kushtet e vështira të banimit.....	136
6.2.7.	Mbajtja e armëve.....	137
6.3.	Faktorët subjektiv	139
6.4.	Kuptimi dhe teoritë mbi faktorët e posaçëm dhe individual të vrasjeve.....	140
6.4.1.	Struktura e faktorëve të veçantë të vrasjeve.....	142
6.4.2.	Vrasjet e provokuara nga ana e viktimës	143
6.4.3.	Zmbrapsja e sulmit nga ana e viktimës.....	143
6.4.4.	Vrasjet gjatë mbrojtjes së nevojshme si dhe vrasjet gjatë tejkalimit të mbrojtjes së nevojshme.....	144
6.4.5.	Provokimi, fyerja e anëtarëve të familjes së autorit ose të vetë autorit.....	145
6.4.6.	Vrasjet në gjendje të papërgjegjshmërisë.....	146
6.5.	Vrasjet nga pakujdesia	147
6.6.	Vrasjet si rezultat i ndryshimit dhe çrregullimit të raporteve martesore.....	148
6.7.	Vrasjet për hakmarrje dhe gjakmarrje.....	150
6.8.	Vrasjet për interes	152
6.9.	Faktorët e tjerë të vrasjeve	153
6.9.1.	Vrasjet për shkak të konflikteve pronësoro juridike	154
6.9.2.	Vrasjet për motive të dobëta (ulëta).....	155
6.9.3.	Vrasjet për borxh.....	156
PJESA E PESTË		159
KAPITULLI VII: MASAT E NDËRMARRURA ME QËLLIM TË LUFTIMIT TË		
VEPRËS PENALE TË VRASJEVE		159
POLITIKA NDËSHKIMORE NDAJ VEPRËS PENALE TË VRASJEVE NË KOSOVË ME		
VËSHTRIM TË POSAÇËM NË TERRITORIN E GJYKATËS SË QARKUT NË		
PRISHTINË GJATË PERIUDHËS 2000-2011		159
7.1.	Masat me qëllim të luftimit të vrasjeve.....	159
7.1.1.	Masat preventive	160
7.1.2.	Masat represive	165

7.1.3.	Aplikimi i dënimit me burg.....	167
7.1.4.	Aplikimi i dënimit me gjobë.....	173
7.1.5.	Aplikimi i dënimeve plotësuese.....	174
7.1.6.	Aplikimi i zbutjes së dënimit	176
7.1.7.	Më parë i dënuar	178
7.2.	Rrethanat lehtësuese dhe rënduese.....	179
7.2.1.	Rrethanat lehtësuese.....	180
7.2.2.	Rrethanat rënduese.....	183
7.2.3.	Aplikimi i dënimit me kusht	188
8.	Raste të tjera nga praktika gjyqësore	189
	K O N K L U Z I O N E	192
	R E K O M A N D I M E	201
-	Aktet - Shkresat.....	207
	B I B L I O G R A F I A	208
	L I G J E T D H E R R E G U L L O R E T	216

Në këtë punim të doktoraturës, ekzistojnë 13 tabela, si dhe po ashtu ekzistojnë 13 grafikone.

Në këto tabela dhe grafikone, janë pasqyruar të dhënat statistikore, të vrasjeve në aspektin kërkimor shkencor.

SHKURTESAT

1. LPK - Ligji Penal i Kosovës
2. KPK - Kodi Penal i Kosovës
3. KPPK - Kodi i Procedurës Penale i Kosovës
4. KPRK - Kodi Penal i Republikës së Kosovës
5. KPPRK - Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës
6. KPSH - Kodi Penal i Shqipërisë.
7. KPI – Kodi Penal i Italisë.
8. KPA – Kodi Penal i Anglisë
9. LPJ - Ligji Penal i Jugosllavisë.

HIPOTEZAT E PUNIMIT

Duke pasur parasysh faktin se jeta e njeriut është e mirë e veçantë dhe mbrojtur me ligj, vetvetiu parashtrohet si kërkesë e rëndësishme e këtij punimi se sa legjislacioni penal aktual i Republikës së Kosovës i ka dhënë mbrojtje juridiko-penale vrasjeve, si një ndër krimet më të rënda.

Hipoteza I:

Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të Republikës së Kosovës është e parashikuar në pajtim me aktet juridike ndërkombëtare.

Hipoteza II:

Politika ndëshkimore lidhur me veprën penale të vrasjes nuk është adekuate. Duhet që gjykata politikën ndëshkimore ndaj autorëve të vrasjeve ta ashpërsojë, me qëllim që numri i veprave penale të vrasjes të jetë sa më i vogël.

PYETJET KËRKIMORE

1. A është në pajtim me aktet juridike ndërkombëtare vepra penale e vrasjes sipas KPRK-së?
2. Cila është mbrojtja juridiko-penale lidhur me krimin e vrasjeve sipas legjislacionit penal të Kosovës, të Ballkanit si dhe të disa vendeve të Evropës?
3. Cila ishte dinamika e veprës penale të vrasjes në Kosovë, e në veçanti në territorin e Gjykatës së Qarkut të Prishtinës gjatë periudhës kohore 2000-2011?
4. Cilat janë masat preventive dhe represive të organeve të ndjekjes penale, ndaj autorëve të veprës penale të vrasjes?
5. Cili lloj i dënimit u aplikua nga gjykatat e Kosovës ndaj autorëve të vrasjeve, dhe si u vlerësuan rrethanat rënduese e lehtësuese në momentin e caktimit të dënimit?

METODAT E KËRKIMIT

Për realizimin e punimi shkencor janë përdorur disa metoda shkencore, të cilat kanë mundësuar në studimin e fenomenit të krimit të vrasjeve.

Metodat shkencore të cilat janë përdorura në këtë studim janë: metoda historike, e analizës, përshkruese, e krahasimit, vështrimit dhe statistikore.

Metoda historike është përdorur për të pasqyruar paraqitjen kronologjike të krimit të vrasjeve.

Metoda e analizës është bazuar në analizën e thellë ligjore të dispozitave ligjore ndërkombëtare e kombëtare në fushën krimit të vrasjeve.

Përdorimi i **Metodës përshkruese** në këtë punim kishte për qëllim identifikimin e gjendjes aktuale të paraqitjes së krimit të vrasjeve dhe qasjes që ka Republika e Kosovës kundrejt këtij fenomeni.

Metoda krahasuese është përdorur për të ballafaquar drejtpërdrejt legjislacionin e Republikës së Kosovës, me legjislacionin e disa vendeve, lidhur me mënyrën dhe luftën ndaj krimit të vrasjeve.

Përdorimi i **metodës statistikore** ka pasur për qëllim për të vërtetuar fakte reale lidhur me paraqitjen e krimit të vrasjeve gjatë periudhës kohore të hulumtimit 2000-2011

PJESA E PARË

KAPITULL I: H Y R J E

Vepra penale e vrasjes është një ndër llojet më të rënda të kriminalitetit, ndaj mu për këtë, si në të kaluarën, ashtu edhe aktualisht, zë vend qendror në lëmin e shkencave dhe të legjislacioneve penale. Trajtohet kështu, sepse me vrasjen e njeriut përgjithmonë asgjësohet vlera më e rëndësishme e individit dhe e shoqërisë, pra, jeta e njeriut.

Si një ndër llojet më të rënda të kriminalitetit, vrasjet, për shkak të pasojave që i shkaktojnë, tërheqin vëmendjen, jo vetëm të organeve shtetërore, por edhe të opinionit të gjerë, por në veçanti të studiuesve dhe hulumtuesve të shumtë.

Megjithëkëtë, në njëzetë vjetët e fundit vrasjet në Republikën e Kosovës, nuk janë hulumtuar dhe studiuar në masën e mjaftueshme. Në këtë drejtim, përveç artikujve të ndryshëm apo ndonjë monografie, deri më tash mungon ndonjë hulumtim apo studim më i thelluar i vrasjeve.

Paraqitja e rasteve të vrasjeve, gjatë periudhave të ndryshme kohore, është kushtëzuar si rezultat i faktorëve të shumtë shoqëror-ekonomik, atyre politikë dhe faktorëve të posaçëm, siç janë raportet juridike-civile me bazë të kontesteve pronësore-juridike.

Fakti që shqiptarëve gjatë kohës së pushtetit serb iu pamundësua hulumtimi dhe studimi i vrasjeve, ndikoi që në sipërfaqe të dalin autorë joseriozë, të cilët publikuan punime tendencioze e pa mbështetje shkencore. Kështu, vlen të theksohet hulumtimin me titull “Vrasjet me armë zjarri në Kosovë e Metohi” të autorëve Dr.Sllavisha Dobriqanin dhe të

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

një bashkautori shqiptar Dr.Tefik Gashi, të cilët morën pjesë në Kongresin V të Mjekësisë Ligjore të ish-Jugosllavisë që kishte karakter ndërkombëtar. Në punimin e tyre për vrasjet me armë zjarri gjatë periudhës 1992-1996 që ndodhën në Kosovë, kishin dhënë vlerësime shumë të gabuara dhe tendencioze të mbështetur në nacional-shovinizëm e jo në të dhëna apo burime të mirëfillta shkencore.

Për periudhën 2000-2011 jemi shërbyer me të dhënat statistikore të nxjerra nga Policia e Kosovës, Prokuroria e Qarkut në Prishtinë, ndërkohë që bazë e hulumtimit dhe studimit të gjithanshëm të vrasjeve kanë qenë edhe regjistrat penalë të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, si dhe aktgjykimet e plotfuqishme të kësaj gjykate.

1.1. Rëndësia e hulumtimit të vrasjeve

Me të drejtë është vlerësuar si në të drejtat tradicionale (kohët e lashta) dhe në ato bashkëkohore, se jeta e njeriut paraqet objektin më të çmuar mbrojtës, e në anën tjetër vrasja trajtohet si krim shumë i rëndë. Për këtë shkak, vrasja zë vendin qendror si problem i përgjithshëm shoqëror, ligjor dhe kriminalo-politik.

Shikuar nga aspekti historik, format e reagimi shoqëror ndaj vrasjeve kanë qenë nga më të ndryshmet. Sa i përket reagimit në bashkësinë e parë primitive ndaj këtij kriminaliteti, do theksuar se është reaguar nëpërmjet gjakmarrjes dhe pajtimit, që nënkupton se drejtësia ka shkuar në vend, ndaj kryesit të këtij kriminaliteti me gjakmarrje ose me pajtim. Me lindjen e shtetit dhe së drejtës, përmes ligjeve të para të shkruara dhe ato të mëvonshmet, për vrasjet janë parashikuar dënimet më të rënda. Kështu, edhe në shoqëritë bashkëkohore, pavarësisht nga rregullimi i tyre shoqëror, vrasjet, me të drejtë, konsiderohen si veprat më të rënda penale.

Vrasjet janë një ndër veprat penale që paraqesin rrezikshmërinë më të lartë shoqërore, për faktin se pasojat përveç që janë të rënda, njëkohësisht janë edhe të paevitueshme. Përveç vdekjes së personit, vrasjet pashmangshëm shkaktojnë edhe një mori pasojash të tjera - fillimisht shkaktojnë pasoja sociale, që drejtpërdrejt i godasin anëtarët e familjes së viktimës- të vrarit si dhe të familjes së vrasësit, për faktin se, si i vrari, ashtu dhe vrasësi janë persona të martuar dhe në të shumtën e rasteve kanë shumë fëmijë të mitur, si dhe anëtarë të tjerë të familjes, e që në mesin e anëtarëve të familjes ndodh të ketë edhe të

paaftë, pastaj persona që nuk janë në marrëdhënie pune, fëmijë që janë duke vijuar shkollimin etj, prandaj, në këto rrethana, gjendja ekonomike familjare, ndonëse e rënduar, vështirësohet edhe më tej, sa që krijohet situata kur rrezikohet edhe ushqimi i familjes.

Kështu, bazuar në shkaqet e cekura, vrasjet, përveç pasojave të përmendura, shkaktojnë në publik edhe pakënaqësi, pezmatim e revoltë, për faktin se krijohet ndjenjë e pasigurisë dhe e rrezikshmërisë edhe për shoqërinë në përgjithësi. Për këto arsye kërkohet nga organet e ndjekjes penale që të ndërmerren masa më efikase për parandalimin dhe luftimin e këtij kriminaliteti siç u tha mjaft të rrezikshëm.

Përrjashtuar artikujt e ndryshëm dhe monografitë, në Republikën e Kosovës e në veçanti në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, vrasjet nuk janë hulumtuar dhe studiuar në masë të mjaftueshme apo në mënyrë më të thelluar, prandaj duke pasur për bazë edhe faktin se vrasjet paraqesin kriminalitetin më të rëndë, sepse përfundimisht me aktin e vrasjes shuhet jeta e individit, jam motivuar që t'i përkushtohem hulumtimit dhe studimit të këtij kriminaliteti mjaft të rrezikshëm përveç në përmasa individuale, edhe për shoqërinë në përgjithësi.

1.2. Vështrim juridiko-penal i veprës penale të vrasjes

Duke pasur parasysh faktin se hulumtimi dhe studimi i veprës penale të vrasjes, është përqendruar në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë gjatë periudhës 2000-2011, atëherë detyrimisht vështrimin juridik-penal të veprës penale të vrasjes do e bëjmë në pajtim me Ligjin Penal të Kosovës (LPK), në fuqi nga dt.01.07.1977, Prishtinë, 1977 (ky ligj ishte në fuqi deri më dt.05.04.2004) si dhe Kodin Penal të Kosovës (KPK), që ishte në

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

fuqi nga dt.06.04.2004 e deri më dt.31.12.2012 i nxjerrë nga administrata e UNMIK-ut meqë nga 1 janari 2013 është në fuqi Kodi i ri Penal.

LPK-së i vitit 1977, veprën penale të vrasjes, e ka parashikuar në kreun VI, në kuadër të veprave kundër jetës dhe trupit. Neni 30 i paragrafit 1 të LPK-së, parashikon se ai që e privon tjetrin nga jeta, dënohet me burgim jo më pak se pesë vjet.

Neni 30 paragrafi 2 i LPK-së, parashikon se me burgim jo më pak se dhjetë vjet ose me dënim me vdekje (Rregullorja e UNMIK-ut, nr.1999/24, të dt.12.12.1999 që është konsideruar se ka qenë në fuqi prej dt.10.06.1999, sipas nenit 1 paragrafi 1.5 dënimi me vdekje është hequr, kurse sipas Rregullores së UNMIK-ut, nr.2000/59 dt.27.10.2000 neni 1 paragrafi 1.6 dënimi me vdekje është zëvendësuar me dënim burgimi deri në 40 vjet) do të dënohet: kush tjetrin në mënyrë mizore ose dinake e privon nga jeta; kush tjetrin e privon nga jeta dhe me atë rast me dashje e vë në rrezik jetën edhe të një personi tjetër; kush tjetrin e privon nga jeta për interes, për të kryer ose për të fshehur veprën tjetër penale, për shkak të hakmarrjes së paskrupullt, ose nga motivet e tjera të dobëta; kush tjetrin e privon nga jeta për gjakmarrje; kush tjetrin e privon nga jeta me sjellje të paskrupullt huligane; kush privon nga jeta personin zyrtar ose ushtarakun, gjatë kryerjes së punëve të sigurimit publik ose të detyrës së ruajtjes së rendit publik, kapjes së kryesit të veprës penale ose të ruajtjes së personave të cilëve u është hequr liria, ose kush privon nga jeta personin i cili në bazë të ligjit ose të ndonjë dispozite tjetër kryen këto punë në realizimin e vetëmbrojtjes shoqërore, kush me dashje kryen disa vrasje.

KPK-së i vitit 2003, që është në fuqi nga 06 prill 2004, veprën penale të vrasjes e ka parashikuar në Kapitullin XV në kuadër të veprave penale kundër jetës dhe trupit.

Neni 146 i KPK-së, parashikon veprën penale të vrasjes, duke potencuar se kushdo që e privon personin tjetër nga jeta dënohet me së paku pesë vjet burgim. Përndryshe, kjo formë e vrasjes trajtohet edhe si formë themelore e vrasjes, ndërsa në literaturën juridike-penale trajtohet si vrasje e rëndomtë (Salihu, 2006:115). KPK-së, për këtë formë të vrasjes nuk cek tipare të posaçme, kështu për shkak të mungesës së rrethanave, mënyrës apo ndonjë motivi të posaçëm, vrasja e rëndomtë dallohet nga vrasja e rëndë dhe e privilegjuar. Pra, quhen vrasje të rëndomta për faktin se u mungojnë tiparet e posaçme, e që janë prezentë te vrasjet e rënda dhe ato të privileguara. Vepra penale e vrasjes së rëndomtë kryhet me veprim, ndërsa kjo vrasje kryhet edhe me mosveprim, në ato raste kur ka ekzistuar detyrimi juridik që të veprohet e në fakt në kundërshtim me detyrimin ligjor nuk është vepruar.

Përveç formës së rëndomtë të veprës penale të vrasjes, KPK-së parashikon edhe veprën penale të vrasjes së rëndë. (Rregullorja e UNMIK-ut nr. 2003/25 e dt.06.07.2003 Kodi Penal i Kosovës, neni 147, në fuqi prej dt. 06.04.2004).

Sipas nenit 147 të KPK-së, vrasja e rëndë ekziston dhe kryesi i veprës penale dënohet me së paku dhjetë vjet burgim apo me burgim afatgjatë, atëherë kur: Privon nga jeta fëmijën; Privon nga jeta femrën për të cilën e di se ajo është shtatzënë; Privon nga jeta personin tjetër në mënyrë mizore apo dinake; Privon nga jeta personin tjetër dhe me atë rast me dashje e vë në rrezik jetën e një ose të më shumë personave; Privon nga jeta personin tjetër, duke vepruar mizorisht e dhunshëm; Privon nga jeta personin tjetër nga motivet racore, nacionale apo fetare; Privon nga jeta personin tjetër me qëllim të fitimit të dobisë pasurore; Privon nga jeta me qëllim të kryerjes apo të fshehjes së ndonjë vepre tjetër penale; Privon nga jeta personin tjetër nga hakmarrja e paskrupullt po nga motive të tjera të ulëta; Privon nga jeta personin tjetër zyrtar gjatë kohës së ushtrimit të detyrës në mbrojtje të rendit

ligjor, sigurimit të njerëzve apo të pasurisë, zbulimit të veprave penale arrestimit të kryerësit të veprës penale, ruajtjes së personave të privuar nga liria ose ruajtjes së rendit dhe të paqes publike; Me dashje kryen dy apo më shumë vrasje, përveç veprave të cilat janë paraparë në nenet 148 dhe 150 të këtij Kodi ose Privon nga jeta personin dhe më parë ka qenë i dënuar për vrasje, përveç veprave të cilat janë të parapara në nenin 148 dhe 150 të këtij Kodi.

KPK, i trajton si vrasje të rënda apo të kualifikuara, për faktin se kryhen në rrethana posaçërisht të rënda, dhe për shkakun se në rastet e vrasjeve të rënda, kemi një shkallë më të lartë të kundërligjshmërisë dhe të fajësisë së kryesit, nga këto arsye KPK-së parashikon dënime më të rënda në krahasim me vrasjet e rëndomta.

Vrasjet e rënda, sistemohen mbi bazën e kriterëve si në vazhdim:

- **Sipas mënyrës së kryerjes:** vrasja në mënyrë mizore apo dinake, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 3 i KPK-së; vrasja me ç'rast me dashje vihet në rrezik jeta e një ose më shumë personave, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 4 i KPK-së; vrasja duke vepruar mizorisht dhe dhunshëm, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 5 i KPK-së.
- **Sipas motiveve:** vrasja nga motivet racore, nacionale apo fetare, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 6 i KPK-së; vrasja me qëllim të fitimi të dobisë pasurore neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 7 i KPK-së; vrasja me qëllim të fshehjes së ndonjë veprë tjetër penale, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 8 i KPK-së; vrasja nga hakmarrja e paskrupullt apo nga motive të tjera të ulëta, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 9 i KPK-së.

- **Sipas objektit të mbrojtur:** vrasja e fëmijës, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 1 i KPK-së; vrasja e femrës për të cilën kryesi e di se ajo është shtatzënë, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 2 i KPK-së; vrasja e personit zyrtar gjatë kohës së ushtrimit të detyrës në mbrojtje rendit ligjor, sigurimit të njerëzve apo të pasurisë, zbulimit të veprave penale, arrestimit të kryesit të veprës penale, ruajtjes së personave të privuar nga liria ose ruajtjes së rendit dhe paqes publike, neni 147 paragrafi 1 nënparagrafi 10 i KPK-së.
- **Sipas pasojave:** vrasja me dashje e dy apo më tepër personave, përveç veprave të cilat janë paraparë në nenet 148 dhe 150 të këtij kodi, neni 147 paragrafi 1, nënparagrafi 11, i KPK-së.
- **Sipas sjelljes (të kaluarës) së mëparshme të kryesit:** vrasja nga personi i cili më parë ka qenë i dënuar për veprën penale të vrasjes, përveç veprave të cilat janë të parapara në nenet 148 dhe 150 të këtij kodi, neni 147 paragrafi 1, nënparagrafi 12 i KPK-së.

Përveç vrasjes së rëndomtë dhe vrasjes së rëndë, literatura juridike parashikon edhe të ashtuquajturat vrasjet e privileguara. Quhen të privileguara për faktin se në veprimet e kryesve të këtyre veprave penale ekzistojnë rrethana veçanërisht lehtësuese, prandaj në literaturën juridike quhen edhe si vrasje të lehta. KPK parashikon veprën penale të vrasjes së kryer në gjendje të afektit mendor, veprën penale të vrasjes nga pakujdesia dhe veprën penale të vrasjes së foshnjës gjatë lindjes (Rregullorja e UNMIK-ut, nr.2003/25 e dt.06.07.2003 Kodi Penal i Kosovës, nenet 148, 149 dhe 150 në fuqi nga dt.06.04.2004).

Neni 148 i KPK-së, parashikon veprën penale të vrasjes së kryer në gjendje të afektit mendor. Për këtë vepër penale, ndaj kryesit mund të shqiptohet dënim me burgim prej një

deri në dhjetë vjet, ndërsa në literaturën juridike quhet edhe si vrasje e provokuar. Me këtë rast, privohet nga jeta personi nga personi tjetër pa fajin e këtij të fundit pasi që ka rënë në tronditje të fortë mendore (psikike) për shkak të sulmit, keqtrajtimit ose fyerjes së rëndë nga ana e viktimës dhe quhet e provokuar për faktin se në një mënyrë me kontributin e të vrarit vije deri te vrasja e tij.

Veprën penale të vrasjes nga pakujdesia e parashikon neni 149 i KPK-së, ndërsa konsiderohet se vrasja është kryer nga pakujdesia, në rastin kur personi është privuar nga jeta, për shkak të pakujdesisë së kryesit të veprës penale. Kështu, duke pasur parasysh faktin se vepra penale kryhet jo me dashje por nga pakujdesia, konsiderohet edhe si formë e lehtë e fajit, për shkak të formës së fajit me të cilën kryhet. Ndërsa, dallimi në mes të vrasjes nga pakujdesia, vrasjes së rëndomtë dhe të rëndë, është pikërisht lidhur me shkallën e fajësisë, kjo për faktin se vrasjet e rëndomta dhe të rënda kryhen vetëm me dashje.

Privimi i personit nga jeta, te rastet e vrasjes nga pakujdesia manifestohet në një mënyrë specifike, pra rrënjësisht dallon nga vrasjet me dashje. Pra, dallimi qëndron në atë se veprimet e ndërmarra nuk kanë pasur për qëllim privimin e personit nga jeta, si për shembull, nëse personi gjatë pastrimit të armës, fillimisht nuk është siguruar se në tytën e armës nuk ka fishekë, ndërsa aty afër duke shikuar nga kureshtja qëllon personi tjetër, dhe gjatë manovrimit me armën me qëllim të pastrimit, pa dashje e aktivizon mekanizmin ndezës dhe godet personin që ishte aty afër. Pra, personi nuk ka ndërmarrë asnjë veprim me qëllim të privimit të personit tjetër nga jeta, por kjo ka ndodh si rezultat i pakujdesisë gjatë pastrimit të armës.

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Vepra e fundit penale, që u përket vrasjeve të privileguara, është vrasja e foshnjës gjatë lindjes, parashikuar me nenin 150 të KPK-së, ndërsa këtu kemi privimin e fëmijës nga jeta nga ana e nënës së tij gjatë procesit të lindjes ose menjëherë pas lindjes, dhe kjo si rezultat i çrregullimeve të shkaktuara nga lindja. Quhet, vrasje e privileguar, për faktin se te lehona lindja zakonisht shkakton çrregullime fizike dhe psikike të përcjella me dhembje, dhe si pasojë e këtyre çrregullimeve te lehona manifestohet një gjendje kalimtare e aftësisë së përgjegjësisë së zvogëluar, në anën tjetër si faktorë të tjerë ndikojnë edhe shkaqet sociale, si për shembull shtatzënësia jashtëmartesore, varfëria e në veçanti ajo e skajshme.

Subjekt i kësaj vepre penale është vetëm e ëma, e cila privon nga jeta fëmijën e vet, kurse viktimë e kësaj vepre penale mundet të jetë vetëm fëmija që ka lindur i gjallë, ndërsa nuk është me rëndësi nëse fëmija ka qenë i aftë për të jetuar. Nëse në rastet e tilla, nëse ndonjë person paraqitet si bashkëpunëtor, ose vetë e kryen vrasjen e fëmijës, i njëjti do të përgjigjet për vrasjen e rëndomtë ose të rëndë, varësisht nga mënyra dhe motivet e kryerjes së veprës penale. Kjo vepër penale kryhet vetëm me dashje, por nuk konsiderohet vepër penale, nëse e ëma gjatë procesit të lindjes ose pas lindjes, nga pakujdesia e privon nga jeta fëmijën e saj.

PJESA E DYTË

Kapitulli II:

2.1. Fillimi i të drejtës së jetës sipas jurisprudencës së Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut

Me mijëra vjet shtetet kanë parashikuar dënime të ndryshme për shkaktimin e abortit dhe këto dënime kanë qenë më pak të ashpra se sa ato dënime që lidheshin me shkaktimin e vdekjes së atyre të “lindur gjallë” (Murphy, 2014: 851).

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka një jurisprudencë të pasur në lidhje me mbrojtjen e jetës.

E drejta e jetës është e para nga të gjitha të drejtat që janë parashikuar në Konventën Evropiane të të Drejtave të Njeriut sepse është e drejta njeriut më themelore dhe nëse dikush do të privohet në mënyrë arbitrare nga e drejta për jetën, të gjitha të drejtat e tjera behën jo reale. Natyra themelore e kësaj të drejte është e qartë sepse nuk është e derogueshme, nuk mund të mohohet në kohë lufte apo emergjence tjetër publike që është kërcënuese për jetën e kombit (Korff, 2003: 7).

Shtetet nuk kanë vetëm detyrimin që të përmbahen që të mos shkaktojnë vdekjen në mënyrë vullnetare dhe jo të ligjshme, por të marrin masat e nevojshme për të mbrojtur jetët e personave që kanë në juridiksionin e tyre dhe në mënyrë të veçantë për nxjerrjen e ligjeve penale eficiente të mbështetura nga mekanizmi i aplikimit të këtij legjislacioni (Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, LCB k. Britanisë së Madhe, dt. 9.06.1998, par. 23).

Në çështjen Boso k. Italisë, gjykata përsëriti qëndrimin e saj se nëse fetusit do t'i garantoheshin të njëjta të drejta si një personi të lindur, kjo gjë do të kufizonte në mënyrë abuzive të drejtat e personave që kanë lindur sipas nenit 2.

Në çështjen tjetër Vo k. Francës, ku shtrohej pyetja nëse e drejta e brendshme kishte dispozita te përshtatshme për të mbrojtur fetusin që u vra nga një ndërhyrje e pakujdesshme e një mjeku.

Sipas opinionit të gjykatës, pika e nisjes e të drejtës të jetës çmohet nga shtetet. Kjo gjë lidhet edhe me faktin se shumica e shteteve që kanë firmosur Konventën nuk kanë gjetur një përgjigje për këtë pyetje, dhe nga ana tjetër mungesa e një përkufizimi në nivel evropian për shkak të mungesës së konsensusit për të realizuar përkufizimin juridik të fillimit të jetës. Mund të gjendet të paktën një emërues i përbashkët midis shteteve të cilat mbajnë qëndrimin se fetsi i përket species njerëzore. Potenciali i kësaj qenie njerëzore dhe mundësia për t'u bërë një person duhet të mbrohen në emër të dinjitetit njerëzor, por pa e bërë këtë një person që ka të drejtën e jetës sipas nenit 2.

Konventa për të Drejtat e Fëmijës e cila ka hyrë në fuqi në vitin 1990 është akti i parë ndërkombëtar i detyrueshëm që sanksionon të drejtat e fëmijëve.

Konventa është instrumenti baza në lidhje me mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve. Ajo parashikon të drejtën e jetës, të kombësisë, të drejtën për një identitet, të drejtën për t'u dëgjuar, lirinë e ndërgjegjes dhe besimit, mbrojtjen e shëndetit dhe një sërë të drejtash të tjera. Ajo që vihet re dhe me të drejtë është konstatuar dhe nga autor të ndryshëm është fakti se Konventa heshtë në lidhje me moshën se kur fillon fëmijëria dhe është i paqartë fakti nëse të drejtat e fëmijëve iu aplikohen edhe fetusit (Janoff, 2004: 164).

Nocioni i personalitetit të fetusit është relativisht i ri në Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe rezulton pjesërisht nga vendimi i Gjykatës Supreme në çështje që lidhej me abortin në Roe k. Wade e vitit 1973. Shumica e gjyqtarëve u shprehën se të palindurit nuk janë konsideruar asnjëherë sipas ligjit persona në kuptimin e plotë të fjalës dhe fjala person siç është përdorur në Amendamentin e Katëmbëdhjetë (Epstein, 2013: 142).

Mbrojta e jetës është një nga sfidat më të rëndësishme të shoqërisë dhe një kërkesë e domosdoshme e legjislacioneve të zhvilluara. E drejta e lirisë personale, si e drejtë për të marrë vendime dhe për të bërë zgjedhje në perputhje me vullnetin e lirë është një nga të drejta themelore të sferës së të drejtave të njeriut. Në lidhje me këtë të drejtë, liria e gruas për të disponuar lirisht në lidhje me trupin e saj dhe në rastin e shtatëzanësisë kuptohet si e drejta për të vendosur nëse do ta nderpresë apo do ta cojë atë deri në fund.

Nëse fetusi gëzon të drejtën e jetës, sanksionimi i kësaj të drejte mund të bjerë në konflikt me të drejtën e lirisë personale të gruas shtatzëne, dhe konkretisht me lirinë saj për të disponuar në lidhje me trupin e saj (Xhafo, 2006: 260).

Në çështjen Pretty k. Britanisë së Madhe, paditësja ishte e paralizuar dhe ishte në një stad të avancuar të një sëmundje neurologjike shkatërruese dhe e padurueshme. Ajo pohonte se ndalimi i përgjithshëm për vetëvrasjen sipas legjislacionit të Anglisë përbënte një shkelje të së drejtës për jetën. Gjykata u shpreh se “nuk është e bindur se e drejta për jetën e mbrojtur nga neni 2 të ndërpritet dhe të akordoj një të drejtë të kundërt” dhe nuk ishte e mundur që neni 2 i Konventës të parashikoj një të drejtë për të vdekur (Xhafo, 2006: 260).

Në lidhje me statusin ligjor të fetusit në doktrinë vihen re qëndrime të ndryshme të influencuar edhe nga ndikimet fetare, sociale e politike të cdo vendi. Përderisa nuk ka një qëndrim unik, shoqëria njerëzore është ende e paqartë në lidhje me tendencën midis

mbrojtjes së jetës dhe fetusit apo respektimit të autonomisë së gruas shtatzëne (Xhafo, 2006: 261).

Prania e hipotezes se fetusit gëzon të drejtën e jetës është kritikuar shumë dhe nuk mbështetet nga shumica e ligjislacioneve të vendeve të Evropës sepse përben kufizim të lirisë personale të gruas, ku bën pjesë dhe e drejta për të disponuar lirisht trupin. Sistemet ligjore bashkëkohore e kanë përjashtuar hipotezën ligjore që e konsideron embrionin si qenie njerëzore. Në këto sisteme ligjore, statusi i fetusit është i lidhur me atë të gruas shtatzënë (Xhafo, 2006: 263).

Doktrina amerikane ka mbajtur qëndrimin se kur një fetus dëmtohet, askush nuk konsiderohet së është vrarë. Në çështjen *Amadio k. Levin*, Gjykata e Lartë e Pensilvanisë me datën 20 shkurt 199 vendosi se “vdekja e një fetusit e shkaktuar nga shkelja e rregullave të qarkullimit rrugor nuk mund të konsiderohet vrasje. Gjykata u shpreh se vetëm dikush që ka lindur i gjallë mund të konsiderohet “person” dhe për rrjedhojë viktimë e një vrasje. Gjykata e lidhi me parimin “e lindjes i gjallë”. Mbrojtja juridiko- penale e fetusit nëse dëmtohet apo vritet si pasojë e një krimi shtetëror është sanksionuar në 29 shtete (Xhafo, 2006: 266-267).

2.2. Eutanazia sipas optikës së Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut

Në literaturën juridike duke filluar që nga viti 1970 janë elaboruar disa klasifikime për eutanazinë. Klasifikimet e bëra në doktrinë bëjnë dallimin midis eutanazisë vullnetare dhe jo vullnetare dhe asaj aktive dhe pasive (Tulloch, 2005: 33).

Eutanazia është vullnetare kur pacienti me dëshirën e tij mund t’i kërkojë mjekut t’i administrojë një injeksion vdekjeprurës. Ndërsa eutanazia jo vullnetare vjen si rezultat i

veprimeve që sjellin vdekjen e pacientit kur ai nuk ka shprehur vullnetin (Tulloch, 2005: 33).

Eutanazia aktive presupozon kryerjen e veprimeve nga mjeku që çojnë në mbarimin e jetës si rrjedhojë e kërkesës së vazhdueshme të bërë nga pacienti. Eutanazia aktive mund të realizohet nga mjeku me heqjen e një aparati që bën të mundur mbajtjen në jetë pacientin ose administrimin e një medikamenti që çon në mbarimin e jetës së pacientit (Cami, 2012: 136).

Eutanazia pasive presupozon mos dhënien ose ndërprerjen e një mjekimi, duke e ditur që në këtë mënyrë vjen vdekja e pacientit, në veçanti në rastet kur “zgjidhja” është mbajtja e pacientit në jetë me një mjekim agresiv dhe që nuk jep rezultat, praktikë që është në kundërshtim me etiken mjekësore, aq më tepër kur personi e refuzon një mjekim të tillë (Hidson & Caner, 2008: 205).

Për eutanazinë nuk ka një përkufizim universal. Eutanazia e ka prejardhjen nga gjuha greke, dhe do të thotë “vdekje e lehtë”. Që të themi se jemi në rastin e eutanazisë duhet që ajo të realizohet në mjedisin spitalor nga mjeku dhe jo nga të afërm të personit që është duke vuajtur, pacienti të vuaj nga një sëmundje e pashërueshme ose që i shkakton vuajtje të mëdha. Pa kushtin e fundit nuk ka asnjë dallim ndërmjet eutanazisë dhe vrasjes (Keown, 2002: 10).

Në çështjen Evans kundër Britanisë së Madhe, paditësja pohonte se dispozitat e legjislacionit britanik që parashikonin shkatërrimin e embrionit menjëherë sapo ish-partneri tërhoq kërkesën për konservimin e tyre, përben një shkelje të drejtës së jetës të embrioneve. Gjykata në lidhje me kërkesën e paditëses u shpreh se “nuk ishte e mundur që embrionet të kenë të drejtën e jetës të parashikuar në nenin 2 të Konventës dhe si rrjedhojë nuk ka

ndodhur asnjë shkelje e kësaj dispozite” (Vendimi i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Evans kundër Britanisë së Madhe, prag. 56)

Se fundmi Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka dhënë një vendim për eutanazinë në çështjen Lambert dhe të tjerët kundër Francës, ku behej fjalë për eutanazinë e personave që janë me aftësi të kufizuara, dhe janë në pamundësi për të komunikuar, gjykata vendosi (12 pro dhe 5 kundër) që prindërit dhe vëllezërit e personit me aftësi të kufizuar nuk kanë të drejtë t’i mbrojnë në emrin e tij të drejtën e jetës dhe të drejtën e integritetit fizik në gjykatë (Vendim i Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut, Lambert dhe të tjerët kundër Francës, dt.5 qershor 2015, parag. 103. Me të njëjtin numër votash, gjykata vendosi që neni 2 i KEDNJ-së nuk është shkelur në rastin e zbatimit të vendimit të mjekut që të ndalojë hidratimin dhe ushqimin e një personi me aftësi të kufizuar (Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Lambert dhe të tjerët kundër Francës, dt.5 qershor 2015.parag. 12.). Megjithëse eutanazia nuk lejohet në Francë, gjykata u shpreh se ajo është në përputhje me Konventën e të Drejtave të Njeriut. Këtu, gjykata ka lejuar një eutanazi të maskuar.

2.3. Pikëpamje të ndryshme lidhur me veprën penale të vrasjes

Kush do që shkakton vdekjen e personit tjetër, do të përballet me një dënim të lartë burgimi. Vepra penale e vrasjes kryhet me mos veprim dhe me veprim në kundërshtim me ligjin, vrasje kryhet edhe nga pakujdesia. Mirëpo vrasjet monstruoze, trajtohen si vrasje kapitale, ndërsa shumica e shteteve këtë lloj të vrasjeve e trajtojnë si vrasje tejet të rëndë. Vrasje si krim ka për qëllim marrjen e jetës personit tjetër, ndërsa kryesi i vrasjes përballet

me një dënim të lart burgimi, përfshirë edhe dënimin me vdekje, siç këtë e parashikojnë disa shtete (http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/violent_crimes/felony).

Vrasja e personit jo vetëm që është e pa arsyeshme por edhe nuk mund të justifikohet, ndërsa është veçanërisht i paligjshëm, sepse vrasja e qenies njerëzore nuk mund tëarsyetohet, sepse vrasja është jashtëzakonisht qëllim keqe, ngase shuhet jeta e njeriut si qenie njerëzore (<http://en.wikipedia.org/wiki/Murder#Definition>).

Juristi anglez i shekullit tetëmbëdhjetë William Blackstone (duke cituar Edward Coke) në komentet e tij për ligjet e Anglisë, e përcakton vrasjen si e drejtë zakonore, që nënkupton se kjo ndodh kur një person me mendje dhe kujtesë të shëndosh, në mënyrë të pa ligjshme vret qenien njerëzore. Elementet e vrasjes janë: vrasje në kundërshtim me ligjin e njeriut nga njeriu tjetër me qëllim të keq (<http://en.wikipedia.org/wiki/Murder#Definition>).

Vrasja, është krim i rëndë, që do të thotë marrja e jetës personit tjetër në kundërshtim me ligjin. Shumica e shteteve vrasjet e klasifikojnë si vrasje me paramendim, apo si vrasje e rëndë, ose pa paramendim përkatësisht si vrasje e rëndomtë.

Jo të gjitha shtetet në SHBA me kodet penale e bëjnë klasifikimin apo ndarjen e vrasjeve (<http://www.hg.org/murder.html>). Kur personi ia merr jetën personit tjetër, pavarësisht qëllimit apo motivit lidhur rastin, ajo quhet vrasje. Vrasja nuk është çdo herë krim, siç janë rastet e vrasjeve në vetëmbrojtje, apo ekzekutimi i personit të dënuar me dënimin me vdekje. Rastet e vrasjeve pa paramendim apo nga pakujdesia, quhen ndryshe edhe vrasje të pa vullnetshme, pra nuk ka ekzistuar qëllimi i vrasjes, këto raste janë psh.vrasjet apo vdekjet në trafikun publik. Gjithashtu ndaj vrasësit aplikohen dënime të ndryshme, e kjo duke pasur parasysh një mori faktorësh, siç janë rrethanat lehtësuese.

Disa vrasës që vrasjen e kanë kryer në rrethana të ulëta, dërgohen në shërim psikiatrik.(
<http://criminal.findlaw.com/criminal-charges/homicide.html>).

Krimi i vrasjes kryhet kur një person mentalisht që është në rregull, që është në moshë të arsyeshme për të kuptuar se vrasja është e ndaluar me ligj, dhe ai vret njeriun si qenje njerëzore, duke përjashtuar fëmijët, por jo edhe personelin e forcave ushtarake të armikut, e këtë e bënë pa ndonjë urdhër, dhe në kundërshtim me ligjin, pra me qëllim të keq, apo me paramendim, është vrasje e rëndë, sepse paraprakisht kryesi e ka pasur të formësuar qëllimin e vrasjes (<http://thelawdictionary.org/murder>).

Në shumë vende, vrasjet i ndajnë si vrasje të shkallës së parë dhe të shkallës së dytë. Kështu me vrasjen e shkallës së parë është menduar se vrasja e njeriut si qenie njerëzore me qëllim dhe nga një njeri i arsyeshëm, e me paramendim për ta e vrarë njeriun e caktuar, pra në kundërshtim me të gjitha dispozitat ligjore, është quajtur si vrasje e shkallës së parë. Mandej si vrasje të shkallës së parë shumë shtete e kanë trajtuar vrasjen me përdorimin e torturës, vrasjen e policit apo rojës së burgut, etj.

Vrasje e shkallës së dytë, trajtohet kur vrasja kryhet pa paramendim, pra vrasja vjen si rezultat i veprimit të pa matur të një njeriu, siç ndodh psh.gjuajtja me armë në turmë, mandej veprimi nga pa kujdesia etj. Kështu në vrasje përfshihet personi i cili në të vërtetë nuk është aktor i drejtpërdrejt, por është gjetur në një moment të caktuar kur ka pasur numër të caktuar të njerëzve të përqendruar në një vend, siç kjo ndodh në vendet tregtare ku është i përqendruar një numër më i madh i njerëzve. Vrasja e fetusit-fëmiut të pa lindur, nuk bëhet me paramendim, (<http://dictionary.law.com/default.aspx?selected=1303>).

PJESA E TRETË

Kapitulli III: VËSHTRIM KRAHASUES I VEPRËS PENALE TË

VRASJES

VEPRA PENALE E VRASJES NË LEGJISLACIONET PENALE

TE DISA NGA VENDET

3.1 Vepra Penale e Vrasjes sipas Kodit Penal të Italisë

Vrasja në përgjithësi

Në nenin 575 të Kodit Penal Italinë (KPI) është parashikuar figura e veprës penale të vrasjes dhe kjo dispozitë parashikon se “kushdo që shkakton vdekjen e një njeriu ndëshkohet me burgim jo me pakë se 21 vjet”.

Me veprën penale të vrasjes në përgjithësi do të kuptojmë marrjen e jetës së një personi me një sjellje të kryer me dashje ose nga pakujdesia dhe pa qenë të pranishme rrethana që përjashtojnë nga përgjegjësia penale (Antolisei, 2008: 43).

Objekti i veprës penale është jeta e njeriut. Është e padiskutueshme qo mbrojtja e jetës së njeriut është një nga të drejtat kryesore që mbrohen nga Kushtetuta. Mbrojtja e jetës lidhet edhe me mbrojtjen e të drejtave të tjera kushtetuese siç janë: liria, dinjiteti njerëzor ose shëndeti. Objekt diskutimi është fakti nëse mbrojtja e jetës duhet konsideruar si një e drejtë individuale apo duhet parë si interes kolektiv (Fiadanca & Musco, 2012: 2).

Pjesa më e madhe mbështet idenë që mbrojtja penale akordohet jo vetëm në interes të individit por edhe në interes të shoqërisë. Sistemi ligjor i atribuon jetës në mënyrë individuale edhe një vlerë shoqërore, domethënë duke marrë në konsideratë detyrimet që ka individit ndaj familjes dhe ndaj shtetit (Antolisei, 2008: 43)

Sipas nenit 32 të Kushtetutës që parashikon se “asnjëri nuk mund të detyrohet për një trajtim mjekësor nëse nuk e parashikon ligji. Ligji në asnjë rast nuk mund të dhunojë kufijtë e vendosur në respekt të qenies njerëzore”. Kjo ka bërë që pjesa më e madhe e doktrinës të jetë e mendimit se neni i përmendur me sipër sanksionon të drejtën për vetëvendosur vetë kundrejt shëndetit dhe bën që të njihet në mënyrë indirekte e drejta individuale për të mos u mjekuar dhe që të lihet të vdesë (Romboli, 1992: 34).

Qëllimi i vendosjes së kësaj vepre lidhet me mbrojtjen e jetës së njeriut. Ajo mbrohet nga shteti jo vetëm për interesa individuale, por edhe për interesa kolektive. Ndëshkimi i vrasjes demonstroi atë që rendi juridik ia atribuon jetës në mënyrë individuale si një vlerë shoqërore, domethënë marrja në konsideratë e detyrimeve që i përkasin individit kundrejt familjes dhe kundrejt shtetit (Antolisei, 2008: 43).

Duhet theksuar fakti se vepra penale e vrasjes ndëshkohet si krim shumë i rëndë dhe historikisht është parashikuar nga të gjitha legjislacionet (Ramacci, 1997:75).

Objekti material i veprimit kriminal është një njeri tjetër, vlen për t’u përmendur që bëhet fjalë për një njeri të ndryshëm nga autori sepse shumica e legjislacioneve, duke përfshirë edhe atë italian, nuk e dënojnë vetëvrasjen, madje as edhe në rastet kur sanksioni mund t’i aplikohet praktikisht individit, domethënë në hipotezën e një tentative të thjeshtë (Antolisei, 2008: 43).

Cilësimi si njeri duke iu referuar të drejtës penale nuk fillon me lindjen e vërtetë, por në një moment pak më përpara, më saktësisht duke filluar ndarjen e fetusit nga mitra e nënës (Antolisei, 2008: 44). Duhet theksuar fakti se Kodi Penal italian e cilëson vrasjen e të porsalindurit si vrasje e fetusit gjatë ndarjes. Kjo dispozitë parashikon vrasjen në kushtet e braktisjes materiale dhe morale, por duhet theksuar fakti se ajo shërben si dispozitë e përgjithshme, nuk duhet kuptuar që ligjvënësi donte ta linte pa u sanksionuar rastet e vrasjes së foshnjës (vrasja e fetusit për arsye trashëgimie për mos të pasur fëmijë) raste që janë edhe më të rënda sipas nenit 37 të KPI-së (Antolisei, 2008: 44).

Nuk ka dyshim që personi ndaj të cilit drejtohen veprimet duhet të jetë i gjallë, në rast se ka vdekur do të kishim mungesë të objektit të figurës së veprës penale (Antolisei, 2008: 44).

Seksi, mosha, kushtet që lidhen me trupin, ose mendjen, kombësia, raca etj. të viktimës janë të panevojshme për të pasur figurë të veprës penale. Nuk ka rëndësi pozicioni shoqëror, vetëm se për vrasjen e Kryetarit të Shtetit, të Kryetarit të një shteti të huaj është parashikuar nga neni 276 dhe neni 295 i KPI-së (Antolisei, 2008: 45-46).

Edhe qeniet e shpifura të lindura nga gratë mund të janë subjekt pasiv të kësaj figure vepre penale. Jeta njerëzore mbaron me vdekjen. Mban përgjegjësi penale për vrasje edhe ai që vret dikë që është i dënuar me dënim kapital pak përpara se të realizohet ekzekutimi i dënimit, ose një person që ka sëmundje të pashërueshme dhe është i destinuar të vdesë (Antolisei, 2008: 45-46).

Ana subjektive

Vepra penale kryhet me dashje. Duhet theksuar fakti se dashja si formë faji, ku përfshihen ndërjegjija dhe vullneti, duhet të ekzistojë në momentin e veprimit dhe duhet të zgjasë gjatë gjithë kohës së veprimit (Fiandaca & Musco, 2012: 9).

Veprime të kryera me dashje do të konsiderohen edhe veprime të tjera që i përfshin vepra penale e vrasjes, që janë veprime vazhduese dhe lidhen në kompleksitet me vrasjen dhe të gjitha çojnë në eliminimin e viktimës (Antolisei, 2008: 44).

KPI-së parashikonte si vepër penale të veçantë vrasjen për çështje nderi, konkretisht kjo figurë e veprës penale parashikohej nga neni 587 dhe u ndryshua me Ligjin nr. 442 të 5 gushtit të vitit 1981. Vrasja për çështje nderi e kryer mbas abrogimit do të cilësohet sipas dispozitës së përgjithshme të nenit 575 të KPI-së (vrasja) dhe autori duhet të dënohet me dënimin e parashikuar sipas kësaj dispozite, ndërsa për veprimet e kryera përpara se të abrogohej dispozita norma që parashikon figurën e vrasjes në mënyrë të përgjithshme është një dispozitë e mëvonshme në kuptim të nenit 2 pika 4 e KPI-së. Neni 15 i KPI-së parashikon se një dispozitë e posaçme (në këtë rast ajo e vrasjes për çështje nderi) do të përvëloj ndaj dispozitës së përgjithshme (në këtë rast vrasja e përgjithshme), do të bëhet e pa aplikueshme. Dispozita e vrasjes së përgjithshme do të aplikohet mbas abrogimit të dispozitës së vrasjes për çështje nderi. Në rast se elementet e anës objektive të figurës së vrasjes për çështje nderi do të kishin ndodhur përpara reformës, do të zbatohen dispozita e nenit 2 pika 4 e KPI-së, gjykatësi do të aplikojë normën që e parashikon vrasjen për çështje nderi, e cila ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale, në këtë rast bëhet fjalë dhe për dispozitë më të favorshme (parashikonte dënimin me burgim nga 3 deri në 7 vjet, ndërsa vrasja e përgjithshme dënohet nga 20 deri në 24 vjet) (Marinucci & Dolcini, 2012: 107).

Në lidhje me infektimin me HIV nga personi mbartës duke e ditur që ka sëmundjen e Sidës dhe kryen marrëdhënie seksuale me një person, pa e venë në dijeni të faktit që ka HIV është

bërë objekt debati shumë herë në jurisprudencën e Gjykatës së Lartë të Italisë ku nuk kanë munguar edhe qëndrime të ndryshme.

Gjykata e Kasacionit me vendimin nr. 30425/2001 ka mbajtur qëndrimin se “veprimi i autorit që është në dijeni të faktit që është i infektuar me HIV dhe ka infektuar bashkëshortin nëpërmjet kryerjes së marrëdhënieve seksuale pa asnjë masë mbrojtëse dhe pa e informuar për rrezikun që mund të vinte dhe kur si rrjedhojë e kësaj ka ardhur humbja e jetës, do të cilësohet si vrasje me dashje nga pakujdesia në rrethana rënduese dhe jo ajo e vrasjes me dashje” (Basagni, 2009: 247).

Ndërsa në një çështje tjetër të ngjashme, Gjykata e Kasacionit me vendimin nr. 44712 të datës 1.12.2008, në fakt ka mbajtur qëndrim të kundërt duke u shprehur se jemi përpara dashjes direkte nga momenti që duke analizuar sjelljen e autorit, ai e kishte mundësinë të parashikonte infektimin e mundshëm (Basagni, 2009: 247).

Në rast se vjen vdekja e një personi si rrjedhojë e ushtrimit të një ndërhyrje mjekësore të gabuar nga ana e mjekut, vepra do të cilësohet si vrasje nga pakujdesia sepse ndërhyrja mjekësore kur është kryer me pakujdesi, prezumohet që mjeku ka pasur si qellim shërimin e pacientit dhe për këtë arsye përjashtohet mundësia e marrjes së mjekut në përgjegjësi penale për vrasje me dashje edhe kur ky ka vepruar pa marrë pëlqimin e pacientit (Demneri, 2014: 11).

Në lidhje me rastin kur si rezultat i ndërhyrjes së gabuar të mjekut ka ardhur humbja e jetës së pacientit kemi një vendim gjyqësor shumë të njohur, i quajtur “Massimo”, ku Gjykata e Kasacionit dënoi për veprën penale të vrasjes me formë të ndërlikuar të fajit, mjekun i cili kishte kryer një ndërhyrje për të cilën nuk kishte marrë pëlqimin e pacientit, konkretisht bëhej fjalë për heqjen e një tumori benign, duke bërë respektimin total të rektumit. Gjykata

shprehej se disa rrethana dëshmonin për ekzistencën e pakujdesisë në zgjedhjen e mjekut për të kryer një ndërhyrje shumë evazive, siç është ajo e respektimit të rekumit, për të hequr një tumor benign i cili mund të hiqej edhe me procedura të tjera më pak evazive, duke marrë parasysh edhe gjendjen klinike në të cilën ndodhej pacienti. Në vazhdimësi gjykata theksonte faktin se ndodhemi përpara formës së ndërlikuar të fajit për sa mjeku kishte përpunuar qëndrimin intelektual dhe volitiv, referuar ardhjes së pasojës penale që pritej të shfaqej në momentin kur kishte ndërhyrë mbi pacientin në mungesë të pëlqimit të tij paraprak pa ekzistuar një nevojë urgjente (Demneri, 2009: 11).

Duhet theksuar fakti se ndryshe nga legjislacionet e tjera që në rastin e një ndërhyrje të gabuar nga ana e mjekut do të vije si pasojë edhe vdekja e pacientit, sipas legjislacionit Italianë, do të cilësohet si figurë e posaçme e veprës penale të mjekimit të pakujdesshëm dhe jo si vrasje nga pakujdesia. Në këtë rast sipas legjislacionit italian do të bëhet cilësimi si vrasje nga pakujdesia dhe jo si figurë e posaçme e mjekimit të pakujdesshëm sepse në legjislacionin penal Italian nuk ka një dispozitë të posaçme që të parashikojë rastin e ndërhyrjes së gabuar të mjekut me rezultat humbjen e jetës së pacientit.

Në doktrinë janë trajtuar edhe momentet se kur ndodh procesi i vdekjes. Deri në të shkuarën e afërt debatohej nëse vdekja mund të përcaktohej në mënyre alternative me një nga situatat si në vijim: ndërprerja e rrugëve të frymëmarrjes, arresti kardiak, vdekja cerebrale, ndalimi i treshes jetësore (rrugët e frymëmarrjes, arrestit kardiak, vdekja cerebrale). Duke parë që dy kriteret e para kanë qenë në mes krizash nga zhvillimi i teknologjisë, ligjvënësi në linjë edhe me zhvillimin e tanatologjisë, ka zgjedhur në mënyrë eksplicite mënyrën e tretë, pra atë të vdekjes cerebrale. Ligji nr. 578, dt. 29. 12. 1993, ku parashikohen dispozitat që lidhen me qartësimin dhe certifikatën e vdekjes, vendosin në

nenin 1 që “vdekja identifikohet me ndërprerjen përfundimtare të gjitha funksioneve të encefalit”. Saktësimi shkencor i vdekjes saktësohet me disa metoda. Në veçanti me metodat tradicionale, siç janë ato të simptomatologjisë klinike, vëzhgimit pasiv (Fiandaca & Musco, 2012: 6).

Subjekt aktiv

Në rastin e veprave penale që kryhen me veprim subjekt aktiv mund të jetë çdo person përveç rasteve të rrethanave rënduese që kërkohen që autori duhet të ketë cilësi të veçanta. Ndërsa në rastin e veprave penale që kryhen me mosveprim, subjekti aktiv duhet të jetë titullari i një të drejte garancie, nga e cila buron një detyrim juridik për të penguar ngjarjen e dëmshme (Fiandaca & Musco: 2012: 5).

Subjekti pasiv

Përkufizimi i shprehjes “njeri” të cilit i referohet dhe figura e veprës penale, është bërë objekt diskutimi dhe në doktrinë. E diskutueshme është çështja e humaoideve e cila është trajtuar në doktrinë dhe është mbajtur qëndrimi që është jashtë aplikimit të kësaj dispozite sepse fjala njeri nuk mund të zgjerohet për të mos shkelur parimin e analogjisë dhe që do të përfshinte qenie inferiore të qenieve njerëzore (Cadoppi et al, 2011: 9).

Subjekt pasiv mund të jetë edhe “fetusi” gjatë procesit të lindjes, por jo përpara procesit të lindjes sepse në këtë rast do të zbatoheshin dispozitat e ligjit të posaçëm nr. 194/1978 që parashikon ndërprerjen e shtatzënisë në mënyrë vullnetare. Nuk ka rendësi nëse fëmija mund të jetojë një kohë të shkurtër apo shumë të gjatë, ajo çfarë është e rëndësishme është që fëmija të ketë lindur i gjallë, (Fiandaca & Musco, 2012: 5).

Tradita legjislative antike fryt i influencave të qytetërimeve do të bënte dallimin midis porsalindurve të gjallë dhe me mundësi për të jetuar (Kodi Penal Toskan parashikonte një

dënim më të butë për vrasjen e një të porsalinduri që nuk ka mundësi për të jetuar), dhe në planin teorik mund të gjente vend në kuptim të nenit 575 të KPI-së për hipotezën e vrasjes të porsalindurit që nuk përfshihet në nenin 578 të KPI-së u zgjidh nga Kodi Zanardelli që ndryshoj referimin ekuivok të “mundësisë për të jetuar (Cadoppi et al, 2011: 10).

Në nenet 576 dhe 577 të KPI-së janë parashikuar rrethanat rënduese të veprës penale të vrasjes. Sipas nenit 576 të KPI-së do të aplikohet dënimi me burgim të përjetshëm në rast se vepra është kryer:

- 1) Kur janë të pranishme rrethanat e parashikuara në numrin 2 të nenit 61;
- 2) Kundër një paraardhësi ose pasardhësi, kur janë të pranishme rrethanat e parashikuara në numrat 1 dhe 4 të nenit 61 ose kur është përdorur një mjet i dëmshëm ose një mjet tjetër i fshehtë ose me paramendim;
- 3) Nga ai ndaj të cilit ka filluar ndjekja penale (neni 296 i Kodit të Procedurës Penale), që t’i shpëtojë arrestimit, ose kapjes, burgosjes ose për të marrë mjete për jetesë gjatë kohës që fshihet;
- 4) Nga bashkëpunëtori në kryerjen e veprës penale (neni 416) që t’i shpëtojë arrestimit, kapjes ose burgosjes;
- 5) Në rastin e kryerjes se një nga veprat penale të parashikuara në nenet 572, 600-bis, 600-ter, 609-bis, 609-quarter dhe 609-octies;
 - 5.1) Nga autori i parashikuar në nenin 612-bis;
 - 5-bis) Kundër një zyrtari ose oficeri të policisë gjyqësore, një zyrtari ose një oficeri të sigurisë publike, gjatë kohës së kryerjes së detyrës ose në lidhje me detyrën. Do të ndiqet penalisht ai që ndodhet në kushtet e parashikuara me nr. 6 të nenit 61.

Neni 577 i Kodit Penal, i titulluar “Rrethana të tjera rënduese” parashikon që do të aplikohet dënimi me burgim të përjetshëm në rast se vepra e parashikuar në nenin 575 është kryer:

- 1) Kundër një paraardhësi ose një pasardhësi;
 - 2) Me substanca të dëmshme ose me mjete të fshehta;
 - 3) Me paramendim;
 - 4) Kur janë të pranishme një nga rrethanat e parashikuara në numrat 1 dhe 4 te nenit 61.
- Dënimi është me 24 vjet burgim deri në 30 vjet burgim në rast se vepra është kryer kundër bashkëshortit (neni 143 i Kodit Civil), vëllait, motrës, babait ose nenës adoptove, ose një fëmijë teëadoptuar (neni 291 i Kodit Civil), ose kundër një të afërmi në vije të drejtë.

Neni 578 Vrasja e foshnjës me anë të braktisjes materiale dhe morale. “Nëna që shkakton vdekjen e të porsalindurit menjëherë pas lindjes ose të fetusit gjatë lindjes kur vepra është kryer në kushtet e braktisjes materiale ose morale që lidhen me lindjen dënohet me burgim nga 4 vjet deri në 12 vjet. Bashkëpunëtorëve që marrin pjesë në kryerjen e veprës penale iu aplikohet dënimi jo më pak se 21 vjet (neni 381). Nëse bashkëpunëtorët kanë vepruar me qëllimin për të ndihmuar nënën, dënimi mund të ulet nga 1/3 deri në 2/3 (380). Në këtë rast nuk aplikohen rrethanat rënduese të parashikuara në nenin 61 të KPI-së. Në fillim KPI-së parashikonte dënimin me vdekje për rrethanat e ndryshme që reflektoheshin në sanksionin kaq të rëndë. Me ndryshimet legislative që u bënë me Ligjin nr. 224/1944, dënimi me vdekje është zëvendësuar me dënimin me burgim të përjetshëm (Fiadanca, Musco, 2012:3).

- 1) Rrethanat rënduese nuk janë parashikuar në këtë pikë, por ligjvënësi na drejton tek neni 61 pika 2 e KPI-së. Këtu bëjnë pjesë rrethanat e vrasjes që lidhen me kryerjen ose fshehjen

e një vepre penale, për të arritur ose siguruar produktin, fitimin, ose çmimin, ose mosndëshkimin.

Qëllimi i vendosjes së kësaj rrethane rënduese qëndron tek fakti se autori nuk heziton të kryej vrasjen si mjet për të arritur tek një krim tjetër (Ronco, Romano, 2012: 2618).

Një pjesë e doktrinës ka dyshime në efektshmerinë e rrethanave rënduese të parashikuara në këtë pikë. Një pjesë e jurisprudencës përjashton që në rastin veprës së rrëmbimit të personit të aplikohet kjo rrethanë rënduese sepse në këtë rast rrethana do të aplikohet dy herë, sipas nenit 628 pika 2 dhe sipas rrethanës rënduese të parashikuar nga neni 576 (Fiandaca, Musco, 2012: 14).

2) Kryerja e veprës kundër paraardhësit dhe kundër pasardhësit.

Rrethana rënduese e parashikuar në nenin 576 pika 2 të KPI-së ka natyrën e një rrethane të posaçme në krahasim me rrethanat rënduese të përgjithshme që janë parashikuar nga neni 61 pika 1 dhe 4 të Kodi Penal (Ronco & Romano, 2012: 2619).

Qëllimi i vendosjes së kësaj rrethane rënduese del nga rrethana e veçantë që ekziston midis lidhjes së gjakut të autorit me viktimën. Një çështje tjetër interesante është fakti nëse raportet normale barazohen me ato të birësimit. Këtu doktrina me të drejtë ka vënë re se ligjvënësi kur ka dashur të përfshij edhe birësimin e ka bërë në mënyrë eksplicite (Fiandaca & Musco, 2012: 14).

Nuk është e mjaftueshme vetëm ekzistenca e lidhjes midis autorit dhe paraardhësit ose pasardhësit, por duhet që autori të këtë kryer vrasjen për motive të dobëta, e ka kryer veprën me mizori, ka vepruar me paramendim, ka përdorur një mjet të fshehtë. Si në rastin kur ekziston vetëm njëra nga këto rrethana të parashikuara nga pike ose kur janë të

pranishme disa nga rrethanat ose të gjitha, do të aplikohet i njëjti sanksion (Fiandaca & Musco, 2012: 14).

3) Nga ai ndaj të cilit ka filluar ndjekja penale (neni 296 i Kodit të Procedurës Penale), që t'i shpëtojë arrestimit, ose kapjes, burgosjes ose për të marrë mjete për jetesë gjatë kohës që fshihet.

Sipas jurisprudencës rrethanat rënduese të parashikuara në këtë pikë duhet që të njihen nga autori. Në rast se autori nuk ka dijeni se ka filluar ndjekja penale ndaj tij ose që është në kërkim në këtë rast nuk mund të aplikohen rrethanat rënduese (Cadoppi et al, 2011: 56).

Rrethana rënduese do të aplikohet edhe në rastin kur personi i arratisur e ka kryer veprën penale të vrasjes jashtë shtetit, duke qenë në situatën e të arratisurit sipas një vendimi gjykatë të lëshuar nga autoritetet e atij shteti të huaj (Lattanzi, 2008: 1689).

4) Nga bashkëpunëtori në kryerjen e veprës penale (neni 416) që t'i shpëtojë arrestimit, kapjes ose burgosjes.

Relacioni shpjegues i Ministrisë së Drejtësisë thotë që vrasja realizohet për të kryer një nga veprat që lidhen me formimin e organizatës (Cadoppi et al, 2011: 57).

Nuk do të konsiderohet rrethanë rënduese kur kryhet vepra për marrjen e mjeteve për jetesë.

1) Kundër një paraardhësi ose një pasardhësi;

Këto rrethana rënduese që janë parashikuar në këtë paragraf janë pothuajse të njëjta me rrethanat e parashikuara në nenin 576 pika 2 të KPI-së me të vetmin ndryshim që në këtë rast, vrasja e kryer kundër paraardhësit ose pasardhësit nuk kryhet për qëllimet e parashikuara në nenin 576 të KPI-së.

2) Me substanca të dëmshme ose me mjete të fshehta;

Rrethana rënduese në këtë rast është vendosur për shkakun e mjeteve që përdoren, të cilat ulin mundësinë për t'u mbrojtur të viktimës. Rrethana ka karakter objektiv (Lattanzi, 2008: 1693).

Në doktrinë është mbajtur qëndrimi që tek rrethana që parashikon mjetet e dëmshme përfshihen edhe mjetet e dhunshme. Këtu mund të bëjnë pjesë psh. maskimi i gropës ku bie viktima, vendosja e lëndëve eksplozive në makinë duke e lidhur me sistemin e ndezjes së makinës në mënyrë që drejtuesi i mjetit të ngeli i vdekur në momentin që do të ndizet motori, një shkëndijë elektrike që shkakton vdekjen e një personi nga Korinti, (Ronco & Romano, 2012: 2624).

3) Me paramendim

Kjo rrethanë rënduese nuk është e përkufizuar dhe nuk ka për këtë indicie se si mund të përkufizohet. Përkufizimi i kësaj rrethane paraqet vështirësi që janë të qarta dhe për ligjvënësin e vitit 1930. Problemet në lidhje me paqartësitë e paramendimit kishin sugjeruar në një moment fillestar që të konsiderohej kjo rrethanë e fundit si një çështje e komplikuar në krahasim me rrethana të tjera rënduese të nenit 575 të KPI-së, në pjesën ku ai referohet në mënyrë të veçantë të veprimit (psh përdorimi i substancave helmuese), (Cadoppi et al, 2011: 68).

Zgjidhja e përdorur në Kod si e pasqyruar në mënyrë të pavarur ka lidhje të afërt me të vepruarit me dashje.

Sipas jurisprudencës së Gjykatës së Lartë kjo rrethanë ekziston kur dikush jep një urdhër për të vrarë një person (Cadoppi et al, 2011: 69).

Në një vendim tjetër Gjykata e Lartë është shprehur se ekziston rrethana rënduese e paramendimit tek bashkëpunëtori që nuk ka marre pjesë në mënyrë materiale në kryerjen e

veprës nëse provohet ekzistenca e dashjes gjatë intervalit kohor nga lindja e mendimit kriminal deri në realizmin e veprimit që lidhet me veprën penale (Cadoppi et al, 2011: 71).

Paramendimi duhet të vërtetohet gjithmonë duke iu referuar gjithmonë rrethanave konkrete të çështjes. Nuk ka papajtueshmëri midis rrethanës rënduese të paramendimit dhe rrethanë lehtësuese të uljes së ekuilibri mendor. Sëmundja nuk duhet të ndikojë në procesin e dashjes (Cadoppi et al, 2011: 71).

Praktika gjyqësore ka mbajtur vendim të drejtë kur është shprehur se kjo rrethanë është e papajtueshme me dashjen indirekte. Kjo mospërputhje ekziston sepse për shkak të elementit subjektiv të veprës penale (Cadoppi et al, 2011: 74).

4) Kur janë të pranishme një nga rrethanat e parashikuara në numrat 1 dhe 4 të nenit 61. Dënimi është me 24 vjet burgim deri në 30 vjet burgim në rast se vepra është kryer kundër bashkëshortit (neni 143 i Kodit Civil), vëllait, motrës, babait ose nënës adoptime, ose një fëmijë të adoptuar (neni 291 i Kodit Civil), ose kundër një të afërmi në vijë të drejtë.

Në këtë pikë janë parashikuar disa rrethana që lidhen me kryerjen e vrasjes për motive të dobëta, kur janë shkaktuar viktimës trajtim çnjerëzor ose torturë.

Ligjvënësi për të barazuar mbrojtjen e prindërve, vëllait, motrës, fëmijëve me të adoptuarit që kanë cilësinë: e prindërit, vëllait, motrës, fëmijëve, parashikoi dhe mbrojtjen e këtyre të fundit në pikën 4 të nenit 577 të KPI-së. Në këtë pikë është vendosur edhe mbrojtja e të afërmit në vijë të drejtë.

Në nenin 578 të KPI-së është parashikuar kryerja e vrasjes së foshnjës nga nëna. Sipas këtij neni që parashikon se “Nëna e cila shkakton vrasjen e fëmijës së saj menjëherë pas lindjes, ose të fetusit gjatë lindjes, kur vepra është realizuar në kushtet materiale dhe morale të

neglizhencës në lidhje me lindjen e fëmijës, dënohet me burgim nga katër deri në dymbëdhjetë vjet.

Në rast se vepra është kryer në bashkëpunim sipas paragrafit të parë, burgimi nuk mund të jetë më pak se njëzet e një vjet. Në rast se bashkëpunëtorët kanë vepruar për të favorizuar nënën, dënimi mund të reduktohet me një të tretën deri në dy të tretat.

Nuk aplikohen rrethanat rënduese të parashikuara në nenin 61 të KPI-së.”

Origjina historike e regjimit të sanksionit më të butë që i aplikohet nënës i kanë rrënjët në kohë të hershme. Kjo vepër është parashikuar në *Constitutio criminalis Carolina* të vitit 1532, në të cilën ishte parashikuar një dënim më pak i rëndë në krahasim me atë të vrasjes. Nën ndikimin e Kodit Penal Austriak të vitit 1803, shume kode të tjera evropiane parashikuan një sanksionim më të butë për nënën që kryente vrasjen e foshnjës për shkak të nderit. Në Itali Kodi Rocco në lidhje me vrasjen e foshnjës nga nëna është në linjë me Kodin Zanardelli dhe atë të Dukatit të Toskanës, që mbetet i justifikuar një sanksionim i privilegjuar në rast se vrasja e një të porsalinduri apo e fetusit ka lidhje me një marrëdhënie të paligjshme dhe bëhej për të shpëtuar nderin e vetë nënës ose të familjes (Maria: 2).

Mbas disa vitesh kur kishte hyrë në fuqi Kodi Rocco, një normë e tillë që parashikonte si rrethanë vrasjen e foshnjës nga nëna për të ruajtur nderin binte ndesh me vlerat kulturore dhe sociale të Italisë. Kjo rrethanë nuk ishte në përputhje me vizionin e të drejtës penale që kishte si objektiv primar mbrojtjen e personit dhe nuk mund të qëndronte më vrasja e foshnjës për të ruajtur nderin nga një lidhje e jashtëligjshme që kishte pasur nëna (Maria: 2) heqja e kësaj rrethane u bë me Ligjin nr. 442 të 5 gushtit të vitit 1981.

Statistikat në lidhje me këtë vepër penale janë që nga viti 1880, ku deri në vitin 1883 kanë qenë afërsisht 30 raste çdo vit. Numri i vrasjes së foshnjave ka pasur luhatjet e tij në periudha të ndryshme kohore (Mastronardi et al, 2012: 11).

Sipas një studimi të realizuar nga Departamenti i Kriminologjisë të Universitetit të Milanos nga viti 1985 deri në vitin 2003 kanë ndodhur 118 raste të vrasjes së foshnjës nga nena dhe 115 të realizuara nga babai (Mastronardi et al, 2012: 12).

Jurisprudenca ka mbështetur një interpretim të gjerë duke pohuar se gjendja e braktisjes morale dhe materiale nga nëna nuk duhet kuptuar si fakt i kushtëzuar në lidhje me momentin kulminant të shtatzënisë, por si një kusht i jetesës që lidhet me izolimin material ose moral të gruas nga konteksti familjar dhe social, dhe prodhimi i një trazire të thellë shpirtërore. Këtu futen dhe situatat që lidhen me varfërinë, me mungesën e përkujdesjes publike dhe private, vetmia e shkaktuar nga sëmundje të pashërueshme. Shumë gra shtatzëna mund të arrijnë në një ndryshim të tillë të vetëdijes deri sa të shkojnë dhe humbin dritën e arsyes (Vendimi, i Gjykatës së Lartë, dt. 7 tetor 2009, marrë nga Enrico Maria Ambrosetti, Figlicido e infanticide: la discussa attualita del privilegio sanzionario sancito dall'art.578,fq.4.<http://www.archiviopenale.it/apw/wp-content/uploads/2014/10/Web.1.2015.Orientamenti.Infanticidio.Ambrosetti.pdf>)

Si në rastin e veprës penale të vrasjes dhe në atë vrasjes së foshnjës, është e nevojshme që fetusin të jetë gjallë deri sa të realizohet veprimi që shkakton vdekjen, pa qenë e nevojshme që të mund të jetojë për një periudhë të gjatë (Vendimi, i Gjykatës së Lartë, dt.18 tetor 2004, Giorgio Lattanzi, Codice penale. Annotato con la giurisprudenza, Giuffrè, Milano, 2008, fq. 1696)

Ndryshe nga veprat e tjera të vrasjes ku subjekt aktiv mund të jetë çdo person, në këtë vepër penale, subjekt aktiv mund të jetë vetëm nëna, kurse subjekt pasiv nuk mund të jetë çdo person siç është tek vepra penale e vrasjes por vetëm fëmija ose fetusi.

Megjithëse tek dispozita penale nuk është e shkruar në mënyrë eksplicite, qëndrimi që është mbajtur për shkaktimin e vrasjes nga nena është që autorja e realizon vrasjen nga një çrregullim psikik që ndodh si rezultat i procesit të lindjes (Fiandaca, Musco, 2012: 31).

Vija ndarëse midis vrasjes së foshnjës dhe abortin nuk është e lehtë për t'u bërë sepse edhe mjekësia e ka të vështirë për të përcaktuar vijën ndarëse midis vrasjes së foshnjës dhe abortit. Gjithçka varet se kur konceptohet fëmija dhe se kur fillon jeta, duke matur kohen që nga ngjizja deri në momentin se kur ndodh vrasja e foshnjës ose e fetusit (Corsini: 78).

Vrasja me pëlqimin e personit është parashikuar nga neni 579 i KPI-së.

Kushdo që shkakton vdekjen e një njeriu me pëlqimin e tij dënohet me burgim nga gjashtë deri në pesëmbëdhjetë vjet. Nuk aplikohen rrethanat rënduese të parashikuara në nenin 61.

Aplikohet neni 575 nëse vepra është kryer:

- 1) kundër një të mituri deri në tetëmbëdhjetë vjeç;
- 2) kundër një personi i cili është i papërgjegjshëm mendërisht apo me të meta mendore ose nga një sëmundje tjetër ose kundër një personi që ka abuzuar me substancat alkoolike ose me substancat narkotike;
- 3) kundër një personi të cilit i është marrë pëlqimi me dhunë, kërcenim, sugjerim, mashtrim.

Kodi Rocco (1930) vendos në sistemin Italian një vepër penale të paparashikuar më parë siç është ajo e vrasjes me pëlqimin e personit (De Cristofaro, 2010: 43).

Miratimi i të dëmtuarit duhet të jetë i vlefshëm dhe pa rezervë, nuk kanë rëndësi mënyra dhe forma në të cilën jepet miratimi (Vendimi i Gjykatës së Lartë, dt. 24 prill 1953, marrë nga Giorgio Lattanzi, Codice penale. Annotato con la giurisprudenza, Giuffrè, Milano, 2008, fq. 1699.)

Vepra penale e vrasjes me pëlqimin e personit dallon nga vepra penale e vrasjes me dashje të parashikuar në nenin 575 të KPI-së, për shkak të pranisë së elementit të posaçëm që lidhet me pranimin e subjektit pasiv (Fiandaca & Musco, 2012: 33).

Nëse një person është dakord që të vritet, sistemi ligjor vetëm verifikon nëse pëlqimi është dhënë në mënyrë të vlefshme dhe lirisht. Vlefshmëria është e përjashtuar në rastin e të miturve ose e personave me paaftësi mendore ose në qofte se ndaj tyre është përdorur forca ose mashtrimi. Kjo ndodh për shkak të mbrojtjes që shoqëria duhet t'i bëjë anëtarëve të saj që nuk kanë kushtet e nevojshme për ekzistencën e tyre (De Cristofaro, 2010: 46).

Në doktrinë është mbajtur qëndrimi që dispozita është shumë rigoroze: në mungesë të një dispozite e cila t'i referojë në mënyrë eksplicite eutanazisë aktive nga pacientet që do të konsideroheshin të paaftë për të shprehur vullnetin e tyre, përfundojnë në fakt në veprën penale të vrasjes më të rëndë që parashikohet nga neni 575 (Fiandaca & Musco, 2012: 33).

Ligjvënësi i vitit 1930 ka parashikuar një sanksionim më të butë duke mbajtur parasysh rrethit objektive për të cilat është realizuar vepra. Në këtë rast cenohet jeta por jo liria për të vendosur vetë viktimë, ndërsa duke ju referuar anës subjektive, miratimi i viktimës zvogëlon fajësinë si dhe mundësinë për të kryer veprën penale (Fiandaca & Musco, 2012: 33).

Dallimi i vrasjes me pëlqimin e viktimës dhe i shtytjes ose ndihmës në vetëvrasje do të bëhet në momentin në të cilin kryhet veprimi dhe jepet vullneti i viktimës në raport me

veprimin që kryen autori. Do të kemi vrasje me pëlqimin e viktimës në rastin kur realizohet vrasja dhe autori mbështet dëshirën e personit që është vrarë, ndërsa do të kemi shtytje në vetëvrasje në të gjitha rastet kur viktimë ka ruajtur dominimin e veprimeve të saj (Lattanzi, 2008: 1699).

Në mungesë të një dispozite në Kodin Penal që të parashikojë në mënyrë eksplicite eutanazinë, në momentin aktual vepra penale e vrasjes me pëlqimin e viktimës luan një rol qendror (Fiandaca & Musco, 2012: 35).

Sipas nenit 580 të KPI-së, kushdo që i shtyn të tjerët në vetëvrasje ose mbështet propozimin e të tjerëve për vetëvrasje ose lehtëson në çdo mënyrë ekzekutimin do të ndëshkohet nëse ndodh vetëvrasja me burgim nga pesë deri në dymbëdhjetë vjet. Në qofte se vetëvrasja nuk realizohet dënimi do të jetë nga një në pesë vjet gjithmonë në rast se nga tentativa e vetëvrasjes rrjedh një dëmtim i rëndë ose shumë i rëndë. Dënimet janë më të larta në rast se personi i shtytur, i ngacmuar, i ndihmuar ndodhet në një nga kushtet e përcaktuara në pikat 1 dhe 2 të nenit paraardhës. Megjithatë, në qofte se personi i lartë përmendur është nën moshën katërmëdhjetë vjeç ose i mungon aftësia për të kuptuar, zbatohen dispozitat në lidhje me vrasjen.

Shtytja në këtë rast ka të bëjë me marrjen e vendimit që nuk ka ekzistuar më parë, në mënyrë të pavarur nga fakti nëse personi që kryen vetëvrasje e realizon këtë dhe me ndihmën e faktorëve të tjerë që lidhen me veprimin e autorit; “forcimi” i propozimit konkretizohet në mënyrën e të kuptuarit. Lehtësimi për të realizuar shtytjen shfaqet jo vetëm kur ka shfaqje të mjeteve dhe/ose instrumenteve nga ana e subjektit aktiv por dhe në prani të çdo lloji ndihme sepse nuk duhet sigurisht të realizohen aktet materiale në kryerjen e vetëvrasjes (Micucci: 99-100).

Vepra penale e shtytjes në vetëvrasje e parashikuar në nenin 580 të KPI-së konkretizohet tek ana subjektive kur sjellja e autorit drejtohet për të shtyrë ose për t'i përforcuar dikujt vendimin për vetëvrasje. Kur realizohet keqtrajtimi ose vuajtjet materiale ose morale dhe vdekja vjen si rezultat i padëshiruar, kjo lloj vepre penale nuk qëndron, por do të gjejë zbatim neni 572 i KPI-së (Lattanzi, 2008: 1700).

Në nenin 584 të KPI-së, është parashikuar vrasja e kryer në formën e ndërlikuar të fajit.

Sipas nenit 584 “Kushdo që me veprime direkte ka kryer një nga veprat penale të parashikuara në nenet 581 dhe 582 dhe shkakton vdekjen e një njeriu, dënohet me burgim nga dhjetë vjet deri në njëzet e tetë vjet”.

Ligjvënësi Italian ka parashikuar në nenin 43 të Kodit Penal që me forme të ndërlikuar të fajit kuptojmë qëllimin kur veprimi ose mosveprimi rrjedh si rezultat i një ngjarje të dëmshme ose rreziku me i madh seç e donte autori.

Forma e ndërlikuar e fajit ka nxitur diskutime të shumta, ku me domethënësja është ajo që në se forma e ndërlikuar e fajit mund të konsiderohet një lloj fajësie e tretë, midis dashjes dhe pakujdesisë (Guerrieri, 2007: 463).

Një çështje tjetër që i ka angazhuar studiuesit është dobishmëria e zgjedhjes së ligjvënësit që në fillim parashikon një formë të ndërlikuar të fajit të përkufizuar në mënyrë të përgjithshme dhe pastaj parashikon vetëm dy vepra penale me forma faji të ndërlikuar të cilat janë: vrasja dhe aborti (Guerrieri, 2007: 463).

Vrasja e kryer në formën e ndërlikuar të fajit që është e parashikuar nga neni 584 i KPI-së, duhet analizuar bashkërisht me dispozitën e parashikuar nga neni 43 i KPI-së, rrethanat rënduese janë parashikuar në nenin 585 të KPI-së.

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Në rastet e parashikuara në nenet 582, 583, 583-bis dhe 584 dënimi rritet me një të tretën deri në gjysmën nëse janë të pranishme rrethanat rënduese të parashikuara në nenin 577 ose nëse vepra është kryer me armë, me substanca gërryese, ose nga personi i paraqitur ndryshe ose nga disa persona.

Për efekt të ligjit penal me armë do të kuptojmë:

- 1) armët e zjarrit dhe ato që janë të destinuara të dëmtojnë personin;
- 2) të gjitha instrumentet që dëmtojnë të cilat janë të ndaluara me ligj në mënyrë absolute ose pa ndonjë shkak të arsyetuar, barazohen me armët dhe lëndët eksplozive apo të gazit helmues.

Vdekja ose dëmtimi si rezultat i një krimi tjetër është parashikuar në nenin 586 të KPI-së.

Kur nga një vepër e parashikuar si krim me dashje vjen një pasoje e padëshiruar nga autori, vdekja ose dëmtimi i një personi, aplikohen dispozitat e nenit 83, por dënimet e vendosura në nenet 589 dhe 590 rriten.

Kriteri i atribuimit të përgjegjësisë për vdekje ose plagosje pa dashje lidhet me përgjegjësinë objektive dhe shkeljen e ligjit penal (Dolcini & Marinucci, 2011: 5385).

Sipas opinionit dominues të Gjykatës së Lartë neni 586 është dispozitë e posaçme duke iu referuar nenit 83 pikës 2 të KPI-së, që rregullon *aberratio delicti plurilesiva*, duke pasur të përbashkët me këtë të fundit dashjen dhe rezultatin e padëshiruar (Dolcini & Marinucci, 2011: 5385).

Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës u mbledhën për të sqaruar nëse ka përgjegjësi penale shpërndarësi i substancave narkotike për vdekjen e blerësit si rrjedhojë e marrjes së substancave narkotike që rezultojnë fatale për konsumatorin nëse provohet lidhja shkakësorë midis veprimit të shitësit dhe blerësit nëse nuk ndërhyjnë shkaqe të tjera me

karakter të posaçëm, apo duhet të demonstrohet dhe ekzistenca e pakujdesisë për mos parashikim të ngjarjes, duhet theksuar fakti se gjykata iu bashku këtij mendimi (Barra, 2012: 228).

Sipas nenit 588 të KPI-së, kushdo që merr pjesë në një zënkë dënohet me gjobë deri në 309 €.

Nëse dikush është vrarë në një zënkë ose ka dëmtime personale, dënimi vetëm për faktin e thjeshtë të marrjes pjesë në zënkë është burgimi nga tre muaj deri në pesë vjet. I njëjti dënim aplikohet nëse vrasja, dëmtimi personal ndodh menjëherë pas zënkës ose si pasojë e saj.

Pjesëmarrësi i vetëm në zënkë nuk ka përgjegjësi penale, por vetëm nëse ka disa pjesëmarrës në zënkë që kryejnë dëmtime ose vrasje dhe e kundërta çdo pjesëmarrës në zënkë mban përgjegjësi për zënkë të thjeshtë ose të renduar sipas efekteve konkrete të *colluctatio* që ai në mënyrë të vetëdijshme dhe në mënyrë vullnetare ka marrë pjesë (Bricchetti, 2012: 408).

Vrasja nga pakujdesia është sanksionuar në nenin 589 të KPK-së, që parashikon se kushdo që shkakton nga pakujdesia vdekjen e një personi dënohet me burgim nga gjashtë muaj deri në pesë vjet.

Nëse vepra penale është kryer duke shkelur rregullat e qarkullimit rrugor ose ato që lidhen me parandalimin e aksidenteve në punë dënimi është nga dy deri në shtatë vjet.

Aplikohet dënimi me burgim nga tre në dhjetë vjet nëse vepra është kryer duke shkelur rregullat e qarkullimit rrugor kur:

1) Personi është nën ndikimin e alkoolit no përputhje me nenin 186 pika 2, shkronja c) i Dekretit Legjislativ nr. 285 i 30 prillit 1992.

2) Personi është nën ndikimin e drogës ose të substancave psikotrope.

3) Në rast të vdekjes të disa personave ose me vdekjen e një ose disa personave dhe plagosjen e një ose disa personave, aplikohet dënimi për shkeljen më të rëndë duke u rritur deri në tre herë, por dënimi nuk mund të tejkalojë pesëmbëdhjetë vjet.

Sipas statistikave të nxjerra nga Ministria e Brendshme në vitin 2009, vrasjet janë kryer kryesisht për motive të dobëta, pasioni/ familjare, vjedhje, interesi, borxhi, mashtrimi, etj. Të dhënat e viteve 1999-2006 paraqesin një rritje shqetësuese e numrit të vrasjeve për qëllime që lidhen me familjen ose sentimentale. Rritja e numrit të vrasjeve për këto motive është afërsisht 95% (Fereoli & Pelosi, 2011: 36).

3.2 Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të Anglisë

Vrasja është fjala e përdorur për të përshkruar çdo vrasje të paligjshme të një qenie njerëzore. Veprat penale më të shpeshta që drejtohen kundër jetës në sistemin ligjor anglez janë vrasja dhe vrasja pa paramendim. Përveç këtyre, veprat e tjera që vijnë mbas janë vrasja e fëmijëve, shkaktimi i vdekjes nga rreziku ose nga drejtuesi i automjetit (Padfield, 2012: 196).

Dallimi midis vrasjes dhe vrasjes pa paramendim është jetik sepse dikush që është dënuar për vrasje është subjekt i një dënimi me burgim të përjetshëm. Për këtë vepër penale deri në vitin 1965 aplikohesh dënimi me vdekje. Edhe për një person të dënuar me burgim të përjetshëm, gjykatësi mund të vendosë që ky person të lirohet me kusht duke vënë garanci një shumë të caktuar parash (Padfield, 2012:197).

Akti i Drejtësisë Penale i vitit 2003 parashikon një regjim dënimesh dhe procedurë të thjeshtuar për ata që dënohen me burgim të përjetshëm. Sipas nenit 21 të Drejtësisë Penale të vitit 2003, gjyqtari duhet të përcaktojë minimumin e afatit që do të kryhet nga i pandehuri përpara se ai të përfitojë nga lirimi me kusht. Ka tre stade për të dënuarit e rritur. E para burgimi i përjetshëm, ky aplikohet në raste të veçanta si psh, vrasja me paramendim e më shumë se dy personave, vrasja e fëmijëve për shkaqe seksuale, vrasja e motivuara politikisht. Kurse pika e dytë lidhet me minimumin prej 30 vjetësh për vepra të rënda si: vrasja e policit ose e oficerëve të burgjeve, vrasjet seksuale ose sadike që lidhen me racën, fenë, orientimin seksual, person me aftësi të kufizuara. Kurse kategoria e fundit minimumin është 15 vjet për vrasjet që nuk hyjnë tek dy kategoritë e para (Ormerod & Laird, 2015: 570).

Vrasja dhe vrasja nga pakujdesia kanë një *actus reus* të përbashkët. Ajo çfarë i dallon ato është *mens rea* (Ormerod & Laird, 2015: 572).

Ligji që parashikon vrasjet në Angli dhe Uells është një strukturë e vendosur mbi themele të paqëndrueshme. Disa nga rregullat e saj kanë qenë të pandryshuara që nga shekulli i shtatëmbëdhjetë edhe pse është e njohur prej kohesh se ata kanë nevojë urgjente për reforma. Rregulla të tjera kanë një përmbajtje të paqartë ose janë ndryshuar në mënyrë të vazhdueshme, kështu që ligji nuk ka pasur qëndrueshmëri dhe qartësi. Disa nga reformat e realizuara nga Parlamenti që kanë qenë të vlefshme në një moment të caktuar kanë filluar të tregojnë moshën e tyre ose janë zënë nga ndryshime të tjera ligjore dhe janë lënë të pa reformuara (Toulson et al, 2005: 2).

Për të pasur figurën e veprës penale të vrasjes duhet të sqarojmë dy aspekte kur fillon dhe kur mbaron jeta që të jemi përpara figurës së veprës penale të vrasjes.

Sipas të drejtës penale angleze jeta fillon në momentin kur fëmija ka lindur. Fetusi ose fëmijët që nuk kanë lindur akoma nuk mund të jenë subjekt pasiv i veprës penale të vrasjes sepse nuk janë akoma njerëz. Megjithatë, *actus reus*-i i vrasjes ose i vrasjes pa paramendim formohet në rast se fëmijës i shkaktohen dëmtime kur është në barkun e nënës dhe me vonë lind i gjallë por menjëherë mbas procesit të lindjes si rezultat i dëmtimeve të ndryshme vdes (Herring, 2012: 238).

Legjislacioni anglez ka deklaruar në mënyrë konstante se fetusi nuk ka të drejtë deri sa të lind. Në çështjen *Paton kundër British Pregnancy Advisory Service Trustees*, zoti George Baker P konkludoi se “Fetusi nuk mund të ketë të drejta vetjake në sistemin ligjor anglez të paktën deri sa të lindë dhe të ketë një ekzistencë të veçantë nga nena”. Megjithëse ligji anglez është i qartë, Gjykata e të Drejtave të Njeriut është edhe më e paqartë në këtë drejtim. Me inkorporimin e Konventës Evropiane të Drejtave të Njeriut në legjislacionin anglez, aktgjykimet e Strasburgut janë jetësore dhe deri tani kanë refuzuar në mënyrë të përsëritur të vendosin nëse fetusi ka një lloj mbrojtje sipas nenit 2 të Konventës Evropiane të Drejtave të Njeriut (Charles A. Erin, Suzanne Ost, *The Criminal Justice System and health Care*, Oxford University Press, Oksford, 2007, fq. 197).

Në lidhje me mbarimin e jetës ligji pranon përkufizimin mjekësor të vdekjes. Një person vdes sapo ai pushon se marruari frymë, zemra ndalon së qarkulluari gjaku dhe truri nuk funksionon më, e thënë ndryshe, vdekje quhet “vdekja e trurit” (Herring, 2012: 239).

Dashja

Në nenin 1 të Aktit të Vrasjes të vitit 1957 është parashikuar se: “Kur një person vret gjatë ose në vazhdim të ndonjë krimi tjetër, vdekja nuk do të përfshihet në vrasje, vetëm nëse është bërë me keqdashje të paramenduar (e shprehur ose e nënkuptuar) siç kërkohet për një

vdekje që të konsiderohet vrasje, kur nuk është kryer gjate apo në vazhdim të një krimi tjetër.

Për qëllimet e paragrafit të mësipërm, një vrasje që është kryer gjatë apo për t'i bërë rezistencë një oficeri të drejtësisë ose për t'i shpëtuar një arratisje apo shpëtimi nga arrestimi i ligjshëm do të trajtohet si vrasje gjatë apo në vazhdim të një krimi.”

Një person i cili vret për shkak të mëshirës, për të lehtësuar vuajtjet e dikujt do të përgjigjet penalisht për vrasje, pikërisht si një person tjetër që e kryen vrasjen në gjaknxehetësi pa një planifikim (Michael J. Allen, Criminal Law, Oxford University Press, Oksford, 2015, f. 326)

Vrasja pa paramendim

Sipas nenit 54 të Ligjit Coroners and Justice 2009 që trajton justifikimin mbrojtës ku parashikohet se:

1. Kur një person (D) vret ose është pjesë e një grupi që ka vrare dike, D-ja nuk do të dënohet për vrasje nëse:
 - a. Veprimet dhe mosveprimet e D-së për të kryer ose për të qenë pjesë e një grupi që ka kryer vrasjen ka qenë pasojë e humbjes së kontrollit të D-së.
 - b. Humbja e kontrollit kishte një ngacmim të lartë; dhe
 - c. Nje person në moshën dhe gjininë e D-së, dhe në rrethanat e D-së, me një shkallë normale tolerance dhe vetëpërmbytje, mund të kishte reaguar njësoj ose në një mënyrë të ngjashme me D-në.
2. Për qëllimet e paragrafit (a) të nenit (1) nuk ka rëndësi nëse humbja e kontrollit ishte e papritur apo jo.

3. Në paragrafin c të nenit (1) referenca për “rrethanat e D-së” është një reference për të gjitha rrethanat e sjelljes së D-së, përveç atyre, rëndësia e vetme e të cilave është se ato varen nga aftësia e përgjithshme e D-së për tolerancë apo për vetëpërmbytje.

4. Paragrafi (1) nuk zbatohet, nëse duke kryer apo duke qenë pjesë e një grupi që ka kryer vrasjen, D-ja ka vepruar me një dëshirë të konsiderueshme për hakmarrje.

5. Në një akuzë për vrasje, nëse provat e mjaftueshme janë përmendur për të ngritur një çështje në lidhje me justifikimin mbrojtës sipas paragrafit (1), juria duhet të hamendësojë se justifikimi mbrojtës është bindës, vetëm kur ndjekja penale përtej dyshimeve të arsyeshme vërteton se nuk është.

6. Për qëllimet e paragrafit (5), në lidhje me justifikimin mbrojtës, provat e paraqitura duhet të janë të mjaftueshme për të ngritur një çështje në qoftë se me anë të provave të paraqitura juria, në një proces gjyqësor e orientuar drejt, mund të mendojë në mënyrë të arsyeshme që justifikimi për mbrojtje të aplikohet.

7. Një person i cili sipas këtij neni do të ishte përgjegjës për t’u shpallur fajtor për vrasje, në vend të saj është përgjegjës për t’u shpallur fajtor për vrasje pa paramendim.

8. Fakti se një grup ka marre pjesë në një vrasje dhe nga përmbytja e këtij neni nuk është përgjegjës aq sa të shpallet fajtor, nuk ndikon në pyetjen nëse vrasja konsiderohet si e tillë në rast se në këtë veprim është përfshirë dhe ndonjë grup tjetër.

Përkufizimi i ngacmimit të lartë është parashikuar në nenin 55 të Ligjit Coroners and Justice Act i vitit 2009 ku parashikohet se:

1. Neni 55 aplikohet për qëllimin e nenit 54.

2. Një humbje e kontrollit kishte një ngacmim të lartë nëse zbatohet paragrafi (3), (4), ose (5).

3. Ky paragraf zbatohet nëse humbja e kontrollit të D-së i atribuohet frikës së D-së për ushtrimin e një dhune të rëndë nga V-ja kundrejt D-së, po kundrejt një personi tjetër të identifikuar.

4. Ky paragraf zbatohet nëse humbja e vetë kontrollit të D-së i atribuohet diçkaje apo disa gjërave të bëra apo të thëna të cilat:

a) përbënin rrethanat e një karakteri mjaft të renduar dhe

b) bënin që D-ja të kishte një arsye të justifikueshme se i është bërë një padrejtësi e madhe.

5) Ky paragraf zbatohet nëse humbja e vetëkontrollit të D-së i atribuohet një kombinimi çështjesh të përmendura në paragrafët (3) dhe (4).

6) Për të përcaktuar nëse humbja e vetëkontrollit kishte një ngacmim të lartë:

a) frika e D-së për dhunë të rëndë do të shpërfilllet deri në masën që është shkaktuar nga diçka që D-ja vetë e provokoi për t'u bërë apo për t'u thënë me qellim që ai të siguronte shfajësimin për përdorim të dhunës;

b) mendimi se ekziston një shkelje e rëndë nga diçka e bërë apo e thënë nuk është e justifikueshme në qoftë se vetë D-ja e provokoi atë gjë që të bëhej apo të thuhej me qellim për të siguruar shfajësimin e tij në përdorimin e dhunës;

c) fakti se diçka e bërë apo e thënë përbënte tradhti seksuale do të shpërfilllet.

Përgjegjësia e zvogëluar

Përgjegjësia e zvogëluar është përkufizuar në nenin 2 (1) të Aktit të Vrasjes të vitit 1957 i cili është ndryshuar nga Akti i Hetuesisë dhe Drejtësisë i vitit 2009 që parashikon se:

1. Një person ("D") që vret apo që është pjesë e një grupi për vrasjen e një tjetri nuk dënohet për vrasje nëse vuante nga funksionimi anormal mendor i cili:

a) Lindi nga një gjendje e njohur mjekësore;

b) Dëmtoi ndjeshëm aftësinë e D-së për të bërë një ose më shumë nga gjërat e përmendura në paragrafin (1A) dhe

c) Jep një shpjegim për veprimet dhe mosveprimet e D-së, në kryerjen e vrasjes apo në të qenit pjesë e një grupi vrasësish.

1A. Ato gjëra janë:

- a) Për të kuptuar natyrën e sjelljes së D-së;
- b) Për të krijuar një gjykim racional;
- c) Për të ushtruar vetëkontroll.

1B. Për qëllimet e paragrafit (1) (c), një normalitet i funksionimit mendor, nëse ai shkakton ose është një faktor i rëndësishëm dhe kontribuues që e detyron D-në të këtë atë sjellje, jep një shpjegim për sjelljen e D-së.

Në doktrinë është mbajtur qëndrimi se duhet të plotësohen katër kushte që të aplikohet përgjegjësia e zvogëluar: (Janet Loveless, Complete Criminal Law: Text, Cases, and Materials, Oxford University Press, Oksford, 2012, fq. 298)

- 1) I pandehuri duhet të vuaj nga një normalitet i funksionimit mendor;
- 2) Normaliteti i funksionimit mendor duhet të jetë shkaktuar nga një gjendje e njohur mjekësore;
- 3) Si rezultat i normalitetit aftësia e të pandehurit për të kuptuar sjelljen e tij për të pasur një gjykim racional ose për ushtruar vetëkontroll është ulur ndjeshëm;
- 4) Normaliteti i funksionimit mendor duhet të këtë qen një faktor i rëndësishëm dhe kontribuues për të pasur atë sjellje.

Nëse gjate zhvillimit të procesit penal i pandehuri dëshiron të ngrejë justifikimin mbrojtës për përgjegjësinë penale të zvogëluar është detyrë e tij të paraqes provat që vërtetojnë

justifikimin mbrojtës. Barrën e provës në këtë rast e ka i pandehuri që të provojë justifikimin mbrojtës për përgjegjësinë e zvogëluar në rast se ai dëshiron. Në praktikë ka ndodhur që kur i pandehuri e kërkon justifikimin mbrojtës, prokurori nuk përpiket që ta rrezojë si kërkesë. Ndërsa Gjykata e Apelit në çështjen Vingare është shprehur se prokurori duhet të veprojë në këtë mënyrë vetëm atje ku ka prova të qarta të normalitetit mendor të të pandehurit. Në rast se nuk ka prova, duhet që provat që janë duhet t'i lihen në dispozicion jurisë dhe të vendosë ajo nëse janë prova të mjaftueshme për aplikimin e përgjegjësisë së zvogëluar apo i pandehuri duhet të shpallet fajtor për vrasje (Herring, 2012: 255).

Lënia e barrës së provës të pandehurit mund të jetë në kundërshtim me nenin 6 paragrafi 2 i Konventës Evropiane të Drejtave të Njeriut, që garanton prezumimin e pafajësisë dhe lënien e barrës së provës prokurorit. Megjithatë, Gjykata e Apelit në çështjen R k. Ali; R k. Jordan pohoi se nuk ka kontradiktë me nenin 6 paragrafin 2 sepse një person i akuzuar për vrasje nuk duhet të provojë asgjë derisa kur ai dëshiron të uli përgjegjësinë dhe kjo bën pjesë tek mbrojtja dhe është benefit i tij (Loveless, 2012: 307).

Pakti i vetëvrasjes

Sipas nenit 4 të Aktit të Vrasjes të vitit 1957 do të konsiderohet vrasje pa paramendim dhe jo vrasje nëse i pandehuri vret një person tjetër sipas paktit për vetëvrasje. Ligji anglez në nenin 4 pika 4 ka dhënë edhe paktin për vetëvrasje që nënkupton:

“Pakti i vetëvrasjes është një marrëveshje e përbashkët midis dy ose më shumë personave që ka si objekt vdekjen e të gjithëve, pavarësisht nga fakti nëse secili do të marrë jetën e vet apo jo. Por asgjë që bëhet nga një person i cili hyn në një pakt për vetëvrasje, nuk do të trajtohet si e bërë nga ai në përputhje me paktin, vetëm në qoftë se është bërë ndërsa ai ka qëllimin e vendosur për të vdekur në përputhje me paktin”.

Barra e provës në këtë rast bie mbi të pandehurin sipas nenit 4 pika 2 e Aktit të Vrasjes (Martin, 2013: 76).

Vrasja e Foshnjës

Kjo vepër penale është përkufizuar në nenin 1(1) të Aktit të Infanticidit të vitit 1938. Me këtë vepër penale kuptojmë: “Kur një grua nëpërmjet një veprimi të lig apo një mosveprimi shkakton vdekjen e fëmijës së saj kur është nën moshën dymbëdhjetë muajsh, por në momentin e veprimit ose të mosveprimit ajo ka pësuar çekuilibrim mendor për shkak se ajo nuk e ka rimarrë plotësisht veten nga ndikimi i lindjes së fëmijës atëherë nëse rrethanat janë të tilla por për këtë akt krimi do të kishte çuar në vrasje apo vrasje pa paramendim ajo do të shpallet fajtores për vrasjen e fëmijës dhe për këtë krim mund të trajtohet dhe të dënohet sikur ka qenë fajtores për krimin e vrasjes pa paramendim të fëmijës”

Vrasja konstruktive pa paramendim

Në vrasjen konstruktive pa paramendim, i pandehuri duhet të provojë se ka kryer një akt të paligjshëm. Ka pasur vështirësi në përcaktimin kur një akt është i paligjshëm në rast se i pandehuri përgatit një dozë me drogë por viktimë e injekton vetë drogën. Jo krijon vështirësi në zgjidhjen e çështjes nëse e ka shkaktuar i pandehuri vdekjen. Qëndrimet e gjykatave kanë qenë të ndryshme, duke u shprehur se i pandehuri nuk ka shkaktuar vdekjen sepse nuk e ka administruar dozën e drogës dhe qëndrimi tjetër që i pandehuri ka realizuar një akt të paligjshëm dhe mban përgjegjësi për vdekjen (Martin, 2013: 77).

Vrasja pa paramendim me neglizhencë të plotë

Për vrasjen pa paramendim me neglizhencë të plotë duhet të provohet se (Herring, 2012: 268):

a) I pandehuri kishte detyrimin të kujdesej për viktimën.

- b) I pandehuri nuk e përmbushi detyrën e përkujdesjes.
- c) Shkelje e detyrës shkaktoi vdekjen e viktimës.
- d) Shkelja duhet të jetë aq e madhe sa të justifikojë një dënim penal.

Vrasja pa paramendim nga pakujdesia subjektive

Për vrasjen pa paramendim deri përpara çështjes Adomako (1994), është mbajtur qëndrimi se ajo mund të realizohet nga pakujdesia duke iu referuar një standardi objektiv. Ndërsa në Adamako u pohua se kjo hipotezë është e gabuar për pakujdesinë sepse shprehja “pa paramendim” është e afërt me pakujdesinë. Pakujdesia duhet të ketë kuptimin që i pandehuri ka qenë indiferent ndaj një rreziku për dëmtimin e shëndetit siç u shpreh gjykata në çështjen Stone dhe Dobison në vitin 1977, (Martin, 2013: 79).

Mbrojtja e jetës në rrugë

Shkaktimi i vdekjes nga drejtimi i rrezikshëm i automjetit

Neni 1 i Ligjit për trafikun Rrugor i vitit 1988 parashikon se: “Një person që shkakton vdekjen e një tjetri duke drejtuar në mënyrë të rrezikshme një mjet mekanik në lëvizje në një rrugë ose në një vend publik është fajtor për një vepër penale”.

Në nenin 2 A të ligjit të përmendur më sipër është parashikuar se:

- a) Mënyra e drejtimit të automjetit është shumë më e ulët se ajo që pritet nga një shofer kompetent dhe i kujdesshëm dhe
- b) Për një shofer qartazi kompetent dhe të kujdesshëm kur drejtimi i automjetit në atë mënyrë do të ishte i rrezikshëm.

Shkaktimi i vdekjes nga drejtimi i pakujdesshëm i automjetit nën ndikimin e pijes ose të substancave narkotike është parashikuar në nenin 3A (1) të Ligjit për Trafikun Rrugor të vitit 1988 ku parashikohet se:

1. Nëse një person shkakton vdekjen e një personi tjetër gjatë drejtimit të një automjeti mekanik në lëvizje, në një rrugë ose vend tjetër publik pa kujdesin dhe vëmendjen e duhur ose pa marrë në konsiderate të arsyeshme personat e tjerë që përdorin rrugën ose vendin dhe:

- a) Ai në atë kohë nuk është në gjendje të drejtojë automjetin për shkak të pijes ose substancave narkotike; ose
- b) Ai ka konsumuar kaq shume alkool sa përqindja e alkoolit në frymën, gjakun ose urinën e tij në atë moment i tejkalon kufijtë e përcaktuar; ose
- c) Brenda 18 orësh nga ai moment atij i kërkohet të japë një kampion gjaku ose urine, sipas nenit 7 të këtij ligji, por pa shpjegime të arsyeshme nuk arrin ta japë atë; ose
- d) Atij i kërkohet nga një oficer policie që të japë lejen e tij për analizat laboratorike të kampionit të gjakut që i është marrë në zbatim të seksionit 7A të këtij ligji, por pa shpjegime të arsyeshme nuk arrin ta bëjë këtë, ai është fajtor për një veprë penale.

Shprehjet: “pa kujdesin e duhur” dhe “pa vëmendjen e duhur” sqarohen në seksionin 3ZA të Ligjit për Trafikun Rrugor të vitit 1988. Sipas nenit 3ZA pika 2 e Ligjit për Trafikun Rrugor të vitit 1988 parashikohet se “Një person konsiderohet se drejton automjetin pa kujdesin dhe vëmendjen e duhur nëse mënyra sesi ai e drejton automjetin bie nën standardin e pritur nga një shofer kompetent dhe i kujdesshëm”. Ndërsa sipas pikës 3 të nenit 3ZA të Ligjit për Trafikun Rrugor të vitit 1988 parashikohet se “Për të vendosur për qëllimet e paragrafit (2) më lart se çfarë do të pritej nga një shofer i kujdesem dhe kompetent në një rast të veçantë duhet të shikohen jo vetëm rrethanat për të cilat ai mund të pritej që të jetë i vetëdijshëm por dhe çdo rrethanë tjetër që tregon se ka qenë brenda dijes së të akuzuarit”.

Ndërsa sipas pikës 4 të nenit 3ZA të ligjit të lartë përmendur “Një person konsiderohet se drejton automjetin pa një vëmendje të arsyeshme kundrejt personave të tjerë vetëm nëse këta persona janë dëmtuar nga drejtimi i tij”

Shkaktimi i vdekjes nga drejtuesi i automjetit pa leje drejtimi të pakualifikuar ose të pasiguruar

Sipas nenit 3ZB të Ligjit për Trafikun Rrugor të vitit 1988 është parashikuar se:

“Një person është fajtor për një vepër penale në zbatim të këtij seksioni nëse ai shkakton vdekjen e një personi tjetër duke drejtuar një mjet motorik në një rrugë dhe gjatë drejtimit, rrethanat janë të tilla që ai po kryen një vepër penale sipas:

- a) Sipas nenit 87(1) të këtij ligji (të drejtosh një automjet në kundërshtim nga leja e drejtimit);
- b) Neni 103 (1) (b) të këtij ligji (drejtimi i automjetit kur je i pakualifikuar) ose
- c) Neni 143 të këtij ligji (përdorimi i një mjeti motorik kur jeni i pasiguruar kundrejt rreziqeve ndaj palëve të treta).

3.3. Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë

Figurat e veprës penale të vrasjes janë parashikuar në Kodin Penal në Kreun II, të titulluar “Veprat penale kundër personit”. Në Kodin Penal parashikohen disa vepra penale që lidhen me vrasjen: Neni 76 Vrasja me dashje; Neni 77 Vrasja me dashje në lidhje me një krim tjetër; Neni 78 Vrasja me paramendim; Neni 78/a Vrasja për gjakmarrje; Neni 79 Vrasja në rrethana të tjera cilësuese; Neni 79/a Vrasja e funksionarëve publikë; Neni 79/b Vrasja e punonjësve të Policisë së Shtetit; Neni 79/c Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare;

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Neni 81 Vrasja e foshnjës; Neni 82 Vrasja e kryer në gjendje të tronditjes së fortë psikike; Neni 83 Vrasja e kryer me kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme; Neni 85 Vrasja nga pakujdesia; Neni 99 Shkaktimi i vetëvrasjes.

Veprën penale të vrasjes me dashje neni 76 i Kodit Penal përshkruan si “Vrasja e kryer me dashje dënohet me burgim nga dhjetë gjer në njëzet vjet”.

Nga analizimi i dispozitës vëmë re se ligjvënësi nuk e ka parashikuar në Kodin Penal se çfarë kuptojmë me vrasje.

Me vrasje do të kuptojmë marrjen e jetës në mënyrë të paligjshme. Tek ky nen bën pjesë vrasja e thjeshtë, pra në rast se kemi të bëjmë me një vrasje dhe ajo nuk ka karakteristikat e parashikuara në nenet 77 e vazhdim, vepra e vrasjes do të cilësohet sipas nenit 76 të Kodit Penal.

Sipas vendimeve të të dyja gjykatave të faktit i gjykuari, së bashku me një person tjetër akoma të paidentifikuar, e kanë kryer veprën për shkak të një detyrimi që viktimë ka pasur ndaj të gjykuarit. E diskutueshme në këtë çështje që ka çuar edhe në nevojën për unifikimin e praktikës gjyqësore është nëse për efekte të cilësimit juridik të saj, ajo është kryer në bashkëpunim apo jo, në kushtet kur njëri nga bashkëpunëtorët nuk është i identifikuar. Të dyja gjykatat kanë pranuar se edhe në këto kushte vepra penale duhet të kualifikohet e kryer në bashkëpunim mes të gjykuarit dhe personit ende të paidentifikuar (Vendimi nr.4 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, dt. 15.04.2011).

Shtrohet pyetja, nëse mund të ketë marrëveshje në kuptim të kësaj dispozite ndërmjet një personi që ka përgjegjësi penale sipas ligjit dhe një personi tjetër, i cili në momentin e gjykimit mbetet i paidentifikuar, apo për shkak të moshës ose paaftësisë së tij mendore nuk

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

mban përgjegjësi penale (Vendimi nr.4 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, dt. 15.04.2011).

Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë mbajnë parasysh një nga parimet themelore të së drejtës penale, atë të autonomisë së përgjegjësisë, quajtur ndryshe edhe si parimi i përgjegjësisë personale të personit që kryen veprën penale. Sipas këtij parimi, çdo person mban përgjegjësi sipas ligjit penal për veprimet e paligjshme të kryera nga ana e tij në kufijtë e fajit të vet, kjo pavarësisht rrethanave në të cilat është kryer vepra penale. Kolegjet e Bashkuara theksojnë se parimi i autonomisë së përgjegjësisë shfaqet në bashkëpunimin e dy ose më shumë personave në kryerjen e veprës penale në formën e dhënies të secilit prej tyre të një kontributi material ose moral në kryerjen e veprës penale (Vendimi nr.4 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, dt. 15.04.2011).

Dallimi midis vrasje, plagosja e rëndë me dashje me pasojë vdekjen, e parashikuar nga neni 88/2 i Kodit Penal ilustron me vendimin e mëposhtëm:

Veprimet e kryera nga i pandehuri ndërkohë që ai ishte duke u goditur nga ky i fundit, mjete i përdorur nga i pandehuri ishte një mjet rrethanor të cilin e ka gjetur kur ishte i shtrirë në tokë, vendi ku e ka goditur viktimën ka qenë në pjesën e poshtme e trupit, jo në organe jetësore, e ka goditur vetëm dy herë, një herë në kofshën e majtë dhe një herë në të djathtën, rezulton që i pandehuri të ketë dëshiruar apo synuar vdekjen e viktimës dhe as që ai të ketë lejuar me dashje këtë pasojë (Vendimi nr. 146, dt. 23.09.2015 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Dallimi midis vrasjes plagosja e rëndë me dashje me pasojë vdekjen, e parashikuar nga neni 88/2 i Kodit Penal konsiston (Vendimi nr. 147, dt. 23.09.2015 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Ndërmjet veprave penale të vrasjes me dashje mbetur në tentativë dhe plagosjes së lehtë me dashje konsiston në rrethanat objektive të kryerjes së veprës penale, duke vlerësuar motivin e veprës penale, mjetin e përdorur, kohën e kryerjes së veprës penale, veprimet konkrete të pandehurit dhe shkaqet për të cilat nuk ka ardhur pasoja (Vendimi nr. 146, dt. 23.09.2015 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Dallimi midis vrasjes me dashje dhe tronditje e forte psikike, këtë dallim e ilustron më së miri vendimi i mëposhtëm:

Duke analizuar veprimet e të pandehurit në raport me elementët e kësaj figure vepre penale, nga analiza e anës objektive, veprimet e kryera nga i pandehuri, rezulton se ai ka kryer veprën penale të vrasjes (këtu gjykata mban parasysh mjetin e përdorur, armë zjarri e përshtatshme për të shkaktuar humbjen e jetës së personit, numrin e qitjeve, i pandehuri ka qëlluar katër – pesë herë, faktin që ka qëlluar drejtpërdrejtë vendit ku ndodhej i dëmtuari). Gjithashtu, Gjykata e Apelit vëren se përmbushen edhe disa nga elementët e tjerë të kësaj figure vepre penale, ana objektive dhe subjekti, por, nuk mjafton vetëm kaq për t'i cilësuar veprimet e të pandehurit sipas nenit 76 të Kodit Penal. I pandehuri e ka kryer veprën me dashje direkte, ajo është kryer në rrethana të posaçme, në kushtet e tronditjes së fortë psikike...Duke analizuar elementët e sipërcituar në dritën e fakteve dhe të rrethanave të çështjes konkrete, Gjykata e Apelit arrin në konkluzionin se këta elementë plotësohen që të tre. Kështu: Së pari: Në lidhje me ekzistencën, tek i pandehuri, të gjendjes së tronditjes së fortë psikike, gjykata vëren se, vepra është kryer nga i pandehuri vetëm pasi viktimë ka kulmuar fyerjet e tij ndaj të pandehurit... Pikërisht kjo fyerje e rëndë dhe e patolerueshme për nderin dhe dinjitetin e të pandehurit i ka shkaktuar atij (të pandehurit) zemërim, inat të brendshëm. Në këto momente vetëdija, aftësia e të pandehurit për të

kuptuar dhe për të menduar pakësohen sepse mbizotëron afekti. Pra, është ulur aftësia për të kontrolluar veprimet, vetëkontrolli i tij. Pikërisht kjo fyerje ka shërbyer si shkak për t'i shkaktuar të pandehurit afektin fiziologjik, pra tronditjen e fortë psikike...” (Vendimi nr. 146, dt. 23.09.2015 i Kolegjit Penal të Republikës së Shqipërisë).

Dallimi midis “Plagosjes së rëndë me dashje”, parashikuar nga neni 88/1 të Kodit Penal me veprën penale të “Vrasjes me dashje”, parashikuar në figurën e krimit në nenin 76 të Kodit Penal pasqyrohet më së miri në vendimin e Gjykatës së Lartë dhe nënkupton:

Qëllimin kriminal të cilin ka dashur të arrijë autori. Qëllimi ka të bëjë me rezultatin që kërkon të arrijë me kryerjen e veprës penale, që në rastin e plagosjes është dëmtimi i shëndetit të personit kur ajo kryhet me dashje direkte dhe në rastin kur si pasojë vjen vdekja- pasoja e dytë vjen nga pakujdesia. Në vlerësimin e anës subjektive, pra të qëllimit të autorit për nxjerrjen e konkluzionit të drejtë, duhet të vlerësohet i lidhur ngushtë me anën objektive të veprës dhe konkretisht veprimet konkrete që kryen autori, i cili në këtë mënyrë manifeston në botën e jashtme mendimin e brendshëm të arsyetuar. Në vlerësim për të bërë dallimin nëse autori ka pasur si qëllim dëmtimin serioz të shëndetit, por nga pakujdesia ka shkaktuar pasojën tjetër atë të vdekjes, me atë të vrasjes duhet të analizohen elementët e kryerjes së veprës penale si: zona ku janë përqendruar dëmtimet, intensiteti i goditjeve, mjetin e përdorur. Pavarësisht përfundimit të riekspertimit mjeko ligjor, të kryer tre muaj pas ngjarjes se, dëmtimet hyjnë në kategorinë e atyre të rëndave, pasi kanë qenë të rrezikshme për jetën në çastin e shkaktimit të tyre, qëllimi i të gjykuarit nuk ka qenë vrasje e shtetasit SM, por dëmtimi i shëndetit të tij, ashtu sikurse edhe qëllimi i të dëmtuarit MK të gjykuarit YT, ku edhe vetë ky i fundit ka dal i dëmtuar nga kjo ngjarje (Vendimi nr. 155, dt. 07.10.2015 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Neni 77 Vrasja me dashje në lidhje me një krim tjetër Vrasja me dashje, që paraprin, shoqëron, fsheh ose pason një krim tjetër, dënohet me burgim jo më pak se njëzet vjet.

Vepra quhet e konsumuar edhe kur realizohet vetëm njëri nga elementet e anës objektive dhe jo detyrimisht duhet të janë të pranishëm të gjithë elementet (paraprin, shoqërimi, fshehja, pason) e parashikuara në dispozitë.

Tek vrasja që i paraprin një krimi tjetër, vrasja kryhet në fillim dhe pastaj vepra tjetër penale.

Me vrasje me dashje kur shoqëron një krim tjetër kuptojmë rastin kur vepra penale e vrasjes kryhet në të njëjtën kohe me një vepër penale tjetër.

Përveç rrethanave të mësipërme ligjvënësi ka krijuar një rrethanë tjetër kur vrasja kryhet për të fshehur një vepër penale.

Neni 78 Vrasja me paramendim, Vrasja me paramendim dënohet me burgim nga pesëmbëdhjetë gjer në njëzet e pesë vjet. Vrasja e kryer për interes apo hakmarrje dënohet me burgim jo më pak se njëzet vjet ose me burgim të përjetshëm.

Në shumë raste është e vështirë për t'u bërë dallimi midis plagosjes së rëndë me dashje dhe vrasjes së mbetur në tentativë sidomos në ato raste kur janë përdorur armët e zjarrit. Për të bërë dallimi midis të dyjave duhet analizuar e gjithë dinamika e ngjarjes për të parë se cili ka qenë qëllimi i autorit. Këtë qëndrim ka mbajtur edhe praktika gjyqësore shqiptare. Me poshtë po pasqyrojmë një çështje nga jurisprudenca e Gjykatës së Lartë ku bëhet dallimi midis plagosjes së rëndë me dashje dhe vrasjes me paramendim të mbetur në tentativë:

Bazuar sa me sipër gjykata krijon më shumë bindje se ditën e ngjarjes pjesëtarë të familjes SH e kanë rrëmbyer të pandehurin duke e rrahur atë dhunshëm dhe duke e lënë në gjendje të traumatizuar fizike e psikike afër vendit të ngjarjes. Episodi i gjuajtjes me armë nga ana e të pandehurit në drejtim të makinës së të

dëmtuarit V Sh ka shumë gjasa të këtë ndodhur për shkak të frikës që mund t'i jetë shkaktuar atij dhe si reagim e refleks për tu mbrojtur nga një sulm tjetër i tyre. Nëse i pandehuri vërtetë do të dëshironte vrasjen e të dëmtuarit si ka parë që ai është gjallë ai mund të vazhdonte ta godiste me arme deri në asgjësimin e plotë të tij. Për këtë ai i kishte të gjitha mundësitë pasi ai ndaloj 3 – 4 metra nga goditja fillestare (Vendimi nr. 65 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Neni 78/a **Vrasja për gjakmarrje**

Vrasja me dashje për gjakmarrje dënohet me burgim jo më pak se tridhjetë vjet ose më burgim të përjetshëm.

Profesor Ismet Elezi shprehet se vrasjet për hakmarrje dhe gjakmarrje e kanë origjinën në antikitet si rrjedhojë e një jetese dhe mbrojtje, kur nuk kishte shtet politik që të garantonte dhe mbronte jetën e njerëzve (Elezi, 2000: 10).

Dallimi midis hakmarrjes dhe gjakmarrjes: Vrasja për gjakmarrje kryhet për të marrë gjakun e vrasjes se mëparshme ose kundër tentativës për vrasje ose tentativës për të shkaktuar plagosje të lehta apo serioze. Nga ana tjetër, vrasja për hakmarrje kryhet si një shpagim kur je rrahur, grindur, sulmuar, dhunuar apo je ofenduar më parë pa të drejtë (Elezi, 2000: 7).

John Henry Hutton pohon se gjakmarrja u shfaq si një praktikë e kushtëzuar nga mungesa e sanksioneve legjitime dhe detyruese të një qeverisjeje të rregullt si dhe nga mungesa e një drejtimi të përhershëm nga një familje sunduese (Hasluck, 2005: 9).

Neni 79 **Vrasja në rrethana të tjera cilësuese**

Vrasja me dashje e kryer: a) ndaj të miturit; b) ndaj personit me mangësi fizike ose psikike, të sëmurë rëndë ose shtatzënë, kur cilësitë e viktimës janë të dukshme ose të njohura; c) shfuqizuar; ç) ndaj kallëzuesit, dëshmitarit, të dëmtuarit ose palëve të tjera ndërgjyqëse; d)

më shumë se një herë; dh) kundër dy ose më shumë personave; e) në mënyrë të tillë që i shkakton mundime të veçanta viktimës; ë) në mënyrë të rrezikshme për jetën e shumë personave, dënohet me burgim jo më pak se njëzet vjet ose me burgim të përjetshëm.

Mjafton që vrasja të kryhet për një rrethanat që janë parashikuar në këtë nen dhe do të jemi përpara vrasjes në rrethana të tjera cilësuese. Në lidhje me cilësitë e viktimës ligjvënësi ka vendosur dy kushte por që mjafton të plotësohet njeri prej tyre dhe vepra do të cilësohet sipas nenit 79 të Kodit Penal. Është e nevojshme që cilësitë e viktimës të duken ose edhe në rast se ato janë të padukshme për pjesën më të madhe të publikut, mjafton vetëm fakti që autori ka dijeni për këto cilësi që ka viktimën.

Në rast kur zhvillohet një proces penal për rrethanë e pasjes dijeni nga i pandehuri prokurori ka barrën e provës dhe i takon atij të vërtetojë që i pandehuri kishte dijeni për cilësitë e viktimës.

Neni 79/a **Vrasja e funksionarëve publikë**

Vrasja me dashje e deputetit, gjyqtarit, prokurorit, avokatit, ushtarakut apo e funksionarëve të tjerë publikë, gjatë detyrës ose për shkak të saj, kur cilësitë e viktimës janë të dukshme ose të njohura, dënohet me burgim jo më pak se tridhjetë vjet ose me burgim të përjetshëm.

Tek kjo vepër penale e titulluar “vrasja e funksionareve publike”, ligjvënësi ka vendosur midis funksionarëve të tjerë publikë edhe avokatin, por nëse analizojmë legjislacionin do të vëmë re avokati nuk është funksionar publik. Me gjithë qëllimin e mire për t’i ofruar mbrojtje juridike avokatit, ai nuk është funksionar publik dhe vendi i tij duhet të ishte në një dispozitë tjetër.

Neni 79/b **Vrasja e punonjësve të Policisë së Shtetit**

Vrasja me dashje e punonjësve të Policisë së Shtetit, gjatë detyrës ose për shkak të saj, kur cilësitë e viktimës janë të dukshme ose të njohura, dënohet me burgim jo më pak se tridhjetë vjet ose me burgim të përjetshëm.

Neni 79/c **Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare**

Vrasja me dashje e personit që është bashkëshort, ish-bashkëshort, bashkëjetues apo ish-bashkëjetues, gjini e afërt ose krushqi e afërt me autorin e veprës penale, dënohet me burgim jo më pak se njëzet vjet ose me burgim të përjetshëm. Neni 80 Sigurimi i kushteve dhe i mjeteve materiale për të kryer vrasje dënohet me burgim gjer në pesë vjet.

Neni 81 **Vrasja e foshnjës** Vrasja e foshnjës e kryer me dashje nga nëna, menjëherë pas lindjes, dënohet me burgim deri në pesë vjet.

Neni 82 **Vrasja e kryer në gjendje të tronditjes së fortë psikike** Vrasja me dashje e kryer në gjendje të tronditjes së fortë psikike të çastit shkaktuar nga dhuna ose fyerja e rëndë e viktimës dënohet me burgim gjer në tetë vjet.

Nuk janë të pakta rastet në praktiken gjyqësore shqiptare ku autori është tronditur nga dhuna e rëndë që mund të jete fizike ose verbale, fyerja që mund t'i jetë shkaktuar atij nga viktima me kushtin që të shkaktojë tek autori një tronditje të fortë dhe çastit.

Në rast se autori e ka paramenduar realizimin e vrasjes kohë më parë nuk jemi përpara kësaj vepre penale edhe nëse ekziston dhuna apo fyerja ndaj autorit sepse nuk plotësohet kriteri tjetër që lidhet me “tronditjen e çastit”.

Nuk mund të ekzistoj në një vepër penale paramendimi me tronditjen e çastit. Kjo vepër penale ka ngjashmëri me veprën e parashikuar tek neni 76 i Kodit Penal, por dallon nga ajo sepse kemi një tronditje të çastit.

Neni 83 **Vrasja e kryer me kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme** Vrasja e kryer në kushtet e kapërcimit të kufijve të mbrojtjes së nevojshme dënohet me burgim gjer në shtatë vjet.

Nga analizimi i veprës penale vëmë re që të ekzistojë kjo vepër penale duhet që të plotësohen disa kushte:

- a) duhet të ekzistojë sulmi;
- b) duhet të ekzistojë tejkalimi i mbrojtjes së nevojshme.

Të dy kushtet janë thelbësore për këtë vepër dhe duhet të janë të pranishëm të dy që të jemi përpara kësaj vepre penale.

Nga krahasimi i sanksionit të kësaj figure të veprës penale me figura të tjera të veprës penale konstatojmë se ligjvënësi në rastin e tejkalimit të mbrojtjes së nevojshme në rastin e krimit të vrasjes ka krijuar këtë vepër penale që në një lloj mënyrë është dhe si një lloj “rrethane lehtësuese”.

Më poshtë po paraqesim një shembull nga praktika gjyqësore për këtë vepër penale:

Rezulton se i pandehuri, pasi është përleshur me viktimën dhe babin e tij, është vënë në zotërim të armës të përdorur deri atëherë nga viktimja, duke kryer veprime që i kanë kapërcyer kufijtë e mbrojtjes së nevojshme. Në këtë moment ky i pandehur nuk ka pasur nga kush të mbrohej, pasi viktimja ishte i çarmatosur dhe nuk kishte me çfarë t’ia rrezikonte seriozisht jetën të pandehurit. Në këto rrethana karakteri i sulmit që kishte ndërmarrë viktimja dhe ai i mbrojtjes që ndërmori i pandehuri nuk përputhen haptazi midis tyre. Vërtet i pandehuri ka ndërmarrë veprime për të mbrojtur jetën e tij, por me mjetet që zgjodhi ka kryer veprime që kapërcejnë mbrojtjen e nevojshme, duke qëlluar mbi viktimën dhe duke i shkaktuar vdekjen (Vendimi nr. 147, dt. 23.09.2015, i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Neni 85 **Vrasja nga pakujdesia** Vrasja e kryer nga pakujdesia dënohet me gjobë ose me burgim gjer në pesë vjet.

Legjislacioni shqiptar pranon përgjegjësinë penale për vrasjen nga pakujdesia në formën e vetëbesimit të tepruar dhe në formën e neglizhencës ndryshe nga disa legjislacione të huaja ku i parashikojnë në dispozita të veçanta format e pakujdesisë duke bërë edhe diferencimin në masën e dënimit. Për vrasjen që kryhet në formën e vetëbesimit të tepruar parashikohen dënime më të larta sesa në vrasjen e kryer me formën e neglizhencës (Elezi, 2005: 70-71).

Neni 99 **Shkaktimi i vetëvrasjes** Shkaktimi i vetëvrasjes ose i tentativës së vetëvrasjes të një personi, si rrjedhojë e trajtimit të keq sistematik ose nga sjellje të tjera sistematike që prekin rëndë dinjitetin, të kryera nga personi që e ka në varësi apo nga personi me të cilin ka marrëdhënie familjare ose bashkëjetese, dënohet me burgim nga tre deri në shtatë vjet.

KAPITULLI IV: VEPRA PENALE E VRASJES SIPAS LEGJISLACIONIT PENAL TË KOSOVËS

4.1. Vepra penale e vrasjes sipas Ligjit Penal të Kosovës të vitit 1977

Ligji Penal i Kosovës - LPK, (Ligji penal i Kosovës, në fuqi prej dt.01.07.1977, Prishtinë, 1977 , ky ligj ishte në fuqi deri me dt.05.04.2004) veprën penale të vrasjes e parashikonte në kapitullin e gjashtë, në grupin e veprave penale, si vepra penale kundër jetës dhe trupit. Paragrafi 1 i nenit 30 të LPK-së, parashikonte se kushdo që e privon tjetrin nga jeta, dënohet me burgim jo më pak se pesë vjet. Kurse, paragrafi 2 i nenit 30 të LPK-së, parashikonte se me dënim me burgim jo më pak se dhjetë vjet ose me dënimin me vdekje (Sipas Rregullores së UNMIK-ut, nr.1999/24, të dt.12.12.1999 , neni 1 paragrafi 1.5 dënimi me vdekje është hequr), dënohet: ai që e privon tjetrin nga jeta në mënyrë mizore ose dinake; e privon nga jeta dhe me atë rast me dashje e vë në rrezik jetën edhe të një personi tjetër; e privon nga jeta për interes, për të kryer ose për të fshehur veprën tjetër penale, për shkak të hakmarrjes së paskrupullt, ose nga motivet e tjera të dobëta; e privon nga jeta për gjakmarrje (Me qëllim të parandalimit të veprës penale të vrasjes LPK-së, parashikonte dënimin kapital pra me vdekje); e privon nga jeta me sjellje të paskrupullt huligane; e privon nga jeta personin zyrtar ose ushtarakun gjatë kryerjes së punëve të sigurimit publik ose të detyrës së ruajtjes së rendit publik, kapjes së kryesit të veprës penale ose të ruajtjes së personave të cilëve u është hequr liria, ose e privon nga jeta personin i cili në bazë të ligjit ose të ndonjë dispozite tjetër kryen këto punë për realizimin e vetëmbrojtjes shoqërore, apo ai që me dashje kryen disa vrasje.

Sipas nenit 33 të LPK-së, me dënim burgimi prej një deri në dhjetë vjet dënohet, ai që e privon tjetrin nga jeta në çast, duke qenë në gjendje tronditjeje të fortë psikike të shkaktuar pa fajin e vet nga sulmi ose nga fyerjet e rënda të viktimës. Në pajtim me nenin 34 të LPK-së, me dënim burgimi prej gjashtë muajve deri në pesë vjet, dënohet ai që e privon tjetrin nga jeta nga pakujdesia. Ndërsa sipas nenit 35 të LPK-së, me dënim burgimi prej tre muajsh deri në tre vjet, dënohet nëna që e privon nga jeta foshnjën e saj gjatë lindjes ose menjëherë pas lindjes, derisa tek ajo vazhdon çrregullimi i shkaktuar nga lindja.

Gjykata e Qarkut në Prishtinë (si gjykatë e shkallës së parë), me aktgjykimin P.nr.39/2001 të dt.18.09.2001, të akuzuarit M.G., B.G., B.G., dhe F.G., i shpall fajtor, pasi që të shtyrë nga motivet e dobëta, në bashkëveprim, kanë kryer veprën penale të vrasjes nga neni 30 al.1 pika 3 të LPK-së, dhe ua shqipton dënimin me burgim: për të akuzuarin e parë në kohëzgjatje prej tetë vjetësh, për të akuzuarin e dytë në kohëzgjatje prej dymbëdhjetë vjetësh, për të akuzuarin e tretë në kohëzgjatje prej pesë vjetësh, dhe për të akuzuarin e katërt në kohëzgjatje prej pesë vjetësh.

Me rastin e marrjes së vendimit mbi dënimin, gjykata ndaj të akuzuarve kishte pasur parasysh rrethanat lehtësuese, përkatësisht moshën e re të të akuzuarve, faktin se nuk ishin përsëritës të veprave penale si dhe faktin se ishin të gjendjes së varfër ekonomike. Ndërsa si rrethanë rënduese kishte pasur parasysh faktin se të akuzuarit nuk e kishin pranuar kryerjen e veprës penale.

Sipas procedurës së ankesës, me aktgjykimin Ap.nr.284/2001 të dt.18.04.2002, Gjykata Supreme e Kosovës (si gjykatë e shkallës së dytë) duke e aprovuar ankesën e Prokurorit Publik, e ndryshon aktgjykimin e gjykatës së shkallës së parë vetëm sa i përket vendimit mbi dënimin, duke ua rritur të akuzuarve dënimet e shqiptuara nga Gjykata e shkallës së

parë: të akuzuarin M.G e gjykon me dënim burgimi në kohëzgjatje prej dymbëdhjetë vjetësh (pra ia rrit dënimin për katër vjet), të akuzuarin B.G. e gjykon me dënim burgimi prej shtatë vjetësh (pra ia rrit dënimin për dy vjet), të akuzuarin F.G. e gjykon me dënim burgimi prej shtatë vjetësh (pra ia rrit dënimin për dy vjet), ndërsa për të akuzuarin B.G. të cilin gjykata e shkallës së parë e kishte dënuar me dënim burgimi prej dymbëdhjetë vjetësh, e lë dënimin të pandryshuar, ndërsa e refuzon si të pabazuar ankesën e mbrojtësit të të akuzuarve.

Sipas nenit 30 paragrafi 2 nënparagrafi 3 të LPK-së, kryesit të veprës penale të vrasjes i shqiptohet dënimi me burgim jo më pak se dhjetë vjet, ndërsa sipas nenit 38 paragrafi 1 i Ligjit Penal të Jugosllavisë - LPJ, (Sipas Rregullores së UNMIK-ut, nr.1999/24, të dt.12.12.1999, kishte juridiksion edhe për territorin e Kosovës, deri me dt.05.04.2004) dënimi me burgim nuk mund të jetë më i shkurtë se pesëmbëdhjetë ditë dhe as më i gjatë se pesëmbëdhjetë vjet. Shikuar nga mundësia ligjore që të gjeturve fajtorë, gjykata kishte mundësi t'ua shqiptonte dënim më të lartë, kjo nuk ndodhi, madje Gjykata e shkallës së parë, tre të akuzuarve dënimin me burgim ua shqiptoi nën minimumin ligjor, e për më tepër në vend se Gjykata e shkallës së dytë, sipas procedurës së ankesës kishte kompetencë ligjore që ta evitonte këtë të metë, dy të akuzuarve ua rriti dënimin, por prapë e la nën minimumin ligjor, ndërsa një të akuzuari i shqiptoi dënimin me burgim mbi minimumin ligjor, por jo edhe dënimin më të lartë, edhe pse e kishte kompetencën ligjore, dhe konsideroj se do të ishte dashur që ta shfrytëzonte këtë kompetencë ligjore.

Konsideroj se si Gjykata e shkallës së parë dhe ajo e shkallës së dytë, kishin dështuar sa i përket caktimit të dënimit ndaj të akuzuarve, për faktin se në pjesën e arsyetimit të aktgjykimit, nuk kishin dhënë asnjë arsye për shqiptimin e dënimit nën minimumin ligjor,

për më tepër gjykata e shkallës së parë si rrethanë rënduese e kishte marrë faktin se të akuzuarit nuk e kishin pranuar fajësinë, që në fakt ky arsyetim i gjykatës askund nuk përkon me dispozitat ligjore, sepse është e drejtë ekskluzive e të akuzuarit se si do të mbrohet në gjykatë. Duke e analizuar dispozitivin e aktgjykimit të cituar, vërejmë se Gjykata e shkallës së parë kishte arsye të plotë që si rrethanë rënduese ta merrte faktin që, pasi viktima goditet me dy predha ai rrëzohet në tokë, kurse tani tre të akuzuar viktimën e godasin sa ishte i shtrirë në tokë edhe tetë herë të tjera me thika në pjesë të ndryshme të trupit, e më pastaj e tërheqin zvarrë edhe 26 metra, duke i ndërmarrë këto veprime të pa skrupullta, deri sa viktima ishte ende gjallë. Kështu, këto dy rrethana, për mendimin tonë rënduese, sikur nuk i ka vërejtur Gjykata e shkallës së dytë, që sipas legjislacionit në fuqi ishte Gjykata Supreme.

Konsideroj se shkalla e tillë e dënimit të shqiptuar, nuk do ta arrinte qëllimin e dënimit për risocializimin dhe kthimin e dobishëm të të dënuarit në mesin ku ka jetuar deri para kryerjes së veprës penale të vrasjes, e po ashtu dënimi i shqiptuar nuk do të ndikojë në mënyrë preventive ndaj të dënuarve dhe ndaj të tjerëve që në të ardhmen të mos kryejnë vepra të ngjashme penale si dhe çfarëdo vepre tjetër penale. Vlerësoj se shkalla e dënimit ndaj të akuzuarit duhet të jetë në proporcion me intensitetin e kryerjes së veprës penale, mënyrës dhe rrethanave në të cilat është kryer vepra penale, motivit të kryerjes së veprës penale, shkallën e përgjegjësisë penale të kryesit të veprës penale, sjelljen e të akuzuarit pas kryerjes së veprës penale, pendimin eventual të tij, të mirës së mbrojtur dhe jehonës negative që mund të shkaktojë në opinionin publik, një shkallë e tillë e ulët e shqiptimit të dënimit.

Kur Gjykata vlerëson se ka bazë që të akuzuarit t'ia shqiptojë dënimin nën minimumin e përcaktuar ligjor, ajo duhet ta aplikojë institucionin e zbutjes së dënimit, por këtë mund ta bëjë vetëm kur ligji parashikon se autori mund të dënohet më butë, si dhe kur ka rrethana veçanërisht lehtësuese që tregojnë se edhe me dënimin e zbutur mund të arrihet qëllimi pozitiv i dënimit, ndërsa në rastin e gjykuar nuk ishin plotësuar asnjëri nga kushtet ligjore.

Përveç dështimit sa i përket shkallës së dënimit dhe vlerësimit jo të drejtë të rrethanave lehtësuese dhe rënduese, si Gjykata e shkallës së parë, ashtu dhe ajo e shkallës së dytë kishin dështuar sa i përket kualifikimit juridik të veprës penale që e kishin kryer të autorët, apo zbatimit të gabuar të së drejtës materiale. Kështu, Gjykata e shkallës së parë, të akuzuarit i shpall fajtor se e kanë kryer veprën penale të vrasjes nga neni 30 al.1 pika 3 të LPK-së, ndërsa këtë gabim të Gjykatës së shkallës së parë sikur nuk e vëren fare gjykata e shkallës së dytë, pra Gjykata Supreme e Kosovës, në fakt kualifikimi se të akuzuarit e kishin kryer veprën penale të vrasjes do të duhej të jetë nga neni 30 paragrafi 2 nënparagrafi 3 i LPK-së, e lidhur me nenin 22 të LPJ-së, sepse të katër të dënuarit veprën penale e kishin kryer në bashkëpjesëmarrje.

4.2. Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të të Përkohshëm të Kosovës të vitit 2004

Kodi Penal i Kosovës - KPK, (Kodi Penal i Kosovës, Rregullorja e UNMIK-ut, nr.2003/25 e dt.06 Korrik 2003, Gazeta Zyrtare e UNMIK-ut, Vëllimi 2-2003, korrigjuar me 1 maj 2004, në fuqi prej 06.04.2004 deri me 31.12.2012) veprën penale të vrasjes e parashikon në kuadër të kapitullit të XV, Veprat penale kundër jetës dhe trupi.

Neni 146 i KPK-së parashikon se kushdo që e privon personin tjetër nga jeta dënohet me dënim burgimi me së paku pesë vjet. Kurse, neni 147 i KPK-së, e përkufizon vrasjen e rëndë, duke parashikuar se, me më së paku dhjetë vjet burgim apo burgim afatgjatë (Neni 37, 21-40 vjet) dënohet personi i cili: privon nga jeta fëmijën; privon nga jeta femrën për të cilën e di se është shtatzënë; privon nga jeta personin tjetër në mënyrë mizore apo dinake; privon nga jeta personin tjetër dhe me atë rast me dashje e vë në rrezik jetën e një ose më shumë personave; privon nga jeta personin tjetër duke vepruar mizorisht e dhunshëm; privon nga jeta personin tjetër nga motivet racore, nacionale apo fetare; privon nga jeta personin tjetër me qëllim të fitimit të dobisë pasurore; privon nga jeta personin tjetër me qëllim të kryerjes apo të fshehjes së ndonjë vepre tjetër penale; privon nga jeta personin tjetër nga hakmarrja e paskrupullt apo nga motive të tjera të ulëta; Privon nga jeta personin tjetër zyrtar gjatë kohës së ushtrimit të detyrës në mbrojtje të rendit ligjor, sigurimit të njerëzve apo të pasurisë, zbulimit të veprave penale, arrestimit të kryerësit të veprës penale, ruajtjes së personave të privuar nga liria ose ruajtjes së rendit dhe të paqes publike; privon nga jeta personin tjetër zyrtar gjatë kohës së ushtrimit të detyrës në mbrojtje të rendit ligjor, sigurimit të njerëzve apo të pasurisë, zbulimit të veprave penale, arrestimit të kryerësit të veprës penale, ruajtjes së personave të privuar nga liria ose ruajtjes së rendit dhe të paqes publike; me dashje kryen dy apo më shumë vrasje, përveç veprave të cilat janë paraparë në nenet 148 dhe 150 të këtij Kodi ose privon nga jeta personin dhe më parë ka qenë i dënuar për vrasje, përveç veprave të cilat janë të parapara në nenin 148 dhe 150 të këtij Kodi.

Vrasjen e kryer në gjendje të afektit mendor e parashikon neni 148 i KPK-së, i cili përkufizon se kushdo që e privon tjetrin nga jeta në gjendje të afektit mendor, i vënë pa

fajin e tij në gjendje të tronditjes së fortë mendore të shkaktuar nga sulmi, keq trajtimi apo fyerja e rëndë nga ana e personit të vrarë dënohet me burgim prej një deri në dhjetë vjet. Neni 149 i KPK-së, e parashikon vrasjen nga pakujdesia, në atë mënyrë që kushdo që e privon personin tjetër nga jeta prej pa kujdesisë dënohet me burgim prej gjashtë muaj deri në pesë vjet, ndërsa vrasjen e foshnjës gjatë lindjes e parashikon neni 150 i KPK-së, ashtu që nëna që e privon nga jeta foshnjën e vet gjatë lindjes apo menjëherë pas lindjes, derisa tek ajo vazhdon çrregullimi i shkaktuar nga lindja, dënohet me burgim prej tre muaj deri në tre vjet.

Gjykata e Qarkut në Prishtinë (gjykata e shkallës së parë), me aktgjykimin P.nr.725/2005 të dt.28.02.2008 të akuzuarit B.A. dhe A.A. i shpall fajtor për shkak të veprës penale të vrasjes së rëndë nga neni 147 nënparagrafi 3 lidhur me nenin 23 të KPK-së, duke ua shqiptuar dënimet me burgim për secilin veç e veç me nga 25 vjet burgim.

Duke vendosur sipas procedurës së ankesës, Gjykata Supreme e Kosovës (Gjykata e shkallës së dytë) me aktgjykimin AP.nr.280/2008 të dt.04.12.2008 pjesërisht e aprovon ankesën e mbrojtësit të dënuarit të dytë A.A. ashtu që për veprën penale për të cilën ishte shpallur fajtor e gjykon me dënim burgimi në kohëzgjatje prej 23 (njëzetetre) vjetësh, ndërsa ankesën e Prokurorit Publik të Qarkut, si dhe mbrojtësit të te dënuarit të parë B.A. i refuzon si të pabazuara.

Gjykata e shkallës së parë, për evidencën penale të dënuarit të parë B.A. konstaton se i njëjti me aktgjykime të formës së prerë ishte dënuar tri herë për veprën penale të vjedhjes, dy herë ishte dënuar me dënimin me gjobë, po për vepër penale të vjedhjes dhe një herë ishte dënuar me dënim burgimi për shkak të veprës penale prodhim i pa

autorizuar dhe vënie në qarkullim të narkotikëve, dhe atë: me aktgjykimin e Gjykatës Komunale në Prishtinë, P.nr.490/2000 të dt.22.12.2003 për shkak të veprës penale të vjedhjes së rëndë nga neni 134 paragrafi 1 të LPK-së, ndërsa lidhur me nenin 22 të LPJ-së, i ishte shqiptuar dënimi me burgim prej 1 (një) viti, sipas aktgjykimit të Gjykatës Komunale në Prishtinë, P.nr.21/2002 të dt.13.05.2004 për shkak të veprës penale të vjedhjes së rëndë nga neni 253 paragrafi 1 nënparagrafi 1 të KPK-së, me dënim burgimi prej 4 (katër) muajve, me aktgjykimin e Gjykatës Komunale në Prishtinë, P.nr.2536/2002 të dt.17.02.2013 ishte dënuar me dënim burgimi në kohëzgjatje prej 1 (një) viti, për shkak të veprës penale prodhimi i pa autorizuar dhe vënia në qarkullim e narkotikëve nga neni 245 paragrafi 1 të LPJ-së, sipas aktgjykimit tjetër të Gjykatës Komunale në Prishtinë, P.nr.964/2003 të dt.20.04.2006 për shkak të veprës penale të vjedhjes nga neni 252 paragrafi 1 të KPK-së, ishte dënuar me dënimin me gjobë në shumën prej 2.500 € (dymijepesëqind), po me dënimin me gjobë në shumën prej 500 € (pesëqind) ishte dënuar edhe sipas aktgjykimit të Gjykatës Komunale në Prishtinë, P.nr.538/2003 të dt.15.02.2004 për shkak të veprës penale të vjedhjes nga neni 252 paragrafi 1 të KPK-së, dhe me aktgjykimin Gjykatës Komunale në Prishtinë, P.nr.1760/2004 të dt.27.12.2004 për shkak të veprës penale të vjedhjes së rëndë nga neni 253 paragrafi 1 nënparagrafi 1 të KPK-së, ishte dënuar me dënim burgimi prej 6 (gjashtë) muajsh.

Për të dënuarin e dytë A.A. gjykata e shkallës së parë, në evidencën penale të tij kishte gjetur se i njëjti kishte qenë i dënuar 2 (dy) herë me dënim burgimi dhe atë: me aktgjykimin Gjykatës Komunale në Prishtinë, P.nr.1760/2004 të dt.27.12.2004 për shkak të veprës penale të vjedhjes së rëndë nga neni 253 paragrafi 1 nënparagrafi 1 të

KPK-së, lidhur me nenin 23 të KPK-së, ishte dënuar me dënim burgimi prej 6 (gjashtë) muajve, kurse sipas aktgjykimit të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë me aktgjykimin PM.nr.23/2004 të dt.21.09.2004 për shkak të veprës penale të vjedhjes grabitqare nga neni 254 paragrafi 2 të KPK-së, ishte dënuar me dënim burgimi për të mitur në kohë zgjatje prej 2 (dy) vjetëve.

Në dispozitivin e aktgjykimit, Gjykata kishte konstatuar se të dënuarit, pasi që paraprakisht e hartojnë planin e tyre për kryerjen e veprës penale, e mashtrojnë tani viktimën dhe e marrin me veturë dhe kur dalin jashtë qytetit, për shkak të një borxhi e godasin në mënyrë mizore disa herë me thika në pjesë të ndryshme të trupit, më pastaj e nxjerrin nga vetura duke e shtrirë në tokë me shpinë para veturës dhe e godasin po ashtu me thika edhe 25 herë të tjera, e më pas, të vdekur e hedhin afër një shtylle elektrike dhe largohen nga vendi i ngjarjes, kurse të njëjtën veturë deri sa arrestohen e ndërrojnë me një veturë tjetër.

Gjatë caktimit të dënimit, gjykata në pjesën e arsyetimit të aktgjykimit kishte konstatuar se kishte pasur parasysh rrethanat të cilat ndikojnë në zbutjen apo rëndimin e dënimit, shkallën e përgjegjësisë penale, motivet nga të cilat është kryer vepra penale, intensitetin e rrezikimit apo dëmtimit të vlerës së mbrojtur, si dhe rrethanat në të cilat është kryer vepra penale. Si rrethana rënduese gjykata kishte pasur parasysh se të dënuarit ishin përsëritës të veprave penale, kanë vepruar me këmbëngulësi dhe vendosmëri në kryerjen e veprës penale, si dhe faktin se duke u munduar që t'i fshehin gjurmët e krimit, pasi e pastrojnë veturën nga njollat e gjakut të njëjtën e ndërrojnë me një veturë tjetër.

Duke vendosur sipas procedurës së ankesës, Gjykata e shkallës së dytë, në pjesën arsyetuese të aktgjykimit kishte konstatuar se vendimi mbi dënimin ndaj të dënuarit të dytë A.A. ishte i ashpër pasi që gjykata e shkallës së parë, me gjithë vlerësimin e rrethanave lehtësuese nuk e kishte vlerësuar në masë të duhur moshën e re tani të dënuarit, i cili në momentin e kryerjes së veprës penale i kishte pasur vetëm 18 vjet 4 muaj e 22 ditë, fakt ky që sipas vlerësimit të gjykatës së shkallës së dytë do të ishte dashur të vlerësohej si rrethanë veçanërisht lehtësuese, për çka edhe dënimin e shqiptuar prej 25 vjetësh e ndryshon dhe të tani dënuarin e gjykon me dënim burgimi prej 23 vjetësh.

Kolegji i veçantë i Gjykatës Supreme (Neni 430 par.1 i KPPK), duke vendosur sipas ankesës tani si Gjykatë e shkallës së tretë, me aktgjykimin API.nr.1/2009 të dt.27.05.2010 i refuzon ankesat e mbrojtësve të të dënuarve, dhe e vërteton aktgjykimin e Gjykatës Supreme të Kosovës, Ap.nr.280/2008 të dt.04.12.2018. Gjykata e shkallës së tretë, ka gjetur se në aktgjykimin e goditur me ankesë, gjendja faktike është vërtetuar në mënyrë të drejtë dhe të plotë, Ligji Penal është aplikuar drejt dhe vepra penale juridikisht është cilësuar drejt.

Konsideroj se Gjykata e shkallës së parë, të dytë dhe të tretë, sa i përket vendimit mbi dënimin, me rastin e caktimit të dënimit, nuk i kanë vlerësuar drejt rrethanat rënduese sepse po që se do t'i kishin vlerësuar drejt e mbi bazën e vërtetuar të gjendjes faktike, atëherë do të ishte dashur që ndaj tani të dënuarve të shqiptonte sanksion më të lartë të dënimit me burgim. Në fakt, në shikim të parë, sikur duket se dënimet e shqiptuara janë të arsyeshme dhe në pajtim me natyrën e veprës penale që ishte kryer, por konsideroj se që tri gjykatat instanciale nuk e kanë vlerësuar drejt dhe gjithanshëm

faktin se tani të dënuarit ishin recidivistë madje recidivistë të shpeshtë, meqë ishte vërtetuar se i dënuari i parë i kishte kryer madje 5 (pesë) vepra penale, ndërsa i dyti 2 (dy) vepra penale, dhe se ishin dënuar me dënim me burgim dhe me gjobë, kështu vetëm për veprën penale që e kishin kryer të dënuarit, do të ishte dashur t'u shqiptohej sanksioni penal i shqiptuar, kurse nën prezencën e faktit se të dënuarit ishin recidivistë të shumëfishtë, atëherë sanksioni penal do të ishte dashur të jetë më i ashpër.

Një fakt tjetër, që është vërejtur nga aktgjykimet e cekura, por edhe aktgjykimet e tjera, është se gjykatat instanciale, kur i evidencojnë rrethanat lehtësuese apo rënduese, ato vetëm e përshkruajnë tekstin ligjor dhe nuk lëshohen në detaje për ta arsyetuar çdo rrethanë të cekur. Bie fjala, nuk mund të konstatohet se i akuzuari kishte gjendje të varfër ekonomike, nëse nuk përshkruhet se çfarë në të vërtetë ishte gjendja e varfër ekonomike e një të akuzuari, si p.sh. se i akuzuari është i vetmi mbajtës i familjes, se fëmijët e tij janë që të gjithë të moshës së mitur, dhe se bashkëshortja e të akuzuarit nuk është në marrëdhënie pune. Ose, nëse i akuzuari, e ka goditur tri herë me predha viktimën dhe e ka parë se i njëjti ka rënë përtokë thuajse pa shenja jete, por vazhdon ta godasë prapë me predha dhe e merr dhe e tërheq zvarrë madje në sytë e opinionit publik - ky fakt duhet të merret si rrethanë veçanërisht rënduese si dhe shumë rrethana të tjera që në praktikën gjyqësore janë shumë prezente nga rasti në rast.

4.3. Vepra penale e vrasjes sipas Kodit Penal të Republikës së Kosovës të vitit 2013

Kodi Penal i Republikës së Kosovës - KPRK, (Kodi nr.04/L-082 Penal i Republikës së Kosovës, në fuqi nga dt.01.01.2013, Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, nr.19, e dt.13

korrik 2012) veprën penale të vrasjes, e parashikon në kapitullin e XVI në kuadër të veprave penale kundër jetës dhe trupit.

Neni 178 i KPRK-së, parashikon se kushdo që e privon personin tjetër nga jeta dënohet me jo më pak se pesë (5) vjet burgim.

Neni 179 i KPRK-së, e sanksionon vrasjen e rëndë, sipas paragrafit 1 të nenit 179 të KPRK-së, ku parashikohet se me dënim prej jo më pak se dhjetë (10) vjetësh burgim ose me burgim të përjetshëm dënohet personi i cili: privon nga jeta fëmijën; privon nga jeta femrën shtatzënë; privon nga jeta anëtarin e familjes; privon nga jeta personin tjetër në mënyrë mizore apo dinake; privon nga jeta personin tjetër dhe me atë rast me dashje e vë në rrezik jetën e një ose më shumë personave të tjerë; privon nga jeta personin tjetër, me qëllim të fitimit të dobisë pasurore; privon nga jeta personin tjetër me qëllim të kryerjes apo të fshehjes së ndonjë veprë tjetër penale, ose për të ndaluar personin nga dhënia e dëshmisë ose sigurimi në ndonjë mënyrë tjetër të informatave për policinë apo në procedurë penale; privon nga jeta personin tjetër nga hakmarrja e paskrupullt apo nga motive të tjera të ulëta, përfshirë hakmarrjen për dhënien e dëshmisë ose sigurimin në ndonjë mënyrë tjetër të informatave për policinë apo në procedurë penale; privon nga jeta personin tjetër zyrtar gjatë ushtrimit të detyrës zyrtare ose në lidhje me detyrën zyrtare; privon nga jeta personin tjetër për motive racore, kombëtare ose fetare; me dashje kryen dy apo më shumë vrasje, përveç veprave penale të vrasjes së kryer në gjendje të tronditjes së fortë mendore dhe vrasjen e foshnjës gjatë lindjes; ose privon nga jeta personin tjetër dhe më parë ka qenë i dënuar, përveç veprave penale të vrasjes së kryer në gjendje të tronditjes së fortë mendore dhe vrasjen e foshnjës gjatë lindjes.

Veprën penale të vrasjes së kryer në gjendje të tronditjes së fortë mendore, e parashikon neni 180 i KPRK-së, që parashikon se kushdo që personin tjetër e privon nga jeta në gjendje të tronditjes së fortë mendore, të shkaktuar pa fajin e tij nga sulmi, keqtrajtimi apo fyerja e rëndë nga ana e personit të vrarë, dënohet me burgim prej një (1) deri në dhjetë (10) vjet.

Neni 181 i KPRK-së, e parashikon veprën penale të vrasjes nga pakujdesia, ashtu që kushdo që e privon nga jeta personin tjetër nga pakujdesia, dënohet me burgim prej gjashtë (6) muaj deri në pesë (5) vjet. Ndërsa veprën penale të vrasjes së foshnjës gjatë lindjes e parashikon neni 182 i KPRK-së, në atë mënyrë që nëna që e privon nga jeta foshnjën e vet gjatë lindjes apo menjëherë pas lindjes, derisa te ajo vazhdon çrregullimi i shkaktuar nga lindja, dënohet me burgim prej tre (3) muaj deri në tre (3) vjet.

Me aktgjykimin P.nr.04/2013 të dt.19.03.2014 Gjykata Themelore në Pejë, të akuzuarën B.H. e shpall fajtores për shkak të veprës penale të vrasjes së rëndë nga neni 147 pika 3 dhe 9 të KPK-së, duke i shqiptuar dënimin me burgim në kohëzgjatje prej 29 vitesh, kurse të miturin A.L.L. e shpall fajtorë për veprën penale të vrasjes së rëndë nga neni 147 pika 3 dhe 9 ndërsa lidhur me nenin 25 të KPK-së.

Sipas procedurës së ankesës Gjykata e Apelit të Kosovës me seli në Prishtinë me aktgjykimin PAKR.nr.467/2014 të dt.26.11.2014 e ndryshon aktgjykimin e Gjykatës së shkallës së parë vetëm përkitazi me vendimin mbi dënimin, ashtu që tani të dënuarës ia shqipton dënimin me burgim prej 25 viteve.

Gjykata Supreme e Kosovës me seli në Prishtinë, duke vendosur lidhur me kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë, e refuzon kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë, në raport me të

dënuarën B.H. ndërsa në raport me të dënuarin e mitur e aprovon kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë si të bazuar.

Duke i shikuar aktgjykimet e cekura dhe duke i vlerësuar të njëjtat në pikëpamje profesionale, gjejmë se në rastin konkret Gjykata e shkallës së parë dhe ajo e shkallës së dytë, kanë shqiptuar dënim të ulët burgimi, sepse me rastin e caktimit të dënimit nuk kishin pasur parasysh dhe nuk i kishin vlerësuar drejt rrethanat rënduese në raport me të dënuarën, pra nuk kishin pasur parasysh faktin se vrasja ishte bërë me paramendim, madje duke e joshur viktimën kinse për dashuri, për më tepër Gjykata nuk kishte pasur parasysh motivin e ulët të të dënuarës sepse vrasjen e kishte bërë për motive të ulëta kinse viktimja e kishte dhunuar. Rrethanë tjetër rënduese të cilën Gjykata nuk e kishte pasur parasysh gjatë caktimit të dënimit, rezulton edhe fakti se e dënuara viktimën e kishte lënë në tavanin e banesës së saj të mbështjellur me një batanije për ditë të tëra deri sa kishte filluar kalbëzimi i kufomës, pra e kishte mshefur krimin.

Duke vendosur lidhur me ankesën Gjykata e Apelit e Kosovës, në vend që ta e ngritë dënimin e butë që e kishte shqiptuar Gjykata e shkallës së parë, e për kundër faktit se kishte rrethana të mjaftueshme rënduese, ajo ia zbut dënimin me burgim nga 29 vite në 25 vite. Kështu në vend që Gjykata e Apelit si gjykatë e shkallës së dytë ta e mbanë një politikë ndëshkimore unike, ajo vepron të kundërtën, ashtu që me zbutjen e dënimit nuk i kontribuon politikës preventive në parandalimin e krimit të vrasjeve, ndonëse sipas nenit 37 të KPK-së, mund të shqiptohet dënimi me burgim afatgjatë nga 21-40 vjet.

Konsideroj se gjykatat duhet që lidhur me veprat e caktuara penale siç janë vrasjet, të kanë një politikë më të ashpër ndëshkimore, e në veçanti duhet që ti kanë parasysh motivet dhe

mënyrën e kryerjes së veprës penale, sepse vetëm në këtë mënyrë mund të zhvillohet preventiva që të parandalohen vrasjet.

Gjykata Supreme e Kosovës, me të drejtë e refuzon kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë, nga se nuk gjen se ishin shkelur dispozitat ligjore në dëm të dënuarës, ndërsa e aprovon kërkesën për mbrojtjen e ligjshmërisë në raport me të miturin, sepse Gjykata e shkallës së dytë nuk e kishte njoftuar të njëjtin për seancën e kolegjit dhe kështu i ishte shkelur e drejta për mbrojtje efektive, pra nuk i ishte dhënë mundësia që ta e arsyeton ankesën e tij të parashtruar ndaj aktgjyqimit të gjykatës së shkallës së parë.

Me aktgjykimin PKR.nr.224/2014 të dt.28.08.2015, Gjykata Themelore në Gjakovë, të akuzuarin B.G. e shpall fajtor për veprën penale të vrasjes së rëndë nga neni 179 par.1.pika 1.5 të KPRK-së, duke i shqiptuar dënimin me burgim në kohë zgjatje prej 15 viteve.

Me rastin e caktimit të dënimit, Gjykata kishte pasur parasysh rrethanat rënduese dhe lehtësuese, nga ato lehtësuese kishte evidentuar faktin se i dënuari pas mbajtjes së disa seancave gjyqësore e kishte dorëzuar armën, se është i vetmi mbajtës i familjes, se është i ati i dy fëmijëve, ndërsa si rrethana rënduese Gjykata kishte evidentuar intensitetin e lartë të rrezikimit të mirës së mbrojtur siç është jeta e njeriut, se arma është përdorur në prezencën e shumë njerëzve.

Konsiderojmë se Gjykata kishte dështuar në arsyetimin rrethanave lehtësuese dhe rënduese, ajo vetëm i kishte evidentuar ato rrethana por nuk i kishte sqaruar asnjërën nga ato rrethana, kështu nuk mjafton të thuhet se është mbajtës i vetëm i familjes, por do të duhej të numëron faktin se nga familja e tij nuk është askush në marrëdhënie pune, mandej nuk mjafton të thuhet se është i ati i dy fëmijëve, kur nuk e arsyeton se bie fjala fëmijët janë të moshës së mitur, si rrethana këto lehtësuese që do të duhej të ndikonin në lartësinë e dënimit. Po ashtu

sa i përket rrethanave rënduese nuk mjafton të thuhet intensiteti i lartë i rrezikimit të vlerës së mbrojtur, sepse mu për këtë se kemi të bëjmë me të mirën e mbrojtur e ka parashikuar ligji, dhe marrja e kësaj rrethane për të dytën herë do të thotë shkelje e ligjit në dëm të të dënuarit, ndërsa Gjykata në vend që ta e kishte marrë si rrethanë rënduese se i dënuari armën me të cilën e kishte kryer vrasjen nuk e dorëzon me një herë, por pas disa seancave gjyqësore tregon për sjelljen jo të mirë të dënuarit, pas kryerjes së veprës penale, por përkundrazi Gjykata këtë fakt e merr si rrethanë lehtësuese.

Pavarësisht prej rrethanave si ato lehtësuese dhe rënduese, që Gjykata i kishte pasur parasysh me rastin e caktimit të lartësisë së dënimit, konsiderojmë se Gjykata kishte shqiptuar dënim jo proporcionale me pasojën e shkaktuar, kjo për faktin se për veprën penale të vrasjes bazuar në kualifikimin e aktit akuzues, dënimi mund të shqiptohej deri në 25 vite burgim, ose edhe dënim të përjetshëm, ndërsa bazuar në gjendjen faktike të vërtetuar do të ishte dashur që dënimi me burgim të jetë më i lartë se sa i ishte shqiptuar të dënuarit.

Përgjashtuar vështrimet kritike të cekura si më lartë, përfundimet e gjykatave kur autorët e vrasjeve i kishin gjetur fajtorë, dhe iu kishin shqiptuar dënimet me burgim, për veç që ishin në përputhje me legjislacionin penal, ishin në përputhje edhe me doktrinën juridike.

Kështu autori Prof.Dr.Ismet Elezi ka qëndrim se në një shoqëri demokratike ka rëndësi të madhe mbrojtja e sigurimi i të drejtave dhe lirive themelore të shtetasve , përfshirë të drejtën më kryesore për të jetuar, si dhe të drejtat që kanë të bëjnë me mbrojtjen e shëndetit, të nderit e të dinjitetit të personit (Elezi, 1999:21).

Me vepra penale kundër personit, sipas të drejtës penale të Republikës së Shqipërisë, kuptohen ato vepra (veprime ose mos veprime) të kundërligjshme, të kryera me dashje ose

nga pakujdesia të cilat prekin ose vënë në rrezik jetën, shëndetin, paprekshmërinë seksuale, nderin e dinjitetin e personit, të mbrojtura posaçërisht nga legjislacioni penal (Elezi, 1999:22).

Jeta e njeriut është e drejtë absolute, e drejtë natyrore. E drejta për jetën për jetën është para të gjitha të drejtave të tjera. Me humbjen e jetës humbin të gjitha të drejtat e tjera, humb ekzistenca e njeriut. Krahas jetës edhe integriteti trupor konsiderohet një ndër vlerat themelore të njeriut (Salihu, 2006:111).

E drejta penale e mbron jetën e njeriut që nga fillimi i saj e deri në fund, deri në vdekje. Përkatësisht e drejta penale e mbron jetën e njeriut që nga nisma e saj, ngase jetën e ardhshme (fëtosin) e mbron nga ndërprerja e kundërligjshme e shtatzënisë, mirëpo njeriu si qenie e gjallë konsiderohet prej momentit të lindjes (Salihu, 2006:111).

E drejta penale e mbron jetën e çdo qenieje njerëzore të gjallë, pa marrë parasysh moshën e tij dhe gjendjen shëndetësore. Vrasja konsiderohet edhe në rastet kur kryhet ndaj personave për të cilët ekzistojnë indikacionet medicinave se nuk do të jetojë gjatë si dhe ndaj foshnjave të cilat nuk mund t'i ushtrojnë në mënyrë normale funksionet jetësore (Salihu, 2006:112).

PJESA E KATËRT

Kapitulli V: VËSHTRIM KRIMINOLOGJIK I VEPRËS PENALE TË

VRASJES

**DISA KARAKTERISTIKA FENOMENOLOGJIKE TË VEPRËS
PENALE TË VRASJES NË KOSOVË ME VËSHTRIM TË POSAÇËM
NË TERRITORIN E GJYKATËS SË QARKUT NË PRISHTINË
GJATË PERIUDHËS 2000-2011**

5.1. Kuptimi i fenomenologjisë së kriminalitetit

Me studimin e formave të paraqitjes së kriminalitetit, strukturën dhe dinamikën e tij, merret fenomenologjia kriminale. Shikuar në aspektin e përgjithshëm çështja e fenomenologjisë së kriminalitetit, e po ashtu edhe ajo e vrasjeve, është çështje që në vazhdimësi i ka preokupuar dhe me të cilën janë marrë shumë autorë të shkencave juridike, por në këtë fushë dallohen autorët gjermanë dhe austriakë. Në përgjithësi, pjesa dërmuese e autorëve që e kanë trajtuar çështjen e fenomenologjisë kriminale, shprehin opinionin e tyre se fenomenologjia është shkencë mbi manifestimin e krimit (Halili, 2011:115).

Kështu disa nga këta autorë mendojnë se fenomenologjia kriminale duhet të përqendrohet në studimin e statikës , dinamikës, dhe tipologjisë së formave të manifestimit të krimit dhe sjelljeve delikuate, por duhet të merret edhe me përshkrimin e mënyrës së kryerjes së

krimeve të ndryshme, studimin dhe njohjen e personalitetit të kryerësve, si dhe tipologjinë dhe klasifikimin e kriminelëve (Milutinović, 1990:193).

Disa nga autorët e njohur si Hans Gros, mendon se fenomenologjia kriminale duhet të merret me studimin e simptomave të jashtme të kriminalitetit. Ndërsa, autori tjetër Ernest Selig, mendon se fenomenologjia kriminale nënkupton përshkrimin e formave speciale të kryerjes së krimeve të ndryshme. Në këtë drejtim, ky autor mendon se fenomenologjia kriminale në veçanti duhet të merret me studimin dhe analizën e tipave të kriminelëve të ndryshëm, me kriminelët profesionalë, me mënyrën e sjelljes, e posaçërisht me analizën dhe studimin e zhargonit të tyre të veçantë të komunikimit. Sipas autorit Roland Grasberger, fenomenologjia kriminale studion morfologjinë e krimit apo manifestimin e tij në botën e jashtme. Në anën tjetër, autori francez Zhan Pinatel, mendon se fenomenologjia kriminale është degë e kriminologjisë, e cila merret me studimin e formave të jashtme të sjelljeve kriminale dhe mënyrës së jetesës së delinkuentëve (Pinatel, 1979:10).

5.2. Vëllimi i veprës penale

Pa dyshim se kriminaliteti si dukuri mjaft komplekse, paraqet një fenomen që kërkon një angazhim të veçantë të organeve të ndjekjes penale në studimin dhe hulumtimin e tij. Kështu me qëllim të luftimit dhe parandalimit të kriminalitetit, veçmas shtrohet si detyrë permanente studimi dhe analiza e vëllimit të tij në një shoqëri. Vetë fjala vëllim nënkupton aspektin kuantitativ të përhapjes dhe prezencës së krimit në shoqëri në përgjithësi.

Kështu, vepra penale e vrasjeve, manifestohet në mënyra të ndryshme, për çka është me interes të studiohet dhe të analizohet. Konsiderojmë se njohja, studimi dhe analizimi i

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

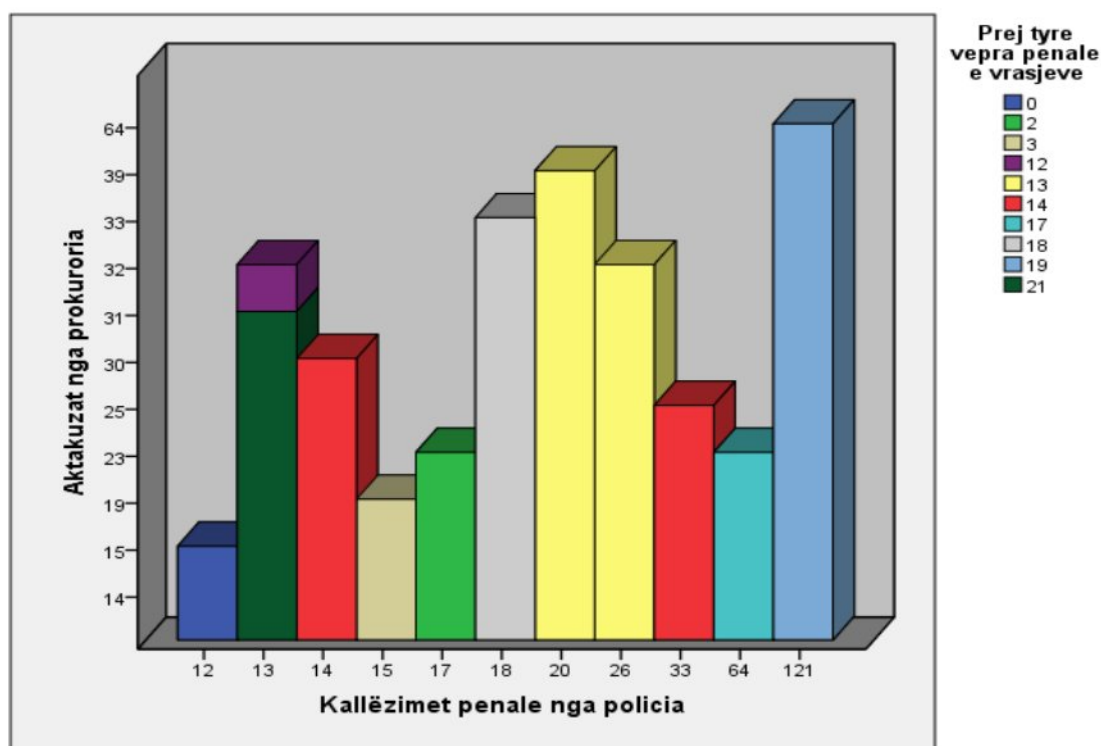
veçorive të kësaj vepre penale, ndihmon në masë të madhe në procesin e luftimit dhe të parandalimit të këtij lloji të kriminalitetit.

Pa të dhëna statistikore, vështirë se do të arrijmë t'i njohim dhe t'i studiojmë veçoritë e veprës penale të vrasjes, prandaj me qëllim që të kemi një pasqyrë më reale, në vazhdim do të trajtohen veçoritë apo aspektet themelore fenomenologjike dhe etiologjike të kësaj vepre penale, gjatë periudhës hulumtuese 2000-2011 përmes pasqyrës tabelare.

Tabela nr.1.

Viti	Kallëzimet penale nga policia	Aktakuzat nga prokuroria	Nr.i lëndëve në përgjithësi	Prej tyre vepra penale e vrasjeve	Pjesëmarrja në përqindje %
2000	121	64	130	19	14.61 %
2001	64	23	244	17	6.96 %
2002	33	25	470	14	2.97 %
2003	13	14	732	12	1.63 %
2004	26	32	659	13	1.97 %
2005	20	39	785	13	1.65 %
2006	18	33	1046	18	1.72 %
2007	14	30	724	14	1.93 %
2008	13	31	806	21	2.60 %
2009	15	19	521	3	0.57 %
2010	17	23	605	2	0.33 %
2011	12	15	706	0	0 %
Gjith.	366	348	7428	146	1.96 %

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Nga të dhënat statistikore, si në tabelën nr.8 shihet se për periudhën e hulumtuar 2000-2011, vepra penale e vrasjes nga numri i përgjithshëm i veprave penale që kanë ndodhur në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, ka qenë prezente në 146 raste nga numri i përgjithshëm prej 7428 veprave penale, ose 1.96 %. Nëse e shikojmë pasqyrën tabelare sipas viteve, shihet se në vitin 2000 kishin ndodhur gjithsej 130 vepra penale, prej tyre 19 raste, ose 14.61 %, kishin qenë vepra penale të vrasjes, në vitin 2001 kishin ndodhur 244 raste të veprave penale, ndërsa prej tyre 17 vepra penale të vrasjes ose 6.96 % e kështu me radhë, ndërsa në vitin 2009 kishin ndodhur 521 raste të veprave penale, kurse vetëm 3 vepra penale të vrasjes, ose 0.57 %, apo në vitin 2010 kishin ndodhur 605 raste të veprave penale, ndërsa prej tyre vetëm 2 raste të veprave penale të vrasjes, ose 0.33 %, (Regjistri penal Gjykata e Qarkut Prishtinë, 2000-2011)

Duke i analizuar dhe krahasuar të dhënat në tabelën e cekur, vërejmë një mospërputhshmëri në mes të kallëzimeve penale dhe aktakuzave, si në vitin 2005 kur ishin parashtruar 20 kallëzime penale për veprën penale të vrasjes, ndërsa ishin ngritur 39 aktakuza po ashtu për vepër penale të vrasjes. Ky ndryshim qëndron në faktin se fillimisht kallëzimi penal nga policia është bërë si vepër penale e tentim-vrasjes apo vrasjes në tentativë, apo edhe për lëndim të rëndë trupor, por ndërkohë gjendja ka ndryshuar pasi që viktimja ka ndërruar jetë, dhe tani kualifikimi i veprës penale ka ndryshuar, nga vrasja në tentativë, tentim vrasja apo edhe lëndimi i rëndë trupor, në vepër penale të vrasjes.

Fakti që vepra penale e vrasjes ishte më prezente në vitin 2000 dhe 2001 shpjegohet mbi bazën e argumentit se janë vitet kur Kosova vetëm sa kishte dalë nga lufta e UÇK-së me forcat ushtarake dhe policore serbe, ku popullata e Kosovës përveç që kishte pësuar mjaft viktimja edhe në aspektin ekonomik ishte shkatërruar tej mase, prandaj gjendja e vështirë dhe e shkatërruar ekonomike konsiderojmë se ishte faktori dominant që ka shkaktuar veprën penale të vrasjes.

Në anën tjetër, fakti që në vitin 2009 dhe 2010 kemi shumë më pak vrasje, shpjegohet mbi bazën e argumentit se standardi i qytetarëve është përmirësuar rrënjësisht në krahasim me vitet e pasluftës, kur është ngritur baza ekonomike dhe është ngritur edhe arsimimi i qytetarëve. Faktori i dytë që tregon numrin më të vogël të rasteve, qëndron edhe në atë se vështrimi i drejtpërdrejtë i regjistrave penalë të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, është bërë gjatë vitit 2012 që nënkupton kohën e afërt, dhe për pasojë mos efikasitetin e Gjykatës në procedimin-gjykimin në një kohë sa më të arsyeshme të rasteve. Për këtë arsye ka dalë se kemi më pak vrasje, por ky fakt nuk qëndron mbi bazën e argumenteve, pasi psh. në vitin 2010 ishin regjistruar në regjistrin penal të gjykatës 18 raste të veprës penale të vrasjes, por

gjykata akoma nuk kishte arritur që t'i gjykonte të gjitha rastet, pasi që nga numri i cekur i kishte gjykuar vetëm 2 raste, dhe deri sa në regjistrin penal të gjykatës në vitin 2011 ishin regjistruar 12 raste të veprës penale të vrasjes, deri në kohën e vështrimit të regjistrit penal, nuk ishte gjykuar ende asnjë rast.

5.3. Dinamika dhe bashkëkryerja-bashkëpunimi në kryerjen e veprës penale

Dinamika e veprës penale të vrasjes gjatë periudhës së hulumtimit, tregon se prej viti në vit, ka ndryshime, qoftë në rritjen, qoftë në zvogëlimin e dinamizmit të kësaj vepre penale.

Një ndër format e veçanta të çdo vepre penale është edhe bashkëkryerja apo bashkëpunimi për kryerjen e veprës penale, prandaj edhe te vepra penale e vrasjes, është e shprehur bashkëkryerja apo bashkëpunimi për kryerjen e kësaj vepre penale.

KPK-së (Neni 23), bashkëkryerjen apo bashkëpunimin e parashikon si formë kur dy apo më shumë persona së bashku e kryejnë veprën penale, duke marrë pjesë në kryerjen e veprës penale ose thellësisht duke i kontribuar kryerjes së saj në ndonjë mënyrë tjetër, secili prej tyre është përgjegjës dhe dënohet me dënimin e paraparë për vepra penale, për shembull, kur dy apo më shumë persona shtijnë me armë në drejtim të personit tjetër dhe kështu e kryejnë veprën penale të vrasjes (Salihu, 1985:221).

KPRSH-së (Neni 25), formën e bashkëpunimit të kryerjes së veprës penale e përkufizon si në vijim: “kur në kryerjen e veprës penale marrin pjesë dy ose më shumë persona, me marrëveshje ndërmjet tyre”. Pra vepra penale që kryhet në bashkëpunim nënkupton pjesëmarrjen e dy ose më shumë personave, që paraqet në kushte të njëjta, rrezikshmëri shoqërore më të madhe, sesa kur është kryer nga një person i vetëm (Elezi etj, 2012:192).

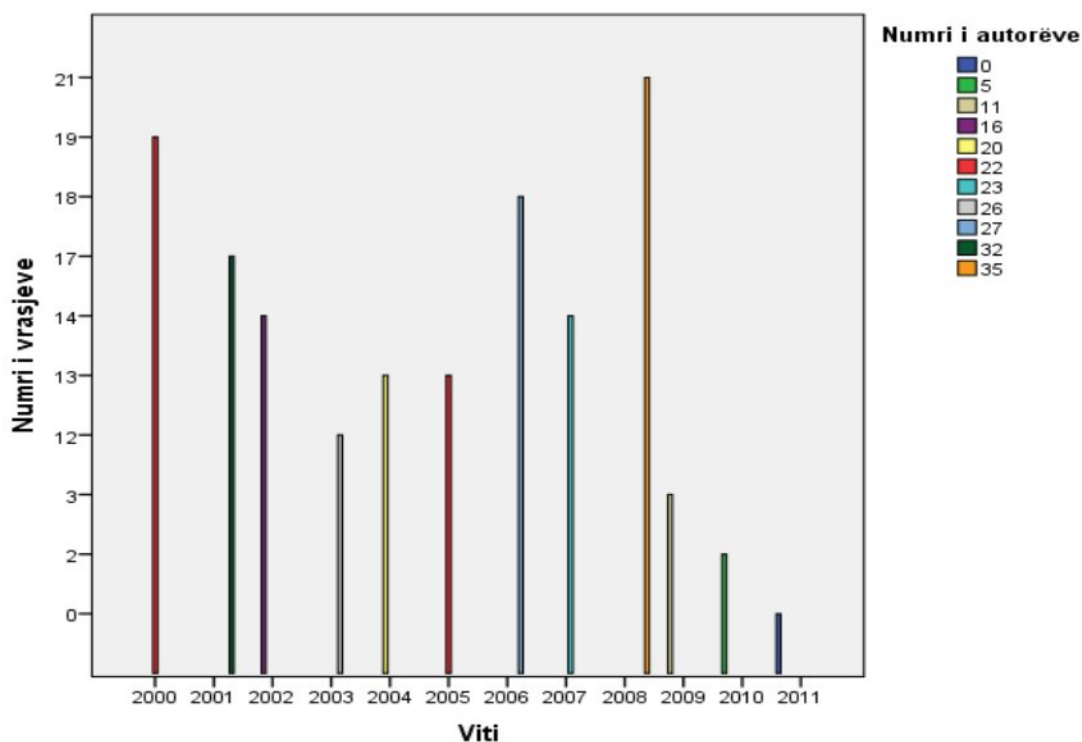
Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Për të vlerësuar drejt dhe në mënyrë objektive dinamikën e veprës penale të vrasjes dhe bashkëpunimin për kryerjen e kësaj vepre penale, përgjigjen e vërtetë e gjejmë përmes pasqyrës tabelare si në vijim, në tabelën nr.2.

Tabela nr.2.

Nr.re.	Viti	Numri i vrasjeve	Numri i autorëve	Pjesëmarrja e më tepër autorëve
1	2000	19	22	3
2	2001	17	32	15
3	2002	14	16	2
4	2003	12	26	14
5	2004	13	20	7
6	2005	13	22	9
7	2006	18	27	9
8	2007	14	23	9
9	2008	21	35	13
10	2009	3	11	8
11	2010	2	5	3
12	2011	0	0	0
13	Gjithsejtë	146	239	92

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Nga të dhënat e cekura në tabelën nr.2 shihet se në të gjitha rastet e veprës penale të vrasjes kemi pjesëmarrjen e më shumë se një autori të veprës penale (Regjistri Penal Gjykata e Qarkut Prishtinë), pra veprën penale e kanë kryer si bashkëkryerës apo duke bashkëpunuar. Kështu, deri sa në vitin 2001 janë evidentuar 17 vrasje, në to kanë marrë pjesë 32 kryes të veprës penale ose 15 kryes më tepër, mandej deri sa në vitin 2003 ishin kryer 12 vrasje, në to kishin marrë pjesë 26 autor të veprës penale të vrasjes ose 14 autor më tepër sesa numri i vrasjeve.

Numri i pjesëmarrësve në kryerjen e veprës penale të vrasjes, ndryshon nga viti në vit, mirëpo është për t'u evidentuar, se për çdo vit kemi më shumë pjesëmarrje në kryerjen e veprës penale, sesa numri i vrasjeve, me ndryshime të vogla sa u për ketë pjesëmarrësve. Kështu, deri sa në vitin 2007 kishin ndodhur 14 vrasje, në to kishin marrë pjesë 23 autor të veprës penale të vrasjeve ose 9 autor më shumë sesa numri i vrasjeve.

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Duke e analizuar veprën penale të vrasjes, vërejmë se gjatë periudhës së hulumtimit, e mbështetur mbi të dhënat statistikore, në të shumtën e rasteve kemi bashkautor të veprës penale të vrasjeve. Kjo nënkupton se viktimat e vrasjeve u janë ekspozuar më shumë se një autori të sulmit.

5.4. Vendi i kryerjes së veprës penale

Vrasjet si dukuri shoqërore dhe si një ndër format më të rënda të kriminalitetit ndodhin në vendin dhe kohën e caktuar (Salihu, 1985:126). Autorë të tjerë të shkencave juridike, mendojnë se vendi dhe koha e kryerjes së vrasjeve ka rëndësi për t'u konstatuar dinamika, struktura si dhe shkaqet apo faktorët që e kanë kushtëzuar këtë dukuri shoqërore negative (Elezi, 1989:87).

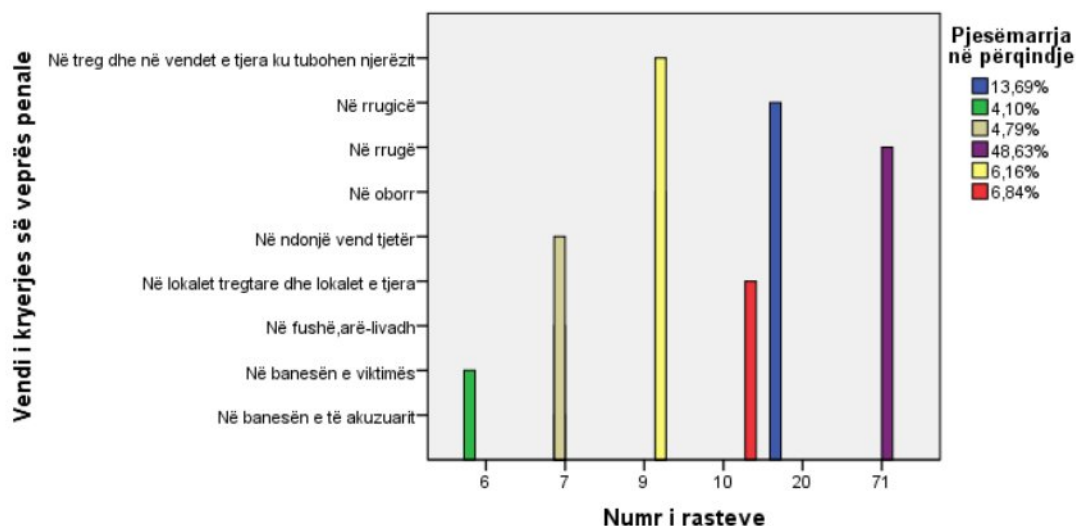
Një ndër elementet e veprës penale, është edhe vendi (aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut Prishtinë) i kryerjes së veprës penale, prandaj për ta e pasqyruar më mirë vendin e kryerjes së veprës penale, do ta shohim tabelën në vijim.

Tabela nr.3.

Nr.rend.	Numri i përgjith. i vrasjeve	Vendi i kryerjes së veprës penale	Numri i rasteve	Pjesëmarrja në përqindje %
1	146	Në rrugë	71	48,63%
2	“	Në rrugicë	20	13,69%
3	“	Në oborr	9	6,16%
4	“	Në fushë,arë-livadh	7	4,79%
5	“	Në banesën e viktimës	6	4,10%
6	“	Në banesën e të akuzuarit	7	4,79%

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

7	“	Në lokalet tregtare dhe lokalet e tjera	10	6,84%
8	“	Në treg dhe në vendet e tjera ku tubohen njerëzit	9	6,16%
9	“	Në ndonjë vend tjetër	7	4,79%
10		Gjithsej	146	99,95 %

Siç edhe shihet nga pasqyra tabelare, numri më i madh i vrasjeve ka ndodhur në rrugët publike ose 48,63 %, mandej në rrugica, 13,69 % e kështu me radhë, ndërsa numri më i vogël kishte ndodhur në banesën e viktimës, 4,10 % dhe në banesën e të akuzuarit si dhe në fushë, 4,79 %.

Fakti që numri më i madh i rasteve të vrasjeve ka ndodhur në rrugë dhe rrugica, konsiderojmë se qëndron mbi bazën e argumentit, sepse autorët e veprave penale e kanë shfrytëzuar mungesën e qarkullimit të njerëzve dhe kështu më lehtë kanë ardhur deri te

vrasjet, po ashtu qëndron edhe fakti se në rrugë apo rrugicë autorët i kanë kryer vrasjet më lehtë, duke e kryer vrasjen në pritë, duke mos i lejuar viktimës mundësi që të mbrohet.

Numri më i vogël i vrasjeve që janë kryer në banesën e viktimës, në fushë dhe në ndonjë vend tjetër apo edhe në lokalet tregtare, konsiderojmë se arsyetohet nga prezenca e njerëzve, nga se në këto vende natyrshëm që ka edhe njerëz, bie fjala në fushë duke punuar, në lokalet tregtare duke bërë tregti, apo edhe në banesë ku janë prezentë anëtarët e familjes e kështu me radhë, prandaj prezenca e njerëzve e ka penguar edhe autorin e veprës penale. Në anën tjetër, këto raste në vendet e tilla zakonisht ndodhin për shkak të zënkave momentale mbi bazën e motiveve nga më të ndryshmet.

5.5. Koha e kryerjes së veprës penale

Studimi i veprës penale të vrasjeve, në aspektin kohor apo sezonal se kur është kryer, ka një rëndësi të veçantë, sepse shpreh disa nga veçoritë kohore se në cilën kohë më tepër është i shprehur. Në këtë drejtim, shumë autorë kanë hulumtuar dhe vërtetuar në studimet e tyre empirike se kriminaliteti dallon prej kohës në kohë. Ka autorë që në studimet e tyre deklarojnë se kriminaliteti është i shprehur më tepër në sezona të caktuara kohore, e më pak në të tjera sezona. Në këtë drejtim, kriminologu amerikan Leonard Glick, duke i bazuar konstatimet tij në Uniform Crime Reports, deklaroi se në SHBA kriminaliteti më i madh shprehet gjatë muajit gusht, ndërsa më pak gjatë muajit shkurt (Glick, 1995:53).

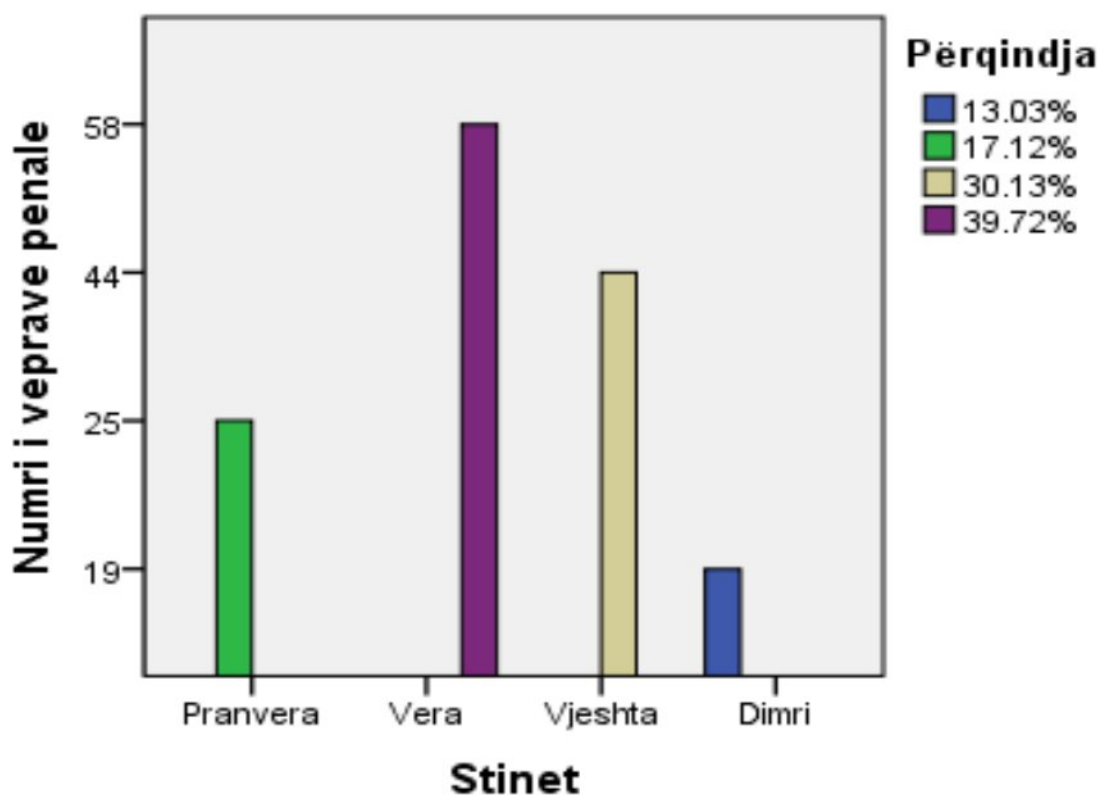
Është fakt se edhe në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, lëvizja e popullsisë dhe kontaktet janë më shpeshta dhe më të dendura në disa stinë të vitit. Prandaj, për të parë se

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

në cilat stinë të vitit është paraqitur vepra penale e vrasjes, në vazhdim do ta shohim pasqyrën tabelare.

Tabela nr.4.

Stinët e vitit	Numri i veprave penale	Përqindja %
Pranvera	25	17.12 %
Vera	58	39.72 %
Vjeshta	44	30.13 %
Dimri	19	13.03 %
Gjithsejtë	146	100 %

Siç edhe shihet nga pasqyra tabelare, numri më i madh i vrasjeve ka ndodhur gjatë stinës së verës, 39.72 % nga numri i përgjithshëm i vrasjeve, mandej gjatë stinës së vjeshtës, gjithsej 30.13 % e kështu me radhë, për të vazhduar me 25 % gjatë stinës së pranverës, ndërsa shumë më pak kanë ndodhur vrasje në stinën e dimrit apo 13.03 % (aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut Prishtinë).

Fakti që numri më i madh i vrasjeve kanë ndodhur gjatë stinëve të verës dhe të vjeshtës, konsiderojmë se arsyetohet nga lëvizshmëria më të madhe e njerëzve dhe nga punët që kryhen në bujqësi gjatë këtyre stinëve. Së këndejmi, edhe kontaktet e vazhdueshme e duke pasur parasysh çështjen e moszgjidhjes së kontesteve pronësore që zakonisht janë evidente në vendet rurale, janë faktorët që më së shumti kanë ndikuar në paraqitjen e veprës penale të vrasjeve.

Në anën tjetër, fakti që në sezonin e dimrit kanë ndodhur më pak vrasje, konsiderojmë se është pasojë e faktorit të moslëvizshmërisë intensive të njerëzve, meqë gjatë kësaj kohe nuk kryhen punë në bujqësi dhe kjo determinon shkakun e mungesës së kontakteve ndërmjet njerëzve dhe që reflektohet më pas në numrin më të vogël të vrasjeve, sepse edhe faktori i moszgjidhjes së çështjeve pronësore nuk reflektohet gjatë stinës së dimrit meqë nuk punohet në bujqësi, siç ndodh gjatë stinëve të verës dhe vjeshtës.

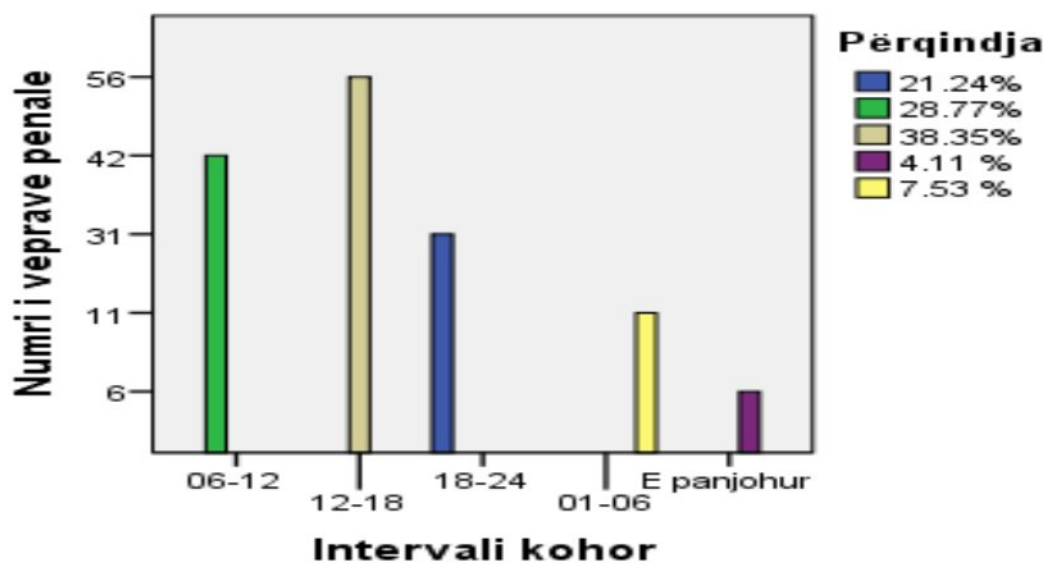
I një rëndësie të veçantë është studimi dhe analizimi i të dhënave se në cilën pjesë të ditës (24 orëshit) ka ndodhur vepra penale e vrasjes, në territorin dhe periudhën e hulumtimit. Kështu, me qëllim që të kemi një pasqyrë sa më të saktë, ditën e kemi ndarë në katër intervale kohore, mbi bazën e së cilës ndarje do të shihet se në cilën pjesë të ditës më së shumti në fakt kanë ndodhur vrasjet, në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë gjatë periudhës së hulumtim 2000-2011.

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Tabela në vazhdim tregon ecurinë e veprës penale të vrasjes, sa i përket pjesës kohore të ditës, që tregon nëse vrasjet ndodhën më shumë para ose pas ditës, në orët e mbrëmjes apo në orët e hershme të mëngjesit.

Tabela nr.5.

Intervali kohor	Numri i veprave penale	Përqindja %
06-12	42	28.77 %
12-18	56	38.35 %
18-24	31	21.24 %
01-06	11	7.53 %
E panjohur	6	4.11 %
Gjithsej	146	100 %

Duke shikuar pasqyrën tabelare, vërejmë se numri më i madh i vrasjeve ka ndodhur në intervalin kohorë të paradites dhe të pasdites. Kështu, në intervalin kohor të paradites kishin

ndodhur 42 vrasje ose 28.77 %, ndërsa në intervalin kohor të pasdites, kishin ndodhur 56 vrasje ose 38.35 %, e në anën tjetër në intervalin kohor të mbrëmjes apo deri në mesnatë kishin ndodhur 31 vrasje ose 21.24 % si dhe në intervalin kohor të pasmesnatës e deri në mëngjesin e hershëm kishin ndodhur 11 vrasje apo 4.11 %, ndërsa gjatë periudhës së hulumtimit në gjithsej 6 raste apo në 4.11 % të vrasjeve nuk është gjetur intervali kohor i vrasjeve, për çka janë paraqitur si raste të panjohura.

Fakti që numri më i madh i vrasjeve ka ndodhur paradite dhe pasdite, konsiderojmë se flet për lëvizjen e njerëzve, sepse gjatë kësaj kohe njerëzit janë jashtë shtëpisë së tyre - kush në punët e administratës, të tjerë në punët e bujqësisë, e më pak prej tyre për kryerjen e shërbimeve të ndryshme në administratë apo edhe në spitale etj., prandaj faktori i lëvizjes patjetër se e ka determinuar edhe gjetjen si shkak i kontakteve të njerëzve si kusht për të ndodhur vrasja.

Themi se faktori i lëvizjes së njerëzve është edhe shkak kryesor, që ka mundësuar që të vijë deri te kontakti i njerëzve dhe i ndodhjes së vrasjeve, sepse e kundërta e kësaj është intervali kohor i pasmesnatës, kur kemi më pak vrasje ose vetëm 4.11 %. Kjo shpjegohet me faktin se në këtë interval kohor, që të gjithë njerëzit apo në masën më të madhe pushojnë apo janë në gjumë, përjashtuar rastet e shërbimeve emergjente që janë të domosdoshme, por që është numër shumë i vogël i njerëzve që janë në lëvizje.

5.6. Mjetet me të cilat janë kryer vrasjet

Një ndër elementet me të cilat kryhet vrasja janë edhe mjetet e kryerjes së vrasjeve (Latifi, 2000:343). Kështu, vrasjet si forma më të rënda të kriminalitetit mund të kryhen me mjete

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

të ndryshme, ndërsa se cilat mjete do t'i përdorë kryesi i veprës penale varet nga shumë faktorë, kurse faktorët mund të janë të natyrës objektive dhe subjektive. Ndër faktorët objektiv, ndikim të rëndësishëm kanë: profesioni i autorit, intensiteti dhe kohëzgjatja e konfliktit, mjeti me të cilin garantohet mënyra më e sigurt për t'u kryer vrasja etj. Ndër faktorët subjektivë bëjnë pjesë: gjinia e autorit, intensiteti i vendosmërisë së autorit për ta kryer vrasjen, botëkuptimet tradicionale etj (Salihu, 1985:130).

Nga hulumtimet që kemi bërë për periudhën 2000-20011 kemi gjetur se kryesit e vrasjeve në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, kanë përdorur mjete të ndryshme për të shkaktuar vrasjet.

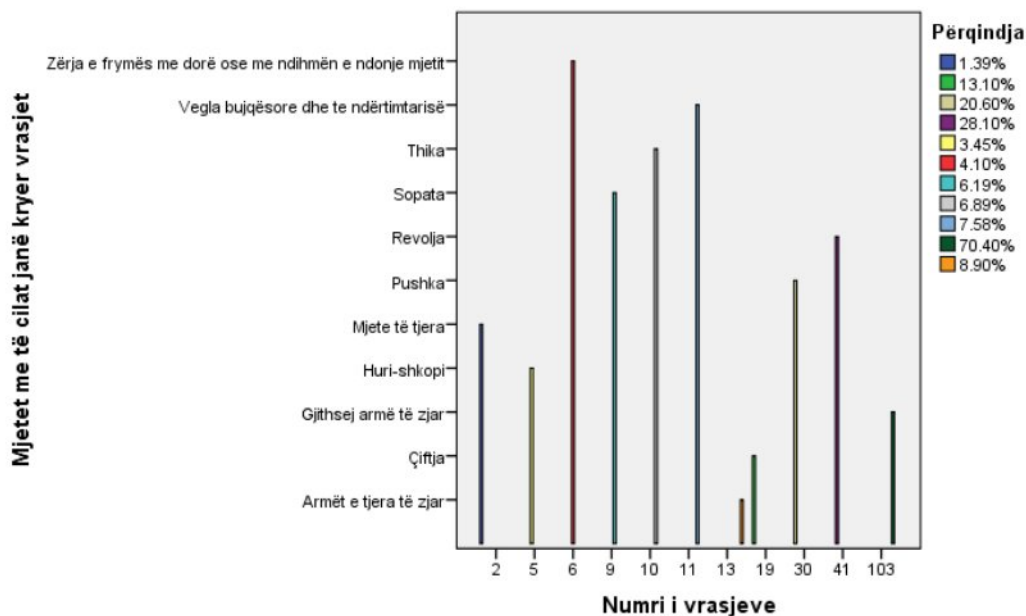
Tabela në vazhdim do të pasqyrojë se cilat mjete janë përdorur nga autorët e vrasjeve.

Tabela nr.6.

Mjetet me të cilat janë kryer vrasjet	Numri i vrasjeve	Përqindja
Revolja	41	28.10
Pushka	30	20.60
Çiftja	19	13.10
Armët e tjera të zjarra	13	8.90
Gjithsej armë të zjarra	103	70.40
Thika	10	6.89
Sopata	9	6.19
Vegla bujqësore dhe të ndërtimtarisë	11	7.58
Huri-shkopi	5	3.45
Zërja e frymës me dorë ose me ndihmën e ndonjë mjeti	6	4.10

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Mjete të tjera	2	1.39
Gjithsej	43	29.60

Nga të dhënat statistikore del se vrasjet në të shumtën e rasteve janë kryer me përdorimin e armës së zjarrit. Kështu me përdorimin e revoles janë kryer 41 vrasje ose 28.10 %, mandej me përdorimin e pushkës automatike gjithsej 30 raste ose 20.60 % si dhe me përdorimin e çiftes apo armës së gjuetisë 19 raste apo në 13.10%, ndërsa me përdorimin e armëve të tjera të zjarrit janë kryer 13 ose 8.90 %, kurse me përdorimin e të gjitha llojeve të armëve të zjarrit, gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, janë kryer 103 vrasje ose 70.40 %.

Përveç përdorimit të armëve të zjarrit, autorët e vrasjeve kishin përdorur edhe mjete të tjera të ftohta apo të forta, për t'u shkaktuar viktimave plagë vdekjeprurëse. Gjatë periudhës së hulumtuar ishin kryer 10 vrasje me përdorimin e thikës ose 6.89 %, me sopatë ishin kryer 9

vrasje ose 6.19 %, me përdorimin e veglave bujqësore si lopata, shati, ose mjetet e ndërtimtarisë si çekani si dhe mjetet e tjera të forta, etj. ishin kryer 11 vrasje ose 7.58 %, me përdorimin e hurit apo shkopit janë kryer 5 vrasje të vrasjeve ose 3.45 %, me anë të zënies së frymës me dorë ose me ndihmën e ndonjë mjeti tjetër adekuat ishin kryer 6 vrasje ose 4.10% si dhe me përdorimin e mjeteve të tjera ishin kryer 2 vrasje ose 1.39 %, apo me përdorimin e mjeteve të cekura ishin kryer gjithsej 43 raste ose 29.60 % (aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut Prishtinë).

Nga pasqyra tabelare shihet se autorët e vrasjeve, kryesisht i kanë përdorur armët e zjarrit për të kryer vrasjen. Konsiderojmë se fenomeni i përdorimit të armës së zjarrit shpjegohet me faktin se bëjnë të mundur kryerjen e vrasjeve në mënyrë më efikase, dhe se ato më së miri sigurojnë edhe vetë jetën e kryesit të vrasjeve nga kundërshtimi që mund të ndodhë nga viktimat, në krahasim me përdorimin e mjeteve të tjera të ftohta apo të forta.

5.7. Format e fajit sipas së cilës janë kryer vrasjet

Që një person të konsiderohet penalisht përgjegjës për veprën e kryer, ai duhet të jetë i përgjegjshëm dhe i fajshëm, kështu përgjegjshmëria dhe fajësia janë elemente përbërëse të përgjegjësisë penale, ndërsa në strukturën e elementeve të përgjithshme të veprës penale, faji është element subjektiv i veprës penale (Salihu, 1985:275).

Faji shfaqet në dy forma kryesore: të dashjes dhe të pakujdesisë. KPK-së, dashjen (Neni 15) e përkufizon me “vepra penale mund të kryhet me dashje direkte ose eventuale”. Personi vepron me dashje direkte kur është i vetëdijshëm për veprën e vet dhe e dëshiron kryerjen e

saj. Personi vepron me dashje eventuale kur është i vetëdijshëm se pasoja e ndaluar mund të shkaktohet si rezultat i veprimit ose i mosveprimit të tij dhe ai pranon shkaktimin e saj.

Ndërsa, lidhur me pakujdesinë KPK-së (Neni 16), parashikon se vepra penale mund të kryhet me pakujdesi të vetëdijshme apo të pavetëdijshme. Personi vepron me pakujdesi të vetëdijshme kur është i vetëdijshëm se pasoja mund të shkaktohet si rezultat i veprimit ose të mosveprimit të tij, por me mendjelehtësi mendon se ajo nuk do të shkaktohet apo se ai do të mund ta parandalojë shkaktimin e saj. Personi vepron me pakujdesi të pavetëdijshme kur nuk është i vetëdijshëm se pasoja e ndaluar mund të shkaktohet si rezultat i veprimit ose mosveprimit të tij edhe pse në rrethanat dhe sipas vetive të tij personale ka mundur të ishte apo duhej të ishte i vetëdijshëm për këtë mundësi.

Çështja e formave të fajit është analizuar në pajtim me KPK-në, për faktin se gjatë kohës së hulumtimit tonë ishte në fuqi ky kod, ndërsa edhe KPRK-ja, parashikon të njëjtin formulim lidhur me fajin e personit si kryes i veprës penale (Neni 21-23).

Sikundër kodet penale të Kosovës, edhe KPRSH, parashikon si elemente të përgjegjësisë së kryesit të veprës penale, dashjen dhe pakujdesinë, që në esencë kanë të njëjtën intencë, por ka në përmbajtje tjetër formulim. Kështu KPRSH-së (Neni 15), parashikon se vepra penale kryhet me dashje kur personi i parashikon pasojat e veprës penale dhe dëshiron ardhjen e tyre, megjithëse i parashikon dhe nuk i dëshiron ato, me ndërgjegje lejon ardhjen e tyre. Ndërsa lidhur me pakujdesinë parashikon (Neni 16) se vepra penale kryhet me pakujdesi kur personi, megjithëse nuk i dëshiron pasojat, e parashikon mundësinë e ardhjes së tyre dhe me mendjelehtësi shpreson t'i shmangë ato, ose nuk i parashikon, megjithëse sipas rrethanave duhej dhe kishte mundësi t'i parashikonte.

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Pa faj personi nuk mund të ketë përgjegjësi penale, pra faji është një ndër elementet kryesore përbërëse të veprës penale. Në këtë sintetizohet formula “Nullum crimen, nulla poena sine culpa”, që do të thotë se “nuk ka krim, nuk ka dënim pa faj” (Elezi etj, 2012:124).

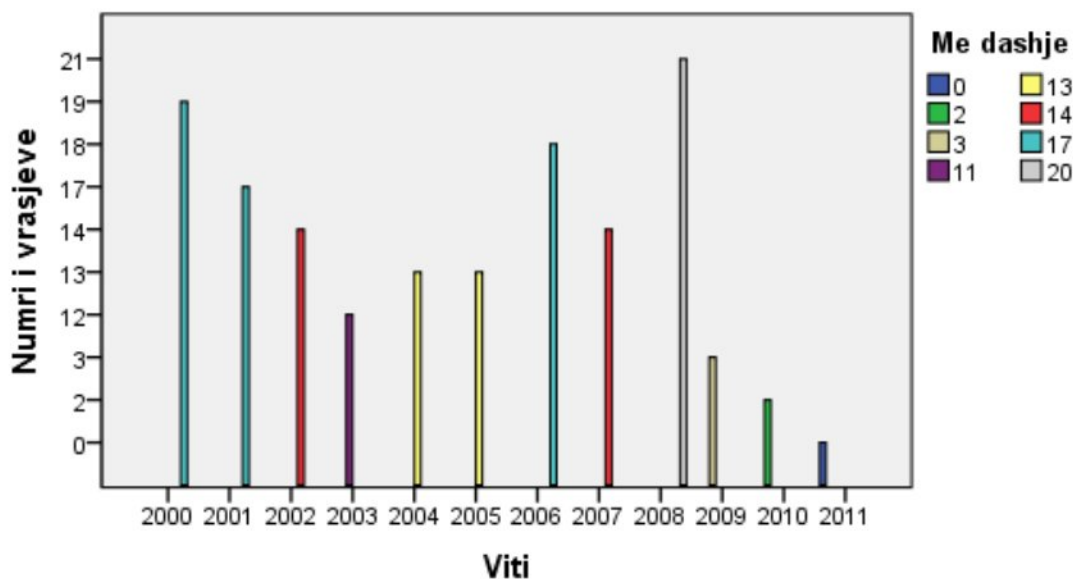
Teoria e në veçanti praktika, kanë treguar se vrasjet janë ndër krimet klasike që mund të kryhen nën prezencën e të gjitha formave të fajit, prandaj për të kuptuar më saktësisht, se cilat forma të fajit ishin prezente me rastin e kryerjes së vrasjeve, në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011, në vazhdim japim pasqyrën tabelare.

Tabela nr.7.

Viti	Nr. i vrasjeve	Me dashje	Nga pakujdesia	Dashje %	Pakujdesia %
2000	19	17	2	89.47 %	10.52 %
2001	17	17	/	100 %	0 %
2002	14	14	/	100 %	0 %
2003	12	11	1	91.66 %	8.33 %
2004	13	13	/	100 %	0%
2005	13	13	/	100 %	0 %
2006	18	17	1	94.44 %	5.55 %
2007	14	14	/	100 %	0 %
2008	21	20	1	95.23 %	4.76 %
2009	3	3	/	100 %	0 %
2010	2	2	/	100 %	0 %

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

2011	0	0	0	0 %	0 %
Gjithsej	146	141	5	96.57 %	3.43 %

Nga pasqyra tabelare shihet se, nga të gjitha vrasjet që kanë ndodhur gjatë periudhës së hulumtuar, apo 146 raste të ndodhura të vrasjeve, 141 prej tyre ishin kryer me dashje, apo 96.57 %, ndërsa nga pakujdesia ishin kryer vetëm 5 raste ose 3.43 %.

Pavarësisht nga format e fajit, duke i vështruar aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, për periudhën e hulumtuar, vërejmë se në asnjërën prej aktgjykimeve, gjykata nuk është angazhuar për të sqaruar se cila prej formave të fajit është paraqitur në veprimet inkriminuese të kryesve të vrasjeve, madje vërehet se gjykata në të shumtën e rasteve, në dispozitivin e aktgjykimit nuk e konstaton se vrasja është kryer me dashje, por janë kënaqur vetëm me përshkrimin faktik të veprimeve inkriminuese të akuzuarit.

Fakti se gjykata në dispozitivin e aktgjykimit në të shumtën e rasteve, nuk kishte konstatuar se vrasja është kryer me dashje, atëherë shtron pyetja a thua ka menduar gjykata se vrasja

është kryer me dashje direkte ose eventuale, pra as që mund të flitet për dashje direkte ose eventuale, kur në dispozitivin e aktgjykimeve të gjykatës nuk është konstatuar se vrasja është kryer me dashje.

Në rastin kur ishte vlerësuar se vrasja është kryer nga pakujdesia, vërehet se gjykata shprehimisht ka konstatuar apo ka gjetur se vrasja ishte kryer nga pakujdesia, mirëpo ishte për t'u brengosur se në asnjë rast të dispozitivave të aktgjykimeve, nuk thuhej nëse vrasja është me pakujdesi të vetëdijshme apo të pavetëdijshme, por gjykata sikur e kishte vlerësuar të mjaftueshme që në dispozitivin e aktgjykimit të konstatonte se vrasje është kryer nga pakujdesia, duke mos u lëshuar më tutje, nëse ishte pakujdesi e vetëdijshme apo e pavetëdijshme.

DISA VEÇORI PERSONALE TË AUTORËVE TË VEPRËS PENALE

Si tërësi apo kriminaliteti në përgjithësi, por edhe disa vepra penale në veçanti, konsiderojmë se nuk mund që të shpjegohen dhe të analizohen, pa i studiuar dhe ndriçuar disa nga karakteristikat themelore personale dhe sociale të autorëve të veprave penale të vrasjeve, për faktin se kriminaliteti si dukuri e rrezikshme shoqërore, manifestohet nëpërmjet veprave të përcaktuara penale, përkatësisht të kryesve të veprave penale.

Nga vështrimi që u është bërë lëndëve, për periudhën e hulumtuar, kemi konstatuar apo gjetur se gjykata në disa raste, nuk i ka përfshirë në mënyrë të saktë apo i ka përfshirë në mënyrë jo të plotë në aktgjykime të dhënat e përgjithshme personale të autorëve të veprave penale, ndërsa në asnjë rast nuk i kanë përfshirë të dhënat e përgjithshme personale të viktimës apo të vrarit, por në këtë drejtim sikur për gjykatën ka mjaftuar të ceket vetëm

emri dhe mbiemri i viktimës, duke e përmendur rrallëherë madje edhe se prej nga është. Kështu, mungesa e të dhënave personale e në veçanti mungesa e të dhënave personale të viktimave, konsiderojmë se e vështirëson apo e dobëson në masë të dukshme edhe analizën më të thuktë dhe të plotë të rasteve të vrasjeve.

Gjatë hulumtimit tonë, e mbështetur mbi vetitë personale dhe sociale të autorëve të vrasjeve, kemi arritur në përfundim se rezultat i paraqitjes së veprës penale të vrasjeve, janë rrethanat e rënda shoqërore ekonomike të njerëzve në mesin ku jetojnë dhe veprojnë. Prandaj, në vazhdim, me qëllim që t'i kuptojmë disa nga veçoritë e autorëve të veprave penale të vrasjeve, do të bëjmë analizën e kësaj vepre penale, duke përfshirë moshën, gjininë, profesionin, nivelin arsimor, si dhe recidivizmin e kryesve të kësaj vepre penale.

5.8.1. Mosha e autorëve

Shumë teoricienë, në studimet e tyre, për veç të tjerash, një rëndësi të veçantë i kanë kushtuar edhe moshës së autorëve të kriminalitetit. Autori Ketëlja, e vlerëson moshën si një nga faktorët më të rëndësishëm që ndikon në tendencat e krimit. Megjithatë, mosha e fillimit të përfshirjes së një personi në krim nuk është e përcaktuar, por studime të ndryshme tregojnë se shumë legjislacione të vendeve të ndryshme, parashikojnë mosha të ndryshme prej kur një person do të jetë penalisht përgjegjës.

Mosha është karakteristikë e rëndësishme e fenomenit kriminal. Deri më tani, të dhënat e shumta statistikore, nga praktika gjyqësore si dhe nga shënimet e kërkimeve empirike kriminologjike, flasin se me veprime dhe sjellje kriminale, merren persona të moshave të ndryshme (Ponti, 1997:93). Edhe ky autor thekson se sipas legjislacioneve të vendeve

mosha e autorëve të krimit, ndahet në kategori të ndryshme. Në literaturën kriminologjike dhe në kërkimet praktike, ndarja dhe kategorizimi i moshave të personave të rritur, zakonisht bëhet në dekada, si p.sh. ndahen në faza prej 10 apo 20 vjetësh, apo edhe më pak. Kështu zakonisht flitet për moshën e personave të rritur 18-25 vjet, si moshë e veçantë, pastaj mosha 25-30, mosha 30-40, mosha 40-50, mosha 50-60, dhe mosha mbi 60 vjet (Halili, 2011:130).

Të dhënat statistikore në SHBA tregojnë se në dekadën e 2000-2009, organet e antiskimit janë përballur me disa ngjarje të rënda, akte kriminale të ndodhura në mjedise publike, me viktima të shumta dhe si rregull autorët (*Në legjislacionin e Shqipërisë, për veç tjerash falën “Autor” e përdorin edhe për ta identifikuar apo përcaktuar personin që e ka kryer veprën penale, ndërsa në legjislacionin e Kosovës, për ta identifikuar se kush e ka kryer veprën penale përdoret fjala “Kryes”.* Konsideroj se ma e drejtë dhe ma bindëse juridikisht do të ishte që në vend të fjalës autor të përdoret fjala kryes, kjo për faktin se nuk do të kishte kuptim që të përdoret fjala autor bie fjala edhe për kryesin e krimit, e kur edhe për teoricienët apo shkrimtarët, përkatësisht për ata që shkruajnë vepra të ndryshme, përdoret fjala autor, atëherë lind pyetja a do të ishte e drejtë të përdoret fjala autor edhe për atë që ka kryer një krim dhe për atë që ka shkruar në vepër). kanë qenë persona që nuk janë të njohur si elemente kriminale.

Kështu, 22 vjeçari A. M. Vrau me breshëri automatiku (AK 47) tre policë, kur erdhën në banesën e tij që të ndërhyjnë pas një kërkesë telefonike nga të afërmit; në Nju Jork në prillin e vitit 2009, një i ri 27 vjeçar, i liruar me kusht, vrau 13 persona në një shoqëri civile; po në muajin mars 2009 në Kaliforni, një 27 vjeçar i liruar me kusht vrau katër punonjës policie. (Nju Jork TIMES, 2009:17).

Kështu, edhe në hulumtimin tonë, për periudhën 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, si autorë të veprës penale të vrasjeve, kishin marrë pjesë si autorë të vrasjeve persona të moshave të ndryshme, megjithëse kishte dallime në moshë si autorë të

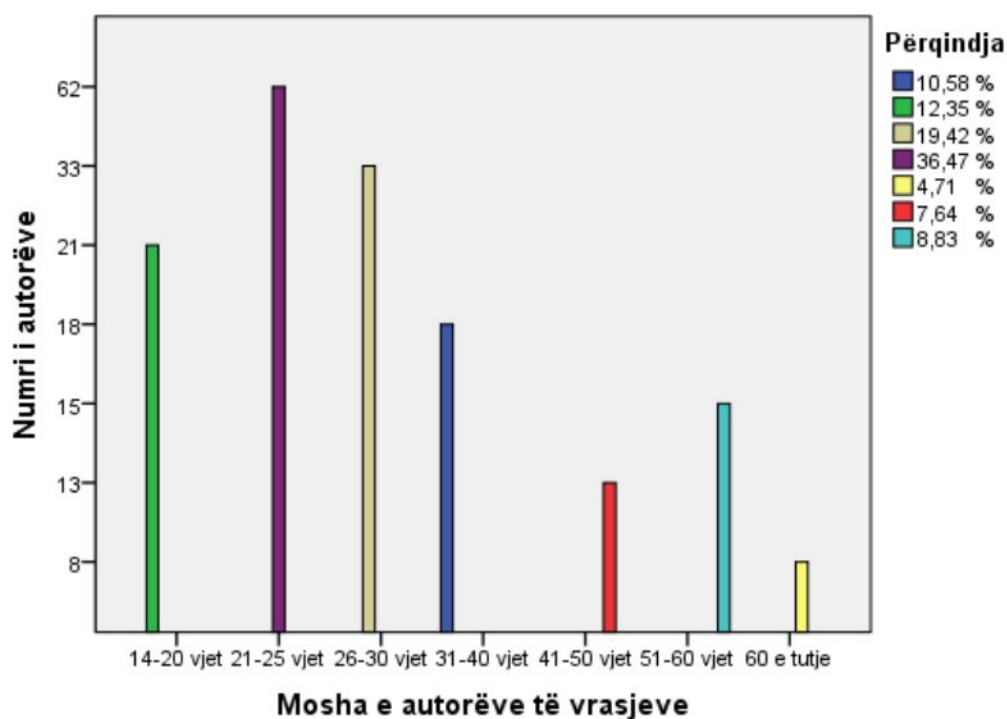
Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

krimit të vrasjeve, për çka si autor të veprës penale të vrasjeve, merr pjesë grup-mosha prej 30-39 vjeçare, (aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut Prishtinë).

Tabela në vazhdim tregon se cila moshë kishte marrë pjesë më shume në vrasje.

Tabela nr.8.

	Mosha e autorëve të vrasjeve	Numri i autorëve	Përqindja	Vërejtje
1	14-20 vjet	21	12,35 %	
2	21-25 “	62	36,47 %	
3	26-30 “	33	19,42 %	
4	31-40 “	18	10,58 %	
5	41-50 “	13	7,64 %	
6	51-60 “	15	8,83 %	
7	60 e tutje	8	4,71 %	
Gjithsej		170	100 %	

Duke e vlerësuar dhe analizuar pasqyrën tabelare, vërejmë se moshë e autorëve të veprës penale të vrasjes dallon. Kështu, prej një grup-moshe në grupin tjetër vërejmë se përqindja dallon, por nuk ka edhe diferenca të mëdha. Kështu, grup-moshë prej 21-25 vjeç ka marrë pjesë më tepër në kryerjen e vrasjeve, sesa grup moshat e tjera, me gjithsej 62 raste të vrasjeve ose 36,47 %, më pastaj shihet se vjen grup moshë prej 26-30 vjeç, me gjithsej 33 raste të vrasjeve, ndërsa në vendin e tretë radhitet grup moshë e të rinjve të mitur, me gjithsej 21 raste të vrasjeve apo 12,35%.

Kryerjen e vrasjeve nga grup-moshat e cekura, autorë të ndryshëm e shpjegojnë, si shkak apo arsye se këto grup-moshë janë në fazën e zhvillimit të tyre të fuqisë maksimale fizike, si dhe faktin se kjo grup moshë është më tepër e integruar në jetën ekonomike dhe në jetën shoqërore në përgjithësi, (Salihu, 1985:134) e në anën tjetër ajo më shpesh ballafaqohet

me probleme të natyrave të ndryshme në jetën e përditshme (Halili, 2011:131). Ndërkaq, autorë të tjerë si faktorë i kësaj grup moshe që kryejnë vrasje përmendin intensitetin e forcës fizike dhe pasionin e personit, mandej mungesën e rendit dhe të stabilitetit politik dhe ekonomik (Hysi, 2010:177).

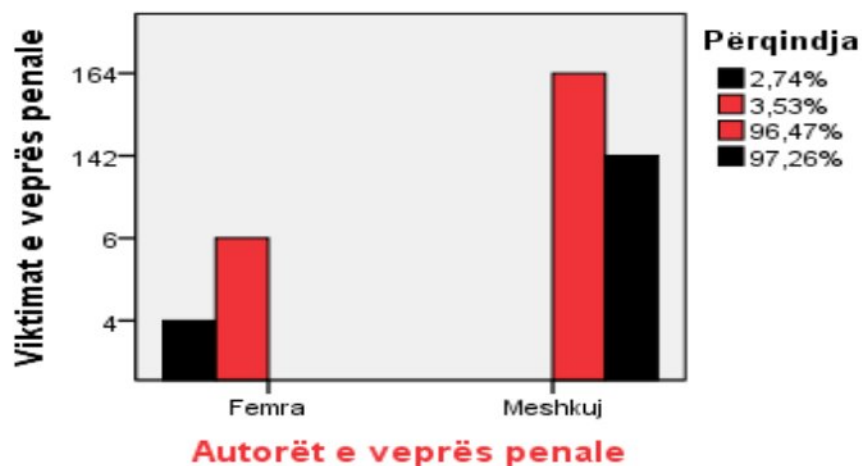
Mendojmë se faktorët e cekur nga autorët e përmendur si shkaktarë të kryerjes së vrasjeve duhen akceptuar, por konsiderojmë se arsye për përqindje kaq të lartë të përfshirjes së kësaj grup-moshe në vrasje është edhe mosha e tyre të re, mendjelehtësia, kontakti më i madh i gjeneratës së re ndërmjet vete dhe lëvizshmëria e tyre në kohë të papërshtatshme, sidomos do veçuar koha e pasmesnatës kur të rinjtë mbeten deri në orët e vona të natës në lokale të natës, për çka edhe shpesh janë nën ndikimin e alkoolit.

5.8.2. Gjinia e autorëve dhe e viktimës

Deri më tani praktika gjyqësore ka dëshmuar se autorët e veprave penale të vrasjeve, ishin të gjinive mashkullore, por edhe të gjinisë femërore. Mirëpo, si subjekt i veprës penale të vrasjeve në të shumtën e rasteve në praktikë është dëshmuar se paraqiten meshkujt (Elezi, 1989:109).

Tabela nr.9.

Autorët e	e veprës penale	Përq.%	Viktimat e	veprës penale	Përq.%
Meshkuj	Femra		Meshkuj	Femra	
164	6	96,47 M	142	4	97,26 M
		3,53 F			2,74F

Nga tabela nr.9 vërtetohet fakti se autorët e veprës penale të vrasjeve kryesisht janë meshkuj. Në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në 146 raste të vrasjeve, qoftë si bashkautor ose individualisht kishin marrë pjesë 164 meshkuj, ose 96,47 %, kundrejt vetëm 6 femrave, ose 3,53 %. Në anën tjetër, sa u përket viktimave, po ashtu vërtetohet fakti se edhe këtu si viktimat kryesisht paraqiten meshkujt. Këtë më së miri e pasqyron tabela nr.9, ku vërtetohet fakti se prej 146 rasteve të vrasjeve, 142 persona ishin viktimat të gjinisë mashkullore, ose 97,26 %, ndërsa viktimat të gjinisë femërore ishin vetëm 4 persona, ose 2,74 %.

Dukuria e përqindjes kaq të lartë të pjesëmarrjes së meshkujve si autorë të veprës penale të vrasjeve, shpjgohet me faktin se gjinia mashkullore në krahasim me atë femërore, është më tepër e angazhuar në jetën shoqërore dhe ekonomike, prandaj duke qenë në kontakt më të madh mes vete, më tepër edhe u kanë ekspozuar konflikteve, të cilat në të shumtën e rasteve edhe përfundojnë me fatalitet, pra me vrasje (Salihu, 1985:140). Në anën tjetër, një faktor tjetër, që tregon prezencën më të madhe të meshkujve në kryerjen e këtij lloji të kriminalitetit, shpjgohet edhe me faktin se gjinia femërore vritet nga gjinia mashkullore

më tepër, në ato raste kur ato vetë i kontribuojnë rastit, ose edhe nga arsyeja se te komuniteti shqiptar ende është i pranishëm relikti apo bindja se sipas të drejtës zakonore, është turp i madh dhe dobësi të vrasësh gruan.

Konsiderojmë se me gjithë ngritjen e standardit ekonomik, pra një zhvillimi të hovshëm të ekonomisë, ngritjes së arsimimit të qytetarëve e me këtë edhe të gjinisë femërore dhe integritit të saj në jetën publike, ende në trojet shqiptare ekziston bindja se vrasja e femrës, paraqet nivelin e ulët të autorit dhe një dobësi të madhe, sepse femra konsiderohet në të shumtën e rasteve objekt i sulmeve nga gjinia mashkullore. Se vërtet ende ekziston bindja se të vrasësh një femër është dobësi e madhe, shpesh në publik dëgjohet pohimi me përçmim, citojmë: “paska bërë punë të madhe se e paska vra një femër” mbaron citati.

Shumë autorë të shkencave juridiko-penale, janë angazhuar në studimin e dukurive të kriminalitetit. Ata janë përpjekur të shpjegojnë dallimin e madh që ekziston në përfshirjen e meshkujve dhe të femrave në krim, si dhe të rinjve në krahasim me moshat e vjetra, përfshirë vendet perëndimore por edhe ato të Evropës Juglindore.

Sa i përket gjinisë së autorëve të veprave penale, disa nga autorët po ashtu vazhdojnë të kenë mendime të ndryshme lidhur me përfshirjen e gjinive në kriminalitet. Kështu, disa autorë theksojnë se që në analizat e para statistikore për kriminalitetin është vënë re se kriminaliteti, pavarësisht nga koha dhe vendi, është dukuri më shumë mashkullore sesa femërore (Hysi, 2010:171). Adolf Ketëlja, në studimin që i ka bërë kriminalitetit në vitet 1826-1830, ka vënë re se diferenca ndërmjet meshkujve dhe femrave të dënuara është në raportin 4 me 1 (Quetele, 1999:26). Në anën tjetër, fakti i rritjes së pavarësisë së gruas, besimi në vetvete dhe përfshirja e saj në tregun e punës çojnë në një përfshirje më të madhe të femrës në krime dhe në më shumë dhunë (Barbarett, 2004:33).

Ekziston një përshtypje e përgjithshme, në bazë të të dhënave të statistikës kriminale dhe praktikës gjyqësore, se kriminaliteti është një dukuri tipike e gjinisë mashkullore (Halili, 2011:131). Mirëpo, me emancipimin dhe kyçjen gjithnjë e më të madhe të femrës në të gjitha sferat e jetës dhe të punës, vërehet edhe shtimi dhe rritja e pjesëmarrjes së saj në aktivitetet kriminale.

5.8.3. Niveli arsimor i autorëve

Pa dyshim se faktor i rëndësishëm në pengimin e kriminalitetit në përgjithësi, ndërsa në veçanti i veprës penale të vrasjeve, është arsimimi.

Disa nga teoricienët e shkencave juridike, kanë mendime të ndryshme lidhur me arsimimin kryesve të kriminalitetit e në veçanti të vrasjeve. Kështu teoricienët e mendimit të parë duke u nisur nga numri dhe ecuria e veprave penale në disa vende të zhvilluara të Evropës Perëndimore, pohojnë se shkalla më e lartë e arsimimit nuk ndikon për zvogëlimin e kriminalitetit. Këtë mendim e arsyetojnë me përqindjen e lartë të kriminalitetit në këto vende, me gjithë faktin se popullsia e këtyre vendeve ka shkallë të lartë të arsimimit. Teoricienët e mendimit të dytë shprehin mendimin se niveli arsimor është në lidhje të drejtpërdrejtë me kriminalitetin dhe se niveli i ulët arsimor është ndër faktorët kryesorë të kriminalitetit në përgjithësi, e me këtë edhe të vrasjeve (Pešić, 1972:79).

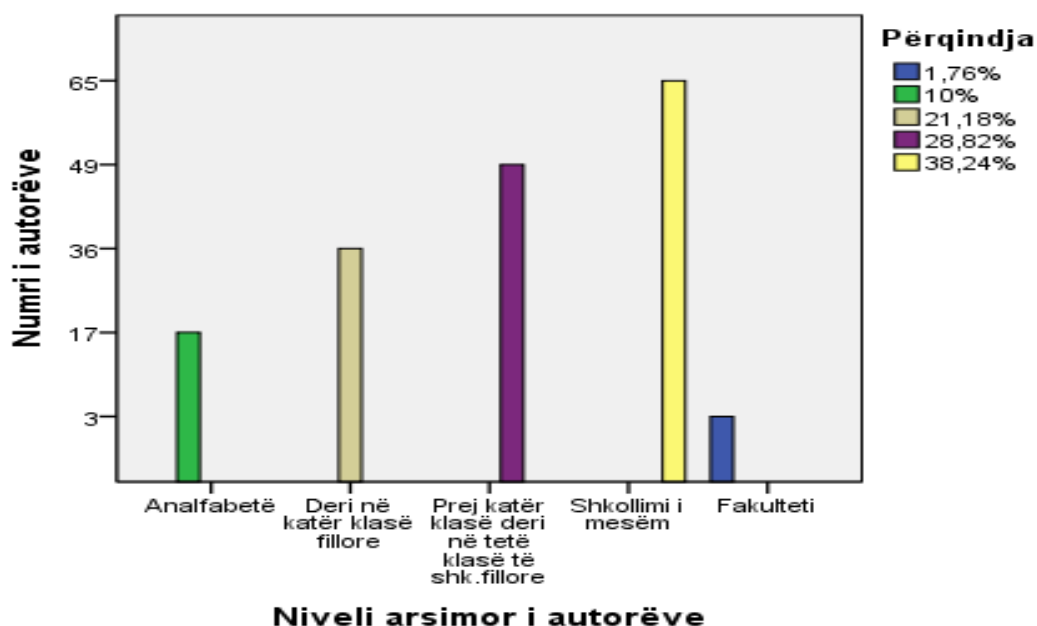
Autorë të tjerë të shkencave juridiko-penale, përqafojnë mendimin se arsimimi i ulët në bashkëndodhje me rrethanat dhe shkaqet e tjera, është faktor i rëndësishëm që kontribuon për rritjen e kriminalitetit, e me këtë edhe të vrasjeve (Salihu, 1985:136).

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Se cili ishte niveli arsimor i autorëve të veprës penale të vrasjes, në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, gjatë periudhës 2000-2011, më së miri shihet në tabelën si në vijim (Regjistri penal Gjykata e Qarkut Prishtinë).

Tabela nr.10.

Nr.ren.	Niveli arsimor i autorëve	Numri i autorëve	Përqindja %	Vërejtje
1	Analfabetë	17	10%	
2	Deri në katër klasë fillore	36	21,18%	
3	Prej katër klasë deri në tetë klasë të shk.fillore	49	28,82%	
4	Shkollimi i mesëm	65	38,24%	
5	Fakulteti	3	1,76%	
	Gjithsej	170	100%	

Duke e shikuar tabelën nr.10 vërejmë se kemi dallime të mëdha, sa u përket autorëve të veprës penale të vrasjes, kur është fjala për shkallën e arsimimit të tyre. Kështu, shihet se autorët e vrasjeve me arsimim të mesëm dominojnë sepse nga 170 kryes, 65 prej tyre ishin me arsimim të mesëm, ose në 38,24 % të rasteve, mandej dominojnë autorët me arsimim prej katër klasë deri në tetë klasë të shkollës fillore, ashtu që 49 autorë janë me këtë shkallë të arsimimit ose në 28,82 % të rasteve, ndërsa të pa arsimuarit ose analfabetët janë 17 autorë ose 10 % të rasteve, për të shënuar numër simbolik kryesit me arsimim superior apo me fakultet, ashtu që nga 170 autorë të vrasjeve për periudhën e hulumtuar, vetëm 3 ishin me fakultet, ose 1,76 % të rasteve.

Prandaj, shihet pa dyshim se dominojnë autorët e vrasjeve të cilët nuk kanë arsimim ose kanë arsimim të ulët, ndërsa janë shumë të paktë autorët me arsimim të lartë-fakultet. Në këtë drejtim mund të vijmë në përfundim se, sa ma të arsimuar të jenë qytetarët, aq më pak vrasje do të ketë, sepse njerëzit e arsimuar janë më të edukuar për të vlerësuar më tepër pozitivisht, kur është fjala për vlerën më të çmuar të qytetarit, pra jetën e tij, dhe se shumë rrallë ose me vështirësi marrin vendim për t'ia shuar jetën tjetrit.

Kështu, të arsimuarit kontribuojnë më shumë në ruajtjen e rendit dhe të qetësisë publike, dhe me këtë, kontributi i tyre në jetën e përditshme është i kapshëm dhe shumë real, që të kemi një shoqëri sa më të shëndoshë dhe raporte më të mira ndërnjerëzore, vlera këto pa të cilat asnjë shoqëri e organizuar nuk mund të ketë mirëqenie të shëndoshë dhe prosperitet. Prandaj, synimi kryesor i një shoqërie të organizuar, duhet të jetë që qytetarët të janë sa më të arsimuar, dhe jo rastësisht arsimimi fillor është i detyruar për secilin qytetar, ndërsa për fazat e tjera të arsimimit shteti duhet të gjejë forma të stimulimit që asnjë qytetar të mos

mbetet pa arsimim superior, si kusht për një rend dhe qetësi publike sa më të lartë dhe me këtë edhe zhvillim ekonomik sa më të madh.

5.8.4. Profesioni i autorëve dhe viktimës-përkatësia sociale

Qysh herët ka ekzistuar ideja se shkak i një sërë problemeve sociale është varfëria. Aq shumë është vlerësuar kjo lidhje, saqë në shek.XIX janë hartuar strategji për ta kufizuar varfërinë. Edhe teoritë e ndryshme sociologjike, duke filluar nga Ketëlja dhe, më pas, nga sociologët amerikanë, Mertoni, Sadhërlandi (Sutherland), Sho (Shaw) dhe Makej (McCay), kanë studiuar lidhjen ndërmjet kriminalitetit dhe shtresave të ulëta të shoqërisë, por ndërkohë, ata sjellin fakte se në botë ka vende me një varfëri të tejskajshme dhe ato nuk njohin kriminalitet më të madh (Hysi, 2010:180).

Barkan (2006:87), duke analizuar lidhjen ndërmjet pozitës sociale (klasës) dhe kriminalitetit, shtron për diskutim çështjen se cilët janë treguesit që përcaktojnë shtresën sociale: të ardhurat, punësimi, edukimi. Sipas tij, në shumë studime përcaktimi i pozitës sociale bëhet nga natyra e punës dhe arsimimi, ndërkohë që disa studiues kanë filluar të bëjnë një klasifikim më afër situatës dhe lidhet me gjendjen e varfërisë së skajshme dhe papunësisë kronike.

Nga shumica e hulumtimeve të bëra deri më tani në shumë vende të botës, rezulton se numri më i madh i vrasjeve e madje edhe i viktimave, u përkasin shtresave shoqërore ekonomikisht më të dobëta. Autorët dhe viktimat, në të shumtën e rasteve, janë marrë me bujqësi, ose me punë të tjera të rënda fizike (Salihu, 1985:142).

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Një kohë të gjatë ka dominuar mendimi se kriminaliteti është karakteristik për shtresat e ulëta, sidomos për kategorinë e punëtorëve dhe njerëzve të papunë dhe të varfër. Këto konstatime janë bazuar në shënime mbi numrin e personave ndaj të cilëve janë bërë kallëzime penale, janë ngritur aktakuza, ose janë shqiptuar dënime nga gjykatat. Vërehet se pjesëmarrja e punëtorëve dhe profesioneve të shtresave të ulëta dhe të mesme të popullsisë në kryerjen e krimeve, është më e madhe në shumë vende të botës (Po aty).

Jo vetëm në kohët e mëhershme por edhe tani, pjesëmarrëse në kryerjen e veprave kriminale e me këtë edhe të veprës penale të vrasjeve, është shtresa e popullsisë së varfër, bujqit, punëtorët, të papunët, punëtorët, e më pak shtresat e tjera të popullsisë, siç janë nxënësit, fëmijët, pensionistët, shtëpiakët etj.

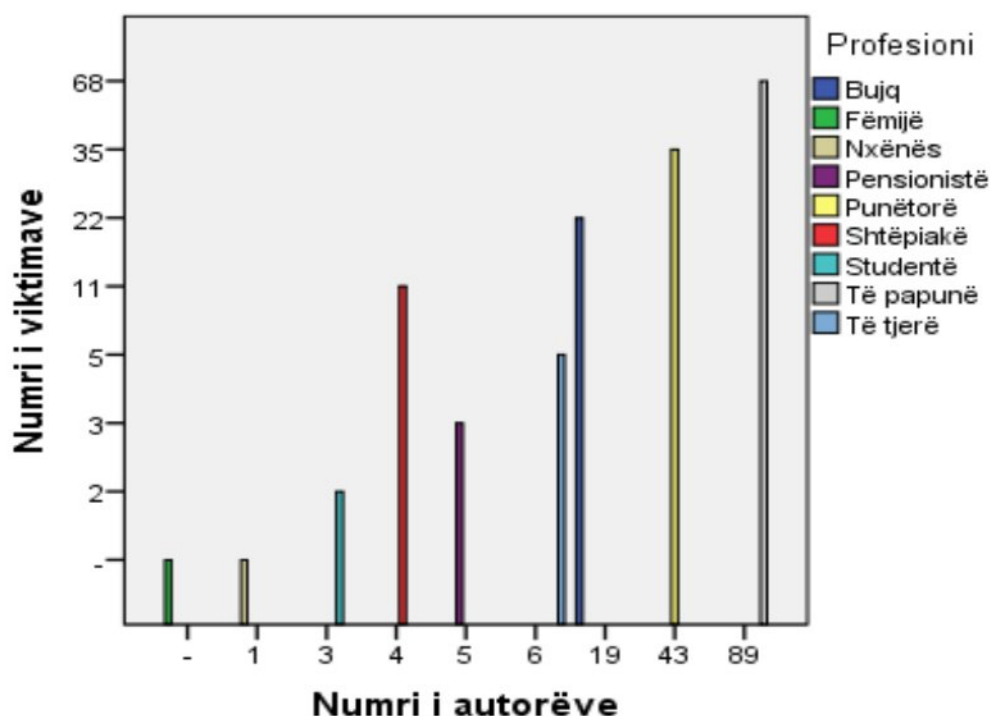
Tabela në vazhdim, pasqyron në mënyrë më të saktë, pozitën sociale apo profesionin e autorëve, të veprës penale të vrasjes në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, gjatë periudhës së hulumtuar 2000-20011 (Regjistri Penal Gjykata e Qarkut Prishtinë).

Tabela nr.11.

	Profesioni	Nr.autorëve	Nr.viktimave	Kryesit %	Viktimat %
1	Bujq	19	22	11,15%	15,06%
2	Punëtorë	43	35	25,24%	23,98%
3	Shtëpiakë	4	11	2,40%	7,53%
4	Të papunë	89	68	52,35%	46,59%
5	Pensionistë	5	3	2,95%	2,05%
6	Nxënës	1	-	0,58%	-
7	Studentë	3	2	1,77%	1,37%

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

8	Fëmijë	-	-	-	-
9	Të tjerë	6	5	3,56%	3,42%
		170	146	100 %	100 %

Nëse shikohet dhe analizohet tabela, vërejmë se në veprën penale të vrasjes gjatë periudhës së hulumtimit 200-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, kanë marrë pjesë më së shumti të papunët. Nga gjithsej 170 autorë, 89 autorë të veprës penale të vrasjes ishin të papunë, ose 52,35 %, ndërsa nga gjithsej 146 viktima, 68 viktima ishin të papunë ose 46,59 %. Më pastaj vjen kategoria e punëtorëve me 43 kryes, ose 25,24%, ndërsa nga viktimat e kësaj kategorie janë 35 nga gjithsej 146 ose shprehur në përqindje 23,98 %, për të ardhur në grupin e tretë, kategoria e bujqve, ku nga gjithsej 170 kryes të veprës penale të

vrasjeve 19 janë nga radhët e bujqve, ose 11,15 %, si dhe 22 nga gjithsej 146 viktimat, ose 16,06 %.

Tabela tregon se kategoritë e tjera, kishin marrë pjesë shumë më pak apo krejt simbolikisht në veprën penale të vrasjes. Kështu, nga kategoria e pensionistëve, nga gjithsej 170 autorë, ishin 5 pensionistë apo 2,95 %, deri sa nga kjo kategori nga gjithsejtë 146 viktimat, 3 ishin pensionistë, apo 2,05 %. Nga kategoria e shtëpiakëve, nga gjithsej 170 autorë, janë 4 persona ose 2,40 %, ndërsa në mesin e 146, viktimave, 11 apo 7,53 % janë shtëpiakë. Në anën tjetër, edhe studentët kishin marrë pjesë në kryerjen e këtij lloji të kriminalitetit, por në një shkallë shumë më të vogël – 3 nga gjithsej 170 autorë, apo 1,77 %, dhe 2 nga gjithsej 146 viktimat ishin studentë student, apo 1,37 %. Ndërkaq, vetëm një nxënës, apo 0,58%, ishte autor i veprës penale të vrasjes, si dhe për fat të mirë, asnjë nga 146 viktimat nuk ishte nxënës.

Statistikat e cekura më lart, konsiderojmë se tregojnë një pasqyrë reale, se pjesëmarrja më e madhe e të pa punëve në këtë lloj kriminaliteti, shpjegohet nga fakti se kjo kategori e njerëzve për shkaqe të varfërisë, mandej për shkak të humbjes së shpresës për një mirëqenie më të mirë, janë disa nga faktorët që kanë ndikuar për ekstremizmin e tyre. Pjesëmarrja e kategorisë së punëtorëve në këtë lloj krimi në shkallën menjëherë pas të papunëve, shpjegohet nga këndvështrimi tjetër, sepse ekonomia e dobët ka ndikuar në mungesën e perspektivës për ta, pasi që me ato të ardhura që kanë realizuar nuk kanë mundur t'i përmbushin as nevojat më elementare të familjeve të tyre, e të mos flasim për një mirëqenie më të mirë ekonomike.

5.8.5. Kontributi i viktimës në kryerjen e veprës penale të vrasjes

Se kush në fakt ka kontribuar për kryerjen e veprës penale të vrasjes, sipas aspektit kriminologjik, deri në kohët më të vona i është kushtuar vetëm autorit të vrasjes, dhe kjo është mbështetur mbi argumentin se faji për kryerjen e vrasjes bie vetëm mbi vrasësin.

Sido që të jetë, studimet mbi hulumtimin e vrasjeve kanë treguar se jo vetëm dorasi apo autori i veprës penale të vrasjes, është ai dhe vetëm ai që ka kontribuar për të ardhur deri te vrasja, por edhe viktima, ku më pak e ku më shumë, me veprimet e saj të palejueshme, e në disa raste edhe të kundërligjshme, por shpeshherë veprimet e viktimës i kanë përmbushur edhe elementet e veprës penale, e kanë provokuar autorin e vrasjes për ta kryer veprën penale (Salihu, 1982:12). Në praktikë kanë ndodhur raste kur veprimet kriminale merren aty për aty, për shkak fyerjes, ofendimit apo kërcënimit, veprime këto të ndërmarra nga vetë viktima (Halili, 1995:12).

Kontributin e viktimës në kryerjen e veprës penale të vrasjes, nuk duhet nënkuptuar vetëm si kontribut aktiv, por edhe si kontribut pasiv. Bazuar në hulumtimin e kryer për periudhën kohore 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, ka rezultuar se në mbi 97 % të rasteve vrasjet janë kryer ndërmjet personave të njohur. Edhe në rastet kur vrasje kryhet ndaj personave të panjohur, viktima është ajo që kontribuon që të vritet, kështu këto raste janë evidente sidomos kur viktima mban me vete sasi të konsiderueshme të parave, dhe kështu bëhet tërheqës që të vritet nga persona të tjerë për motive interesi, ose skajshmërisht kjo formë e vrasjes rezulton që të ndodhë në praktikë, kur nga vrasësi vritet punëtori i bankës gjatë plaçkitjes etj.

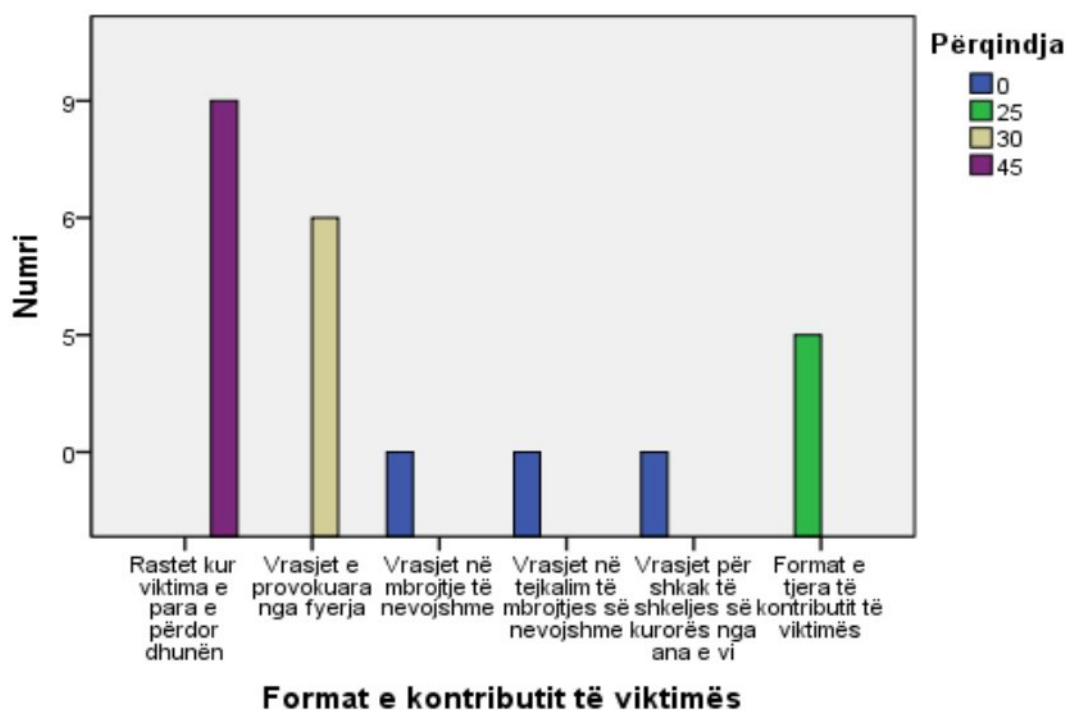
Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Gjatë hulumtimit të kryer, kemi arritur në përfundim se shumë vrasje kanë ndodhur si rezultat i marrëdhënieve bashkëfshatare, fqinjësore, të gjinisë së gjakut dhe të krushqisë, sepse me fajin e autorit ose viktimës, por në disa raste edhe me kontributin e autorit dhe të viktimës, këto raporte vijnë në atë situatë të çrregullimit ekstrem, sa që ato raporte të lindura zgjidhen me përdorimin e forcës fizike, fatkeqësisht në këto situata shpesh edhe në mënyrë fatale, pra me vrasje.

Pasqyra tabelare në vazhdim tregon kontributin e viktimës për kryerjen e veprës penale të vrasjes.

Tabela nr.12.

Format e kontributit të viktimës	Numri	Përqindja
Rastet kur viktimë e para e përdor dhunën	9	45
Vrasjet e provokuara nga fyerja	6	30
Vrasjet në mbrojtje të nevojshme	0	
Vrasjet në tejkalim të mbrojtjes së nevojshme	0	
Vrasjet për shkak të shkeljes së kurorës nga ana e viktimës	0	
Format e tjera të kontributit të viktimës	5	25
Gjithsej	20	100

Kështu, sipas hulumtimit të kryer rezulton se gjykata me rastin e shqiptimit të dënimit, ndaj autorëve të veprës penale të vrasjes, shumë pak, vetëm në 3 për qind të rasteve e kishte marrë si rrethanë lehtësuese faktin se rastit i kanë kontribuar viktimat. Pavarësisht nga fakti se janë marrë apo nuk janë marrë si rrethana lehtësuese rastet e kontributit të viktimave, kur gjykata ka shqiptuar lartësinë e dënimit, kjo nuk vërehet fare ose shumë pak, në rastet kur ka kontribuar viktimat dhe në rastet kur nuk ka kontribuar viktimat. Konsiderojmë se gjykata në të ardhmen, do të duhej që si rrethana lehtësuese përveç rasteve të tjera, një vëmendje të veçantë duhet kushtuar rasteve kur viktimat i kanë kontribuar rastit të vrasjes, dhe në këto raste shkalla e lartësisë së dënimit, duhet të jetë më e ulët në krahasim me rastet e tjera.

5.8.6. Recidivizmi i autorëve

Sipas pikëpamjes juridike-penale, me recidivizëm kuptohet kryerja e përsëritur e veprave penale nga ana e personit i cili më parë ka qenë i dënuar për ndonjë vepër penale. Ky konstatim apo pikëpamje mbi recidivizmin nënkupton faktin se një person ka kryer sërish vepër penale, pasi që një herë është shpallur fajtor dhe është dënuar nga gjykata me aktgjykim të plotfuqishëm.

Në përgjithësi, kriminaliteti është e keqja më e madhe e shoqërisë, por kur është fjala për recidivizmin e kryesve të veprave penale, atëherë kemi një dukuri jashtëzakonisht të rrezikshme të kriminalitetit, sepse bëhet fjalë për përsëritës të veprave penale, që me një fjalë quhen edhe specialistë të kriminalitetit, meqë kalohet në kriminalitet “profesional”, që në vete ndërlidh rrezikshmëri të veçantë shoqërore.

Në kushtet bashkëkohore, kjo formë e kriminalitetit paraqet një problem të veçantë, të cilit i kushtohet kujdes si në teorinë juridike-penale, ashtu edhe në atë kriminologjike (Halili, 2011:229). Çështja e përsëritjes së kriminalitetit, përkatësisht problematika e recidivizmit, për shkak të rëndësisë që ka, ka qenë objekt trajtimi në shume tubime shkencore ndërkombëtare. Kështu, recidivizmin e ka trajtuar Kongresi III-të Ndërkombëtar për Kriminologji në Londër në vitin 1955. Gjithashtu, recidivizmin e ka trajtuar edhe kongresi III-të Ndërkombëtar i Kombeve të Bashkuara në Stokholm në vitin 1965.

Me gjithë interesimin e madh që i është kushtuar recidivizmit, si dhe recidivistëve si persona të cilët kanë përsëritur sjelljet e tyre kriminale, mund të thuhet se kjo problematikë edhe më tej, në teori dhe praktikë është mjaft kontestuese dhe diskutabile, për arsye se edhe

sot e kësaj dite nuk kemi përkufizime dhe definime të qarta të kuptimit të kësaj problematike (Zlatarić, 1971:314).

Sipas nocionit juridik-penal, me përsëritje të krimit (recidivizëm) kuptohet kryerja me përsëritje e veprave penale nga persona të cilët kanë kryer edhe më parë vepra penale dhe për të cilët është dhënë një vendim i formës së prerë (Hysi, 2010:185).

Sipas kriminologjisë nuk ka rëndësi nëse personi është dënuar apo jo më parë. Sipas nocionit kriminologjik, me përsëritje të krimit kuptohet kryerja me përsëritje nga personi i veprave penale, pavarësisht nga fakti nëse është dhënë më parë një dënim i formës së prerë ose jo.

Debat i madh në kriminologji është zhvilluar rreth të ashtuquajturve kriminelë karriere. Në SHBA,një studim të tillë e ka kryer Marvin Volfangu dhe disa kolegë të tij në Universitetin e Pensilvanisë. Përfundimet e studimit të tyre u botuan në vitin 1972 në punimin “Delinquency in a birth Cohort”. Nga 3475 djem të studiuar dhe që kishin kontakte me policinë, 54 % e tyre ishin përsëritës, ndërsa 46 % e tyre ishin autorë-kryes për herë të parë, studiuesit vunë re se një grup personash kryejnë më shumë se një herë krime të njëjtit lloj ose të llojeve të ndryshme. Në përgjithësi, karriera e tyre kriminale fillojnë që në moshën e re dhe se ata e vazhdojnë këtë karrierë edhe kur rriten (Siegel, 1989:78).

Autori i njohur Enriko Feri gjatë hulumtimeve që i ka bërë lidhur me recidivizmin në Evropë ka theksuar se ai sillet rreth 50-60 % në tërë kriminalitetin. Hulumtimet e mëvonshme tregojnë se përafërsisht recidivizmi gati në të gjitha veprat sillet rreth 30-35 % (Hajdari, 1998:122).

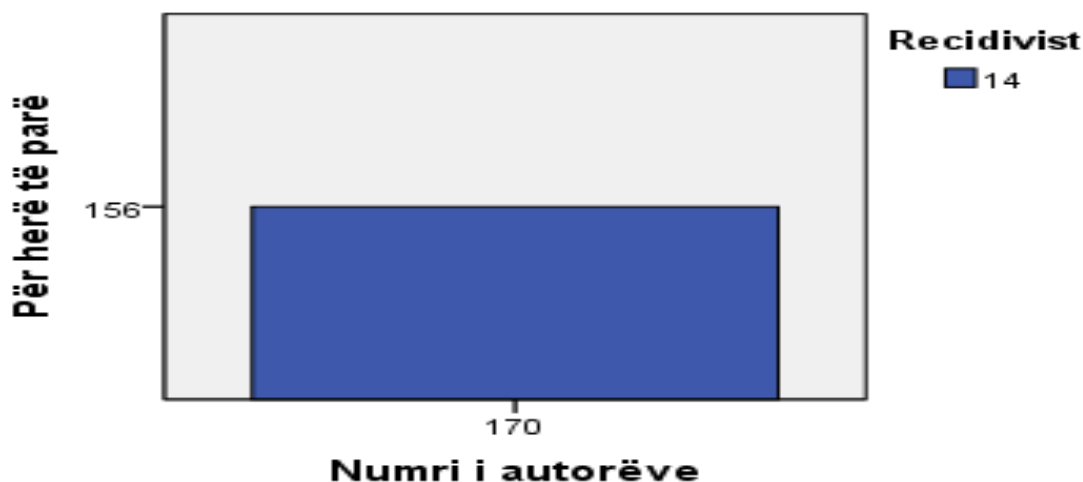
Gjatë periudhës së hulumtimit tonë, në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë (aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut Prishtinë), kemi gjetur se kishte pasur disa raste të

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

kryesve të veprës penale të vrasjes që kishin qenë recidivist. Për ta konstatuar më mirë recidivizmin, më poshtë po japim tabelën.

Tabela nr.13.

Nr.i autorëve	Për herë të parë	Recidivist	Përqindja %	Recidivist
170	156	14	91,76 % për herë të parë	8,24 % përsëritës

Nga tabela nr.13 vërehet se nga numri i autorëve prej 170 gjithsej, 14 persona apo 8,24 % ishin recidivistë. Kështu, nëse analizohen të dhënat statistikore del se recidivizmi gjatë periudhës së hulumtimit nuk ishte edhe aq shumë i shprehur. Megjithatë, pavarësisht nga përqindja e recidivit, recidivizmi paraqet rrezikshmëri të veçantë shoqërore, sepse kryesit e veprave penale si recidivistë, gradualisht kalojnë në fazën e të ashtuquajturit krim profesional, dhe këta autorë janë mjaft të rrezikshëm për shoqërinë në përgjithësi.

Nga vështrimi i lëndëve të formës së prerë, në rastet ku kemi gjetur se autorët kishin qenë recidivistë, kemi hasur në vështirësi për të përcaktuar faktin se recidivistët për cilat lloje të

veprave penale, kishin qenë përsëritës, kjo për arsyen se në aktgjykime nuk përcaktohej shprehimisht se për cilat vepra penale autori i veprës penale të vrasjes ishte përsëritës, por në të shumtën e rasteve në aktgjykime vetëm ishte konstatuar se i akuzuari është përsëritës dhe asgjë më tepër.

Mospërcaktimi i llojit të recidivizmit, krijon vështirësi për të gjetur se për çfarë recidivistësh është fjala, që nënkupton se a kemi recidivist të së njëjtës vepër penale, apo të veprave të ndryshme penale, mandej nuk përcaktohej se sa herë ishte përsëritës autori i veprës penale.

Konsiderojmë se mosevidentimi i recidivistëve për nga lloji i veprës penale dhe moskonstatimi se sa herë recidivisti kishte kryer veprën penale, paraqet vështirësi të veçantë, në drejtim të zhvillimit sa më të suksesshëm të luftës preventive e pse jo edhe të ndërmarrjes së masave represive ndaj autorëve recidivist të veprave penale nga organet e ndjekjes penale.

KAPITULLI VI: DISA NGA FAKTORËT DHE SHKAQET E VEPRËS PENALE TË VRASJES

6.1. Faktorët kriminogjenë-teoritë mbi faktorët e kriminalitetit

Që nga kohët më të lashta, kriminaliteti si dukuri e dëmshme dhe e rrezikshme shoqërore, ka zgjuar interesim në qarqet e ndryshme shoqërore, prandaj shumë mendimtarë të shkencave juridike edhe janë angazhuar për të gjetur dhe konstatuar shkaqet e paraqitjes së kriminalitetit, dhe mënyrën e parandalimit dhe luftimit të kriminalitetit.

Kriminaliteti është bashkudhëtar i shoqërisë njerëzore. Pavarësisht nga pozita sociale, mosha, gjinia, statusi civil, disa individë përfshihen në veprimtari kriminale, disa prej tyre janë më të ekspozuar ndaj krimit dhe përfshihen më lehtë në të, të tjerë, ndonëse shfaqin prirje për sjellje agresive, nuk arrijnë deri në kryerjen e veprimtarive kriminale (Hysi,2010:349).

Faktorët që ndikojnë në paraqitjen e kriminalitetit janë të shumëllojshëm si dhe të natyrave të ndryshme, e në anën tjetër ata nuk veprojnë të shkëputur nga njëri tjetri, por të lidhur me njëri-tjetrin.

Etiologjia kriminale ose faktorët mbi kriminalitetin kanë të bëjnë me njohjen e burimeve, rrënjëve dhe rrethanave përcaktuese të kriminalitetit. Këto çështje i studion dhe analizon etiologjia kriminale, e cila deri vonë është konsideruar si pjesë kryesore e kriminologjisë. Po ashtu, etiologjia kriminale studion dhe bën hulumtimin e shkaqeve dhe rrethanave që

kanë të bëjnë me të gjitha sjelljet kriminale dhe dukuritë e tjera negative në shoqëri (Halili, 2011:235).

Studimet etiologjike merren me faktorët objektivë-ekzogjenë dhe subjektivë-endogjenë të cilët e kushtëzojnë fenomenin e kriminalitetit dhe të dukurive të tjera antisociale dhe negative në një shoqëri. Vetë fjala etiologji do të thotë shkencë mbi thelbin, esencën, rrënjën dhe shkaqet e një dukurie (Millutinoviç, 1987:295).

Caktimi i kuptimit të faktorëve kriminogjenë në kriminologji, në vazhdimësi ka ngjallur debate dhe polemika, kështu që në këtë drejtim në literaturë vërehen qasje dhe shpjegime të ndryshme. Jo rastësisht, në literaturë theksohet se çështja e faktorëve kriminogjen apo e etiologjisë kriminale është çështja më e koklavitur në kriminologji.

Të gjitha shkollat e së drejtës penale dhe ato kriminologjike, përveç shkollës klasike-juridike, i kanë kushtuar kujdes të madh çështjes së shpjegimit të faktorëve të kriminalitetit. Varësisht se cilëve faktorë u kanë dhënë rëndësi primare këto shkolla, edhe autorët e tyre dallohen nga njëri-tjetri.

Çështja e faktorëve kriminogjenë në përgjithësi, e në veçanti atyre të vrasjes, janë të shumtë dhe të ndryshëm. Për këtë arsye në literaturë janë paraqitur teori të ndryshme. Në literaturë, si teori kryesore mbi gjenezën e krimit, ceken teoritë antropologjike e biologjike, psikologjike dhe sociologjike (Salihu, 1985:169).

Mendimtarët e teorisë antropologjike janë angazhuar për të zbuluar dhe për të vërtetuar se vetitë e ndryshme anatomike-biologjike kanë ndikim vendimtar në sjelljet kriminale të disa individëve. Kështu, sipas këtyre mendimtarëve, në pjesë të ndryshme të trupit të njeriut e sidomos në kafkën e njeriut delikuent janë të vendosura disa qendra që përcaktojnë në mënyrë biologjike veprimet dhe sjelljet e tyre.

Kriminaliteti sipas teorisë biologjike është determinuar nga rrethanat dhe vetitë biologjike, dhe kjo teori veçmas haset në literaturën gjermane dhe italiane. Mirëpo, jo të gjithë ithtarët e kësaj teorie kanë të njëjtin mendim - kështu disa ithtarë të teorisë biologjike cekin shprehitë kriminale të individit, të tjerët i cekin shprehitë kriminale, disa cekin prirjet e lindura, të tjerët konsiderojnë racën e individit, ndërsa disa cekin si faktorë kriminogjenë çrregullimet e gjëndrave endokrine.

Kriminaliteti sipas teorisë psikologjike është i kushtëzuar nga vetitë dhe rrethanat e ndryshme psikike, me ç'rast ata e lënë në plan të dytë ndikimin mbizotërues të faktorëve dhe të kushteve ekonomike. Sido që të jetë teoria psikologjike paraqitet në disa variante. Teoria e papërshtatshmërisë konstaton se kriminaliteti është pasojë e mosaftësisë dhe e pamundësisë së përshtatjes së delikuentit rrethanave të caktuara shoqërore. Teoria psikoanalitike konstaton se sjelljet kriminale ndodhin si pasojë e disa ndikimeve dhe shtytjeve instiktive.

Gjendja shoqërore dhe sociale, sipas teorisë sociologjike është faktori që ndikon në paraqitjen e sjelljeve kriminale të individit. Kështu, kjo teori rol të veçantë i kushton ambientit shoqëror social dhe rrethanave të tjera ekonomike e shoqërore si faktorë që ndikojnë në paraqitjen e kriminalitetit dhe e kundërshtojnë mendimin e teorisë biologjike dhe psikologjike. Mirëpo, edhe në kuadër të teorisë sociologjike paraqiten variante të ndryshme si faktorë që ndikojnë në paraqitjen e kriminalitetit. Kështu, disa teori si faktor të paraqitjes së kriminalitetit e konsiderojnë varfërinë, disa papunësinë, të tjerë nivelin e ulët arsimor dhe kulturor, dhe krejt në fund, disa e konsiderojnë alkoolizmin si faktor të paraqitjes së kriminalitetit.

Sipas literaturës kriminologjike, lidhur me faktorët kriminogjenë paraqiten tri pikëpamje dhe teori - teoria e faktorit, teoria funksionaliste, si dhe teoria e kauzalitetit.

Teoria e faktorit paraqet pikëpamjen më të përhapur në literaturën kriminologjike lidhur me faktorët kriminogjenë, dhe sipas kësaj teorie në paraqitjen e kriminalitetit ndikojnë rrethana të ndryshme. Kjo teori, shkakton e kriminalitetit i shpjegon në bazë të dy versioneve. Versioni i parë quhet monist ose teori e një faktori apo e monofaktorit. Sipas kësaj teorie, kriminalitetin në shoqëri e shkakton vetëm një faktor kryesor. Kështu, pikëpamjen e monofaktorit e përfaqëson teoria antropologjike, mandej teoria biologjike, dhe ajo psikologjike, të cilat njërin nga faktorët e merrnin si vendimtar në paraqitjen e kriminalitetit (Halili, 2011:237).

Teoria tjetër e faktorit është ajo pluraliste ose e multifaktorëve. Sipas kësaj teorie, në paraqitjen e kriminalitetit ndikojnë shumë faktorë. Teori e këtillë është ajo sociologjike, që e përfaqëson mendimin se në paraqitjen e kriminalitetit ndikojnë shumë faktorë dhe rrethana shoqërore, ekonomike, familjare etj. Kriminologu Kelly, shkakton e kriminalitetit i klasifikon në më tepër se 138 faktorë të cilët ndikojnë në paraqitjen e sjelljeve kriminale, kurse autori Bürth i cek 170 faktorë të cilët ndikojnë në sjelljet kriminale (Glick, 1995:238). Sipas teorisë funksionaliste, shkakton e kriminalitetit dhe dukuritë e tjera në shoqëri, mund të shpjegohen drejt vetëm duke e aplikuar metodën e analizës funksionale të institucioneve të ndryshme në shoqëri. Sipas kësaj teorie, shoqëritë bashkëkohore, përbëhen prej një strukture të caktuar të institucioneve politike, religjioze, ekonomike, kulturore, arsimore, të institucioneve të judikaturës, policisë etj. Të gjitha këto institucione janë të ndërlidhura mes vete në mënyrë funksionale, prandaj shoqëria e caktuar dhe funksioni i tyre paraqet një lloj uniteti funksional të shoqërisë. Nëse institucionet e tilla funksionojnë në mënyrë normale

dhe në harmoni, atëherë sipas kësaj teorie në shoqëri nuk ka sjellje kriminale, në të kundërtën e kësaj, nëse institucionet nuk funksionojnë në harmoni dhe në mënyrë të rregullt, dhe në mes tyre ka mospajtime dhe konflikte, atëherë padyshim se kemi edhe paraqitjen e kriminalitetit. Përndryshe, këtë mendim e përfaqëson apo e përkrah mendimtari Cl.R.Jeffery dhe pikëpamjet e kësaj teorie kanë ndikim të madh në shpjegimin e shkaqeve të kriminalitetit në kriminologjinë bashkëkohore e sidomos në atë amerikane (Joseph, 2000:37).

Teoria e kuazalitetit thekson se faktorë të sjelljes kriminale, duhet të cilësohen vetëm ato rrethana dhe kushte të cilat në mënyrë të drejtpërdrejtë ndikojnë në paraqitjen e kriminalitetit. Prandaj, sipas kësaj teorie, me rëndësi është të studiohen dhe të analizohen lidhjet e drejtpërdrejta ndërmjet të veprimeve dhe pasojave. Sipas kësaj teorie është me rëndësi të gjenden lidhjet shkak-rrjedhojë ndërmjet dukurive dhe faktorëve të ndryshëm që nxisin aktivitetin kriminal në një shoqëri. Bazuar në pikëpamjet e kësaj teorie, si rrethana dhe faktorë të këtillë në literaturën kriminologjike janë shkaku ose shkaqet e sjelljes kriminale, kushti ose kushtet e sjelljes kriminale dhe shkasi i sjelljes kriminale.

6.2. Faktorët objektivë

Disa nga kriminologët mendojnë, se ndikimin më të madh në paraqitjen e kriminalitetit e kanë faktorët e jashtëm kriminogjenë ose ekzogjenë, dhe sipas tyre, faktorët e jashtëm paraqesin kushtet dhe rrethanat vendimtare të sjelljes kriminale. Kështu, faktorët e jashtëm ose objektivë janë të shumtë dhe secili nga ta ka rëndësinë dhe rolin e vet në paraqitjen e sjelljeve kriminale. Bazuar në kërkimet empirike kriminologjike, e në veçanti duke marrë

parasysh rezultatet e shënimeve dhe të dhënave statistikore mbi kriminalitetin, në shumë rajone vërehet se faktorët objektivë në paraqitjen e kriminalitetit, kanë ndikim më të madh sesa faktorët e tjerë.

Studimi dhe hulumtimi i veprës penale të vrasjeve, të territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, gjatë periudhës 2000-2011, karakterizohet me një zhvillim të shkatërruar të ekonomisë, për shkak të luftës që u zhvillua, në mes të forcave policore dhe ushtarake serbe në njërën anë dhe Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës. Prandaj, si rezultat i kësaj lufte të pabarabartë, forcat policore dhe ushtarake serbe e shkatërruan ekonominë shoqërore dhe atë private, madje ekonomia private thuajse u shkatërrua tërësisht, duke i përfshirë edhe shtëpitë e banimit. Në rrethana të këtilla, faktori ekonomiko-shoqëror, zë vend vendimtar edhe në paraqitjen e vrasjeve, meqë njerëzit ishin në situatë të rënda ekonomike, pa ushqim, pa veshmbathje dhe pa strehë.

Vrasjet si kundër edhe kriminaliteti në tërësi, i kanë rrënjët dhe shkaqet e tyre në kushtet e drejtpërdrejta dhe konkrete shoqërore-ekonomike të jetës së njerëzve (Halili, 2011:104).

Edhe më herët ka dominuar mendimi teorik, se shkak i një morie të problemeve sociale është varfëria. Kështu, ky fakt është vlerësuar aq shumë, sa që në shek. XIX janë hartuar plane të shumta për të zvogëluar varfërinë. Edhe teoricienët amerikanë, si Mertoni, Sadhërlani (Sutherland) Sho (Shaw) dhe Makej (McCay), kanë studiuar lidhjen ndërmjet kriminalitetit dhe shtresave të ulëta të shoqërisë, por ndërkohë, ata argumentojnë përmes fakteve, se në botë ka vende me një varfëri të tejshkajshme dhe ato nuk njohin kriminalitet të madh. Në anën tjetër, disa teori e pranojnë faktin se në kriminalitet përfshihen më shumë njerëz nga shtresat e ulëta të shoqërisë, sesa nga shtresat e larta të saj. Studimet në vendet zhvilluara perëndimore tregojnë se kriminaliteti i raportuar në polici është relativisht më i

lartë në shtresat e ulëta të shoqërisë, sesa në shtresat e larta, ndërkohë që ekziston mendimi tjetër se ky përpjesëtim i përfshirjes së shtresave të ulëta në krim është rrjedhojë edhe e arrestimeve më të mëdha në radhët e njerëzve të varfër (Hysi, 2010:180-181).

6.2.1. Disa nga teoritë mbi faktorët e kriminalitetit

Përveç faktorëve subjektivë, në paraqitjen e kriminalitetit ndikojnë edhe faktorët objektivë, siç janë: rrethanat ekonomiko-shoqërore, dendësia e madhe e popullsisë, papunësia apo varfëria, kushtet e vështira materiale për jetesë, kushtet e vështira për banim, mbajtja në posedim e armëve, etj.

6.2.2. Rrethanat ekonomiko-shoqërore si faktorë të vrasjeve

Gjatë trajtimit dhe hulumtimit të kriminalitetit dhe sjelljeve kriminale, fillimisht fitohet përshtypja se në paraqitjen e tij rol kryesor ka personaliteti i kryesit dhe se veprimet e tij devijante vijnë si rezultat i karakterit dhe vetive të tij të brendshme. Një vlerësim apo përshtypje e këtillë, realisht nuk është e drejtë, sepse personaliteti formohet dhe kushtëzohet nga një numër i madh i faktorëve të natyrës objektive, siç janë faktorët ekonomiko-shoqëror.

Bazuar në zhvillimin e hovshëm industrial, arritjet e mëdha teknike, zhvillimi dhe transformimi i shpejtë i elektroteknikës, si dhe një mori transformimesh të mëdha që sot kanë ndodhur në mbarë botën shoqërore, padyshim se kanë ndikuar edhe në procesin e formimit dhe personalitetit të njeriut.

Pavarësisht se këto të arritura dhe transformime të mëdha, që njërën anë kanë kontribuar në krijimin e një mirëqenie dhe të një standardi të lartë të njerëzve, në anën tjetër përkundër këtij zhvillimi të hovshëm ekonomiko-shoqëror, sot miliona njerëz vuajnë për kushtin më elementar për jetesë, pra nga uria dhe si rezultat i kësaj, një numër i njerëzve vdesin në mungesë të ushqimit, mandej një pjesë të popullsisë e ka përfshirë skamja ekstreme si dhe papunësia e sëmundjet e ndryshme. Pra, të gjithë këta faktorë kanë ndikim të caktuar në paraqitjen e kriminalitetit, e me këtë edhe të krimit të vrasjeve.

Kështu, deri sa në botën e sotme bashkëkohore, bëhen dhe zhvillohen gara për dominimin ekonomik dhe teknologjik, gara kush më tepër po armatohet madje me armatimin bërthamor, në pushtimin e kozmosit, në anën tjetër kemi prezencën e luftërave që shkatërrojnë ekonomi të tëra, luftëra të cilat prodhojnë skamje, mjerim, eksod të popullsisë, si dhe vdekje e qytetarëve si rezultat i mungesës së ushqimit.

Krimeve në përgjithësi e në veçanti vrasjeve si krim më i rëndë, gjithsesi se u paraprijnë shkaqe të ndryshme. Pra, nuk mund të kuptohen në mënyrë të drejtë format e paraqitjes së vrasjeve, pa i njohur edhe shkaqet dhe kushtet që ndikojnë në paraqitjen dhe ekzistimin e mëtejme të këtyre veprave penale dhe as të zhvillohet luftë e suksesshme për ç'rrenjosen e tyre. Lidhur me këtë çështje autorja Mlagjenoviq (Mladjenović-Kupčević, 1975:210) qysh në vitin 1975 ka theksuar se: “programimi i politikës represive, përkatësisht i asaj preventive dhe sendërtimi i suksesshëm i tyre varet nga njohja e faktorëve të cilët e shkaktajnë kriminalitetin”.

Zhvillimi jo i duhur ekonomik, sipas disa autorëve, padyshim se edhe ndikon te njerëzit për shprehi primitive si dhe botëkuptime të prapambetura. Në kushte të tilla njerëzit fitojnë prirje për lojën e bixhozit, shprehi alkooliste, mandej bredhin pa arsye, si dhe fitojnë veti të

tjera negative (Pešić, 1969:114). Kështu në situata të tilla krijohen parakushte edhe për sjellje kriminale, duke eskaluar, si rezultat, deri te vrasjet.

Autorë të shumtë kanë dhënë mendime të ndryshme, sa i përket faktorit ekonomik si shkaktar i paraqitjes ose mosparaqitjes së kriminalitetit. Kështu, Sadhërlandi dhe Kresei (Hysi, 2010:353), të cilët kanë bërë një përmbledhje të studimeve që ekzistojnë për lidhjen ndërmjet ekonomisë dhe krimit, thonë se krimet më serioze kanë lidhje të lehtë dhe jokonstante me krimin në periudhat e rënies ekonomike. Po këtë mendim e kanë edhe autorë të tjerë, sipas të cilëve, në periudhat e rënies ekonomike, krimet nuk kanë rritje të dukshme; krimet kundër pasurisë, përfshirë edhe dhunën e kjo me pasojë edhe krimin e vrasjes, në periudhat e rënies ekonomike synojnë të rriten; krimet e të miturve kanë tendencë të rriten në periudhat e rritjes ekonomike dhe të ulen në periudhat e rënies ekonomike (Hagan, 1990:353).

Autorë të tjerë (Piehl, 1998:302), tregojnë se lidhjet ndërmjet ekonomisë dhe krimit, megjithatë kanë ndikime në politikat e nivelit makro dhe mikro, dhe janë kontradiktore. Mirëpo, hulumtimet kanë treguar se ekziston lidhja e dukshme ndërmjet rritjes ekonomike dhe kriminalitetit. Kështu, rritja ekonomike pa dyshim se ndikon në rritjen e formave të ndryshme të krimit, si krimi i jakave të bardha, krimi ekonomik, krimet që cenojnë politikat sociale, si dhe krimet që kryhen nga punonjësit.

Konsideroj se faktori ekonomiko-shoqëror ishte një ndër shkaqet e veprës penale të vrasjes përveç faktorëve të tjerë, për periudhën e hulumtimit tonë 2000-2011 të veprës penale të vrasjes, në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, duke pasur parasysh faktin se Kosova posa kishte dalë nga lufta, si vend totalisht i shkatërruar ekonomikisht.

Megjithatë, duke marrë parasysh se ekonomia e Republikës së Kosovës, në vitet e fundit është duke shënuar sado pak trende pozitive, atëherë pritet edhe rënie e kriminalitetit e me këtë edhe e veprës penale të vrasjes. Mirëpo, aktualisht, ende ka një shpërputhje evidente ndërmjet nevojave dhe mundësive për t'i përmbushur ato, si nevojat për kushte ma të mira materiale, për punësim, si dhe për shkollim të mëtejshëm dhe nevoja të tjera, të cilat për shkak të zhvillimit të dobët ekonomik edhe nuk mund të përmbushen, për çka edhe krijohen parakushtet për sjellje kriminale, në mesin e të cilave sjellje edhe vrasjet.

6.2.3. Dendësia e madhe e popullsisë

Pashmangshëm qëndron edhe fakti, se një ndër faktorët e paraqitjes së kriminalitetit në një territor të caktuar, e me këtë edhe të veprës penale të vrasjes, është edhe dendësia e popullsisë. Republika e Kosovës ka një sipërfaqe të përgjithshme prej 10.908 km², në të cilën jetojnë 1.820.631 milionë banorë rezidentë, e duke pasur parasysh edhe diasporën, llogaritet se Republika e Kosovës, do të duhej të kishte mbi 2.500.000 milionë banorë. Popullsia e Republikës së Kosovës, kryesisht jeton në zonat rurale, ose 61 %, ndërsa më pak në zonat urbane ose 39 %, kurse dendësia e popullsisë (Agjencia e Statistikave të Kosovës) në vitin 2013 është 166.90 banorë për km².

Për shkak të natalitetit të vazhdueshëm në Kosovë, është rritur edhe dendësia e popullsisë, ndërsa sipas vështrimit monografik të Akademisë së Shkencave dhe Arteve të Kosovës, Kosova aktualisht ka dendësi dy herë më të madhe sesa mesatarja e vendeve të rajonit, kurse në krahasim me vende të tjera, ka një dendësi deri në tri herë më shumë.

Në Kosovë, në vitin 1948, në një km² jetonin 63.3 banorë, në vitin 1961 - 88.5 banorë, në vitin 1974 - 114.2 banorë, në vitin 1981 - 145.5 dhe në vitin 1991, rreth 180 banorë (Koha, 2013:18).

Problem të theksuar pas luftës së vitit 1998-99 paraqiti shpërngulja e popullatës nga zonat rurale në ato urbane. Dendësia e popullsisë në zonat urbane, sipas njohësve të çështjeve demografike, krijoi probleme të mëdha në fusha të ndryshme. Kjo shpërngulje nga zonat rurale në ato urbane, krijoi dendësi të madhe në qytete, ndërsa që nuk i parapriu asnjë element apo planifikim infrastrukturor. Kjo lëvizje e popullsisë, në krahasim me qytetet e tjera në këto 14 vitet e fundit është vërejtur në kryeqytetin e vendit, pra në Prishtinë, pikërisht në territorin ku është bërë hulumtimi i veprës penale të vrasjeve, ndërsa që ky territor përfshin edhe qytetin e Ferizajt me rrethinë.

Në rrethanat e këtilla të shpejta, migrimi i popullsisë nga fshati në qytet, ka ndikuar sado pak negativisht, nga se shpesh herë me ardhjen e banorëve nga fshati në qytet krijohen shumë probleme, e në rend të parë rreth punësimit, banimit etj, ndërsa në këtë drejtim lehtësisht si rezultat i kësaj edhe krijohen kushte më të favorshme për paraqitjen e kriminalitetit e me këtë edhe të veprës penale të vrasjeve.

Migrimi i popullsisë nga fshati në qytet, përveç dukurive të paraqitura negative më pak të rrezikshme, krijon parakushte më të sigurta për rritjen e delikuencës së të miturve, mandej delikuencës së trafikut, lindjes së kriminalitetit ekonomik, narkomanisë, prostitucionit, trafikimit me njerëz dhe trafikimit me qenje njerëzore etj. Kështu dendësia e madhe e popullsisë, e kësaj duke ia shtuar edhe problemet e shumta sociale si dhe lëvizjet migruese,

kanë ndikuar si një ndër faktorët në dukurinë e veprave penale të vrasjeve.

6.2.4. Papunësia

Zhvillimi dhe niveli i ulët ekonomik i Kosovës, i përfshirë edhe nga faktorë të tjerë me ndikim, ka krijuar parakushtet edhe për papunësinë. Papunësia dhe varfëria janë sinonim të varfërisë, dhe kjo shkakton pamundësinë e punësimit të njerëzve, e në anën tjetër papunësia ndikon në keqësimin e pozitës materiale të individëve dhe familjeve të tyre dhe të shoqërisë në përgjithësi. Sa më shumë që të zgjat papunësia, atëherë kemi edhe pa perspektivë të njerëzve në zgjidhjen e problemeve të cilat paraqiten si në familje dhe tek individët. Kështu si pasojë e papunësisë atëherë edhe nuk mund të plotësohen edhe nevojat më elementare të anëtarëve të familjes për jetesë, siç është mbrojtja shëndetësore, shkollimi dhe arsimimi, dhe si pasojë e kësaj vie edhe deri tek braktisja e shkollimit etj. Papunësia ndikon edhe në gjendjen psikike dhe shpirtërore të individëve dhe të ndonjë familje, për çka edhe kemi paraqitjen e konflikteve dhe mosmarrëveshjeve të ndryshme në familje, në mes të bashkëshortëve, fëmijëve dhe prindërve etj. Kështu mund të vie edhe deri shthurja dhe shkatërrimi i familjes, dhënia e ndonjë anëtari të familjes pas konsumimit të alkoolit dhe drogës, marrja me aktivitete të prostitucionit, bredhjes dhe lypjes, si dhe marrja me krimin e organizuar siç është trafikimi me emigrantë dhe trafikimi me çenje njerëzore e kështu me radhë.

Kriminologu i njohur francez J. Konstant, problemet të cilat paraqiten te individët dhe familjet, si rezultat i papunësisë, i konsideron si faktorë që i paraprijnë lindjes së krimit në

një shoqëri dhe kështu veçmas kjo ndikon në paraqitjen e delikuencës së të miturve dhe të kriminalitetit të rinjve (Jašević, 1983:234).

Gjatë hulumtimit të veprës penale të vrasjeve në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, për periudhën 2000-2011, rezulton se nga 170 kryes të veprës penale të vrasjeve, të papunë kishin qenë 89 kryes (Tabela nr.18).

Se sa ndikon papunësia si faktor në paraqitjen ose mosparaqitjen e kriminalitetit, tregon edhe fakti se personat që gjinden në marrëdhënie pune, e që zakonisht janë familjar, më vështirë vendosin në kryerjen e veprës penale, e në veçanti të vrasjes, dhe kjo jo vetëm për shkak të nivelit të tyre më të lartë arsimor, kulturor dhe në përgjithësi të ndërgjegjes më të lartë në krahasim me të papunësuarit, por edhe për shkak se janë të vetëdijshëm se me kryerjen e vrasjes, do të humbin vendin e punës për të cilën gjë do të pësojnë jo vetëm ata, por edhe anëtarët e familjeve të tyre (Salihu, 1984:15).

Niveli i papunësisë në Kosovë në vitin 2013 ishte 30 %, kështu gjinia mashkullore merrte pjesë në shkallën e papunësisë merrte pjesë në shkallën prej 26.90 %, kurse gjinia femërore merrte pjesë në shkallën prej 38.80 % (Faqja zyrtare e Agjencisë së Statistikave të Kosovës). Bazuar në atë çka u tha lidhur me papunësinë, mund të vijmë në përfundim se papunësia është një ndër faktorët ekonomiko-shoqëror dhe social që ka ndikim të theksuar në paraqitjen e kriminalitetit në përgjithësi, ndërsa në veçanti të krimit të vrasjeve.

6.2.5. Kushtet e vështira materiale për jetesë

Një ndër faktorët objektiv të kriminalitetit, që ndikon në paraqitjen e sjelljeve kriminale të njerëzve, janë edhe kushtet e vështira materiale për jetesë-varfëria. Në teorinë

kriminologjike pohohet për ndikimin e madh që kanë kushtet materiale dhe varfëria në paraqitjen dhe përhapjen e kriminalitetit në përgjithësi. Lidhur me kushtet e vështira materiale për jetesë filozofi i njohur antik Aristoteli kishte deklaruar, citojmë: “varfëria është nëna e krimit, ndërsa e kundërta e kësaj bagëti nëna e amoralitetit”. Në literaturën kriminologjike ka mendime të ndryshme lidhur me kushtet e vështira materiale për jetesë, ku thuhet se kriminaliteti paraqitet si rezultat i shtresave të varfëra të popullsisë, kurse me kriminalitet merren ose më pak paraqitet tek shtresat e pasura. Është fakt i pa mohueshëm se kushtet e vështira materiale për jetesë, apo varfëria e skajshme e njerëzve, kanë ndikuar në mënyrën më të fuqishme në sjelljet kriminale të individëve dhe grupeve të ndryshme. Në mënyrën më të lehtë varfëria gjegjësisht skamja, rezulton se ka ndikuar në paraqitjen e kriminalitetit e kjo në veçanti më së lehti është paraqitur tek njerëzit të cilët edhe ashtu kanë qenë të përfshirë në vazhdimësi në sjelljet kriminale.

Kushtet e pavolitshme materiale për jetë, në mënyrë vendimtare ndikojnë në dezintegrimin dhe tjetërsimin e njeriut duke i dhënë individualitetit të tij orientimin delikuent, për ç’arsye kjo nuk mund të konsiderohet si çështje biologjike dhe psikologjike por para se gjithash, si çështje shoqërore pasi që në radhë të parë kushtëzohet nga shoqëria (Latifi, 1980:111).

Është e vërtet e madhe dhe e pakontestueshme se kushtet e vështira materiale të jetës së popullsisë, ushtrojnë ndikim në sjelljet dhe qëndrimet e disa individëve e sidomos të atyre individëve të cilët edhe ashtu janë zhytur në veprime dhe sjellje kriminale (Halili, 1995:114).

Format më të shpeshta të sjelljeve kriminale të cilat kryhen si rezultat i kushteve të vështira materiale për jetesë përkatësisht për shkak të varfërisë, janë vjedhjet e imta, grabitjet,

mashttrimet, dhënia pas bredhjeve, lëmoshës, prostitucionit dhe alkoolizmit (Halili, 2011:249).

Në hulumtimin tonë, lidhur me veprën penale të vrasjeve gjatë periudhës 2000-2011 të territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, kemi gjetur se jo çdo herë kushtet e vështira materiale për jetesë kanë ndikuar në paraqitjen e kriminalitetit të vrasjeve. Kështu nga 170 kryes të veprës penale të vrasjeve, 10 prej tyre kanë pasur kushte të mira materiale për jetesë, ndërsa 40 kushte mesatare. Pra statistikisht tregojnë se vërtet kushtet e vështira materiale për jetesë, përkatësisht varfëria është një ndër faktorët që ndikon në paraqitjen e kriminalitetit të vrasjeve, por ka raste siç u vërejt se kryes të vrasjeve ka edhe nga radhët e personave me kushte të mira materiale dhe mesatare për jetesë.

6.2.6. Kushtet e vështira të banimit

Një ndër faktorët që ndikon në paraqitjen e kriminalitetit, janë edhe kushtet e vështira të banimit, prandaj edhe kushtet e banimit zënë vend të rëndësishëm në trajtimet edhe kërkimet empirike të etiologjisë kriminale. Migrimi i qytetarëve prej një vendbanimi në vendbanimin tjetër, ndikon në zgjidhjen e problemit të banimit, sepse njerëzit duke lëvizur nga vendet rurale drejt vendeve urbane, shkaktojnë përqendrimin e qytetarëve në qytete dhe kështu krijohet mungesa e hapësirës për banim.

Në rrethana të këtilla në angazhimin e qytetarëve për zgjidhjen e problemit të banimit dhe krijimin e kushteve më të favorshme për banim, domosdo ndodh që në lagjet periferike apo kuarte të ndërtohen objekte të banimit në mënyrë të pa kontrolluar dhe në kundërshtim me

planin urbanistik, pa zgjidhjen e problemeve të ndryshme të infrastrukturës, të rrjetit institucioneve shkollore, dhe kulturore (Halili, 2011:252).

Grumbullimi i qytetarëve në qendra të caktuara urbane shkakton edhe rritjen e dendësisë së popullsisë në atë territor, dhe për pasojë i ashpëson raportet në mes qytetarëve dhe nxit kundërthënie të ndryshme (Horvatić, 1981:116).

Bazuar në kërkimet dhe hulumtimet kriminologjike lidhur me kushtet e vështira të banimit, është gjetur se familjet me shumë anëtarë kryesisht vendosen në banesa dhe dhoma joadekuate, prandaj edhe jeta njerëzve në këto ambiente është dukshëm më e vështirësuar. Kushtet e tilla dhe të vështira të banimit, ndikojnë që të miturit dhe të rinjtë ti braktisin familjet e tyre, në kërkim të kushteve më të mira, dhe kështu krijohen kushtet për sjellje devijante dhe kriminale të të rinjve, ashtu që fillojnë të merren me prostitucion, narkomani, trafikim të njerëzve dhe të qenieve njerëzore etj.

Kështu mund të vijmë në përfundim, se kushtet e vështira të banimit patjetër se janë një ndër faktorët të natyrës ekonomike dhe sociale që ndikojnë në paraqitjen e kriminalitetit, në mesin e të cilave edhe të vrasjeve.

6.2.7. Mbajtja e armëve

Mbajtja apo posedimi i armës, pa dyshim se është një ndër faktorët e veçantë të vrasjeve. Posedimi i armës si dukuri mjaft negative dhe me pasoja për jetën e njeriut, është dukuri që është prezente sidomos në vendet rurale pra në fshatra, kjo për faktin se ishte prezent relikti i së drejtës zakonore, që ishte i kushtëzuar mbi bazën e aspektit shoqëroro-ekonomik dhe politik i së kaluarës, pasi që mbajtja e armës trajtohej si siguri personale dhe familjare, pra

si një pasuri e tyre (Salihu, 1985:183). Mirëpo posedimi i armës, nuk është si dukuri vetëm në vendet rurale-fshatra, por kjo dukuri mjaft negative, është prezente edhe në vendet urbane.

Pavarësisht se posedimi i armës, sipas të drejtës zakonore është mbajtur për sigurinë personale dhe familjare, ajo në rend të parë sjell pasoja për jetën edhe për vetë poseduesin dhe familjen e tij. Në praktikë, ka ndodh që pikërisht në ato familje ku është mbajtur arma, për shkak të përdorimit të pa kontrolluar, të janë lënduar mu anëtarët e familjes, të janë shkaktuar madje edhe vrasje, përfshirë edhe personat e moshës së re-fëmijët.

Si pasojë mbajtjes së armës, rastet e lëndimeve dhe vrasjeve, ndodhin kryesisht për shkak të përdorimit vend e pa vend të armës, pa njohuri të mjaftueshme mbi mënyrën e përdorimit të armës, pakujdesisë së përdorimit të saj, shkrepja me armë në gazmende të ndryshme familjare, përfshirë edhe dasmat, mandej lënja e armës në vend të pasigurt, ku kjo bie në dorë të personave që nuk kanë njohuri mbi përdorimin e armës, madje në dorë i bie edhe fëmijës, dhe kjo si rezultat i mos kujdesit të shtuar të poseduesit të armës, duke mos e siguruar armën në vend të sigurt.

Duke përjashtuar rastet kur arma mbahet me qëllim nga personi për të kryer vrasjen e planifikuar, posedimi i armës është mjaft i rrezikshëm sidomos në rastet e konflikteve të aty për atyshme, dhe në këto situata njerëzit për shkak të pamundësisë së kontrollit ndaj vetvetes, nuk mundën të ju përmbahen instinkteve dhe momenteve afektive, ku ka raste kur edhe për cikërrima apo siç thuhet në popull për hiq gjë, përdoret arma dhe kryhet vrasje e tjetrit, por edhe duke u vrarë nga të tjerët (Salihu, 1985:184).

Fakti se mbajtja e armës, është fatale dhe mjaft e rrezikshme për jetën e njeriut, tregon tabela nr.13 e këtij punimi, ku gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e

Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, prej gjithsejtë 146 vrasjeve që kishin ndodhur, 103 raste ishin kryer me përdorimin e armës apo 70.40 %.

6.3. Faktorët subjektiv

Përkundër faktit që faktorët objektivë, kanë rol të rëndësishëm në paraqitjen e sjelljeve kriminale, nuk është mundur që dukuria e kriminalitetit dhe shkaqet të shpjegohen drejt pa analizën dhe ndriçimin e faktorëve të brendshëm apo subjektivë, faktorë këta që kanë të bëjnë me personalitetin e kryesit të veprës penale. Kur bëhet fjalë për faktorët subjektivë, para se gjithash mendohet në individin, për personalitetin e njeriut, apo për personalitetin e njeriut delikuent. Sipas literaturës kriminologjike mbizotëron mendimi se vetitë biologjike dhe psikike në shumtën e rasteve janë komponentë me rëndësi vendimtare në jetën e njeriut.

Dukuritë negative shoqërore mund të shpjegohen në aspektin teoriko-shkencor vetëm nëse krahas faktorëve të përgjithshëm studiohen edhe faktorët e posaçëm dhe ata individual, përkatësisht faktorët të cilët qëndrojnë në marrëdhënie me të drejtpërdrejt dhe të cilët më së tepërmi ndikojnë në kryerjen e veprës penale të vrasjes.

Për të kryer ose mos kryer një veprim, se cili person udhëhiqet nga motivet. Veprimet dhe angazhimet e individit, paraqitën dhe zhvillohen në bazë të shtytjeve dhe nxitjeve të brendshme. Motivët janë fuqi nxitëse të cilat e shtyjnë një individ që të jetë aktiv, e orientojnë dhe udhëheqin aktivitetin e tij në jetë. Motivët si veti të personalitetit, përbëhen prej elementeve të vetëdijes dhe të vullnetit (Nushi, 1996:233-234).

Secili individ apo person normal, para se të ndërmarr një veprim, sjellje dhe aksion, duhet që të mendojë që të vendosë dhe të vëhet në lëvizje nga disa shtytje dhe lëvizje të brendshme. Këto veprime të individit, janë të përbëra nga një varg procesesh që nxiten dhe shtyten nga forca të brendshme që gjenden në sferën e vetëdijes dhe vullnetit të tij, pra para se gjithash sjelljet dhe veprimet e individit janë të motivuara (Halili, 2011:352).

Në literaturën kriminologjike faktorët subjektiv të sjelljeve kriminale, ndahen në faktorët psikologjikë ose psikikë dhe në faktorët biologjikë (Siegel, 1989:136).

6.4. Kuptimi dhe teoritë mbi faktorët e posaçëm dhe individual të vrasjeve

Literatura kriminologjike lidhur me rëndësinë dhe rolin e faktorëve të posaçëm dhe individual-subjektiv lidhur me paraqitjen e kriminalitetit në përgjithësi, e në veçanti lidhur me krimin e vrasjeve janë paraqitur tri teori:

- a) Teoria e faktorit shkaqet e kriminalitetit i shpjegon në versionin monist dhe pluralist. Sipas kuptimit apo versionit të bazës moniste kriminaliteti në shoqëri, e më këtë edhe të vrasjeve, i shkakton vetëm një faktor kryesor. Mendimtarët e këtij koncepti i kanë studiuar vetit e trashëguara si dhe vetit e tjera biologjike, gjendjen psikike, familjen e shkatërruar, varfërinë e faktor të tjerë ashtu që janë angazhuar që të shpjegojnë sjelljet kriminale duke u bazuar nga një faktor i vërtetë. Mendimet e tilla nga shumë autor, janë kritikuar si mendime stereotipe dhe të thjeshtësuara, kështu që për pasoj ka pasur që në masën më të madhe janë braktisur në kriminologji (Millutinoviç, 1982:349). Sipas kuptimit pluralist ndikojnë shumë faktor. Të tilla teori janë pikëpamjet sociologjike të cilat shkaqet e kriminalitetit i

gjejnë në ndikimin e shumë rrethanave shoqërore, ekonomike, familjare etj. Kështu kriminologu Kelly i klasifikon më tepër se 138 faktor të cilët ndikojnë në paraqitjen e sjelljeve kriminale, kurse autori tjetër Burth i evidenton 170 faktorë të cilët ndikojnë në paraqitjen e sjelljeve kriminale. Autorët e cekur konstatimet e këtilla i kanë bazuar mbi hulumtimet kriminologjike të bëra në Europë dhe SHBA (Mladjenović, 1975:124).

- b) Teoria funksionaliste, shpjegon se kriminaliteti dhe dukuritë e tjera në shoqëri mund të interpretohen drejt vetëm duke aplikuar metodën e analizës funksionale të institucioneve të ndryshme në shoqëri. Kjo teori përcakton se shoqëritë bashkëkohore përbëhen prej një strukture të caktuar të institucioneve politike, ekonomike, arsimore, kulturore, të institucioneve të judikaturës dhe të policisë etj. Pra këto institucione në mënyrë funksionale janë të ndërlidhura në mes veti, ashtu që nëse në mes të këtyre institucioneve lidhjet funksionojnë në mënyrë harmonike dhe normale, atëherë sipas mendimit të këtyre ithtarëve në shoqëri nuk ka sjellje kriminale. Po ashtu edhe kësaj teorie i bëhet vërejtje me arsyetimin se në mënyrë sipërfaqësore dhe jo të plotë e trajton çështjen e faktorëve themelorë dhe vendimtar të cilët ndikojnë në paraqitjen e kriminalitetit.
- c) Sipas kuptimit të teorisë së kauzalitetit, si faktorë të sjelljeve kriminale përmenden vetëm ato rrethana të cilat drejtpërdrejt ndikojnë në paraqitjen e kriminalitetit. Kështu sipas kuptimit të kësaj teorie qenësore është të studiohen dhe të analizohen lidhjet e drejtpërdrejta në mes të veprimeve dhe pasojave të paraqitura. Në këtë drejtim sipas kësaj teorie definojnë disa faktorë të cilët përkrah intensiteti dhe fuqia e ndikimit në paraqitjen e kriminalitetit kanë rëndësi determinuese dhe vendimtare

(Ignjatoviq, 1992:164-165). Sipas kësaj teorie shkaqet e sjelljeve kriminale konsiderohen të gjitha ato rrethana dhe ndikime që kanë fuqi vendimtare në shtytjen e individit ose grupit të individëve për veprime kriminale, si të tilla janë kushtet ekonomike materiale, kundërthëniet dhe konfliktet politike dhe ideologjike, familja, arsimimi, si dhe dukurit socio-patologjike etj.

Me ndriçimin e faktorëve të posaçëm dhe individual-subjektiv të veprës penale të vrasjeve, gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, përveç faktorëve objektiv dhe subjektiv kemi gjetur dhe konstatuar lidhjen dhe ndikimin edhe të faktorëve të përgjithshëm ekonomik e social, të cilët kanë ndikuar në mënyrë vendimtare në paraqitjen e kësaj dukurie mjaftë negative shoqërore.

6.4.1. Struktura e faktorëve të veçantë të vrasjeve

Gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, kemi arritur në përfundim se në paraqitjen e krimit të vrasjeve, ndikojnë rrethana dhe një mori faktorësh të përgjithshëm dhe të veçantë. Nga rastet e hulumtuara të vrasjeve, është evidente se shumica e tyre kanë ndodhur apo ju kanë paraprirë si rezultat i një numri të mosmarrëveshjeve e konflikteve të natyrave të ndryshme, por kanë mbizotëruar ato të natyrës së ekzistencës të jetës së përditshme.

Për të shpjeguar drejtë, shkaqet që kanë ndikuar në paraqitjen e krimit të vrasjeve, është më së e domosdoshme edhe njohja e faktorëve të veçantë dhe individual, të cilët ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë në paraqitjen e tyre (Salihu, 1985:188).

Kështu për të kuptuar më për së afërmi grupin e faktorëve që kanë ndikuar në paraqitjen e vrasjeve, do të bëjmë përpjekje që mbi bazën e hulumtimit të bërë, me shikimin e

drejtpërdrejtë të lëndëve të plotfuqishme, për periudhën e hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, sado pak të kuptojmë se cilët ishin ata faktorë të posaçëm apo individual që ndikuan në paraqitjen e krimit të vrasjeve.

6.4.2. Vrasjet e provokuara nga ana e viktimës

Gjatë punës hulumtuese, dhe me shikimin e drejtpërdrejt në aktgjykimet e plotfuqishme, të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, për periudhën 2000-2011 pa dyshim kemi gjetur dhe mund të konstatojmë se një numër i vrasjeve, janë kryer si rezultat i provokimit nga viktime, pra viktima e ka prurë në atë situatë kryesin e vrasjes apo të akuzuarin për ta kryer vrasjen.

Rastet se në çfarë forme dhe mënyre kanë kontribuar viktimat që të janë të vrarë nga të akuzuarit janë nga më të ndryshme, por disa nga rastet janë si rezultat i madh i kontributit të viktimës, dhe si të tilla janë rastet kur viktima tenton dhe bënë përpjekje për ta zbrapsur sulmin e drejtpërdrejt, mandej vrasjet në mbrojtje të nevojshme dhe në tejkalim të mbrojtjes së nevojshme, si dhe rastet e maltretimit dhe fyerjes së anëtarëve të familjes së kryerësit ose e vetë kryerësit të veprës penale të vrasjes.

6.4.3. Zbrapsja e sulmit nga ana e viktimës

Vrasjet çdo herë nuk ndodhin si rezultat i aktivitetit kriminal vetëm i autorit, por ato ka raste kur ndodhin edhe si rezultatit i kontributit nga ana e vetë viktimës. Kështu nga gjithsejtë prej 146 rasteve të vrasjeve që kishin ndodhur gjatë periudhës së hulumtimit 20 prej tyre kishin ndodhur si rezultat i kontributit të viktimës ose 13.69 %. Në këtë grup të

rasteve të vrasjeve bëjnë pjesë, rastet kur viktimë e para ka sulmuar fizikisht, mirëpo veprimi i saj bazuar në shkallën intensitetit, nuk i ka plotësuar kushtet për tu cilësuar rasti si mbrojtje e nevojshme, prandaj jo rastësisht këto raste janë cilësuar si raste që kanë ndodhur duke qenë në gjendje të tronditjes së fortë psikike të çastit.

Në praktikë rastet gjatë përpjekjeve të viktimës për ta zbrapsur sulmin, ndodhin në situata të konfliktit të qëimit të hesapeve, e në të cilat raste viktimë ka sulmuar e para ose në një mënyrë merr pjesë në situatën e tillë të konfliktit për ta zbrapsur sulmin. Kështu në dispozitivin e aktgjykimit P.nr.230/2002 (Aktgjykimi i Gjykatës së Qarkut Prishtinë), theksohet citojmë: sepse me dt.....rreth orës 15,00 në vendin e quajtur.....në fshatin.... të Komunës së.....gjatë një rrahje në mes të akuzuarit I.G dhe S.G në njërin anë dhe Xh.K. dhe L.G. në anën tjetër tani i ndjeri Sh.G deri sa ishte në afërsi të oborrit të tij duke kryer punë të bujqësisë, e dëgjoj zhurmën e klithjeve dhe papritmas shkon në vend dhe futet në konflikt, dhe në momentin kur tenton për ti ndihmuar njërit nga pjesëmarrësve në konflikt, dhe me qëllim e sulmon të akuzuarin, papritmas i akuzuari me një stupc e godet viktimën në pjesën e pasme të kokës, ku edhe i shkakton plagë të rënda-frakturë të kockave të kafkës, për çka si pasojë e kësaj shkaktohet gjakderdhje e brendshme dhe pas tri ditësh viktimë vdes.

6.4.4. Vrasjet gjatë mbrojtjes së nevojshme si dhe vrasjet gjatë tejkallimit të

mbrojtjes së nevojshme

Pa dyshim se vrasjet e ndodhura në rastet kur viktimë i ka kontribuar rastit, vend të rëndësishëm zënë vrasjet gjatë mbrojtjes së nevojshme si dhe vrasjet në tejkallim të mbrojtjes së nevojshme. Te këto raste kontributi i viktimës është mjaft i theksuar, kjo për

faktin se pikërisht viktimë me sjelljet e veta, zakonisht në situata të ndryshme të konflikteve, e ka sulmuar fizikisht personin tjetër, i cili tani i gjendur në situatë të tillë dhe gjatë përpjekjeve për tu mbrojtur, e privon nga jeta sulmuesin apo viktimën.

Gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, nuk kemi gjetur ndonjë rast kur gjykata e ka liruar të akuzuarin mbi bazën e faktit të mbrojtjes së nevojshme apo edhe tejkalimit të mbrojtjes së nevojshme. Në fakt gjatë vrojtimit të aktgjyimeve të formës së prerë, kemi gjetur disa raste simbolike kur gjykata po të i ishte qasur në mënyrë më të guximshme profesionale, me siguri se do të i kishte kualifikuar si raste të mbrojtjes së nevojshme dhe raste të tejkalimit të mbrojtjes së nevojshme.

6.4.5. Provokimi, fyerja e anëtarëve të familjes së autorit ose të vetë autorit

Gjatë periudhës së hulumtimit, edhe rastet e vrasjeve si rezultat i fyerjes së anëtarëve të familjes apo edhe vetë autorit, kishin qenë mjaft simbolike, ose nga 146 raste të vrasjeve, vetëm 6 raste të vrasjeve kishin ndodhur si rezultat i fyerjes së anëtarëve të familjes apo edhe vetë autorit, ose 4.10 %. Kështu në këto raste fyerjet janë të asaj natyre sa që te autori ndikojnë në shkallën e natyrës mjaft serioze e mbi të gjitha bazuar edhe në faktin se ende mbizotërojnë reliktet e traditës së vjetër të drejtës zakonore, ku fyerja trajtohet mjaft e rëndë, dhe autori i gjendur para këtij akti të nderit personal apo të anëtarit të familjes, dhe për ta ruajtur atë nder, ai merr hapin radikal dhe e vret personin i cili me fyerjet e tija ka kontribuar deri te akti i vrasjes.

Në dispozitivin e aktgjykimit P.nr. 777/2005 (Aktgjykimi i Gjykatës së Qarkut Prishtinë) është konstatuar se gjatë një komunikimi verbal mjaft të rëndë dhe fytes në mes të viktimës dhe autorit të vrasjes në një autolarje, vie deri te shkrepja e armës drejt viktimës e cila rëndë e kishte fyer autorin dhe për pasojë viktimë ndërron jetë spital.

6.4.6. Vrasjet në gjendje të papërgjegjshmërisë

Dihet se faktorëve të përgjithshëm dhe të posaçëm të karakterit ekonomik dhe social u takon roli determinues në paraqitjen e krimeve në përgjithësi e në veçanti të vrasjeve, për gjetjen e së vërtetës është më së e nevojshme dhe domosdoshme që të analizohen dhe të ndriçohen edhe faktorët e brendshëm, faktorët subjektiv të cilët kanë të bëjnë me personalitetin e kryesit të vrasjeve, e posaçërisht të gjendjeve të çrregulluara psikike, pasi që në praktikë është vërtetuar fakti se në disa nga rastet e vrasjeve paraqiten si faktorë të vetëm, ndërsa ndikimi i këtyre faktorëve kryesisht shprehet te veprat penale kundër jetës dhe trupit (Salihu, 1985:209).

Kur vrasjet kryhen nga personat e sëmurë psikik, si viktimë në të shumtën e rasteve paraqiten të afërmit apo familjarët e autorit të vrasjes, e kjo ndodhë ndaj: prindërve, nipërave, bashkëshortëve, vëllezërve, motrave, mbesave si dhe të afërmeve të tjerë.

Karakteristikë tjetër e këtyre vrasjeve, është se vrasjet i kryejnë pa paragjykime, pra pa asnjë motiv, apo pa kurrfarë shkasi dhe nga vrasja e kryer nuk kanë pritur ndonjë interes çoftë pozitiv apo negativ. Kush pritet të jetë viktimë e këtij lloji të vrasjeve, deri më tani praktika ka treguar se zakonisht vendimtare ka qenë fakti që personi i caktuar apo autori i

vrasjes është në afërsi të drejtpërdrejt të te sëmuarit psikik si autor i vrasjes, fakt ky që u potencua pak më lartë, ku si viktima kryesisht paraqitën, familjarët e autorit të vrasjeve.

Në hulumtimin tonë, nuk kemi gjetur ndonjë rast që vrasja të jetë kryer nga personi me papërgjegjësi apo i sëmur psikik. Në fakt duke i shikuar dhe analizuar aktgjykimet, vërehet se në disa nga rastet mbrojtësit e të dënuarve, kanë bërë përpjekje që ta bindin gjykatën se i mbrojturi i tyre veprën penale të vrasjes e ka kryer duke qenë i papërgjegjshëm apo i sëmur psikik, ndërsa edhe pse gjykata kishte angazhuar ekspert të lëmisë përkatëse, nga ekspertet nuk ishte gjetur se vrasja është kryer nga personat e papërgjegjshëm.

Fakti që nuk është gjetur se vrasja të jetë kryer nga personi i papërgjegjshëm shpjegohet nga ajo se tani e më tepër është rritur vetëdija e qytetarëve, që armët të i sigurojnë që të mos bien në duart e personave të papërgjegjshëm, mandej në duart e të miturve etj.

6.5. Vrasjet nga pakujdesia

Në përgjithësi vrasjet kryhen si rezultat i faktorëve të ndryshëm, kështu edhe vrasjet nga pakujdesia vijnë si rezultat i pakujdesisë së autorit të veprës penale.

Kodi Penal i Republikës së Kosovës (Neni 23), parashikon se vepra penale mund të kryhet me pakujdesi të vetëdijshme apo të pavetëdijshme. Personi vepron me pakujdesi të vetëdijshme kur është i vetëdijshëm se pasoja e ndaluar mund të shkaktohet si rezultat i veprimit ose të mosveprimit të tij, por me mendjelehtësi mendon se ajo nuk do të shkaktohet apo se ai do të mund ta parandalojë shkaktimin e saj.

Personi vepron me pakujdesi të pavetëdijshme kur nuk është i vetëdijshëm se pasoja e ndaluar mund të shkaktohet si rezultat i veprimit ose mosveprimit të tij edhe pse në

rrethanat dhe sipas vetive të tij personale ka mund të ishte apo do duhej të ishte i vetëdijshëm për këtë mundësi.

Si rezultat i vrasjeve nga pakujdesia zakonisht vie për shkak të manovrimit apo manipulimit të pamatur ose të pandërgjegjshëm me armë të zjarrita (Salihu, 1985:212). Deri më tani praktika gjyqësore ka treguar se viktimat të këtyre rasteve janë kryesisht të afërmit e autorit të vrasjes, por ka raste kur nuk janë si viktimat të afërmit e autorit. Fakti se të afërmit mund të jenë viktimat, ndodhin zakonisht kur autori i vrasjes manipulon me armën në mënyrë të pakujdesshme gjatë pastrimit të saj, ndërsa nuk i kushton kujdes që afër vetit mos ti lejon të afërmit e tij, dhe kështu ndodh që gjatë këtij momenti ta e vret fëmijun, bashkëshortin, prindin, vllaun, motrën ose fqinjin tjetër. Vrasjet nga pakujdesia ndaj të tjerëve zakonisht ndodhin në ahengje të ndryshme kur me armë shkrepet në ajër në mënyrë të pakujdesshme, kjo ndodh sidomos në dasma si dhe ahengje të tjera.

Në punimin tonë, gjatë hulumtimit të veprës penale të vrasjes, nuk kemi hasur që ndonjë vrasje të jetë kryer si rezultat i pakujdesisë së kryesit. Nga vështrimi i drejtpërdrejt i aktgjykimeve të formës së prerë, është vërtetuar fakti se mbrojtësit e të dënuarve në disa raste kanë bërë përpjekje që me prova ta bindin gjykatën se i mbrojturi i tyre vrasjen e ka kryer nga pakujdesia, mirëpo gjykata nuk kishte gjetur prova bindëse se vrasja ka qenë si rezultat i pakujdesisë.

6.6. Vrasjet si rezultat i ndryshimit dhe çrregullimit të raporteve martesore

Vrasjet si rezultat i ndryshimit dhe çrregullimit të raporteve martesore, zakonisht ndodhin për shkak të xhelozisë, marrëdhënieve intime me femrat e familjes, jetës së padurueshme të jetës bashkëshortore etj. Xhelozia si motiv i vrasjeve është burim i shumë dukurive dhe

sjelljeve kriminale të individëve, sidomos kur kontaktet në mes të njerëzve janë të shpeshta dhe të shumta, kur kushtet bashkëkohore të jetës shoqërore kërkojnë angazhime të njëjlojtë të mashkullit dhe femrës, pra duke punuar në vende pune të përbashkëta (Halili, 1971:989). Rastet kur vrasjet ndodhin si rezultat i marrëdhënieve intime me femrat e familjes, si gruan, motrën, kushërirën etj, me qëllim që kjo si motiv mos të zbulohet për shkak të opinionit publik, siç thuhet për shkak të “marrisë” atëherë me personin e dyshuar që ka kryer një veprim të tillë zakonisht kërkohet shkak për grindje, krejt kjo me qëllim të inskenimit të mosmarrëveshjeve fiktive si bie fjala mosmarrëveshjet për fëmijë, mandej për bagëti, për tokë etj. Ndërsa në fakt nuk bëhet fjalë për arsyt e cekura por pikërisht është në pyetje xhelozia, apo dyshimi për marrëdhënie intime me ndonjërin prej femrave të familjes së tij (Kola, 1972:114).

Gjatë periudhës hulumtuese 2000-2011 në territorin Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, nga gjithsejtë 146 raste të vrasjeve, prej tyre kishin qenë gjithsejtë vetëm 4 raste ose 2.73 % të rasteve. Sikur edhe në rastet e vrasjeve nga personat e papërgjegjshëm, edhe me këtë motiv të vrasjeve, faktori i xhelozisë duhet të ketë qenë mi i madh. Në rastet e shkeljes së vërtetë apo të supozuar të kurorës palët në procedurën gjyqësore potencojnë arsye apo shkaqe krejt të tjera, që kanë dërgua deri te vrasja e bashkëshortit ose dashnorit (Salihu, 1985:201).

Fakti se xhelozia si motiv i vrasjes, apo marrëdhëniet intime me femrat e familjes, siç janë gruaja, motra, kunata, kushërira etj, nuk ceken si motiv i drejtpërdrejt në aktgjykimet e gjykatës, qëndron në faktin se kjo do të shkaktonte zgjerimin e reagimeve inkriminuese, posaçërisht këtu vlen të potencohet reagimi i mjedisit apo publikut, që tani do të shkaktonte vrasjen nga hakmarrja edhe ndaj shkelësit të kurorës. Pra motivi real mbetet i njohur vetëm për rrethin e ngushtë familjar, ndërsa në aktgjykim ceket si motiv psh.mospajtimi në

martesë, mandej fyerjet etj. Kështu shpesh ndodh që edhe gjyqtarët për kundër faktit që e kanë të njohur motivin real, në rastin e përpilimit të aktgjykimit nuk e cekin motivin real, krejt kjo me qëllim që të mos përshkallëzohet konflikti në mes personave të tjerë që janë të lidhur familjarisht çoftë me familjen e viktimës apo edhe me vetë familjen e dorasit, meqë bëhet fjalë sipas të drejtës zakonore për raste të ndjeshme.

Kështu në dispozitivin e një nga aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë (P.nr.609/2005 i dt.10.03.2006), ceket se me dt.....rreth orës...para qendrës spitalore në....., me revolen e tipit BE 7201, të cilën e posedonte pa autorizim, për shkak se tani i ndjeri B.F. nga fsh.....komuna.....pas ndarjes me të akuzuarën me të njëjtën nuk ka pranuar që vazhdojë bashkësinë jashtëmartesore, me dashje dhe me qëllim që ta e privon nga jeta tani e akuzuara nga afërsia prej një metre, ka shtënë në drejtim të tij, duke e goditur me dy predha në anën e djathtë të kokës, e si pasojë e këtyre plagëve të rënda trupore, gjatë rrugës për në spital viktima vdes.

6.7. Vrasjet për hakmarrje dhe gjakmarrje

Edhe pse jo në një masë aq të madhe, në Republikën e Kosovës, ende kryhen vrasje që për motiv kanë hakmarrjen dhe gjakmarrjen. Kështu deri sa hakmarrja është shkaktim i një të keqeje për të keqen e pësuar, gjakmarrja si rregull është privim i jetës së autorit të vrasjes, të vrasjes së kryer më parë ose i një apo më shumë personave që janë në lidhje gjaku me autorin e vrasjes së mëparshme (Pupovci, 1971:915). Gjithashtu sikur edhe faktorët e tjerë edhe hakmarrja e veçanërisht gjakmarrja paraqesin shpesh shkak për vepra penale të vrasjes (Halili, 1971:987).

Vepra penale e vrasjes, me motiv hakmarrjen dhe gjakmarrjen, në periudhën e hulumtimit nga gjithsejtë 146 raste të vrasjeve, merr pjesë në 3 raste ose 2.05 %. Kodi Penal i Kosovës që është në fuqi si dhe Kodi Penal i Kosovës që ishte në fuqi nga dt.06.04.2004 e deri me dt.31.12.2012 nuk e parashohin shprehimisht veprën penale të vrasjes me motiv hakmarrjen dhe gjakmarrjen, ndërsa motivin e hakmarrjes dhe të gjakmarrjes shprehimisht e parashikonte Ligji Penal i Kosovës, që ishte në fuqi nga dt.01.07.1977 e deri më dt.04.06.2004.

Mirëpo burimin e këtyre faktorëve në kryerjen e veprës penale të vrasjes me motiv hakmarrjen dhe gjakmarrjen konsiderojmë se duhet kërkuar në rend të parë në rrethanat ekonomiko-shoqërore, arsimore dhe kulturore, faktorë këta që i kushtëzojnë edhe vrasjet në përgjithësi. Përveç faktorëve apo shkaqeve të cekura rezulton se ende në disa fshatra të thella malore ndonëse në masë shumë të vogël, ende mbizotëron e drejta zakonore e hakmarrje dhe gjakmarrjes, mandej puna jo efikase e organeve të ndjekjes penale, duke filluar nga policia, prokuroria dhe gjykata, ende ndikojnë që njerëzit ta marrin vet ligjin në dorë.

Vepra penale e hakmarrjes dhe gjakmarrjes, përveç që shkaktojnë pasoja ndaj vetë viktimës, pasojat ndihen edhe tek anëtarët e tjerë të familjes (Salihu, 1985:263), nga se nga frika për hakmarrje dhe gjakmarrje, ndikon në ngujimin dhe mbylljen e anëtarëve të familjes së autorit të vrasjes, në burgje shtëpiake, ku me këtë rast edhe thellohet përveç krizës së dobët ekonomike në familje, vjen edhe deri te ngujimi edhe i fëmijëve dhe për pasojë do të kemi ngecjen e arsimimit të gjeneratave të reja, pasi që fëmijët nuk shkojnë në shkollë pikërisht nga frika për hakmarrje dhe gjakmarrje (Halili, 1983:538).

Në dispozitivin e aktgjykimit të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë (P.nr.103/2001 i dt.27.09.2001), potencohet se me dt.....rreth orës.....në lagjen.....e në hyrje të fshatit...., i shtyer nga motivi i gjakmarrjes, për shkak se më parë, vllau i F.R., S.ia kishte privuar nga jeta vllaun M dhe plagos A.me qëllim që ta e privon nga jeta F.R. me revolen e tipit zastava, ka shtënë disa herë në të, me ç'rast me 8 predha (plumba) e ka goditur në pjesë të ndryshme të trupit, së pari në rrugë ka shtënë disa herë dhe pasi që F.i plagosur ka arrit që të iku në largësi prej 22 metrave në brendësi të arës, e arrin të njëjtin dhe shtënë edhe 4 herë me ç'rast F.R.nga veprimi predhave ka pësuar gjakderdhje të brendshme dhe të jashtme, fashitjes së qendrave me rëndësi jetësore, ku edhe si pasojë e kësaj viktime vdes në vendin e ngjarjes.

Duke e analizuar dhe vlerësuar dispozitivin e aktgjykimit në fjalë, vërtetohet plotësisht fakti se në rastin konkret kemi të bëjmë me gjakmarrje të kualifikuar, sepse përveç faktit se vrasje është me motiv gjakmarrjen, vendosmëria e kryesit të vrasjes për gjakmarrje shihet kur dorasi nga frika se viktime do të mbi jeton plagëve, ai e ndjek në thellësi të arës në largësi prej 22 metrave, nga vendi ku e kishte goditur fillimisht, tani e godet edhe 4 herë të tjera, prandaj këtu mund të flasim për një këmbëngulësi të veçantë të kryesit të vrasjes që me çdo kusht ta e arrin qëllimin e vrasjes së gjakmarrjes.

6.8. Vrasjet për interes

Qëllimi i kryerjes së kësaj vepre penale, është përfitimi material. Vrasjet për interes në të gjitha të drejtat penale bashkëkohore, konsiderohen ndër veprat penale më të rënda, prandaj edhe për kryesit e këtyre veprave penale parashikohen dhe në praktik shqiptohen dënimet më të rënda në kuadër të legjislacionit penal (Salihu, 1985:213).

Autorët e veprave penale për interes i karakterizon niveli i ulët arsimor, kulturor, shpirtligësia, dëshira e paskrupullt materiale, si dhe rrezikshmëria e tyre shoqërore (Pešić,1972:105).

Tek autorët e këti lloji të veprave penale, mbizotëron qëllimi i tyre në rritjen e pasurisë, mandej ruajtjes së saj nga dëmi, pengimi i ndarjes së fitimit, qëllimi që viktima të trashëgohet etj.

Gjatë periudhës së hulumtimit, nga gjithsejtë 146 raste të vrasjeve, ishin kryer 12 vrasje për interes apo 8.21 %. Kështu në dispozitivin e një nga aktgjykimet e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë (P.nr.265/2002), ceket si në vijim: me dt.....rreth mesditës, në tregun e veturave në Prishtinë, së bashku me dy persona të tjerë të panjohur, të shtyer nga motivi i interesit duke ditur se D.O. nga M. ditë më parë për veturën e shitur të tipit “Golf” nga dëshmitari G.SH, prej fsh.T. kishte marrur 7.500 DM, me dhunë e kanë kidnapuar të njëjtin, duke e futur të njëjtin në veturën e tipit “Opel Omega”, e kanë dërguar në fsh.S. komuna e P.dhe me qëllim të marrjes së parave, me dashje më qëllim të privimit nga jeta, me revole kanë shtënë në te dy herë, me ç’rast një predhë e ka goditur në gjoks kurse tjetra në këmbën e majtë mbi gju, dhe nga lëndimet e pësura ka vdekur në vend, më pastaj e kanë kontrolluar dhe ia kanë marrë parat e cekura më lartë.

6.9. Faktorët e tjerë të vrasjeve

Sikur në rastet e tjera të vrasjeve që kanë ndikuar faktorë të ndryshëm dhe me motive të ndryshme, edhe në këtë grup të veprave penale motivet ishin nga më të ndryshme, si për shkak të çështjeve pronëso-ro-juridike, të pa zgjidhura, për motive të dobëta apo të ulëta, për borxh etj.

6.9.1. Vrasjet për shkak të konflikteve pronësoro juridike

Deri më tani nga praktika gjyqësore, është vërtetuar fakti se një numër i vrasjeve ndodhin për shkak të çështjeve pronësoro-juridike të pazgjidhura, siç janë rastet e çështjes së mezhdave, vërtetimit të pronësisë, të drejtës së parablerjes, pengim posedimit etj. Në këtë drejtim një kritikë e veçantë duhet drejtuar gjykatave civile, për shkak të mos gjykimit në kohë të arsyeshme të këtyre rasteve, dhe për shkak se edhe kur gjykohen aktgjykimet profesionalisht janë jo të nivelit të duhur, mu për këtë edhe shumë lëndë nga gjykata e shkallës së dytë kthehen në rigjykim, prandaj bazuar në të cekurat, kemi stërzgjatje të paarsyeshme të procedurave gjyqësore, për çka njerëzit e marrin vet ligjin në dorë dhe si pasojë e kësaj rrjedhimisht edhe vie deri te vrasjet. Mirëpo nuk qëndron çdo herë edhe stërzgjatja e procedurave gjyqësore për konflikte të pronave, si faktorë i vrasjeve, sepse në praktikën gjyqësore kanë ndodhur raste të vrasjeve me motiv të kontesteve pronësoro-juridike, e të cilat raste fare nuk i kanë paraqitur për zgjidhje në gjykatë, pra me marrjen e ligjit në dorë, i kanë qëruar mosmarrëveshjet e tyre kontestimore.

Kështu gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 ky faktor merr pjesë me 6 raste apo me 4.10 % nga gjithsejtë 146 raste të vrasjeve që kishin ndodhur.

Kështu në dispozitivin e aktgjykimit të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë (P.nr.413/2004), shkruan si në vijim: me dt....rreth orës...., në fshatin S...., komuna e L....pas një zënke në mes të akuzuarve H.G.dhe R.G. në njërën anë dhe me të dëmtuarit R.G.,F.G. e tani të ndjerin H.G. në anën tjetër, rreth shfrytëzimit të një parcele tokësore të një qytetari serb, e cila xhindet në afërsi të shtëpive të të dy palëve, ku pas pak çasteve të akuzuarve H.G. dhe F.G. u bashkëngjitet edhe i akuzuari B.G. të njëjtit me dashje që ti privojnë nga jeta të

dëmtuarit R.G.dhe F.G., tani të ndjerin S.G. e sulmojnë duke shtënë me armë zjarri, të cilat i kanë mbajtur pa leje të organit kompetent dhe atë: i akuzuari H.G. me revole në dorë të tipit “Zastava” ka shtënë disa herë fillimisht në drejtim të tani të ndjerit S.G. dhe të dëmtuarit R.G. më pastaj edhe i akuzuari R.G me revole të tipit “TT” ka shtënë disa herë në drejtim të tani të ndjerit S.G. të dëmtuarve R.G dhe F.G, si dhe i akuzuari B.G. me pushkë automatike AK-47 ka shtënë disa herë në drejtim të tani të ndjerit S.G, të dëmtuarve R.G dhe F.G. ashtu që nga të shtënat e të tre të akuzuarve, qëllohet me dy predha (plumba) tani i ndjeri S.G. i cili si pasojë e këtyre plagëve vdes, e po ashtu me predhë është qëlluar edhe i dëmtuari R.G. në krahun e majtë, duke pësuar plagë trupore, ndërsa i dëmtuari F.G. nuk ishte qëlluar me asnjë predhë.

6.9.2. Vrasjet për motive të dobëta (ulëta)

Ky lloj i veprave penale, zakonisht fillon dhe përfundon, siç thuhet nga motive të nivelit të ulët, raste këto që në kushte normale do të ishin zgjidhur pa asnjë vështirësi. Si të tilla janë rastet e fyerjeve apo sharjeve të anëtarëve të familjes të gjinisë femërore, dhe në këto raste kryesi i veprës penale të vrasjes, bazuar në ndjeshmërinë e rasteve dhe sipas të drejtës zakonore për të ruajtur “nderin” e familjes e merr hapin më të rëndë, privimin nga jeta të personit i cili e ka kryer aktin e fyerjes ose të ndonjë veprimi tjetër të kësaj natyre.

Në punimin tonë hulumtues ky lloj i vrasjeve merr pjesë me gjithsejtë 3 raste, ose me 2.05 % nga gjithsejtë 146 raste të vrasjeve që kishin ndodhur gjatë periudhës 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë.

Kështu në dispozitivin e aktgjykimit të gjykatës (P.nr.657/2003), shkruan citojmë: me dt....të vitit...., rreth orës...., në fshatin G.komuna e P. për shkak se B.B. deri sa ka qenë në shtëpinë e nipave të tij Rr.K dhe F.K. në fshatin G. Ky pa dashje e kishte prekur mbesën e tij, B. I kishte kërcënuar “se me ditë që je i kthjellët pa të hjekë nuk të kisha lënë” e një ditë më parë në mbrëmje, F.K. duke e hedhur sopatën me bisht të saj e kishte goditur dhe ia kishte sharë nënën, i shtyrë nga motivi i ulët-dobët e me qëllim të hakmarrjes së paskrupullt, që të tretë ti privoj nga jeta, i armatosur me revole të tipit “Zastava” të cilin e ka bartur pa autorizim, deri sa kanë qenë të ulur të tretë në furgonin e tyre, me revole ka shtënë disa herë në drejtim të tyre, ku predhat (plumbat) i kanë goditur që të tretë në pjesë të ndryshme të trupit, me ç’rast nga lëndimet e pësuar, që të tretë kanë mbetur të vdekur në vend.

Duke e analizuar dispozitivin e aktgjykimit, pa dyshim shihet se vërtet vrasja e trefishtë ka ndodhur për motive të dobëta apo të ulëta, sepse kur kihet parasysh faktin se kjo çështje ka mundur që të tejkalohet me një sqarim të kërkim faljes, ndodh e kundërta dhe pa asnjë shkas i shuan tri jeta të njerëzve. Disa nga faktorët që ceken si shkak i kryerje së veprave penale të vrasjes, Kodi Penal, nuk i parashikon në mënyrë shprehimore, por këta faktorë janë vërtetuar gjatë praktikës gjyqësore si raste të cilat janë pasqyruar gjatë shqyrtimeve gjyqësore e mbi bazën e administrimit të provave.

6.9.3. Vrasjet për borxh

Vrasjet për borxh, janë kaptinë e veçantë e veprës penale të vrasjes, ky lloj i veprës penale paraqitet si rezultat i raporteve juridiko-civile në mes të autorit dhe viktimës, në këto raste

vrasjen e kryen drejtpërdrejt kreditori e që objekt i sulmit është viktima apo debitori, por vrasjen mund ta kryen në vend të kreditorit edhe personi tjetër, ndërsa me porosinë e kreditorit.

Në fakt ky lloj i vrasjeve sa është shkaktrimtar aq është edhe shumë i rrezikshëm, sepse po që se njerëzit mendojnë që çështjen borxhit ta zgjidhin me vrasje, ata jo vetëm që nuk e zgjidhin këtë, por e thellojnë edhe e komplikojnë më tutje situatën edhe ashtu të pa zgjidhur, në anën tjetër një mënyrë e tillë e veprimit atëherë njerëzit do ti çonte në situata konfliktuale të vazhdueshme sepse raportet juridiko civile në mes të njerëzve, janë të përditshme, siç janë raportet kontraktuale në biznes ,mandej shitblerjet e ndryshme, huazimet apo kredit etj, kurse synimi i kreditorëve që rastet e tilla ti zgjidhin me vrasje do të ndikonte negativisht në zhvillimin e raporteve juridiko-civile në mes të njerëzve.

Në periudhën e hulumtimit 2000-2011 ky lloj i vrasjeve nga 146 vrasje të ndodhura, merr pjesë me 2 raste ose 1,36 %. Kështu në njërin nga dispozitivat e aktgjykimit penal (P.nr.725/2005), shkruan citojmë: me dt....rreth orës....në O.V. me dashje dhe në bashkëkryerje sipas marrëveshjes paraprake e kanë privuar nga jeta tani të ndjerin B.U. nga fsh.P. Komuna e P., në mënyrë mizore, për shkak të një borxhi, në atë mënyrë që pasi së bashku me tani të ndjerin B.U., kishin shkuar nga P.në drejtim të O.V.me veturën “vento” të cilën e ka drejtuar i ndjeri B.i akuzuari B.A.ishte ulur në pjesën e përparme, ndërsa i akuzuari A.A., në pjesën e pasme të veturës dhe me të arritur në O.V. e kanë sulmuar me thika, kështu që i akuzuari A.A. e ka goditur në pjesën e pasme të trupit, ndërsa i akuzuari B.A. në qafë dhe në kokë, më pastaj e kanë nxjerrë jashtë veturës, e kanë shtrirë para veturës, me shpinë në tokë, duke e goditur në pjesë të ndryshme të trupit 25 herë me thikë, duke i shkaktuar plagë të rënda therëse dhe prerëse, e si pasojë e tyre tani i ndjeri B. Ka

vdekur në vendin e ngjarjes, pastaj trupin e tij e kanë hedhur jashtë rrugës në afërsi të shtyllës elektrike dhe nga vendi i ngjarjes e kanë marr veturën dhe kanë ikur në drejtim të GJ. Ndërsa me dt....i akuzuari B. të njëjtën veturë në tregun e veturave në F.e ka ndërruar me veturën "B" pronë e dëshmitarit B.G.

PJESA E PESTË

**KAPITULLI VII: MASAT E NDËRMARRURA ME QËLLIM TË
LUFTIMIT TË VEPRËS PENALE TË VRASJEVE
POLITIKA NDËSHKIMORE NDAJ VEPRËS PENALE TË VRASJEVE
NË KOSOVË ME VËSHTRIM TË POSAÇËM NË TERRITORIN E
GJYKATËS SË QARKUT NË PRISHTINË GJATË PERIUDHËS 2000-
2011**

7.1. Masat me qëllim të luftimit të vrasjeve

Shikuar historikisht në të gjitha epokat e zhvillimit të shoqërive njerëzore, krimet e kanë tërëhjekur vëmendjen e opinionit publik, ndërsa në veçanti e kanë tërëhjekur vëmendjen e juristëve, por në veçanti vëmendjen e kanë tërëhjekur vrasjet si një ndër krimet më të rrezikshme dhe më të dëmshme për shoqërinë, sepse atakohet vlera më e çmuar e njeriut pra jeta e tij. Vëmendja e këtillë është e kuptueshme, sepse asnjë lloj tjetër i kriminalitetit nuk i rrezikon drejtpërdrejt dhe në mënyrën më të vrazhdë, sesa kriminaliteti i vrasjeve. Kështu hulumtimet kriminologjike të vrasjeve, përveç studimit të etiologjisë së tyre, deri më tani në të shumtën e rasteve i kanë vënë vetes detyrë edhe gjetjen e mundësive për luftimin e tyre (Salihu, 1985:281).

Kështu meqenëse kriminaliteti si dukuri negative mjaft e dëmshme dhe e rrezikshme, i rrezikon interesat individuale dhe të shoqërisë, ndërsa me këtë e rrezikon edhe sistemin

juridik kushtetues, me qëllim të mbrojtjes nga atakimi i këtyre vlerave, shteti duhet të ndërmarr të gjitha masat me qëllim të mbrojtjes së këtyre vlerave (Sahiti, 1996:37).

Kështu gjatë të gjitha epokave të shoqërive njerëzore, shteti ka ndërmarr të gjithë hapat që mbi bazën e përdorimit të mjeteve të ndryshme juridike, të cilat pak a shumë kanë kontribuar në mbrojtjen e të mirave të individëve dhe të shoqërisë në përgjithësi nga atakimet e ndryshme, e në veçanti ndaj krimit të vrasjeve. Masat që shteti i ndërmerr për ta luftuar kriminalitetin në përgjithësi, e në veçanti krimin e vrasjeve, janë masat preventive dhe represive.

7.1.1. Masat preventive

Me qëllim të parandalimit të krimit në përgjithësi, e në veçanti ndaj autorëve të vrasjeve, çdo shoqëri e organizuar-shoqëritë njerëzore, e kanë luftuar këtë lloj krimi duke zbatuar dënime të rënda fizike dhe trupore si dhe dënimin me vdekje (Halili, 1996:279). Pavarësisht prej ndërmarrjes së masave për luftimin dhe parandalimin kriminalitetit, vetëm me masa represive nuk mund të ushtrohet me sukses lufta kundër kriminalitetit (Salihu, 1985:282). Fakti se në shumicën vendeve të botës bashkëkohore, kriminaliteti jo vetëm që nuk është zvogëluar por ka shënuar rritje, tregon se për një luftë më të suksesshme kundër tij, është më së e domosdoshme që krahas masave represive të ndërmerren edhe masat preventive (Elezi, 1989:59), të karakterit social, ekonomik, kulturor etj.

Çështjen e parandalimit-preventivës së kriminalitetit në përgjithësi, e në veçanti kriminalitetit të vrasjeve, e kanë tërhequr vëmendjen e shumë teoricienëve, duke filluar nga mendimtarët përparimtar të kohës së revolucionit Borgjez Francez siç janë Monteskie, Volteri, Bekario etj (Pešić, 1972:147).

Masat për parandalimin e vrasjeve për mesë preventivës të cilat i ndërmerr shoqëria, ndahen në masa të preventivës së përgjithshme dhe preventiva e posaçme e individuale.

Preventiva në kuptimin e përgjithshëm, nënkupton masat të cilat shoqëria në tërësi duhet ti ndërmerr drejt zhvillimit të tërësishëm dhe të avancimit të kushteve materiale, si dhe të ngritjes së vazhdueshme të nivelit arsimor dhe kulturor etj, ndërsa me preventivë në kuptimin e ngushtë apo të posaçme, nënkuptohet me masat e posaçme të cilat i ndërmarrin organet e ndjekjes penale-judikaturës si dhe subjektet e tjera në bashkësinë e caktuar shoqërore drejt evitimit të situatave kriminogjene me qëllim të parandalimit të vrasjeve (Salihu, 1985:284).

Mirëpo në praktikë lindë pyetja se kur do të zvogëlohen apo të zhduken në tërësi vrasjet, kjo para se gjithash do mund të ndodhte vetëm atëherë kur do të luftohen me sukses ata faktorë që kanë ndikuar në paraqitjen e krimit në përgjithësi, e të vrasjeve në veçanti. Kështu nuk mund të themi se nuk do të kemi vrasje nën ndikimin e konflikteve pronësoro-juridike, kur ende gjykatat tona nuk janë në gjendje që me kohë dhe në mënyrë profesionale ti zgjidhin kontestetet pronësoro-juridike, nuk mund të themi se do të ndikohet me preventivë në parandalimin e vrasjeve, kur ndaj kryesit të vrasjes politika ndëshkimore në gjykata tona përkundër faktit të zvarritjeve të procedurave gjyqësore, ka një politikë të butë ndëshkimore etj.

Shumë autorë konsiderojnë, se rëndësi e veçantë në kuadër të masave preventive, që do të duhej të ndërmerr shoqëria, ka ngritja e nivelit arsimor dhe kulturor të popullsisë, forcimi i disiplinës nëpër shkolla, aplikimi në programet arsimore i lëndëve të drejtësisë, kjo me qëllim që të edukohet brezi i ri me ndjenjat e së drejtës e të respektimit të ligjeve e rregullave të shtetit ligjor (Shkurti, 1996:119).

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Fakti që me të vërtetë duhet te ngritët niveli i arsimimit dhe edukimit të njerëzve në një shoqëri të caktuar, tregon edhe kjo se edhe gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, ka rezultuar se veprën penale të vrasjes del se nga 146 raste te vrasjeve, 17 prej tyre apo 10 % i kanë kryer personat analfabet, 36 raste apo 21,18 % i kanë kryer personat me 4 klasë të shkollës fillore, ndërsa 49 raste apo 28,82 % i kanë kryer personat me arsimim fillor prej 8 klasëve. Kështu gjatë periudhës së hulumtimit në 146 raste te vrasjeve, kishin marr pjesë 170 autorë të veprës penale të vrasjeve apo gjithsej 102 autorë me arsimim fillor dhe atë jo në kuptimin e nivelit të plotë të arsimimit fillorë siç kjo u drejtë nga të dhënat e cekura si më lartë, ose ne shkallën prej 60 % në veprën penale të vrasjeve gjatë periudhës së hulumtimit kishin marrë pjesë personat analfabet dhe me arsimim fillor.

Nga të cekurat si më lart rezulton se përveç faktorit të arsimimit të gjeneratave që kanë ndikuar në kryerjen e veprës penale të vrasjes është edhe faktori i papunësisë. Kështu në punimin tonë rezulton se nga gjithsejtë 170 autorë të vrasjeve, prej tyre 89 autorë kanë qenë të pa punë apo 52.35 % prandaj kjo tregon se edhe faktori i pa punësisë ka qenë një ndër shkaktaret që kanë ndikuar në paraqitjen e veprës penale te vrasjeve.

Prandaj me qëllim të zhvillimit të masave preventive dhe zhvillimit sa më të suksesshëm të preventivës, shoqëria duhet që arsimimin e gjeneratave të reja ta e përfshinë si arsimim të detyrueshëm dhe atë deri ne shkollën e mesme, e po ashtu ta e forcon bazën ekonomike, në atë mënyrë që njerëzit të punësohen, forma këto që mendojmë se do të ndikojnë plotësisht në preventiven dhe parandalimin e vrasjeve në përgjithësi.

Gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, autorët e veprës penale të vrasjes, krimin e kishin kryer me përdorimin e mjeteve të

ndryshme, kryesisht me përdorimin e armëve të zjarrra. Kështu në këtë punimin rezulton se në 103 raste të vrasjeve nga 146 raste sa kishin ndodhur, ishin përdorur armët e zjarrra apo në shkallë, prej 70.40 %. Prandaj në këtë drejtim konsiderojmë se organet e rendit publik duhet që në shkallën më të madhe ta kenë parasysh posedimin e armëve në mënyrë të pa autorizuar nga ana e qytetarëve, ashtu që me një angazhim më serioz duke aplikuar metoda të ndryshme që armët e zjarrra të konfiskohen nga poseduesit e tyre dhe të njëjtat të shkatërrohen, pasi që posedimi i armës është ndër faktorët që ndikon në paraqitjen e krimit të vrasjeve.

Rol të rëndësishëm në parandalimin e vrasjeve luan edhe efikasiteti sa më i madh i gjykatave, angazhimi më i mirë dhe më seriozë i gjykatave që ti zgjidhin sa më efikasitet dhe në kohë të arsyeshme çështjet penale dhe civile, si dhe në mënyrë sa më profesionale (Salihu, 1985:295), do të ndikonte në mënyrë reale në parandalimin e paraqitjes së vrasjeve. Në parandalimin e vrasjeve, një rol më rëndësi mund të luajnë edhe organet e administratës shtetërore si dhe entet ndëshkuese përmisuese ku e mbajnë dënimin të dënuarit. Organizimi i punës sa më i mirë i tyre në programin e procesit të risocializimit dhe të tretmanit të personave të dënuar, do të ndikon në mënjanimin e paraqitjes së rasteve të recidivit si në krimin e vrasjeve dhe në krime të tjera.

Planifikimi i luftimit të kriminalitetit, ka rëndësi të veçantë në parandalimin e tij, ndërsa kjo formë e luftimit të kriminalitetit është karakteristike posaçërisht në SHBA, si dhe në disa nga vendet perëndimore, ku me qëllim të parandalimit të kriminalitetit për realizimin e programeve të tilla kujdesen organizatat e ndryshme të rinisë, shkollat, entet etj (Millutinoviç, 1987:403). Kështu konsiderojmë se organizimi i programeve të tilla të rinisë në shkolla dhe ente të ndryshme, do të ishte i mirëseardhur edhe në Kosovë, sepse në këtë

mënyrë, rinia do të jetë e kyçur në procese të ndryshme të jetës shoqërore dhe rrjedhimisht nuk do të kishin hapësirë për të qenë apo për të marrë me aktivitete kriminale.

Rol të rëndësishëm në parandalimin e vrasjeve ka opinionin publik, kjo për faktin se për kryerjen e disa sjelljeve kriminale, mundësia është shumë më e vogël pasi që ata janë nën mbikëqyrjen dhe kontrollin e mjedisit të cili i gjykon ashpër veprimet që janë në kundërshtim me mendimin e opinionit (Bavcon, 1963:209).

Aktivizimi i faktorit shoqërorë në parandalimin e kriminalitetit dhe formimin e opinionit anti kriminal shoqërorë, veçmas rol më rëndësor i përket informimit të drejtë të qytetarëve sa i përket dukurisë së sjelljeve delikuede dhe kriminale (Millutinoviç, 1982:548).

Sipas kërkimeve kriminologjike ndikimi i mjeteve të komunikimit masiv është i pashmangshëm në paraqitjen e kriminalitetit, ndërsa në këtë drejtim duhet të pasur parasysh shtypin, televizionin, filmi dhe literatura etj (Halili, 1995:126).

Kështu në shtypin e përditshëm prezantohen në mënyrë sensacionale e dramatike disa nga rastet e vrasjeve. Ky prezantim i përshkruar në detaje me vendin e kryerjes, kohën e kryerjes, mjetet që janë përdorur gjatë kryerjes, mënyrën e fshehjes së gjurmëve të krimit, mënyrën e shmangies nga organet e policisë si dhe mënyrën e ikjes nga përgjegjësit penale (Mladjenović-Kupčević, 1975:171), në aspektin kriminalo-politik jo që nuk sjell rezultate pozitive por përkundrazi mund të shkaktojë pasoja të dëmshme, për faktin se e afirmojnë vrasësin dhe vetë të tij kriminale. Në këtë drejtim do të duhej që gazetaret ta informojnë opinionin në mënyrë objektive, ndërsa artikujt e tyre duhet të jenë shkurtër dhe të arsyetuar me frymën e gjyqimit dhe të reagimit ndaj mënyrës së tillë të veprimit të kriminelëve (Salihu, 1985:296).

Mjetet e informimit publike përveç që mund të kenë ndikim negativ, ato mund të kenë rol të madh në parandalimin e vrasjeve e në veçanti atyre të hakmarrjes dhe gjakmarrjes, ngase kontributi i këtyre mjeteve mund të shprehet me shembuj pozitiv, në publikimin e shpejt dhe profesional për shembull të pajtimit të familjeve të gjakësuar dhe të atyre të hasmuara. Kështu nga të cekurat si më lartë mund të përfundojmë se roli i faktorëve preventiv në parandalimin e kriminalitetit në përgjithësi, ndërsa në veçanti atij të vrasjeve është shumë i madh. Megjithatë lufta kundër këtij kriminaliteti me shumë është zhvilluar dhe është përqendruar në trajtimin penal dhe në aplikimin e sanksioneve penale, në vend se të zhvillohej parandalimi i kriminalitetit dhe se parandalimi i kriminalitetit është më i dobishëm se sa ndëshkimi i tij. Në Republikën e Kosovës konsiderojmë se nuk ka aktivitete të dendura në masën e duhur me qëllim të parandalimit të kriminalitetit në përgjithësi e në veçanti të krimit të vrasjeve. Kështu konsiderojmë se organet e ndjekjes penale në bashkëpunim me institucionet edukativo arsimore si dhe institucionet e tjera duhet të bëjnë me tepër, ashtu që të gjejnë mënyra dhe metoda në parandalimin e të gjitha formave të kriminalitetit e në veçanti të krimit të vrasjeve, ngase vetëm në këtë mënyrë mund të kemi një shoqëri stabile dhe pa krim.

7.1.2. Masat represive

Përkundër zbatimit të masave preventive në parandalimin e kriminalitetit, pa zbatimin edhe të masave represive, kriminaliteti në përgjithësi e në veçanti ai i vrasjeve, suksesi nuk do të jetë i plotë, ndërsa kur të dy masat janë prezentë atëherë do të kemi rezultate në luftën kundër kriminalitetit, ndonëse asnjëherë nuk mundet që të zvogëlohet në masën e dëshirueshme, ose edhe të zhduket në tërësi.

Kështu për zhdukjen e kriminalitetit është i domosdoshëm angazhimi i shtetit, si bashkësi e organizuar shoqërore, duke i paraparë me norma juridike veprat penale, sanksionet penale, si dhe kushtet nën të cilat organet shtetërore mund t'i shqiptojnë ato ndaj kryerësve të veprave penale (Hajdari, 2006:21).

Represioni është forma mbi bazën e së cilës shteti përmes organeve të tij, siç janë policia, prokuroria, gjykatat, si dhe institucionet e ekzekutimit të dënimit, e lufton kriminalitetin në përgjithësi dhe vrasjet në veçanti. Kështu organet e cekura janë organe të represionit, ndërsa masat që i ndërmarrin quhen masa represive.

Në shkencat juridike, me të drejtë pohohet se vetëm me dënime nuk mund të luftohet dhe të parandalohet krimi, në anën tjetër e drejta penale bashkëkohore në aplikimin e saj u përmbahet masave tradicionale të reagimit shoqëror kundër kriminalitetit (Salihu, 1985:299). Kështu edhe në ditët e sotme dënimi, kryesisht konsiderohet mjeti më i rëndësishëm në luftë kundër kriminalitetit, dhe mu për këtë është e domosdoshme që në luftën kundër kriminalitetit, të zbatohen dënimet dhe sanksionet e tjera penale.

Shkencat juridiko-penale, dëshmojnë se që nga kohërat më të lashta e deri në ditët e sotme, për veprat penale të vrasjeve janë parashikuar dhe njëkohësisht janë zbatuar dënimet më të rënda me burgim, e deri edhe në dënimin me vdekje (Elezi, 1989:13). Pas revolucionit borgjez me ndryshimet e mëdha shoqëro-ekonomike që u paraqitën pas tyre, patën ndikim të madh edhe lëmin e së drejtës penale, si dhe në sistemin ndëshkimor në përgjithësi. Në krahasim me etapat e më hershme të sistemeve shoqërore, në shoqërinë borgjeze paraqitet një far humanizmi i sistemit ndëshkimor, përkundër faktit se edhe në këtë sistem për veprat penale të vrasjeve dhe për disa krime të kufizuara, edhe më tej aplikohet dënimi me vdekje (Halili, 1973:765), megjithatë po në shoqërinë borgjeze në

lëmin e së drejtës penale, për veprat penale të vrasjes, përveç dënimit me vdekje u parashikua edhe dënimi me privim nga liria.

Pasi që vrasjet në shoqëritë bashkëkohore konsiderohen si vepër penale më të rënda, edhe tani për kryesit e këtyre veprave janë parashikuar dënimet më të rënda (Pešić, 1972:136).

7.1.3. Aplikimi i dënimit me burg

Gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 lidhur me veprën penale të vrasjes, kanë ekzistuar në fuqi dy kode penale (Ligji penal i Kosovës, në fuqi prej dt.01.07.1977, Prishtinë, 1977 (ky ligj ishte në fuqi deri me dt.05.04.2004), si dhe Kodi Penal i Kosovës, Rregullorja e UNMIK-ut, nr.2003/25 e dt.06 Korrik 2003, Gazeta Zyrtare e UNMIK-ut, Vëllimi 2-2003, korrigjuar me 1 maj 2004, në fuqi prej 06.04.2004 deri me 31.12.2012).

Kështu sipas nenit 30 paragrafi 1 LPK-së, së vitit 1977 për veprën penale të vrasjes mund të shqiptohej dënimi me burgim prej jo më pak se pesë vjet, ndërsa sipas paragrafit 2 të te njëjtit nen për veprën penale të vrasjes, mund të shqiptohej dënimi me burgim prej jo më pak se 10 vjet, ose me dënim me vdekje (Në pajtim me nenin 1 paragrafi 1.5 të Rregullores së UNMIK-ut, nr.1999/24, të dt.12.12.1999 që është konsideruar se ka qenë në fuqi prej dt.10.06.1999, dënimi me vdekje është hequr, kurse sipas nenit 1 paragrafi 1.6 të Rregullores së UNMIK-ut, nr.2000/59 dt.27.10.2000 dënimi me vdekje është zëvendësuar me dënim burgimi deri në 40 vjet).

Ndërsa sipas nenit 146 të KPK-së, për veprën penale të vrasjes mund të shqiptohej dënimi me burgim prej së paku 5 vjetëve, kurse sipas nenit 147 për veprën penale të vrasjes së rëndë, mund të shqiptohej dënimi me burgim prej jo më pak se 10 vjet, ose me dënim burgimi afatgjatë. Në parim dënimi me burgim sipas nenit 38 të KPK-së, nuk mund të shqiptohej më pak se 15 ditë e as më tepër se 20 vjet.

Nëse i analizojmë dispozitat e cekura ligjore, mendoj se duke pasur parasysh jetën e njeriut si vlerë e pakompensueshme, pra vepra penale e vrasjes e atakon të mirën më të çmuar-jetën e njeriut, dhe duke pasur parasysh nga një herë një politikë të butë ndëshkimore të gjykatave, atëherë së paku legjislacioni sa i përket minimumit dhe maksimumit të dënimit për veprën penale të vrasjes, do të duhej të kishte qenë më i ashpër, sepse nëse për të gjitha veprat e tjera penale, do të mund të kompensohej dëmi i shkaktuar si rezultat i veprës penale, kur është fjala për veprën penale të vrasjes, kjo nuk është e mundur.

Në këtë drejtim, Kodi i Ri Penal i Kosovës (në fuqi nga data 01 janar 2013), për veprën penale të vrasjes ka parashikuar dënimin me burgim më të ashpër sesa dy kodet penale që ishin në fuqi gjatë periudhës së hulumtuar. Deri sa asnjëri nga kodet penale që ishin në fuqi gjatë periudhës së hulumtimit, nuk e parashikonin dënimin me burgim të përjetshëm për veprën penale të vrasjes, tani Kodi Penal në fuqi e parashikon atë në nenin 44. Po ashtu, deri sa dy kodet penale që ishin në fuqi, për veprën penale të vrasjes parashikonin maksimumin e dënimit për veprën penale të vrasjes deri në 15 vjet, përkatësisht 20 vjet, tani Kodi Penal në fuqi për veprën penale të vrasjes parashikon maksimumin e dënimit me burgim deri në 25 vjet.

Ashpërsimi i dënimit për veprën penale të vrasjes, sipas Kodit Penal në fuqi, nga organet e judikaturës dhe nga shumica e teoricienëve që e studiojnë këtë lloj të kriminalitetit, arsyetohet nga një mori faktorësh. Arsyeja e parë që shkon në favor të politikës më të ashpër ndëshkimore, është se pasojat e veprës penale të vrasjes janë shumë të dëmshme dhe të papërmirësueshme; arsyeja e dytë qëndron në faktin se lartësia e dënimit i kontribuon preventivës, si në aspektin e veçantë ashtu edhe në atë të përgjithshëm, si dhe arsyeja e tretë qëndron në faktin se edhe tani njeriu i ditëve të sotme, përkundër asaj se ka arritur një

shkallë të lartë të civilizimit, ende pret që dënimi të ketë karakter retributiv (Salihu, 1985:303).

Gjatë vështrimit të drejtpërdrejtë të rasteve të gjykuara, rezulton se Gjykata e Qarkut në Prishtinë për veprën penale të vrasjes, kishte pasur një politikë ndëshkimore joadekuate, përkatësisht kishte zbatuar politikë të butë ndëshkimore, apo në shkallën prej rreth 19-82 % të maksimumit të dënimit të paraparë sipas LPK-së së vitit 1977, ndërsa sipas KPK-së së vitit 2004 kishte shqiptuar dënimin me burgim në shkallën prej 17.85 % të maksimumit të dënimit.

Mendoj se edhe tani është duke u ndjekur një politikë e butë ndëshkimore nga gjykatat e Republikës së Kosovës, pasi, me gjithë faktin se Kodi Penal në fuqi, parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, që është në fuqi nga 1 janari i vitit 2013 pra afër dy vjet, asnjë gjykatë e Kosovës deri më tani nuk ka shqiptuar dënimi me burgim të përjetshëm.

Gjykata e Qarkut në Prishtinë, me aktgjykimin P.nr.39/2001 të dt.18.09.2001, i kishte shpallur fajtorë të akuzuarit, M.G., B.G.,B.G., dhe F.G., për shkak të veprës penale të vrasjes në bashkëveprim nga neni 30 paragrafi 1 nënparagrafi 3 të LPK-së, dhe i kishte gjykuar me dënim burgimi, të akuzuarin e parë me 8 vjet, të akuzuarin e dytë me burgim prej 12 vjetësh, të akuzuarin e tretë me dënim prej 5 vjetësh burg, ashtu si edhe të akuzuarin e katërt. Duke vendosur sipas procedurës së ankesës, Gjykata Supreme e Kosovës, me aktgjykimin Ap.nr.284/2001 të dt.18.04.2002 e kishte aprovuar ankesën e Prokurorit Publik të Qarkut të Prishtinës, duke e ndryshuar aktgjykimin e gjykatës së shkallës së parë vetëm përkitazi me vendimin, në atë mënyrë që të akuzuarit M.G. dënimin prej 8 vjetësh ia rrit në 12 vjet, ndërsa të akuzuarve B.G., dhe F.G., dënimin prej nga 5 vjetësh, ua rrit në 7 vjet

burgim. Duke i analizuar aktgjykimet e cekura, mund të përfundojmë, se Gjykata e shkallës së parë, kishte dhënë një dënim tejte të butë, apo nga maksimumi i dënimit që mund të jepte për secilin nga 40 vjet ose gjithsej 160 vjet burgim, ajo i jep gjithsej vetëm 30 vjet burgim, ose 18.75 % të maksimumit të dënimit, ndërsa gjykata e shkallës së dytë përkundër rritjes së dënimit ajo tani i jep 38 vjet burgim për të katër të akuzuarit, ose 23.75 % të maksimumit të dënimit të përgjithshëm.

Duke i analizuar dënimet e cekura vijmë në përfundimin se, deri sa gjykata e shkallës së parë plotësisht kishte dështuar të jepte një dënim në proporcion me të mirën e dëmtuar, pra humbjen e jetës së njeriut, e për më tepër vrasja kishte të bënte për motive të dobëta, apo të ulëta, ndërsa me gjithë rritjen simbolike të dënimit edhe gjykata e shkallës së dytë, po ashtu kishte dështuar të shqiptonte një dënim më të rëndë, meqë nuk e kishte vlerësuar drejt shkallën e rrezikshmërisë shoqërore të së mirës së dëmtuar - jetës e njeriut.

Me aktgjykimin P.nr.455/2002 të dt.13.01.2014 Gjykata e Qarkut në Prishtinë, të akuzuarin S.B, e kishte shpallur fajtor për dy vepra penale - vrasje nga gjakmarrja nga neni 30 paragrafi 2 nënparagrafi 4, duke i shqiptuar dënimin me burgim prej 19 vjetësh, si dhe për veprën penale posedim i armës pa autorizim nga neni 8.2 që ndëshkohet sipas nenit 8.6 të Rregullores së UNMIK-ut, nr.2001/7 duke i shqiptuar dënimin me burgim prej 2 vjetësh, ndërsa i ka shqiptuar dënimin unik prej 20 viteve, ose 50 % të maksimumit të dënimit. Me aktgjykimin Ap.nr.174/2004 të dt.15.12.2004, Gjykata Supreme e Kosovës, duke vendosur sipas procedurës së ankesës, e kishte ndryshuar aktgjykimin e gjykatës së shkallës së parë, duke e zbutur dënimin prej 20 vjet në 15 vjet burgim, ose 37,50 % të maksimumit të dënimit. Kështu, deri sa Gjykata e shkallës së parë, në një masë të arsyeshme e në proporcion me rrezikshmërinë shoqërore të veprës penale, e kishte shqiptuar një dënim pak

më adekuat, tani Gjykata e shkallës së dytë, pa dhënë ndonjë sqarim bindës, e kishte zbutur dënimin ndaj të akuzuarit për 5 vjet, me gjithë faktin se kishte të bënte me vepër penale të vrasjes me motiv gjakmarrjen, ndërsa duke pasur parasysh faktin se çështja e gjakmarrjes është një e keqe mjaft e rëndë te shqiptarët, në vend që gjykata e shkallës së dytë ta ashpërsonte politikën ndëshkimore dhe të kontribuonte për çrrënjosjen e kësaj tradite të keqe, fitohet përshtypja se ajo po i kontribuon të keqes së shëmtuar.

Sipas aktgjykimit P.nr.493/2004 të dt.22.07.2005 Gjykata e Qarkut në Prishtinë, të akuzuarin M.M. e kishte shpallur fajtor për veprën penale të vrasjes në tentativë nga neni 147 paragrafi 5 dhe 6 të KPK-së, dhe i kishte shqiptuar dënimin me burgim prej 18 vjetësh, ose 45 % të maksimumit të dënimit. Gjykata Supreme e Kosovës, me aktgjykimin Ap.nr.165/2007 të dt.19.05.2009, duke vendosur sipas procedurës së ankesës, e ndryshon aktgjykimin e Gjykatës së shkallës së parë, duke ia zbutur për 6 vjet dënimin të akuzuarit, i cili tani dënohet me 12 vjet burgim, ose 30 % të maksimumit të dënimit. Pra, edhe këtu vërejmë se Gjykata e shkallës së dytë, pa ndonjë arsyetim bindës e zbut dënimin ndaj të akuzuarit.

Me aktgjykimin P.nr.657/2003 të dt.07.12.2004, Gjykata e Qarkut në Prishtinë, të akuzuarin I.K, e kishte shpallur fajtor për veprën penale të vrasjes së trefishtë nga neni 30 paragrafi 2 nënparagrafi 3 të LPK-së, duke e gjykuar me gjithsej 34 vjet burgim, apo për secilën vrasje nga 11,33 vite burgim, ose si tërësi gjykata kishte shqiptuar 85 % të maksimumit të dënimit. Gjykata Supreme e Kosovës me aktgjykimin Ap.nr.93/2005 të dt. 26.05.2005 sipas procedurës së ankesës, e kishte refuzuar ankesën e të akuzuarit. Sa i përket këtij rasti, ndryshe nga rastet e cekura si më lart, Gjykata e shkallës së dytë, shihet se

nuk e ka zbutur dënimin ndaj të akuzuarit, por në arsyetimin e saj, pjesërisht kishte dhënë argumente në favor të vërtetimit të aktgjykimit të shkallës së parë.

Gjykata e Qarkut në Prishtinë me aktgjykimin P.nr.103/2001 të dt.27.09.2001 të akuzuarin E.H., e ka shpallur fajtor për veprën penale të vrasjes nga neni 30 paragrafi 2 nënparagrafi 4 të LPK-së, dhe i kishte shqiptuar dënimin me burgim prej 30 vjetësh, apo 75 % të maksimumit të dënimit. Kurse, Gjykata Supreme e Kosovës, me aktgjykimin Ap.nr.320/2001 të dt.18.07.2002 duke vendosur lidhur me procedurën e ankesës, e kishte aprovuar ankesën e të gjykuarit dhe duke e zbutur dënimin e kishte gjykuar atë me dënim burgimi prej 25 vjetësh, ose 62,50 % të maksimumit të dënimit, ndonëse në arsyetimin e saj nuk kishte dhënë arsye reale që do ta bindnin opinionin se zbutja e dënimit kishte qenë e arsyeshme.

Bazuar në aktgjykimet e cekura më sipër, Gjykata e shkallës së dytë, konsiderojmë se pa asnjë arsyetim të bindshëm, e zbut politikën ndëshkimore, në vend që si gjykatë e shkallës së dytë të përcillte një politikë ndëshkimore, në mënyrë që të kontribuojë në aspektin preventiv, duke bërë që dënimet e shqiptuara të ndikojnë pozitivisht te njerëzit, që në të ardhmen të mos kryejnë vepra të ngjashme penale, por edhe asnjë lloj tjetër të veprave penale, pra, që aspekti represiv të ndikojë në forcimin e aspektit preventiv. Kështu, duke e aprovuar ankesën e të gjykuarit në mbi 90 % të rasteve, dhe me këtë duke e zbutur dënimin ndaj të akuzuarit, pa dhënë arsye bindëse dhe reale por duke e kryer një veprim ligjor siç e ka Gjykata e shkallës së dytë, fitohet përshtypja se Gjykata e shkallës dytë, sikur ka qenë e vendosur që në çdo rast ankese, duhet aprovuar ankesa e të akuzuarit, pavarësisht nga ekzistimi apo mosekzistimi i argumenteve.

7.1.4. Aplikimi i dënimit me gjobë

LPK-së i vitit 1977 çështjen e dënimit me gjobë, si parim nuk e ka rregulluar, mirëpo këtë çështje e ka rregulluar LPJ-së (Në fuqi deri me dt.06.04.2004). Kështu LPJ-së, dënimin me gjobë e ka parashikuar në nenin 39.

KPK-së, dënimin me gjobë e ka parashikuar në nenin 39, ndërsa dënimin me gjobë gjykata e shqipton për atë vepër penale, vetëm kur shprehimisht e parashikon ligji.

Kështu, sipas nenit 39 të KPK-së, shprehimisht dënimi me gjobë parashikon si në vijim: dënimi me gjobë nuk mund të jetë më pak se 50 € (euro). Dënimi me gjobë nuk mund të jetë më i lartë se 25.000 € ose për vepra penale të kryera me qëllim të fitimit të dobisë pasurore nuk mund të jetë më i lartë se 500.000 €; në aktgjykim caktohet afati i pagimit të dënimit me gjobë, i cili nuk mund të jetë më i shkurtër se pesëmbëdhjetë ditë e as më i gjatë se tre muaj, mirëpo në rrethana të arsyetueshme gjykata mund të lejojë që i dënuari ta paguajë dënimin me gjobë edhe me këste, por afati i pagesës nuk mund të jetë më i gjatë se dy vjet; nëse personi i dënuar refuzon të paguajë gjobën ose nuk është në gjendje ta paguajë atë, gjykata mund të lejojë që gjoba të paguhet në këste gjatë një periudhe e cila nuk i tejkalon dy vjet. Paskësj, nëse personi i dënuar vazhdon të refuzojë pagesën e gjobës ose nuk është në gjendje ta bëjë këtë, gjykata, me pajtimin e personit të dënuar, mund ta zëvendësojë gjobën menjë urdhër për punë në dobi të përgjithshme, e cila, sa të jetë e mundur, nuk e pengon në aktivitetet e tij të rregullta të punës; nëse personi i dënuar nuk pajtohet me zëvendësimin e dënimit me gjobë me urdhrin për punë në dobi të përgjithshme të paraparë në paragrafin 3 të këtij neni, gjykata cakton një ditë burgim për çdo 15 € të

gjobës, me kusht që afati i burgimit të mos tejkalojë gjashtë muaj; dënimi me gjobë mund të shqiptohet edhe si dënim plotësues; dënimi me gjobë nuk ekzekutohet pas vdekjes së të dënuarit.

Duke pasur parasysh faktin se vepra penale e vrasjes është ndër veprat më të rënda penale, për këtë edhe dispozitat ligjore nuk kanë parashikuar mundësinë ligjore, që të shqiptohet dënimi me gjobë, pavarësisht prej mundësisë së ekzistimit të rrethanave lehtësuese.

7.1.5. Aplikimi i dënimeve plotësuese

Sikur e cekëm edhe më lart, LPK-së i vitit 1977 nuk e ka rregulluar pjesën e përgjithshme si legjislacion penal, por kjo ka qenë e rregulluar në kuadër të LPJ-së, i cili ligj ka vlejtur edhe për territorin e Kosovës, ndërsa ligji në fjalë, si dhe KPK, në kuadër të sanksioneve penale parashikojnë dënimet kryesore dhe dënimet plotësuese.

Neni 35 i LPJ-së, ka parashikuar dënimet kryesore dhe plotësuese, si në vijim: dënimin me vdekje dhe dënimin me burg si dënime kryesore, dënimin me gjobë dhe dënimin plotësues, dënimin me konfiskim të pasurisë vetëm si dënim plotësues, ndërsa njëkohësisht nuk ka pasur mundësi ligjore që të jepet dënimi konfiskim i pasurisë dhe dënimi me gjobë.

Neni 54 i KPK-së, ka parashikuar dënimet plotësuese si në vijim: gjobën, heqja e të drejtës për t'u zgjedhur, ndalimi i ushtrimit të funksioneve në administratën publike ose në shërbimin publik, ndalimi i ushtrimit të profesionit, i aktiviteteve ose detyrës, ndalimi për të drejtuar automjetin, marrja e lejes së vozitjes, marrja e sendit, urdhri për publikimin e aktgjykimit dhe dëbimi i të huajit nga territori i Kosovës.

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Duke i analizuar aktgjykimet e plotfuqishme të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 nuk kemi gjetur se janë shqiptuar ndonjëri nga dënimet plotësuese, sipas dispozitave ligjore të LPJ-së, apo të KPK-së, pasi që edhe bazuar në temën e trajtuar të veprës penale të vrasjes, nuk ka pasur ndonjë rast që do të ishte dashtë gjykuar edhe dënimi plotësues. Në fakt në të gjitha rastet e veprës penale të vrasjes, gjykata kishte shqiptuar si dënim plotësues, konfiskimin e armës me të cilën ishte kryer vepra penale e vrasjes. Kështu psh. sipas aktgjykimeve të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë: P.nr.55/2000 të dt.19.01.2001 ishte konfiskuar pushka automatike AK-47 me numër serik 484369, P.nr.103/2001 të dt.27.09.2001 ishte konfiskuar revolja e tipit Zastava kal.7,65 mm, P.nr.455/2002 të dt.13.01.2004 ishte konfiskuar revolja e tipit Scorpion M-61 kal.7.65 mm, P.nr.444/2003 të dt.29.07.2005 ishte konfiskuar pushka automatike AK-47 kal.7.62 mm, P.nr.413/2004 të dt.11.09.2006 ishin konfiskuar pushka automatike AK-47 kal.7.62x39 mm, revolja e tipit zastava kal.7.62x17 mm, si dhe revolja e tipit TT kal.7.62x25 mm, P.nr.464/2005 të dt.20.10.2006 ishte konfiskuar revolja e tipit HS kal.9x19 mm, etj.

Meqenëse veprat penale ishin kryer gjatë kohës kur në fuqi, ishte LPK, atëherë gjykata këto dënime plotësuese, i kishte shqiptuar mbi bazën e nenit 69 të LPJ-së, si sende me të cilat ishin kryer veprat penale të vrasjeve.

Nga vetë përkufizimi ligjor sa i përket çështjes së dënimeve plotësuese, konsideroj se sikur gjykatat nuk i kanë kuptuar dënimet plotësuese - në fakt në asnjë dispozitiv të aktgjykimeve të cekura më lart nuk kemi të shqiptuar dënim plotësues, ashtu siç e përkufizojnë dispozitat ligjore. Ndërsa, konsideroj se gjykatat gabimisht e interpretojnë në dispozitiv të aktgjykimit marrjen e sendit me të cilin është kryer vepra penale si dënim

plotësues, pasi këtu nuk kemi shqiptim të dënimit plotësues, por marrjen e sendit me të cilin është kryer vepra penale.

7.1.6. Aplikimi i zbutjes së dënimit

Më lart u potencua se LPK-së i vitit 1977 nuk e ka rregulluar pjesën e përgjithshme si legjislacion penal, por kjo ka qenë e rregulluar në kuadër të LPJ-së, që ka vlejtur edhe për territorin e Kosovës, ndërsa ligji në fjalë si dhe KPK-së e kanë parashikuar edhe zbutjen e dënimit.

Neni 42 i LPJ-së, parashikon se Gjykata mund t'ia caktojë autorit të veprës penale dënimin nën kufirin e parashikuar nga ligji ose të aplikojë llojin më të butë të dënimit: kur ligji parashikon se kryesi i veprës penale mund të dënohet më butë dhe kur vërteton se ekzistojnë rrethanat veçanërisht lehtësuese që tregojnë se edhe me dënim të zbutur mund të arrihet qëllimi i dënimit.

Neni 43 i LPJ-së, parashikon se kur ekzistojnë kushtet për zbutjen e dënimit nga neni 42 i LPJ-së, Gjykata do ta zbusë dënimin brenda këtyre përkufizimeve ligjore, si në vijim: nëse për veprën penale është parashikuar si masë më e vogël e dënimit, burgu prej më se tre vjetësh, dënimi mund të zbutet deri në një vit burgim; nëse për veprën penale është parashikuar si masë më e vogël e dënimit burgu prej më se dy vjetësh, dënimi mund të zbutet deri në gjashtë muaj; nëse për veprën penale është parashikuar si masë më e vogël e dënimit, burgu prej një viti, dënimi mund të zbutet deri në tre muaj; nëse për veprën penale është parashikuar si masë më e vogël e dënimit, burgu nën një vit, dënimi mund të zbutet deri në pesëmbëdhjetë ditë; nëse për veprën penale është parashikuar dënimi me

burg duke mos e theksuar masën më të vogël të dënimit, në vend të burgut gjykata mund të japë dënimin me gjobë etj.

KPK-së, zbutjen e dënimit e parashikon në nenin 66 dhe 67, ndërsa neni 66 parashikon se Gjykata mund të shqiptojë dënim nën kufirin e paraparë me ligj apo të shqiptojë lloj më të butë të dënimit: kur ligji parasheh se dënimi i kryesit mund të zbutet ose kur gjykata konstaton se ekzistojnë rrethana posaçërisht lehtësuese, të cilat tregojnë se edhe me dënim më të butë mund të arrihet qëllimi i dënimit. Ndërsa neni 67 i KPK-së, parashikon se kur ekzistojnë kushtet për zbutjen e dënimit nga neni 66 i këtij Kodi, gjykata e zbut dënimin brenda këtyre kufijve: nëse për veprën penale është paraparë dënimi me burgim afatgjatë, dënimi mund të zbutet deri në dhjet vjet burgim; nëse për veprën penale është paraparë si masë më e ulët e dënimit me burgimi prej së paku tri vjet, dënimi mund të zbutet deri në një vit burgim; nëse për veprën penale është paraparë si masë më e ulët e dënimit me burgimi prej dy vjet, dënimi mund të zbutet deri në gjashtë muaj burgim; nëse për veprën penale është paraparë si masë më e ulët e dënimit me burgim prej një viti, dënimi mund të zbutet deri në tre muaj burgim; nëse për veprën penale është paraparë si masë më e ulët e dënimit me më pak se një vit burg, dënimi mund të zbutet deri në pesëmbëdhjetë ditë burgim; nëse për veprën penale nuk është paraparë masa më e ulët e dënimit, atëherë mund të shqiptohet dënimi me gjobë në vend të dënimit me burgim; nëse për veprën penale nuk është paraparë shuma më e ulët e gjobës, gjoba mund të zbutet deri në 50 €; me rastin e vendosjes së shkallës së zbutjes së dënimit, gjykata merr posaçërisht parasysh shkallën më të ulët dhe më të lartë të dënimit të paraparë për vepër penale.

Gjatë periudhës së hulumtuar 2000-2011 të veprës penale të vrasjes, në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, përkatësisht gjatë shikimit të drejtpërdrejtë të aktgjykimeve të

plotfuqishme, nuk kemi gjetur se gjykata në ndonjë rast të kishte aplikuar zbutjen e dënimit. Në fakt, nga përshkrimi i teksteve ligjore lidhur me zbutjen e dënimit, është vërtetuar fakti se zbutjen e dënimit dhe atë kur ekzistojnë rrethana veçanërisht lehtësuese, gjykata do mund ta zbatojë, por vetëm për veprat penale, për të cilat dënimi me burgim mund të shqiptohet më së shumti tre vjet burg e më pak. Ndërsa për veprën penale të vrasjes, dënimi me burgim nuk mund të jetë më pak se pesë vjet, pra ligjërisht të vepra penale e vrasjes, zbutja e dënimit nuk ka bazë ligjore.

7.1.7. Më parë i dënuar

Gjatë matjes së dënimit apo llojit dhe lartësisë së dënimit, gjykatat duhet t'i kushtojnë rëndësi të veçantë, përveç të tjerash edhe faktit nëse i akuzuari ka qenë i dënuar më parë apo jo, dhe varësisht prej këtij fakti, të vendosë lidhur me llojin dhe lartësinë e dënimit.

Neni 64 i KPK-së, parashikon kushtet ligjore lidhur me matjen e dënimit, kurse potencon se gjykata e cakton dënimin për vepër penale brenda kufijve të paraparë me ligj për atë vepër penale, duke marrë parasysh qëllimin e dënimit, të gjitha rrethanat të cilat ndikojnë në zbutjen apo rëndimin e dënimit (rrethanat lehtësuese dhe rënduese) dhe sidomos shkallën e përgjegjësisë penale, motivet nga të cilat është kryer vepra, intensitetin e rrezikimit apo të dëmtimit të vlerës së mbrojtur, rrethanat në të cilat është kryer vepra, sjelljen e mëparshme të kryesit, pranimin e fajit, rrethanat e tij personale të kryesit dhe sjelljet e tij pas kryerjes së veprës penale. Dënimi duhet të jetë në proporcion me veprën, si dhe me sjelljen dhe rrethanat e kryesit.

Nëse gjykata e cakton dënimin për veprën penale të kryer nga recidivisti posaçërisht merr

parasysh nëse personi më parë ka kryer vepër penale të njëjtë sikurse veprën e re, nëse të dy veprat janë kryer për të njëjtat motive dhe sa kohë ka kaluar nga shqiptimi i dënimit të mëparshëm ose nga dënimi i mbajtur ose i falur.

Me rastin e matjes së dënimit me gjobë, gjykata merr parasysh edhe gjendjen pasurore të autorit dhe posaçërisht shumën e të ardhurave personale dhe të ardhurat e tjera të tij, pasurinë dhe detyrimet e tij.

Duke e shikuar përkufizimin ligjor, pa dyshim vërtetohet fakti se gjykatat gjatë matjes së dënimit kanë përgjegjësi të veçantë që të kenë në konsideratë, dhe të vlerësojnë drejt dhe paanshëm të gjitha rrethanat që ndikojnë në llojin dhe lartësinë e dënimit, duke nxjerrë një vendim gjyqësor që jo vetëm që do të jetë i arsyeshëm për të akuzuarin dhe i argumentuar, por duhet të jetë i pranuar dhe i vlerësuar edhe nga opinionin publik, sepse vetëm në këtë mënyrë do të ruhet besimi në organet gjyqësore.

7.2. Rrethanat lehtësuese dhe rënduese

Gjatë matjes apo caktimit të dënimit (Neni 383 i KPPK-së), trupi gjykues vlerëson të gjitha provat që janë administruar gjatë shqyrtimit gjyqësor dhe mbi bazën e atyre provave e nxjerr aktgjykimin. Në rastin kur gjykata të akuzuarin e shpall fajtor, me rastin e vlerësimit për sanksionin penal do të ketë parasysh si rrethanat lehtësuese ashtu dhe ato rënduese ndaj të akuzuarit.

Pra, gjykata paraqet qartë (Neni 396 i KPPK-së) dhe në mënyrë të plotë se cilat fakte dhe për çfarë arsyesh i konsideron të vërtetuara apo të pavërtetuara, si dhe arsyet për këtë. Gjykata, gjithashtu në mënyrë të veçantë vlerëson saktësinë e provave kundërthënëse,

arsyet e mosmiratimit të propozimit konkret të palëve, si dhe arsyet në të cilat është bazuar me rastin e zgjidhjes së çështjeve juridike, veçanërisht me rastin e vërtetimit të ekzistimit të veprës penale dhe përgjegjësisë penale të akuzuarit, si dhe me rastin e zbatimit të dispozitave të caktuara të ligjit penal ndaj të akuzuarit dhe veprës së tij.

Kur i akuzuari dënohet me burgim, arsyetimi përfshin rrethanat të cilat gjykata i ka marrë parasysh me rastin e caktimit të dënimit. Gjykata veçanërisht arsyeton se në cilat shkaqe është bazuar kur ka konstatuar se ka të bëjë veçanërisht me rast të rëndë dhe se duhet shqiptuar dënim më të rëndë nga ai i paraparë në pajtim me nenin 70 të KPK-së, ose ka konstatuar se është e nevojshme të ulë apo të heqë dënimin, të shqiptojë dënim alternativ ose masën për trajtim të detyruar rehabilitimi ose të konfiskohet dobia pasurore e fituar me vepër penale.

7.2.1. Rrethanat lehtësuese

Kur gjykata e shpall të akuzuarin fajtor, ajo në arsyetimin e aktgjykimit i numëron dhe i arsyeton se cilat rrethana lehtësuese i kishte marrë parasysh, me rastin e caktimit të dënimit. Në aktgjykimin P.nr.55/2000 të dt.19.01.2001, Gjykata e Qarkut në Prishtinë në arsyetimin e aktgjykimit sa u përket provave si dhe rrethanave që i kishte marr për bazë, kur të akuzuarin e kishte shpallur fajtor, kishte potencuar si në vijim: duke vlerësuar provat e paraqitura, Gjykata gjeti se veprimet e të akuzuarit D.M. tregojnë vendosmërinë dhe këmbënguljen e tij për të privuar nga jeta të ndjerët P.DJ. dhe D.V. Më pastaj vazhdon me përshkrimin e gjendjes faktike të rastit. Konsiderojmë se ky arsyetim i gjykatës lidhur me rrethanat pavarësisht atyre lehtësuese apo rënduese, është nën çdo nivel të arsyetimit, meqë fare nuk merret me asnjë rrethanë dhe nuk tregon në asnjë mënyrë se cilat ishin ato rrethana

mbi bazën e të cilave u shpall fajtor i akuzuari, pasi nuk mjafton për ta shpjeguar vetëm vendosmërinë e të akuzuarit për t'i privuar nga jeta viktimat, pasi që vetë fakti që i ka privuar nga jeta tregon vendosmërinë e të akuzuarit për ta kryer veprën penale të vrasjes.

Në aktgjykimin P.nr.39/2001 të dt.18.09.2001 të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, me rastin e shpalljes fajtor të të akuzuarit, lidhur me rrethanat lehtësuese, gjykata kishte arsyetuar si në vijim: se të akuzuarit janë të moshës së re dhe deri më tash të padënuar dhe me gjendje të varfër ekonomike, për ç'shkak u është shqiptuar dënimin si në dispozitiv të aktgjykimit. Një arsyetim i rrethanave lehtësuese për një vepër penale siç është vrasja, mendojmë se është juridikisht aq i varfër sa vërtet nuk e ka në asnjë mënyrë arsyetimin juridik që do të duhej ta kishte, pra një arsyetim i dobët i rrethanave lehtësuese, që nuk mund ta bindë, jo vetëm të akuzuarin, por as opinionin juridik dhe publik. Nuk mjafton të thuhet vetëm se janë të rinj, pa e arsyetuar pse ishte rrethanë lehtësuese mosha, mandej nuk mjafton të thuhet vetëm se janë të gjendjes së varfër ekonomike, nëse nuk shpjegohet dhe arsyetohet më detajisht ky faktor lehtësues.

Gjykata e Qarkut në Prishtinë, në aktgjykimin P.nr.230/2002 të dt.19.11.2002 lidhur me rrethanat lehtësuese ndaj të akuzuarit, kishte arsyetuar si në vijim: gjykata gjeti se i akuzuari ishte i martuar dhe babë i katër fëmijëve, i gjendjes së varfër ekonomike, deri tani i pagjykuar dhe nuk kishte ardhur në konflikt me ligjin. Arsyetimi i këtillë është po ashtu i mangët dhe jo i bindshëm madje edhe në kundërshtim me vetveten. Kundërshtueshmëria vjen atëherë kur konstaton se deri më tani i akuzuari kishte qenë i padënuar, ndërsa potencimi se nuk kishte ardhur në konflikt me ligjin, është i pavend, sepse me vetë faktin se është konstatuar se deri më tani kishte qenë i padënuar, e konsumon fjalinë se nuk kishte ardhur në kundërshtim me ligjin, kjo për faktin se kur një person nuk ka qenë i dënuar,

kuptohet se nuk ka ardhur në kundërshtim me ligjin, pra përsëritje e panevojshme e rrethanave. Mandej, nuk mjafton të thuhet vetëm se është i martuar dhe është babë i katër fëmijëve dhe ka gjendje të varfër ekonomike, këtu gjykata ka qenë dashur ta potenconte moshën e fëmijëve dhe nëse bashkëshortja punon apo jo. Vetëm ky arsyetim i këtillë i kësaj rrethane lehtësuese konsideroj se do ta arsyetonte faktin e marrjes parasysh të rrethanave lehtësuese.

Në aktgjykimin P.nr.444/2003 të dt.29.07.2005 Gjykata e Qarkut në Prishtinë, sa u përket rrethanave lehtësuese me rastin e caktimit të llojit dhe lartësisë së dënimit kishte arsyetuar si në vijim: më parë i akuzuari nuk kishte qenë i gjykuar, sjelljen e më parëshme të tij, pranimin e pjesërishtëm të veprave penale, sjelljen dhe qëndrimin korrekt gjatë seancës kryesore, si dhe gjendjen ekonomike. Duke i analizuar këto rrethana që gjykata i kishte pasur parasysh si rrethana lehtësuese gjatë caktimit të llojit dhe lartësisë së dënimit, vijnë në përfundim se Gjykata në të gjitha aktgjykimet vetëm i numëron rrethanat, në rastin konkret lehtësuese, por nuk arsyeton se rrethana e marrë si lehtësuese, si në të vërtetë ndikoi që të caktohet lartësia e dënimit. Pra nuk mjafton të thuhet vetëm fakti i sjelljes së mëparshme të akuzuarit, pa e arsyetuar se cila ishte ajo sjellje, p.sh. më e pazëshme, çka në të vërtetë kishte pozitive në sjelljen më të pazëshme të të akuzuarit etj.

Sipas aktgjykimit P.nr.413/2004 të dt.11.09.2006, Gjykata me rastin e caktimit të dënimit kishte pasur parasysh si rrethana lehtësuese ndaj të akuzuarve faktin se një i akuzuar ishte i ati i tetë fëmijëve, kishte gjendje të varfër ekonomike, i akuzuari tjetër ishte person i martuar dhe babë i shtatë fëmijëve, me gjendje të varfër ekonomike, mandej se i akuzuari i tretë ishte i moshës relativisht të re si dhe i gjendjes së varfër ekonomike, megjithatë gjykatë arsyetohet, këto rrethana nuk kishin pasur ndikim në lartësinë e vendimit mbi

dënimin. Konsiderojmë se të numërosh rrethanat lehtësuese dhe të mos i arsyetosh ato, është praktikisht sikur të mos i potencosh fare, por të arsyetosh se për kundër këtyre rrethanave lehtësues që kanë qenë prezent, të thuhet se nuk kanë pasur ndikim në lartësinë e vendimit mbi dënimin, është jo vetëm arsyetim i mangët, por konsideroj se është më tepër se papërgjegjësi dhe dobësi totale joprofesionale. Kjo mënyrë e arsyetimit të rrethanave, jo që nuk ka mbështetje ligjore, por është edhe shkelje e ligjit procedural në dëm të akuzuarit. Në aktgjykimin P.nr.777/2005 të dt.23.02.2007 Gjykatë e Qarkut në Prishtinë, gjatë matjes së dënimit lidhur me llojin dhe lartësinë e dënimit, e që ka të bëjnë me rrethanat lehtësuese, kishte arsyetuar si në vijim: si rrethana lehtësuese, gjykata të gjithë të akuzuarve ua mori se janë të moshës së re, se më parë nuk kanë qenë të gjykuar, si dhe gjendjen e tyre materiale. Vërehet se në të gjitha aktgjykimet ceken të njëjtat rrethana lehtësuese, duke krijuar përshtypjen se gjyqtarët janë dakorduar paraprakisht për t'i potencuar të njëjtat rrethana, mandej jo vetëm se përsëriten të njëjtat rrethana por ato fare nuk arsyetohen, sikur fjala vjen në këtë aktgjykim, vetëm merret si rrethanë lehtësuese gjendja materiale, por nuk arsyetohet se çfarë ishte gjendja materiale, e dobët, mesatare apo e pasur, dhe nëse është kjo, cila ishte arsyeja vendimtare që u mor si rrethanë lehtësuese ky apo ai fakt.

7.2.2. Rrethanat rënduese

Pasi që të përfundojë shqyrtimi gjyqësor, kur trupi gjykues çmon se nuk prova të tjera dhe se çështja që është objekt i gjyimit është trajtuar drejt, atëherë tërhiqet për këshillim dhe votim, me ç'rast edhe merr vendim për gjykimin e çështjes penale (Neni 396 i KPPK-së). Pra, gjykata paraqet qartë dhe në mënyrë të plotë se cilat fakte dhe për çfarë arsyes i

konsideron të vërtetuara apo të pavërtetuara, si dhe arsyet për këtë. Gjykata, gjithashtu në mënyrë të veçantë vlerëson saktësinë e provave kundërthënëse, arsyet e mosmiratimit të propozimit konkret të palëve, si dhe arsyet në të cilat është bazuar me rastin e zgjidhjes së çështjeve juridike, veçanërisht me rastin e vërtetimit të ekzistimit të veprës penale dhe përgjegjësisë penale të akuzuarit, si dhe me rastin e zbatimit të dispozitave të caktuara të ligjit penal ndaj të akuzuarit dhe veprës së tij.

Kur i akuzuari dënohet me burgim, arsyetimi përfshin rrethanat të cilat gjykata i ka marrë parasysh me rastin e caktimit të dënimit. Gjykata veçanërisht arsyeton se në cilat shkaqe është bazuar kur ka konstatuar se ka të bëjë veçanërisht me rast të rëndë dhe se duhet shqiptuar dënim më të rëndë nga ai i paraparë sipas nenit 70 të KPK-së, ose ka konstatuar se është e nevojshme të ulë apo të heqë dënimin, të shqiptojë dënim alternativ ose masën për trajtim të detyruar rehabilitimi ose të konfiskohet dobia pasurore e fituar me veprë penale.

Gjykata e Qarkut në Prishtinë, në aktgjykimin P.nr.107/2000 të dt.10.05.2001 duke vendosur lidhur me llojin dhe lartësinë e dënimit, sa u përket rrethanave rënduese, kishte konstatuar si rrethanë rënduese vendosmërinë e të akuzuarve për kryerjen e veprës penale, sjelljet jokorrekte ndaj subjektit pasiv në kryerjen e veprës penale, dhe nuk kishte gjetur ndonjë rrethanë tjetër rënduese, ndërsa të akuzuarve i ishte shqiptuar dënimi me burgim prej 15 përkatësisht 5 vite burgim. Mendojmë se me një arsyetim të tillë sa u përket rrethanave rënduese, jo që vërtet do të vlerësoheshin si rrethana rënduese, por as që është dashur të cekën si rrethana rënduese, sepse vetë fakti që e kanë kryer veprën penale të vrasjes dhe atë të vrasjes së rëndë, tregon vendosmërinë e tyre. Po ashtu, si fakt rëndues gjykata cek edhe sjelljen jokorrekte ndaj viktimës, ndaj lind pyetja se çfarë sjelljeje pozitive do të priste

gjykata nga një kriminel, kur viktimën e ka privuar nga jeta për motive të xhelozisë. Kështu, në vend që Gjykata ta studionte më thellësisht se a ka pasur apo jo rrethana rënduese, ajo merret me fakte të dorës së dytë. Në këtë rast, nëse ka pasur rrethana rënduese, Gjykata do të ishte dashur që ato t'i trajtonte gjatë arsyetimit të vendimit mbi dënimin. Pavarësisht nga fakti se Gjykata i ka vlerësuar si rrethana rënduese të cekurat më lart, të akuzuarve ua shqipton dënimin prej 15 përkatësisht 5 vjetësh burgim, dhe po që se vërtet ka gjetur rrethana rënduese, do të ishte dashur që t'ua shqiptonte ndonjë dënim më të rëndë, sepse mundësinë ligjore e ka pasur për të shqiptuar dënimin deri në 40 vjet burgim, ndërsa Gjykata shqiptoi vetëm 25 % të maksimumit të dënimit, që është një dënim tejet i butë.

Në aktgjykimin P.nr.103/2001 të dt.27.09.2001 Gjykata e Qarkut në Prishtinë, duke vendosur mbi llojin dhe lartësinë e dënimit, si rrethanë rënduese kishte pasur parasysh intensitetin e lëndimit të mirave shoqërore, përdorimin e brutalitetit nga i akuzuari që deri në fund të kryejë veprën penale, si dhe rrezikshmërinë shoqërore të veprës penale. Duke i vlerësuar pretendimet e gjykatës lidhur me rrethanat rënduese, konsiderojmë se arsyetimi i këtyre rrethanave është i mangët dhe i paargumentuar. Kur gjykata ka cekur si rrethanë rënduese brutalitetin e të akuzuarit, është dashur që atë brutalitet ta arsyetonte se si dhe në çfarë mase e ka shfaqur në raport me viktimën. Pavarësisht vlerësimit objektiv apo jo të rrethanave rënduese, megjithatë Gjykata në këtë rast së paku kishte pasur vlerësim më objektiv sa i përket lartësisë së dënimit, pasi që të akuzuarit i kishte shqiptuar dënimin me burgim prej 30 nga dënimi i mundshëm prej 40 vjetësh, apo kishte shqiptuar 75 % të maksimumit të dënimit, që bazuar në dënimet e tjera që ishin tejet të buta, në këtë rast mund të themi se dënimi i shqiptuar është në proporcion me dëmin e shkaktuar.

Gjykata e Qarkut në Prishtinë, në aktgjykimin P.nr.455/2002 të dt.13.01.2004, gjatë këshillimit dhe votimit mbi dënimin, lidhur me rrethanat rënduese, kishte gjetur si rrethana rënduese ndaj të akuzuarit, privimin nga jeta të personit relativisht të ri, dhe atë në ditën kur janë mbajtur zgjedhjet në Kosovë, se ishte i vendosur dhe këmbëngulës në kryerjen e veprës penale, dhe se ishte fjala për një ekzekutor të shkallës së lartë të rrezikshmërisë. Konsiderojmë evidentimi i tillë i rrethanave rënduese, është i mangët dhe profesionalisht i dobët, ngase konstatimi i rrethanave çfarëdo qofshin ato, duhet të shpjegohet dhe të arsyetohet se përse janë marrë sikur në rastin konkret si rrethana rënduese. Kështu, kur Gjykata e ka marrë si rrethanë rënduese faktin se bëhet fjalë për një ekzekutor me rrezikshmëri të lartë, gjykata do të ishte dashur ta arsyetonte rrezikshmërinë e lartë të akuzuarit siç deklaroi gjykata si ekzekutor. Siç duket, këtu gjykata ka menduar për atë se i akuzuari është përsëritës i veprave penale, prandaj nëse ka qenë kështu, atëherë gjykata është dashur t' i numëronte aktgjykimet e plotfuqishme me të cilat i akuzuari është shpallur fajtor, e jo vetëm të deklarojë shkallën e lartë të rrezikshmërisë së të akuzuarit. Mandej, kur gjykata e deklaroi vendosmërinë e të akuzuarit për kryerjen e veprës penale, duhet ta shpjegojë atë vendosmëri, se si dhe në çfarë mënyre është manifestuar ajo. Me gjithë faktin se gjykata kishte gjetur rrethana rënduese, të akuzuarit i kishte shqiptuar dënimin në kohëzgjatje prej 20 vjetësh, apo 50 % të maksimumit të dënimit, ndërsa kur gjykata gjen rrethana rënduese, atëherë mbi bazën e këtyre rrethanave, duhet të shqiptojë dënim më të ashpër, në kuadër të kompetencave ligjore.

Në aktgjykimin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, P.nr.609/2005 të dt.10.03.2006, gjatë këshillimit dhe votimit lidhur me llojin dhe lartësinë e vendimit, në kuadër të rrethanave rënduese, gjykata kishte gjetur të vetmin fakt se ky lloj i veprave penale në territorin e kësaj

gjykate është në rritje e sipër dhe vendosmërinë e të akuzuarës për ta kryer veprën penale. Konsiderojmë se marrja në këtë mënyrë e rrethanave rënduese, dhe se a janë vërtetë të bazuara ato rrethana që i ka marrë gjykata si të bazuara, është nën çdo nivel të arsyetimit, pra është arsyetim i varfër dhe dobët. Kur gjykata e merr si rrethanë rënduese faktin se vepra penale e vrasjes në territorin e kësaj gjykate është me trende të shtimit, atëherë ajo duhet të shërbehet me metodën statistikore, sepse vetëm në atë mënyrë mund ta bindë të akuzuarin si dhe opinionin juridik dhe atë publik. Mandej, kur gjykata e merr si rrethanë rënduese vendosmërinë e të akuzuarit për ta kryer veprën penale në rastin tonë atë të vrasje, duhet ta shpjegojë atë vendosmëri, pra mënyrën se si është manifestuar vendosmëria e të akuzuarit për ta kryer veprën penale. Me gjithë gjetjen e rrethanave rënduese, gjykata, të akuzuarës i kishte shqiptuar dënimin me burgim prej 11 vjetësh, nga maksimumi prej 40 vjetësh, apo 27.50 % të maksimumit të dënimit.

Në përgjithësi, kur është fjala te rrethanat lehtësuese dhe ato rënduese, konsiderojmë se Gjykata e Qarkut në Prishtinë, me rastin e vendosjes për llojin dhe lartësinë e vendimit mbi dënimin, kishte dështuar plotësisht, si për nga lartësia e vendimit, ashtu edhe për nga arsyetimi i rrethanave qoftë lehtësuese apo rënduese, që kishin ndikuar për llojin dhe lartësinë e vendimeve mbi dënimin. Gjykata, si duket kishte qenë e kënaqur vetëm me evidencimin e rrethanave lehtësuese dhe rënduese, por fare nuk ishte angazhuar për arsyetimin dhe shpjegimin e atyre rrethanave dhe për pasojë është i natyrshëm edhe mosbesimi i të akuzuarit, i opinionit juridik dhe atij publik, ndaj paanshmërisë së gjykimit të drejtë dhe të mbështetur në prova.

7.2.3. Aplikimi i dënimit me kusht

Përveç dënimeve kryesore KPK, i parashikon edhe dënimet alternative, ndërsa në kuadër të dënimeve alternative, hyjnë dënimi me kusht dhe gjysmë liria. Pra, sipas KPK-së, dënimi me kusht është dënim alternativ (Neni 41). Qëllimi i dënimit me kusht është që autorit t'i japë qortimin, i cili e arrin qëllimin e dënimit, përmes shpalljes së dënimit pa ekzekutimin e dënimit.

Me rastin e caktimit të dënimit me kusht, gjykata ia shpall personit të dënuar dënimin dhe në të njëjtën kohë urdhëron që ky dënim të mos ekzekutohet nëse personi i dënuar për kohën të cilën e cakton gjykata (koha e verifikimit), e cila nuk mund të jetë më e shkurtër se një vit dhe as më e gjatë se pesë vjet, nuk kryen vepër tjetër penale.

Në dënimin me kusht, gjykata mund të caktojë që dënimi të ekzekutohet nëse në afatin e caktuar personi i dënuar nuk e kthen përfitimin pasuror të fituar me kryerjen e veprës penale, nuk e kompenzon dëmin që e ka shkaktuar me vepër penale ose nuk i përmbush detyrimet e tjera të parapara me dispozita të ligjit penal. Afati për përmbushjen e këtyre detyrimeve caktohet nga gjykata në kuadrin e kohës së verifikimit.

Autorit mund t'i shqiptohet dënim me kusht për veprën penale e cila dënohet me burgim deri në pesë vjet dhe kryesit të veprës penale për të cilën është paraparë dënimi deri në dhjetë vjet burgim, nëse zbatohen dispozitat e zbutjes së dënimit.

Dënimi me kusht mund t'i shqiptohet autorit edhe kur gjykata e shqipton dënimin me gjobë ose me burgim deri në dy vjet, qoftë për një vepër penale, qoftë për bashkim të veprave penale.

Me rastin e marrjes së vendimit për shqiptimin e dënimit me kusht, gjykata merr

posaçërisht parasysh qëllimin e dënimit me kusht, sjelljen e mëparshme të autorit, sjelljen e tij pas kryerjes së veprës penale, shkallën e përgjegjësisë penale dhe rrethanat e tjera sipas të cilave është kryer vepra penale.

Nëse autorit i është shqiptuar dënimi me burgim dhe dënimi me gjobë, gjykata mund të shqiptojë dënimin me kusht për të dyja dënimet apo vetëm për dënimin me burgim.

Sikur është cekur më lart, minimumi i dënimit me burgim për vepër penale të vrasjes është pesë vjet, dhe kjo për vepra penale të ashtuquajtura të rëndomta të vrasjeve, ndërsa në anën tjetër dënimin me kusht, siç u vërejt më lart, gjykata mund ta shqiptojë në parim vetëm për ato vepra penale dënimi maksimal i të cilave mund të jetë deri në pesë vite, ndërsa mund të shqiptohet edhe në rastin kur kryesit të veprës penale i është shqiptuar dënimi deri në dhjet vite burg, por nëse janë zbatuar dispozitat ligjore për zbutjen e dënimit.

Kështu, dënimi me kusht, në rastet e veprave penale të vrasjes, marrë parasysh të mirën e dëmtuar, deri më tani në praktikën gjyqësore nuk ka ndonjë rast që është shqiptuar, ndërsa edhe gjatë periudhës së hulumtimit 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, nuk është gjetur se është aplikuar dënimi me kusht për ndonjë vepër penale të vrasjes.

8. Raste të tjera nga praktika gjyqësore

Duke pasur një përvojë të gjatë në sistemin gjyqësor të Kosovës, kam vërejtur se disa faza të procedurës penale janë të pa nevojshme, në anën tjetër ka dispozita ligjore procedurale që palët i vëjnë në pa barazi si palë në procesin penal, prandaj në vazhdim do e hedhim një vështrim kritik lidhur me çështjet e ngritura.

Gjykata Themelore në Gjakovë, me aktvendimin PKR.nr.98/2015 të dt.06.11.2015 e refuzon kërkesën e mbrojtjes për hedhjen e aktakuzës. Sipas procedurës së ankimit Gjykata e Apelit e Kosovës me aktvendimin e saj PN.nr.671/2015 të dt.30.11.2015 e refuzon ankesën mbrojtjes dhe e vërteton aktvendimin e Gjykatës Themelore në Gjakovë PKR.nr.98/2015 të dt.06.11.2015. Sipas kërkesë për mbrojtjen e ligjshmërisë Gjykata Supreme e Kosovës me aktvendimin PML.nr.291/2015 të dt.24.12.2016 e hedhë si të papranueshme kërkesën mbrojtjes për mbrojtjen e ligjshmërisë.

I tërë ky proces penal është zhvilluar, me pretendimin e mbrojtjes që të mos hapet fare procesi penal, pra që të hedhet akuza e prokurorisë, sepse nuk kishte prova të mjaftueshme që e mbështetin akuzën.

Po Gjykata Themelore në Gjakovë për të njëjtin rast e hap shqyrtimin gjyqësor, dhe në përfundim me aktgjykimin PKR.nr.98/2015 të dt.22.04.2016 për të akuzuarit nxjerr vendim pafajësie (aktgjykim lirues) në mungesë të provave.

Kështu nga të cekurat rezulton se kjo fazë procedurale-apo shqyrtimi i dytë sikur rezulton i pa nevojshëm, kur e tëra do të ishte mundur që të kryhet në shqyrtimin e fillestar, dhe kjo pa u cenuar e drejta e të akuzuarit, sepse të drejtën e tij për mbrojtje efektive do ta e jep në shqyrtimin gjyqësor. Në anën tjetër kjo formë e parashikuar me kodin procedural vetëm sa e zvarrit procesin e rregullt gjyqësor, dhe në këtë mënyrë gjykatat i bënë jo efektive në zgjidhjen e rasteve në kohë të arsyeshme.

Gjykata Themelore në Prishtinë, me aktgjykimin PKR.nr.1062/2013 të dt.15.09.2015 të akuzuarit i jep vendim pafajësie (nxjerr aktgjykim lirues) në mungesë të provave. Për të njëjtin rast Prokurori i Shtetit dhe përfaqësuesi i palës së dëmtuar parashtrojnë ankesë, Gjykata e Apelit të Kosovës me aktgjykimin PAKR.nr.583/2015 të dt.25.04.2016 e

refuzon ankesën e Prokurorit të Shtetit, ndërsa ankesën e përfaqësuesit të palës së dëmtuar (avokatit) e hedhë si të palejuar duke u bazuar në nenin 381 par.3 të KPPRK-së, me arsyetimin se meqë në rastin konkret kemi vendim pafajësie pra nuk mka sanksion penal, atëherë pala e dëmtuar nuk ka të drejtë të paraqesë ankesë.

Konsideroj se një zgjidhje e tillë ligjore procedurale, palët i vënë në pozitë të pa barabartë, dhe si rrjedhojë kemi situatë juridike ku njërës palë i shkelen të drejtat për ankim efektiv, sepse lind pyetja a është zgjidhje e mirë kur i dëmtuari ka të drejtë ankese nëse i akuzuari gjendet fajtor nga gjykata, kjo zgjidhje ligjore konsideroj se është në kundërshtim me nenin 24 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës-Barazia para Ligjit, në kundërshtim me nenin 31 E Drejta për Gjykim të Drejtë dhe të Paanshëm, si dhe në kundërshtim me nenin 32 e Drejta për Mjete Juridike.

KONKLUSIONE

1. Shtetet nuk kanë vetëm detyrimin që të përmbahen që të mos shkaktojnë vdekjen në mënyrë vullnetare dhe jo të ligjshme, por të marrin masat e nevojshme për të mbrojtur jetët e personave që kanë në juridiksionin e tyre dhe në mënyrë te veçantë për nxjerrjen e ligjeve penale eficiente të mbështetura nga mekanizmi i aplikimit të këtij legjislacioni.
2. Mbrojta e jetës është një nga sfidat më të rëndësishme të shoqërisë dhe një kërkesë e domosdoshme e legjislacioneve të zhvilluara. E drejta e lirisë personale, si e drejtë për të marrë vendime dhe për të bërë zgjedhje në perputhje me vullnetin e lirë është një nga të drejta themelore të sferës së të drejtave të njeriut. Në lidhje me këtë të drejtë, liria e gruas për të disponuar lirisht në lidhje me trupin e saj dhe në rastin e shtatëzanësisë kuptohet si e drejta për të vendosur nëse do ta nderpresë apo do ta çojë atë deri në fund.
3. Deri më tani në literaturën juridike duke filluar që nga viti 1970 janë elaboruar disa klasifikime për eutanazinë-si mënyrë e vrasjes vullnetare. Klasifikimet e bëra në doktrinë bëjnë dallimin midis eutanazisë vullnetare dhe jo vullnetare dhe asaj aktive dhe pasive. Eutanazia në shkencat juridike në Kosovë, ende nuk është trajtuar, kurse po ashtu ende nuk është e sanksionuar me dispozita ligjore. Konsideroj se duhet hapur tema e çështjes së eutanazisë, për faktin se praktika mjekësore ka treguar se në shumë raste pacientet duke përjetuar sëmundjet e pa shërueshme dhe të rënda e të pa durueshme lehtas e zgjedhin formën e eutanazisë.

4. Nga literatura e konsultuar, si dhe nga burimet që i kemi shfrytëzuar, kemi arritur në përfundim se në paraqitjen e vrasjeve ndikojnë një mori faktorësh të përgjithshëm dhe të posaçëm. Bazuar në hulumtimin që e kemi bërë, kemi arritur deri te konkluzioni se vrasjet janë shkaktuar kryesisht si pasojë e rrethanave shoqërore, ekonomike, politike si dhe nga rrethana e faktorë të tjerë që kanë qenë prezentë në Republikën e Kosovës.
5. Hulumtimi i ynë ka treguar se gjatë periudhës kohore 2000-2011 në territorin e Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, kriminaliteti i vrasjeve kishte shënuar një prezencë relativisht të lartë. Kështu, gjatë kësaj periudhe kishim 146 raste të vrasjeve, ku kishin marr pjesë 172 kryes. Shkaqet të cilat kishin ndikuar në paraqitjen e vrasjeve ishin të natyrave të ndryshme, por kryesisht kishin dominuar shkaqet e moszgjidhjes me kohë të kontesteve juridike-pronësore, mandej kushtet e pavolitshme ekonomike-shoqërore, niveli i arsimimit, çështjet e strehimit etj.
6. Puna hulumtuese ka treguar se vrasjet kryesisht ishin kryer në mjediset rurale, dhe kjo mund të shpjegohet për faktin se mu në këto mjedise janë të pranishme shumë nga rrethanat apo shkaqet e cekura si më lart, si ato të kontesteve pronësore-juridike të pazgjidhura, faktori ekonomik, meqë popullata kishte dalë nga lufta me ekonomi të shkatërruar nga djegia e shtëpive, plaçkitja e pasurisë private të ekonomisë familjare, bankare, sociale e pensionale, mandej niveli i ulët arsimor i kryesve etj. Kështu, hulumtimi ynë ka treguar se vrasjet kanë ndodhur kryesisht në fshatra ose 78.32 %. Bazuar nga të cekurat konsideroj se detyrë imediate e shtetit të Kosovës, është që në të ardhmen sa më të afërt, ta forcojë sistemin gjyqësor, duke e shtuar numrin e gjyqtarëve sidomos në materien civile, sepse rastet e stërzgjatura të

procedurave gjyqësore të kontesteve pronësore-juridike, janë një ndër faktorët që kanë ndikuar në paraqitjen e vrasjeve.

7. Hulumtimi i ynë ka treguar se një ndër shkaqet që kishte ndikuar në paraqitjen e vrasjeve, ishte analfabetizmi dhe niveli i ulët arsimor që ishte prezent në një shkallë relativisht të lartë. Kështu, në veprën penale të vrasjes kishin marrë pjesë si kryes 10 % analfabetë ndërsa rreth 50 % të kryesve kishin deri në katër klasë të shkollës fillore ose shkollim të plotë fillor. Nga kjo statistikë del se rreth 60% e kryesve të veprës penale të vrasjes kishin qenë të paarsimuar ose me arsimim të ulët. Ky fakt na bën të kuptojmë se niveli i ulët arsimor në ndërlidhje edhe me rrethanat e tjera, kishin qenë faktor me ndikim të veçantë në paraqitjen e vrasjeve. Kështu, mund të konkludojmë se ngritja e nivelit arsimor dhe kulturor të popullsisë do ndikojë që të kemi sa më pak vrasje.
8. Gjatë hulumtimit tonë, kemi gjetur se një numër i vrasjeve janë kryer edhe si rezultat i kontributit të viktimës. Kështu, nga gjithsej 146 raste të vrasjeve që kishin ndodhur gjatë periudhës së hulumtuar, 20 prej tyre kishin ndodhur si rezultat i kontributit të viktimës ose 13.69 %. Në këtë grup të vrasjeve bëjnë pjesë, rastet kur viktima e para ka sulmuar fizikisht, mirëpo veprimi i saj bazuar në shkallën e intensitetit, nuk i ka plotësuar kushtet që rasti të cilësohet si mbrojtje e nevojshme, prandaj jo rastësisht këto raste janë cilësuar si raste që kanë ndodhur duke qenë në gjendje të tronditjes së fortë psikike të çastit. Konsideroj se në këtë drejtim Gjykata e Qarkut në Prishtinë sikur është kënaqur vetëm me vërtetimin e gjendjes faktike, duke mos u lëshuar në esencë të gjykimit të rastit, sepse, po qe se do të ishte angazhuar më seriozisht për gjetjen dhe vërtetimin e drejtë dhe të plotë të gjendjes

faktike, patjetër se do të kishte ardhur në ndonjë rast, që ta kualifikonin si mbrojtje e nevojshme ose vrasje në tejkalim të mbrojtjes së nevojshme. Pra nuk ka qenë e mjaftueshme që gjykata të pajtohej vetëm me faktin se viktima i ka kontribuar rastit, ngase në asnjë rast gjykata nuk gjeti se i akuzuari vrasjen e ka kryer në mbrojtje të nevojshme ose në tejkalim të mbrojtjes së nevojshme.

9. Rezultatet e hulumtimit kanë treguar, se kishin qenë prezente dhe rastet e vrasjeve për shkak të fyerjes së anëtarëve të familjes apo edhe vetë autorit, ose nga 146 raste të vrasjeve, vetëm 6 raste të vrasjeve kishin ndodhur si rezultat i fyerjes së anëtarëve të familjes apo edhe vetë autorit, ose 4.10 %. Konsiderojmë se në këtë drejtim, duhen gjendur forma të edukimit dhe këshillimit të popullatës, që fyerjet të mos tentojnë t'i "zgjidhin" me anë të vrasjeve, sepse kjo nuk është zgjidhje por thellim i përkeqësimit të raporteve ndërnjerëzore dhe atakimi i të mirës më të çmuar, jetës së njeriut. Kështu, në sistemin e arsimit fillor mendoj se do të ishte e arsyeshme që si lëndë detyruese të futej një lëndë juridike me përmbajtje këshilluese juridike, në të cilën gjeneratat e reja do të mësonin se si t'i zgjidhin mosmarrëveshjet. Pra, nuk ka nevojë që për shkak të një fyerjeje të anëtarit të familjes, si "zgjidhje" të jetë vrasja e personit që e bëri fyerjen, por për fyerje të paditet në gjykatë dhe aty personi që ka bërë fyerjen do ta shohë se fyerja është sjellje e keqe dhe për të duhet kompensuar.
10. Rezultatet e hulumtimit kanë treguar se një numër i rasteve të vrasjeve ka ndodhur si rezultat i përkeqësimit të raporteve bashkëshortore, për shkak të xhelozisë. Nga gjithsej 146 raste të vrasjeve, 4 raste ose 2.73 % kanë qenë të kësaj natyre. Fakti se xhelozia si motiv i vrasjes, apo marrëdhëniet intime me femrat e familjes, siç janë

gruaja, motra, kunata, kushërira etj, nuk ceken si motiv i drejtpërdrejtë në aktgjykimet e Gjykatës, qëndron në faktin se kjo do të shkaktonte zgjerimin e reagimeve inkriminuese. Posaçërisht këtu vlen të potencohet reagimi i mjedisit apo publikut, që tani do të shkaktonte vrasjen nga hakmarrja edhe ndaj shkelësit të kurorës. Sikur edhe të rastet e vrasjeve për shkak të fyerjeve, mendoj se edhe në këto raste duhet të gjenden forma të këshillimit të popullatës, duke iu drejtuar gjykatës me padi për zgjidhjen e rastit, e jo si “zgjidhje” të jetë vrasja ngase dihen pasojat, jo vetëm për viktimën por edhe për dorasin, si dhe për anëtarët e të dy familjeve.

11. Rezultatet e hulumtimit tonë kanë treguar se një numër i vrasjeve është kryer për shkak të borxheve. Kështu nga 146 vrasje të ndodhura, vrasjet për borxh marrin pjesë me 2 raste ose 1,36 %. Pavarësisht numrit simbolik të vrasjes për motive borxhi, mendoj se po ashtu edhe këtu shihet nevojë imediate e arsimimit dhe edukimit të popullatës që çështja e borxheve duhet zgjidhur përmes gjykatës e jo të gjendet “zgjidhja” përmes vrasjes së debitorit, sepse me këtë veprim jo vetëm që nuk zgjidhet rasti, por ai hap procese të tjera, si ato gjyqësore dhe pasojat për palët do të janë më të rënda, përfshirë edhe anëtarët e familjeve të dy palëve, ngase do të mbeten ndoshta pa kryefamiljarët e tyre dhe pozita ekonomike do të vështirësohet deri edhe në shkallën e mungesës së ushqimit.
12. Gjatë punës hulumtuese kemi gjetur se një numër i vrasjeve ka ndodhur si rezultat i mbajtjes apo posedimit të armës. Nga 146 raste të vrasjeve, 103 raste ishin kryer me përdorimin e armës apo 70.40 %. Këtu hyjnë edhe rastet kur njerëzit meqë e kanë pasur në posedim armën, si rrugë më të shkurtër, mosmarrëveshjen kanë vendosur ta

“zgjidhin” me përdorimin e armës, ndërsa një numër i vrasjeve ka ndodhur edhe si rezultat i mosnjohurive për përdorimin e armëve. Me gjithë faktin se jemi dëshmitarë të një morie të aksioneve të organeve kompetente me qëllim të grumbullimit të armëve pa leje duke i stimuluar njerëzit se nuk do të ndiqen penalisht nëse e dorëzojnë armën pa leje, mendoj se aksionet e tilla duhet të vazhduar, në mënyrë që armët pa leje të largohen nga poseduesit e tyre, e në anën tjetër mendoj se edhe gjykata në këtë drejtim duhet të japë një kontribut më të madh, duke i gjykuar rastet e posedimit dhe shfrytëzimit të armës pa leje, në një kohë sa më të arsyeshme dhe pse jo duke shqiptuar dënime më të ashpra ndaj personave që mbajnë armë pa leje.

13. Edhe vrasjet për motive të dobëta, të ulëta, kishin qenë prezente gjatë periudhës 2000-2011. Nga gjithsej 146 raste të vrasjeve, 3 raste ose 2.05 % ishin për motive të dobëta apo të ulëta. Zakonisht këto raste kanë ndodhur si rezultat i fyerjeve apo sharjeve të anëtarëve të familjes të gjinisë femërore dhe në këto raste kryesi i veprës penale të vrasjes, bazuar në ndjeshmërinë e rasteve dhe sipas të drejtës zakonore për të ruajtur “nderin” e familjes e merr hapin më të rëndë, privimin nga jeta të personit i cili e ka kryer aktin e fyerjes ose të ndonjë veprimi tjetër të kësaj natyre. Konsideroj se sikur në të gjitha rastet që ka zgjidhje, edhe në këto raste njerëzit tashmë duhet ta mbrojnë nderin e tyre, përmes procedurës gjyqësore e assesi me privimin nga jeta të personit, nga se kjo nuk është zgjidhje, por thellim edhe më i ashpër i raporteve ndërnjerëzore.
14. Vrasjet nga hakmarrja dhe gjakmarrja, ndonëse jo numerikisht si në kohët më të hershme, tregojnë se ende janë aktuale edhe në ditët e sotme, njollë kjo jo e mirë,

ndërsa ky fenomen i vrasjeve kryesisht është prezent në viset rurale e malore. Kështu, gjatë hulumtimit tonë kemi vërtetuar se kishin ndodhur 3 raste të vrasjeve me motiv të gjakmarrjes ose 2.05 %, nga numri i përgjithshëm i vrasjeve gjatë periudhës së hulumtuar. Konsideroj se vrasjet me motiv hakmarrjen dhe gjakmarrjen, ende shkaktohen si rezultat i kushteve jo të mira ekonomike dhe sociale, si dhe për shkak të nivelit të ulët kulturor dhe arsimor të popullsisë, por faktor kyç konsideroj se vazhdon të jetë e drejta zakonore, sepse në viset e fshatrave të thella malore ende mbretërojnë doket e së drejtës zakonore, e kjo para se gjithash është e ndikuar nga mesi ku jetojnë, ashtu që përfoljet janë një ndër rrethanat që ndikojnë në paraqitjen e vrasjeve me motiv hakmarrjen dhe gjakmarrjen. Konsideroj se përmirësimi i pozitës ekonomike dhe sociale i popullsisë, si dhe ngritja e nivelit të arsimimit të popullsisë, do të ndikojë për zhdukjen e këtij lloji të kriminalitetit. Po ashtu, si preventivë në këtë drejtim, mendoj se duhet zhvilluar aktivitete intensiv dhe permanent ndaj botëkuptimeve e rregullave zakonore të dëmshme. Si masë preventive konsideroj se edhe më tej duhet të shfrytëzohen botëkuptimet e së drejtës zakonore pozitive siç është besa, mandej ndërmjetësimi në zgjidhjen e konflikteve të ndryshme, pajtimi i familjeve që janë në gjak, mikpritja etj.

15. Duke i shikuar drejtpërdrejt vendimet e plotfuqishme të Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, kemi arritur në përfundim se kjo gjykatë, nuk ka qenë sa duhet efikase në gjykimin e çështjeve në një kohë të arsyeshme, gjë që ka shkaktuar shkeljen e dipozitave ligjore në dëm të akuzuarve. Konsideroj se duhet një angazhim më serioz i bartësve të funksioneve gjyqësore që çështjet mos të zvarriten. Ndonëse ngarkesa me raste është mbi mesataren e rajonit, ky fakt nuk do t' i lironte nga përgjegjësia,

ndërsa pushteti ekzekutiv duhet të ndajë më shumë financa për pushtetin gjyqësor, ose për t'i ikur varësisë së pushtetit gjyqësor, duhet që vetë pushteti gjyqësor përmes organeve të tij ta planifikojë buxhetin e tij.

16. Gjykata e Qarkut në Prishtinë, duke vendosur lidhur me llojin dhe lartësinë e dënimit ndaj autorëve të veprave penale të vrasjeve, pothuajse në çdo aktgjykim ka arsyetuar se me këtë rast ka pasur parasysh rrethanat lehtësuese dhe ato rënduese. Mirëpo, konsideroj se arsyetimi i rrethanave pothuajse në çdo aktgjykim ka qenë vetëm evidencimi i tyre, dhe nuk janë dhënë arsye më të thelluara se përse ato rrethana të cekura kanë ndikuar që dënimi të jetë më i butë apo më i ashpër. Kështu, shpesh përmendet si rrethanë lehtësuese se është prind i kaq apo aq fëmijëve, por nuk shkohet më tutje për ta arsyetuar, p.sh., duhet potencuar se numri madh i fëmijëve e të cilët janë të mitur mandej bashkëshorti tjetër nuk punon, dënimi i ashpër do të rrezikonte ushqimin e fëmijëve. Ose shpesh është përmendur brutaliteti i autorit ose këmbëngulësia e tij në kryerjen e vrasjes, por nuk shpjegohet fare në arsyetim se si është manifestuar ai brutalitet ose ajo këmbëngulësi, thjesht sikur gjykata është kënaqur vetëm me evidentimin e disa rrethanave. Konsideroj se gjykatat duhet më bindshëm dhe në mënyrë më të qartë t'i arsyetojnë vendimet gjyqësore, sidomos në pjesën kur vlerësohen rrethanat lehtësuese dhe ato rënduese, sepse ky edhe është detyrim ligjor, e në anën tjetër arsyetimi sa më i mirë dhe sa më objektiv i aktgjykimit do ta ketë efektin e vet pozitiv, në mënyrë që të ndikohet pozitivisht tek i gjykuari dhe te të tjerët, që në të ardhmen të mos kryejnë asnjë lloj të veprave penale.

17. Rezultatet e hulumtimit kanë treguar se Gjykata e ka ngatërruar dënimin plotësues me konfiskimin e sendit si mjet i kryerjes së veprës penale. Në të gjitha rastet kur gjykata ka konfiskuar armën si mjet i kryerjes së veprës penale, këtë e ka trajtuar si dënim plotësues, madje këtë fakt nuk e ka eliminuar as Gjykata e shkallës së dytë. Konsideroj se gjykatat, në të ardhmen, kur shqiptojnë si masë konfiskimin e sendit me të cilin është kryer vepra penale e vrasjes, të mos e trajtojnë atë si dënim plotësues, sepse marrja apo konfiskimi i sendit nuk është dënim plotësues. Në fakt edhe vetë ligjvënësi e parashikon si masë konfiskimin e sendit me të cilin është kryer vepra penale, ndërsa dënimet plotësuese kanë tjetër bazë ligjore, si p.sh. dënim plotësues në bazë të ligjit është mosushtrimi i funksionit në institucion publik, marrja e patentë- shoferit, ndalimi i ushtrimit të profesionit etj. dënime këto që shqiptohen në kohë të caktuar në pajtim me Kodin Penal.
18. Çështja e parandalimit dhe e luftimit të çdo lloj kriminaliteti, në ditët e sotme besoj se është detyrë mbi detyrat e çdo shoqërie të organizuar, e në veçanti lufta për parandalimin e vrasjeve është më së e veçantë, sepse këtu kemi të bëjmë me të mirën më të mbrojtur, pra jetën e njeriut. Mendoj se përveç përveç zhvillimit të ekonomisë ku do të gjenin punësim pjesa më e madhe e popullsisë, përmirësimit të jetës sociale të popullsisë, ngritjes së nivelit kulturor dhe arsimor, u duhet kushtuar një kujdes më i madh edhe masave represive. Këtu mendoj se gjykatat në Kosovë, duhet ta ashpërsojnë politikën ndëshkimore. Kur përqendrohemi në këtë ide, kemi parasysh faktin se Gjykata e Qarkut në Prishtinë, shpeshherë kishte ndjekur një politikë shumë të butë ndëshkimore. Ndryshe, si mund të arsyetohet fakti kur për një vrasje të rëndë, kur mund të shqiptohet dënimi me burgim prej 10 deri në 40

vjet, ose si mund të arsyetohet rasti kur gjykata kishte raste kur kishte shqiptuar 17 % të maksimumit të dënimit, e në anën tjetër kjo gjykatë në të shumtën e rasteve kishte shqiptuar dënim me burgim madje edhe nën minimumin ligjor, dhe fare nuk e kishte arsyetuar se cila ka qenë arsyeja për një dënim aq të butë. Siç shihet, gjykata fare nuk u ka kushtuar rëndësi fakteve vendimtare me ndikim për caktimin e llojit dhe lartësisë së dënimit.

REKOMANDIME

1. Veprën penale të vrasjes KPRK-së, e parashikon në nenin 178 dhe 179, sipas formulimit të nenit 178 vrasja trajtohet si vrasje e thjeshtë dhe për autorin e veprës penale parashikohet dënimi me burgim me jo më pak se 5 vjet. Konsideroj se duhet të rritet maksimumi i dënimit, me atë me jo më pak se 10 vjet, kjo për faktin se nga praktika gjyqësore është ven re se gjykatat, e kanë shfrytëzuar këtë mundësi ligjore, për të caktuar dënime të buta ndaj autorëve të veprës penale të vrasjes.
2. Po ashtu konsideroj se duhet ashpërsuar minimumi i caktimit të dënimit edhe sa i përket veprës penale të vrasjes së rëndë, kështu neni 179 i KPRK-së, parashikon se autori i vrasjes së rëndë dënohet me burgim me jo më pak se 10 vjet burgim ose me burgim të përjetshëm. Si në vrasjen e thjeshtë edhe në vrasjen e rëndë, për periudhën e hulumtimit, është gjetur se gjykatat kanë caktuar dënim me burgim në minimum të parashikimit ligjor, madje shpesh edhe pa argumente kanë caktuar dënim nën minimumin ligjor, kjo duke e zbatuar mundësinë ligjore të zbutjes së dënimit, për këto arsye konsideroj se duhet rritur minimumi i lartësisë së dënimit.

3. KPPRK-së lidhur me shqyrtimin gjyqësor me nenin 245 parashikon shqyrtimin fillestar, ndërsa me nenin 254 parashikon shqyrtimin e dytë dhe caktimin e shqyrtimit gjyqësor. Konsideroj se për këtë fazë të procedimit penal, duhet hequr shqyrtimi i dytë, kjo për faktin se zgjidhja e tillë ligjore vetëm sa e ka ngarkuar gjykimin e çështjeve me kohë, ndonëse edhe kështu gjykatat në Kosovë vazhdojnë të janë jo efikase. Mendoj se mjafton vetëm shqyrtimi fillestar, ku edhe zgjidhjet që i jep shqyrtimi i dytë të përfshihen në shqyrtimin fillestar, sepse Prokurori i Shtetit paraprakisht palëve në procedurë ua dorëzon akuzën dhe aktet e tjera që e mbështesin akuzën, kështu që deri në kundërshtimin e provave dhe kërkesën për hedhjen e akuzës që aktualisht nëse pala vlerëson se duhet bërë zgjidhjet në shqyrtimin e dytë, kjo mund të bëhet në shqyrtimin fillestar.

4. Duhet hequr e drejtën e ankimit lidhur me refuzimin për hedhjen e akuzës dhe kundërshtimin e provave, kjo për faktin se një gjë e tillë mund të bëhet gjatë shqyrtimit gjyqësor, sepse zgjidhja e tillë iu mundëson palëve që çështja të shkoj në Gjykatën e Apelit, dhe kështu vetëm kemi zvarritje të procedimit penal, sepse edhe praktika gjyqësore ka treguar se si Gjykata e Shkallës së parë e po ashtu edhe Gjykata e shkallës së dytë, çështjen e kundërshtimit të provave e vlerësojnë se mund të bëhet drejtpërdrejt në shqyrtimin gjyqësor. Kështu heqja e shqyrtimit të dytë gjyqësor nuk duhet të kuptohet si paksim i të drejtave të të pandehurit, sepse ai të gjitha të drejtat mund t'i realizojë në shqyrtimin fillestar dhe në shqyrtimin gjyqësor.

5. Neni 381 i KPPRK-së e rregullon çështjen se kush prej palëve ka të drejtë të bëjë ankim. Paragrafi 3 i këtij neni parashikon si në vijim: *I dëmtuari mund të ushtrojë ankesë ndaj*

aktgjykimit vetëm për vendimin e gjykatës lidhur me sanksionet penale për veprat penale kundër jetës dhe trupit, kundër integritetit seksual, kundër sigurisë së trafikut publik dhe për shpenzimet e procedurës penale. Zgjidhja e tillë ligjore konsideroj se e mohon të drejtën e të dëmtuarit, sepse si mund të arsyetohet fakti që i dëmtuari paska të drejtë që të bëjë ankim kur ka sanksion penal, pra kur për të akuzuarin gjykata jep vendim për dënimin por jo edhe në rastin kur gjykata jep vendim për pushimin e çështjes apo jep vendim mbi pafajësinë. Pra lind pyetja i dëmtuari mund të parashtroj ankim kur autori i veprës penale dënohet, që nënkupton se i dëmtuari ka të drejtë të bëjë ankim lidhur me lartësinë e dënimit, por jo edhe kur autori i veprës penale nuk dënohet, në këtë drejtim konsideroj se shkelet plotësisht e drejta e të dëmtuarit për ankim, sepse tani në asnjë fazë të procesit penal i dëmtuari nuk mundet që ta realizoj të drejtën e tij ligjore për ankim.

6. Konsideroj se Këshilli Gjyqësor i Kosovës dhe Këshilli Prokurorial i Kosovës, të cilët e administrojnë drejtësinë, duhet sa më shpejtë t'a themelojnë policinë gjyqësore, si një hallkë mjaft e rëndësishme në parandalimin, zbulimin dhe luftimin e krimit në përgjithësi, por në veçanti të vrasjeve. Jemi dëshmitarë se shumë vrasje të kryera pas vitit 1999 vazhdojnë të jenë të pa zbuluara, në këtë drejtim policia gjyqësore do t'i ndihmonte shumë organet e ndjekjes penale në zbulimin e këtyre vrasjeve dhe vrasjeve që ndodhin, kështu edhe familjarët e viktimave shpirtërisht do të qetësoheshin, dhe do të rritej besimi i publikut në drejtësi, sepse drejtësia e vonuar është drejtësi e mohuar.

7. Sistemi gjyqësor dhe prokuroria e Kosovës, vazhdon të ketë një numër jo të duhur të gjyqtarëve dhe prokurorëve, dhe si pasojë e kësaj ka edhe shkelje të të drejtave të njeriut për zgjidhjen e çështjeve në një kohë të arsyeshme. Qeveria e Kosovës në bashkëpunim me Këshillin Gjyqësor dhe Këshillin Prokurorial të Kosovës, duhet të

sigurojnë fonde buxhetore për ta rritur numrin e gjyqtarëve dhe të prokurorëve si dhe të bashkëpunëtorëve profesional. Që çështjet të gjykohen në kohë të arsyeshme, gjyqtarët dhe prokurorët ekzistues duhet t'a rritin efektshmërinë e tyre të punës.

8. Gjatë hulumtimit të praktikës gjyqësore kam vërejtur se gjykatat kanë zbatuar politikë të butë ndëshkimore ndaj autorëve të vrasjeve, madje shpesh duke dhënë dënime edhe nën minimumin ligjor. Si mund të arsyetohet fakti kur për një vrasje të rëndë, kur mund të caktohej dënimi me burgim prej 10 deri në 40 vjet, të jepet dënim nën 10 vjet, ose si mund të arsyetohet çështja kur gjykata kishte raste kur kishte caktuar 17 % të maksimumit të dënimit, e në anën tjetër kjo gjykatë në të shumtën e rasteve kishte caktuar dënim me burgim madje edhe nën minimumin ligjor, dhe fare nuk e kishte arsyetuar se cila ka qenë arsyeja për një dënim aq të butë. Siç shihet, gjykata nuk u ka kushtuar fare rëndësi fakteve vendimtare me ndikim për caktimin e llojit dhe lartësisë së dënimit. Pra për të parandaluar dhe luftuar me sukses krimin në përgjithësi e në veçanti atë të vrasjeve, duhet që gjykatat ta forcojnë politikën ndëshkimore ndaj autorëve të vrasjeve.

9. Aktualisht trajnimi i gjyqtarëve, prokurorëve dhe hetuesve bëhet i përbashkët, të cilin proces e udhëheq Instituti Gjyqësor i Kosovës, ndërsa trajnimi i avokatëve bëhet nga Oda e Avokatëve të Kosovës, pra trajnimet kryhen ndaras. Konsideroj se trajnimet duhet të janë të përbashkëta, nga se mënyra e tillë e trajnimit tregon për një pa barazi të palëve, kjo për faktin se prokurori dhe avokati janë palë të barabarta në procesin gjyqësor, dhe se qëllimi i Gjykatës është të gjejnë të vërtetën dhe ky synim duhet të jetë edhe i prokurorit dhe avokatit. Konsideroj se trajnimet e përbashkëta do të kontribuonin në parandalimin dhe luftimin e krimit dhe të vrasjeve në veçanti. Mendoj se forma e

tanishme e trajnimeve duhet të ndryshohet, ashtu që trajnuesit të janë edhe nga Bashkimi Evropian, sepse vetëm kështu mund të shkëmbehen përvojat dhe zbatimi i tyre në praktikë, mandej duhet ti kushtohet rëndësi më e madhe edhe vizitave të ndryshme studimore.

10. Në sistemin gjyqësor të Kosovës mungojnë të dhënat lidhur me dëshminë e penalitetit dhe kjo ndikon negativisht që gjykatat ndaj recidivistëve të japin dënime adekuate. Kështu mund të ndodh që gjyqtarët të kenë para tyre autorin që mund të ketë kryer vepra të shumta penale dhe gjykata të mos kanë fare njohuri për këtë fakt. Në këtë drejtim konsideroj se duhet të krijohet në kuadër të Këshillit Gjyqësor një data bazë e evidencës së të dënuarve, ku gjyqtarët të kanë pasqyrën e të dhënave penale lidhur me autorin e veprës penale. Kjo databazë do të ndihmonte gjyqtarët që me rastin e caktimit të dënimit ndaj autorit të veprës penale recidivist, ta marrin këtë fakt si rrethanë rënduese me qëllim të ashpërsimit të dënimit, kurse po ashtu gjykatave kjo databazë do të ju ndihmonte në revokimin e dënimit me kusht, në rastet kur janë duke gjykuar persona të cilit janë dënuar me kusht.

11. Konsideroj se është e arsyeshme që në shkollat e mesme të futet si lëndë mësimi E drejta, ashtu që në këtë drejtim nga profesionistët e arsimit dhe të gjyqësisë, të hartohet një plan program i arsimimit të të rinjve, për të ju shmangur sjelljeve devijante të të rinjve në raport me krimin në përgjithësi. Pavarësisht se gjeneratat e reja edukohen në frymën e arsimimit të tyre për të gjetur profesionin në të ardhmen, konsideroj se kanë nevojë që me një program arsimor lidhur me krimin të kanë njohurit elementare, kjo mbase do t'i kontribuonte parandalimit të kryerjes së veprave penale në përgjithësi.

12. Konsideroj se mjetet e informimit publik janë transparenca kryesore e punës publike të gjykatave. Në këtë drejtim konsideroj se gjykatat duhet të ju japin hapësirë të mjaftueshme prezencës në gjykime të mjeteve të informimit publik dhe të publikut në përgjithësi. Gjykatat duhet të kenë një hapësirë ku të gjithë të kanë mundësi të shohin orarin e gjykimeve, pra gjykata duhet të publikojnë orarin e gjykimeve, sepse vetëm në këtë mënyrë edhe të tjerët me ndjekjen e seancave gjyqësore do të edukohen që të shmangin krimet në përgjithësi e në veçanti veprat penale të vrasjeve, sepse aty do të mësonin çfarë pasoja ligjore kanë autorët e vrasjeve.

13. Konsideroj se Këshilli Gjyqësor i Kosovës, duhet të krijojë databazë të veçantë për publikimin e të gjitha vendimeve gjyqësore, duke filluar nga vendimet e gjykatës së shkallës së parë-përrjashtuar vendimet gjyqësore ku sipas ligjit seancat gjyqësore kanë qenë jo publike. Publikimi i vendimeve gjyqësore mendoj do të ishte në të mirë të publikut e në veçanti në të mirë të profesionistëve, sepse nga kjo do të përfitonin autorët potencial të veprave penale, ku do të shohin pasojat ligjore që do të bartin autorët e veprave penale, kurse profesionistët përfshirë edhe studentët e juridikut, do të përfitonin në përvojën e tyre nga vendimet e gjyqësore që do të kanë mundësi të njihen me përmbajtjet e tyre, dhe kjo mendoj se do të parandalonte në masë të duhur edhe krimin e vrasjeve.

TERMAT JURIDIKE SIPAS KODIT PENAL TË SHQIPËRISË DHE TË KOSOVËS

Vepra penale e vrasjes në territorin e Prishtinës

Gjatë punimit të temës së doktoraturës, natyrisht se jam shërbyer për veç me literaturë shkencore dhe burime të tjera, mirëpo duke u shërbyer me kode penale, ajo që unë kam vërejtur është fakti se Kodi Penal dhe Kodi i Proçedurës Penale i Republikës së Shqipërisë, me Kodin Penal dhe Kodin e Procedurës Penale të Republikës së Kosovës, kanë dallime terminologjike, të cilat do ti pasqyrojë si më Poshtë

Shqipëri

- Aktet
- Kallëzimi
- Referimi i veprës penale
- Procedim penal
- Ndarje e çështjeve
- Bashkim i Procedimeve
- Autori i veprës
- Masat shtrënguese
- Arresti në burg
- Akuza
- Ankimi
- Vendim i pushimit të çështjes
- Vendim i pafajësisë
- Vendim i dënimit

Kosovë

- Shkresat
- Kallëzimi penal
- Paraqitja e veprës penale
- Procedurë penale
- Veçimi i procedurës
- Bashkim i procedurës
- Kryerësi i veprës
- Masat për sigurimin e pranisë
- Paraburgimi
- Aktakuzë
- Ankesa
- Aktgjykim refuzues
- Aktgjykim lirues
- Aktgjykim dënues

BIBLIOGRAFIA

1. Abby F. Janoff, Child vs. fetal rights under the CRC, Boston University International Law Journal, vol. 22, nr.163/2004.
2. A. Cami, Euthanasia, Springer-Verlag Berlin Heidelberg 1984, Berlin, 2012.
Carlo A. Corsini, Sull'infanticidio: alcune riflessioni,
3. Alberto Cadoppi, Stefano Canestrari, Adelmo Manna, Michele Papa, Trattato di diritto penale, UTET Giuridica. Torino, 2011.
4. Aleksić Živojin, Kriminalistika, Beograd, 1982.
5. Andrew S. Murphy, A survey of state fetal homicide laws and their potential applicability to pregnant women who harm their own fetuses, Indiana Law Journal, vol. 89, nr.2/2014.
6. Ačimović Mihajlo, Socialno psihološke teorije u kriminologiji, Arhiv, Beograd, 1975.
7. Ačimović Mihajlo, Sudska psihologija, Beograd 1989.
8. Batalli Fadil, Mjekësia ligjore, Prishtinë, 1987.
9. Barbaret Rosemary. Bowling Benjamin.etj, Self-reported juvenile delinquency in England and Wales, the Netherlands and Spain, HEUNI, 2004.
10. Begeja Skënder, Kriminalistika, Tiranë, 2004.
11. Badenter Robert, Dënimi me vdekje, Shkup 1996.
12. Botton, A. Wiles, P. Explanation of crime and place, Sage, 1999.
13. Box Steven, Crime, pover and ideological mystification, Sage, 1999.

14. Charles A. Erin, Suzanne Ost, The Criminal Justice System and health Care, Oxford University Press, Oksford, 2007.
15. Coleman Clive, Norris, Clive, Introducing criminology, bot. "The sage Dictionary of criminology", SAGE, 2001.
16. Cvijić Jovan, Balkansko poluostrvo, I knjiga, Beograd, 1922, fq.395.
17. David Ormerod QC, Karl Laird, Smith and Hogan's Criminal Law, Oxford University Press, Oksford, 2015, fq. 570.
18. Dervishi Albert, dhe Selita Arjan, E drejta e policisë, Tiranë 2004.
19. Dida Ali, Patologjia shoqërore e të miturve në Kosovë, Prishtinë, 1996.
20. Douwe Korff, E drejta për jeten, Pripres, Strasburg, 2003.
21. Dolcini Emilio, Marinucci Giorgio, Codice penale commentato, vol. III, ipsoa, Milano, 2011.
22. Ed Hindson, Ergun Caner, The Popular Encyclopedia of Apologetics: Surveying the Evidence for the Truth of Christianity, Harvest House Publishers, Oregon, 2008.
23. Ernesto De Cristofaro, Volenti non fit iniuria. Considerazioni storico-giuridiche sull'omicidio del conseziente. Snodi. Pubblici e private nella storia contemporanea, nr. 6/2010.
24. Enrico Maria Ambrosetti, Figlicido e infanticide: la discussa attualita del privilegio sanzionario sancito dall'art. 578, fq. 2.
25. Elezi Ismet, Mbrojtja juridiko-penale e jetës së njeriut në Shqipëri, Tiranë, 1962.
26. Elezi Ismet, Mbi disa probleme lidhur me hakmarrjen dhe vrasjen në Shqipëri, Buletini i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Seria shkencat shoqërore, nr.3 Tiranë, 1959.
27. Elezi Ismet, Normat e së drejtës penale zakonore të përmbledhura në KLD-it dhe kanune (vendime) të veçanta, Referate e kumtesa, Tiranë, 1965.
28. Elezi Ismet, Krimet kundër jetës, Tiranë, 1989.
29. Elezi Ismet, E drejta penale – pjesa e posaçme I dhe II, Tiranë, 1995.

30. Elezi Ismet, Historiku i dënimit me vdekje në Shqipëri, Tiranë, 1999.
31. Elezi Ismet, Bazat e kriminologjisë, Tiranë, 1990.
32. Elezi Ismet, Vrasjet për hakmarrje e për gjakmarrje, Tiranë, 2000.
33. Elezi Ismet, Kaçupi Skënder, dhe Haxhia Maksim, Komentar i kodit penal të Republikës së Shqipërisë, Tiranë, 1997.
34. Elezi Ismet, Hysi Vasilika, Politika Penale, Tiranë, 2001.
35. Elezi Ismet, E drejta penale, pjesa e posaçme. P.S.H.2015, Tirane, 2005.
36. Elezi Ismet, E drejta Penale, pjesa e posaçme, (azhuruar e plotësuar me shtesat e ndryshimet e bëra me reformën ligjore të viteve, Tiranë, 2007.
37. European Sourcebook of crime and kriminal Justice Statistics, Këshilli i Europës, Strasburg, 1999.
38. Francesco Antolisei, Manuale di diritto penale. Parte speciale. Vol. 1. Milano, Giuffrè 2008.
39. Gail Tulloch, Euthanasia- Choice and Death, Edinburgh University Press, Edinburg, 2005.
40. Gashi Rexhep, Disa karakteristika themelore fenomenologjike të delikteve të gjakut, E drejta nr.2, Prishtinë, 1996.
41. Gashi Rexhep, Politika ndëshkimore ndaj delikteve të gjakut në Kosovë gjatë periudhës 1980-1989, -Prishtinë, 2003.
42. Gassin Raymond, Crimnologie, Delloz, 1994.
43. Gelles Richard, Family violence, “The hendbook of crime and Punishment” Oxford, 1998.
44. Giovanni Fiandaca, Musco Enzo, Diritto penale, Zanichelli, 2012 fq. 2.
45. Giovanni Fiandaca, Enzo Musco, Diritto penale. Parte speciale. I delitti contro la persona. Vol. II. Zanichelli, Bolonje, 2012.
46. Giorgio Lattanzi, Codice penale. Annotato con la giurisprudenza, Giuffre, Milano, 2008.
47. Glick, Leonard. (1995) Criminology, Boston-London-Sydney-Tokyo.

48. Hadri Ali, Vrasjet në Shqipëri, Prishtinë, 1998.
49. Hagan, R. Introduction to Criminology, Nelson Holl, Çikago, 1993.
50. Halili Ragip, Sanksionet penale si masa të mbrojtjes shoqërore, Përparimi, nr.9. Prishtinë, 1973.
51. Halili Ragip, Kushtet dhe faktorët social dhe individual të paraqitjes së krimit të vrasjes dhe dukurisë së gjakmarrjes, Përparimi nr.4, Prishtinë, 1983.
52. Halili Ragip, Kriminaliteti kundër martesës dhe familjes në Kosovë - monografi, Prishtinë, 1987.
53. Halili Ragip, Lufta në Kosovë dhe krimet e pushtuesit serb ndaj popullsisë shqiptare, E drejta nr. 1-2, Prishtinë, 1999.
54. Halili Ragip, Disa karakteristika kriminologjike dhe viktimologjike të trafikimit të femrave, E drejta nr.1, Prishtinë, 2000.
55. Halili Ragip, Sfidat ndaj Gjykatës së Hagës dhe proceseve paqësore në regjion, E drejta nr.1, Prishtinë, 2001.
56. Halili Ragip, Viktimologjia, Prishtinë, 2007.
57. Halili Ragip, Kriminologjia, Prishtinë, 2008.
58. Halili Ragip, Penologjia, Prishtinë, 2010.
59. Hagan Frank, (1990) Indtroduction to criminology, Nelson Hall, Çikago.
60. Hollin Clive, Differential association, “The sage Dictionary of Criminology”, Sage, 2001.
61. Hollin, Clive. Chicago School of Sociology, “The sage Dictionary of Criminology”, Sage, 2001.
62. Hollin Clive, Social Learning Theory, “The sage Dictionary of Criminology”, Sage, 2001.
63. Horvatić Željko, Elementarna kriminologija, Rijeka, 1981.
64. Hidson & Caner, 2008 fq 205.
65. Hysi Vasilika, Hyrje në Kriminologji dhe Penologji – Leksione, Tiranë, 2000.

66. Hysi Vasilika, Aspekte kriminologjike dhe kriminalistike të kriminalitetit të te miturve në Shqipëri, 1992.
67. Paola Fereoli, Annalisa Pelosi, Fine penala mai. Le famiglie delle vittime di omicidio in Italia FrancoAngeli, Milano, 2011.
67. Ismaili Hilmi, Besa u običajnom pravu Albanaca, Gjurmime Albanologjike, nr.1. Prishtinë, 1971.
68. Imbert Jean, Levasseur Georges, Le povuoir, les juges et les bureaux, 25 siecles de repression, Paris, 1972.
69. Jacqueline Martin, Key Fackts Criminal Law, Routledge, Nju Jork, 2013.
70. Janet Loveless, Complete Criminal Law:Text, Cases, and Materials, Oxford University Press, Oksford, 2012.
71. Janet Loveless, Complete Criminal Law: Text, Cases, and Materials, Oxford University Press, Oksford, 2012, fq. 298
72. Jašović Žarko, Kriminologija maloletničke delinkvencije, Beograd, 1983.
73. John Keown, Euthanasia, Ethics and Public Policy: An Argument Against Legalisation, Cambridge University Press, Kembrixh, 2002.
74. Jonathan Herring, Criminal Law: Text, Cases, and Materials,Oxford University Press, Oksford, 2012.
75. Joseph F. Sheley (2000) Criminology, Wadsworth-Belmont.
76. Julia Epstein, The pregnant imagination, fetal rights, and women's bodies: a historical inquiry, Yale Journal of Law & the Humanities, vol. 7, nr. 1/2013. Justice Toulson, Hug Beale, Stuart Bridge, Jeremy Horder, Martin Partington, A new homicide act for England and Wales? A consultation Paper. 2005, fq. 2.
77. Kupčević-Mladjenović Rajko, Kriminologija, Sarajevo, 1981.
78. Krimet e Luftës në Kosovë gjatë vitit 1998-1999, Këshilli për Mbrojtjen e të Drejtave e të Lirive të Njeriut, Prishtinë, 2010.
79. Latifi Vesel, Kriminaliteti i të rinjve në Kosovë, Prishtinë, 1980.
80. Latifi Vesel, Kriminalistika e delikuencës së të miturve, Prishtinë, 1982.

81. Latifi Vesel, Kriminalistika, Prishtinë, 2006.
82. Lazarević Ljubiša, Komentar Krivičnog Zakonika Republike Srbije, Savremena Administracije, Beograd, 2006.
83. Lembgruper Julita , Women in the Criminal Justice System
84. Margaret Hasluck, Kanuni: Ligj i pashkruar shqiptar, Lisitan, 2005. Martina Micucci, L'istigazione a delinquere: tra tentativo, fattispecie autonoma e concorso di persone nel reato, fq. 99-100.
85. Mauro Ronco, Bartolomeo Romano, Codice penale commentato, UTET Giuridica, Torino, 2012.
86. Memedović Nikola, Krivično delo silovanje u Jugoslovenskom krivičnom pravu, Beograd, 1988.
87. Milosavljević Mladen, Seksualno nasilje nad djecom, Sarajevë, 2000.
88. Milutinović Milan, Politika kriminala, Prishtinë, 1987, botim shqip.
89. Milutinović Milan, Kriminologija, Beograd, 1990.
90. Michael J. Allen, Criminal Law, Oxford University Press, Oksford, 2015.
91. Mladenović-Kupčević, Rajko, Kriminologija, Sarajevë, 1982.
92. Nicola Padfield, Criminal Law, Oxford University Press, Oksford, 2012.
93. Ola Xhafo, Aspekte juridike ne lidhje me statusin e fetusit dhe te drejten per nderprerje te shtatzenise. Trajtim ne kendveshtrimin krahasues. Studime Juridike, nr.1/2006.
94. Piehl Anne Morrison, (1998) Economic Conditions, Work and Crime, botuar në The handbook of crime and Punishment, edituar nga Tonry, M., OXFORD.
95. Pupovci Syrja, Kanuni i Lekë Dukagjinit, Prishtinë, 1972.
96. Pupovci Syrja, Građansko-pravni odnosi u Zakoniku Leke Dukađinia, Priština, 1968.

97. Papandile Jani, Vështrime kriminologjike, Tiranë, 2000.
98. Raffaele Barra, Le lesioni personali, Giuffrè, Milano, 2012.
99. Renato Bricchetti, Codice penale e leggi complementari. Giurisprudenza, schemi e tabelle, Gruppo24ore, 2012.
100. Redžepagić Jashar, Razvoj prosvete i školstva albanske narodnosti na teritoriji današnje Jugoslavije do 1918, Priština, 1968.
101. Rezarta Demneri, Disertacion: Pergjegjesia penale e mjekut. Aspekte krahasuese me normativen penale italiane, Tirane, 2014.
102. Rrahimi Shukri, Vilajeti i Kosovës, Prishtinë, 1969.
103. Salihu Ismet, Vrasjet në Kosovë, Prishtinë 1985.
104. Salihu Ismet, E drejta penale për të mitur, Prishtinë, 2005.
105. Salihu Ismet, E drejta penale, pjesa e posaçme, Prishtinë, 2006.
106. E Salihu Ismet, E drejta penale, pjesa e përgjithshme, Prishtinë, 2010.
107. Sahiti Ejup, Dëshmia dhe dëshmitari në procedurën penale, Prishtinë, 1993.
108. Sahiti Ejup, E drejta e procedurës penale, Prishtinë, 1985.
109. Sahiti Ejup, Procesi i të provuarit në procedurën penale-mundësitë dhe vështirësitë, E drejta, nr.3, Prishtinë, 1996.
110. Sahiti Ejup, Argumentimi në procedurën penale, Prishtinë, 1999.
111. Shkurti Altin, Vështrim kriminologjik i disa krimeve kundër personit në rrethet Tiranë e Krujë gjatë viteve 1990-1994, Drejtësia nr.1 Tiranë, 1996.
112. Shegani Altin, E drejta penale e krahasuar, Tiranë, 2005.
113. Segel Larry, Criminology, West publishing company, New York, 1989.
114. Stojanović Zoran, Komentar Krivičnog Zakona Republike Srbije, Službeni Glasnik, Beograd, 2007.
115. Šeparević Zvonimir, Kriminologija i socialna patologija, Zagreb, 1987.

116. Teresa Guerrieri, Studi monigrafici di diritto penale. Percorsi sulle problematiche di maggiore attualità. Halley, Matelica/Macerata, 2007.
117. Van Dijk Jan, Introducing Victimology, "Caring for crime victims", Criminal Justice Press, Mensey, New York, 1999.
118. Vincenzo Mastronardi, Luana De Vita, Federica Umani Ronchini, Alcune ricerche italiane sul fenomeno del figlicidio, Revista di Psichiatria, nr. 4, vol. 47/2012.
119. Vendim i Gjykes Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Evans kundër Britanisë së Madhe.
120. Vendim i Gjykes Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Lambert dhe të tjerët kundër Frances, dt. 5 qershor 2015.
121. Vendim i Gjykes Evropiane i të Drejtave të Njeriut, LCB kundër Britanisë së Madhe, dt. 9.06.1998.
122. Vendimi nr. 4 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, dt. 15.04.2011 të Republikës së Shqipërisë.
123. Vendimi nr. 146, dt. 23.09.2015 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë.
124. Vendimi nr. 147, dt. 23.09.2015, i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë.
125. Vendimi nr. 155, dt. 07.10.2015 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë.
126. Vendimi nr. 65 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë.
127. Wall David, Cybercrime and the Internet, ROULDLEDGE, 2002.
128. Webb Sarah, Burrows John, Organised immigration crime: a post-conviction study, Home Office, 2009.
129. Williams Catherine, Textbook om criminology, Oxford, 2001.

LIGJET DHE RREGULLORET

1. Ligji mbi Gjykatat e Rregullta të Kosovës, Gazeta Zyrtare e KSAK nr. 47/76, si dhe Ligji mbi ndryshimet dhe plotësimet e këtij ligji po ashtu Gazeta Zyrtare e KSAK nr. 20/77, të dat.17.03.1978(i shpallur nga Kuvendi i Kosovës me 28.06.1977, ndërsa në fuqi prej 01.07.1977).
2. Ligji Penal i RSFJ-së, në fuqi prej 01.07.1977, Beograd, 1977.
3. Ligji penal i Kosovës,në fuqi prej 01.07.1977, Prishtinë, 1977.
4. Ligji mbi Procedurën Penale, i RSFJ-së, Gazeta Zyrtare e RSFJ-së, nr.4/77, Beograd, 1977.
5. Rregullorja e UNMIK-ut nr.1999/24, mbi ligjin në fuqi në Kosovë, të dat.12.12.1999
6. Kodi i përkohshëm penal i Kosovës, Prishtinë, 2003.
7. Kodi i përkohshëm i procedurës penale i Kosovës, Prishtinë, 2003.
8. Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë, nr.7895 dt.27.01.1995.
9. Ligji nr.03/L-002, për plotësimin dhe ndryshimin e kodit të përkohshëm penal të Kosovës, nëntor 2008.
10. Ligji nr.03/L-003, për plotësimin dhe ndryshimin e kodit të përkohshëm të procedurës penale të Kosovës, nëntor 2008.
11. Kodi i drejtësisë për të mitur i Kosovës, nr.03/L-193, korrik 2010.
12. Kodi Penal i Republikës së Kosovës, nr.04/L-082, Korrik 2102.
13. Kodi i Procedurës Penale të Republikës së Kosovës, nr.04/L-123, Dhjetor 2012.
14. Fjalori i Gjuhës së Sotme Shqipe (1981) Redaksia e Botimeve Rilindja, libri I e II, Prishtinë.
15. Burimet nga praktika gjyqësore (aktgjykimet Gjykatës së Qarkut në Prishtinë, si dhe të gjykatave të tjera të Republikës së Kosovës.
16. Faqe interneti:

http://www.fondazionecrprato.it/attachments/article/44/Fond_Prato107_04.pdf

<http://www.archiviopenale.it/apw/wpcontent/uploads/2014/10/Web.1.2015.Orientamenti.Infanticidio.Ambrosetti.pdf>

<https://www.law.upenn.edu/cf/faculty/cfinkels/workingpapers/Report%20for%20British%20Law%20Commission%20cp177.pdf>.

http://www.giurisprudenzapenale.com/wp-content/uploads/2013/09/Istigazione-a-delinquere_tesi_micucci.pdf

<http://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005>

http://www.unode.org/unode/en/data_and-analysis/United_Nations-Surveyes-on-crime-Trends-and-the-Operations-of-Criminal-Justice-Systems.html.

<http://www.europeansourcebook.org>.

<http://reshten.uvt.nl/icvs/>

http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/archives/ecris_work/Annual_Reports.

http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/eurostat/home/>

http://www.wodc.nl/eng/Onderzoeken/Onderzoek_416.asp

http://www.europeansourcebook.org/esb3_Full.pdf.

<http://www.gjykataelarte.gov.al>. Praktika gjyqësore.

<http://www.asskopje.mk>. Sudska praksa.

<http://www.uprava@bg.ap.sud.rs>. Sudska praksa.

<http://www.vsrh.hr>. Sudska praksa i propisi.

<http://www.me.vrhscg/odluke>. Sudska praksa.

http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/violent_crimes/felony-

<http://en.wikipedia.org/wiki/Murder#Definition>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Murder#Definition>

<http://www.hg.org/murder.html>

<http://criminal.findlaw.com/criminal-charges/homicide.html>

<http://thelawdictionary.org/murder/>

<http://dictionary.law.com/default.aspx?selected=1303>